

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA TEORIE A DĚJIN VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

Aneta Zlámalová

Architektura a urbanismus Frýdku-Místku, 1900 - 1943

magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

Olomouc 2011

PALACKY UNIVERSITY OLOMOUC

PHILOSOPHICAL FACULTY
DEPARTEMENT OF ART HISTORY
BRANCH: HISTORY OF FINE ARTS

FINAL THESIS

**Architecture and urbanism in Frýdek-Místek in the first half of the
20th century**

Aneta Zlámalová

Thesis supervisor: Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci 15. června 2011

Aneta Zlámalová

Poděkování

Děkuji za vstřícný postoj a pomoc všem zaměstnancům státních institucí, jakož i soukromým a právnickým osobám, které mi umožnily studium pramenného materiálu nebo samotných staveb.

Zvláštní poděkování patří prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi, CSc. za jeho odborné vedení, cenné rady a připomínky při zpracovávání zvoleného tématu.

Obsah

Obsah.....	1
1. Úvod.....	3
2. Prameny a literatura k architektuře a urbanismu Frýdku a Místku.....	5
3. Historie měst Frýdku a Místku.....	8
3.1 Historie Frýdku.....	8
3.2 Historie Místku.....	9
3.3 Sloučení měst.....	10
3.4 Urbanismus Frýdku.....	11
3.5 Urbanismus Místku.....	14
4. Frýdek a Místek v době Rakousko-Uherska.....	16
4.1 Frýdek.....	16
4.1.1 Vybrané stavby Frýdku v době Rakousko-Uherska.....	30
4.2 Místek.....	41
4.2.1 Vybrané stavby Místku v době Rakousko-Uherska.....	48
4.3 Shrnutí Frýdku a Místku v éře Rakousko-Uherska.....	53
5. Stavební vývoj ve Frýdku a Místku po vzniku první republiky po konec dvacátých let.....	56
5.1 Frýdek.....	56
5.1.1 Vybrané stavby Frýdku po vzniku první republiky po konec dvacátých let.....	71
5.2 Místek.....	80
5.2.1 Vybrané stavby Místku po vzniku první republiky po konec dvacátých let.....	92
5.3 Shrnutí Frýdku a Místku po vzniku první republiky po konec dvacá- tých let.....	99
6. Stavební vývoj ve Frýdku a Místku ve třicátých letech.....	102
6.1 Frýdek.....	102
6.1.1 Vybrané stavby Frýdku ve třicátých letech.....	118

6.2 Místek.....	132
6.2.1 Vybrané stavby Místku ve třicátých letech.....	142
6.3 Shrnutí vývoje Frýdku a Místku ve třicátých letech.....	156
7. Závěr.....	159
8. Poznámky.....	164
9. Adresář staveb.....	173
10. Prameny a literatura.....	179
11. Summary.....	197
Seznam vyobrazení.....	199

1. Úvod

Za téma práce jsem si zvolila vývoj měst Frýdku a Místku, ležících na protilehlých březích řeky Ostravice. Jejich dějiny se prolínaly ještě dávno předtím, než se obě města začala snažit o sloučení, ale vzájemná rivalita jim dlouho vytvoření souměstí Frýdku – Místku neumožnila.

Práce si klade otázku, jak hluboce se promítlo historické a politické ovzduší do finální podoby architektonické produkce a rozvoje města. Pokusí se vysledovat způsob přijetí a uchopení trendů v architektuře a vypátrat, zda byla architektura vzniklá ve Frýdku - Místku ovlivněna vídeňskými a dalšími německými vzory, nebo zda se v ní odráželo české národní uvědomění. Vynasnaží se určit, kteří architekti a stavitelé byli při zadávání veřejných zakázek upřednostňováni, a postřehnout reakce veřejnosti na jejich produkci.

Zázemím obecných teoretických otázek se stane česká i zahraniční literatura. Stěžejní částí práce však bude aplikace uvedeného přístupu na popisované prostředí s konkrétními architektonickými projevy.

V úvodní pasáži předkládaná práce prozkoumá dosavadní zpracování daného tématu. Následující kapitoly se zaměří na popis tehdejší sociální, ekonomické, politické, kulturní a národnostní situace ve Frýdku a Místku v první polovině 20. století, s důrazem na otázky urbanismu a jeho plánovaného růstu. O vývoji stavební činnosti budeme vyprávět chronologicky, jednotlivě u obou měst, závěrem každého bloku porovnáme a shrneme jejich situace. Text doplní samostatný katalog vybraných staveb, jež obohatí výčet realizací o podrobnější formální a obsahovou analýzu. Kritériem pro zařazení do katalogu se stane zejména kvalita - budou zpraco-

vány architektonicky hodnotné stavby, zdařilé adaptace či úpravy budov a v neposlední řadě také významné nerealizované stavby, jejichž projekty taktéž vypovídají o dobové architektonické úrovni.

Cílem práce není postihnout všechny stavby vzniklé v souměstí v daném období. Úkol tkví v tom, na základě kulturního a politického kontextu doby vykreslit vývoj stavebního podnikání ve Frýdku a Místku v letech 1900–1943.

Závěr posoudí, zda předložená práce zodpověděla otázky kladené v úvodu.

Přiložena bude obrazová příloha, sestávající z projektů a fotografií současné a v případě přestaveb také původní podoby zpracovávaných staveb.

2. Prameny a literatura k architektuře a urbanismu Frýdku a Místku

Téma jsem zmapovala na základě pramenných materiálů. Primární jsou dochované regulační plány a plánová a spisová dokumentace k vytipovaným stavbám včetně korespondence. Obojí nalezneme v archivu stavebního odboru Městského úřadu ve Frýdku – Místku nebo ve Státním okresním archivu, nejčastěji ve fondech „archívů měst“, „okresních úřadů“, „berní správy“ apod. Mnoho archiválií se nenávratně ztratilo, zejména řada písemností z období před vznikem první republiky. Projekty a spisy ke stavbám vzniklým v této době jsou velmi kusé. Je otázkou, zda to bylo dílem odstupující německé městské rady, nebo vlastenecké horlivosti nastupujícího českého vedení města. Nedohledatelná je zejména dokumentace ke stavbám německých spoluobytel.

Početná projektová nebo prováděcí dokumentace se nachází v majetku soukromých nebo právnických osob, spravujících daný objekt. Za cenné lze považovat archiválie specializovaných institucí - pro nás potřebná projektová dokumentace bratří Šlapetů v Muzeu umění Olomouc, pozůstalost Jana Kotěry a Bohumila Hübschmanna v Národním technickém muzeu v Praze, projekty Bohuslava Fuchse, Josefa Kranze a Bedřicha Rozehnalů v archivu Muzea města Brna a další.

Dobrým zdrojem informací jsou Kroniky měst, deponované ve Státním okresním archivu. Za důležité pokládám také sbírky regionálního Muzea Beskyd ve Frýdku s fotoarchivem města, starými plány či dobovými publikacemi.

Velmi podstatné jsou zprávy tehdejších regionálních deníků či týdeníků. O stavebním dění se v nich sice mnoho nedočteme, ale poskytují cenný zdroj poznatků o smýšlení, kulturním rozhledu

a aktivitách obyvatel těchto měst, které nám poslouží jako kostra pro příběhy o zdejším architektonickém dění. Rovněž z nich lze vypočítat reakce obyvatel na soudobou stavební činnost. K periodikům sledujícím dění v popisovaných městech náleží regionální týdeník *Noviny těšínské, poutník po českém Těšínsku a Místecku*, vydávaný v Těšíně, ve Frýdku a v Opavě v letech 1894-1919. V něm nalézáme zmínky o významných stavbách Frýdku a Místku. *Zpravodaj Místecko–Frýdecký*, vycházející ve Frýdku v období 1923-1931, částečně postihuje diskuzi o architektuře zejména ve Frýdku. *Noviny Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* (1924-1926), se změnil na *Frýdecko–Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* – patří k nejserióznějším novinám, informujícím občany Frýdecko–Místecka o politickém, hospodářském, kulturním a dalším dění. V roce 1928 také vydal Josef Kulajta z Místku asi patnáct čísel *Místecko–Frýdeckých novin*. Přehled o dobové architektuře v širších souvislostech nám nabídnou specializované časopisy *Stavba, Styl, Stavitel, Stavitelské listy, Stavební rozhledy, Stavební rádce* a podobně.

Neopomenutelné jsou také monografické práce o významných osobnostech, účastnících se architektonických soutěží ve Frýdku-Místku, kupříkladu o Janu Kotěrovi, Bohuslavu Fuchsovi, Bohumilu Hübschmannovi. V rámci regionu vycházely v první polovině 20. století spíše jen jubilejní publikace *Půl století práce Národní záložny Místecké, 40 let Matice místecké, 60 let místecké spořitelny 1871-1931, 60 let národní záložny, či 60 let frýdecké spořitelny*. Také zmíníme katalogy *Jubilejní výstava moravsko-slezského Pobeskydí v Místku* z roku 1926 či *Pavilon města Místku na výstavě Bezručova kraje ve Frýdku 1935*. Dějiny Frýdku–Místku shrnuje kniha *700 let Frýdku–Místku*, vydaná roku 1965. Za zmínku

stojí prezentační materiál *Frýdek–Místek*, provádějící čtenáře po významných památkách tohoto souměstí.

Mezi současné práce o architektuře 20. století patří kniha *Šumná města*, díl II. Zajímavá se zdá být řada článků ve *Sbornících Státního okresního archivu ve Frýdku–Místku*. Důležitá je monografie bratří Šlapetů *Katalog prací bratří Šlapetů*, z roku 2003.

Některé budovy se v letech minulých podařilo zapsat do soupisů státem chráněných kulturních památek, některé hodnotné stavby byly naopak nenávratně ztraceny.

Práce se opírá o poznatky z bakalářské práce *Architektura a urbanismus v Místku, 1900-1943*, kterou jsem obhájila v roce 2008.

Závěrem lze konstatovat, že se jedná o téma doposud nezpracované a vše, co bylo zatím publikováno, se ho dotýká jen okrajově.

3. Historie měst Frýdku a Místku

3.1 Historie Frýdku

Město Frýdek leží na pravé, slezské straně řeky Ostravice, která od pradávna tvořila hranici mezi Moravou a Slezskem a od 14. století mezi Frýdkem a Místkem. Předchůdcem města byla dnes již zaniklá osada Jamnice patřící ke zvláštním služebnostním osadám těšínského knížete s horníky – jamníky, hledajícími železnou rudu. V roce 1327 uzavřel těšínský kníže Kazimír a český král Jan Lucemburský lenní svazek. Obchodní cesta procházející v okolí Jamnice zemskou hranicí mezi moravským markrabstvím a knížectvím těšínským nabyla na významu a jamnická tvrz byla zřejmě přebudována na gotický zeměpanský hrad, pod nímž bylo mezi lety 1327-1939 na zeleném drnu založeno město Frýdek.¹

Na počátku 15. století již Frýdek tvořil hospodářsko-správní centrum knížeckého panství, k němuž patřilo v letech 1402-1584 i Místecko, zakoupené těšínským knížetem Přemkem I. Pak byla frýdecká država zastavována, až přešla do dědičného vlastnictví. V letech 1492-1545 se Frýdek ocitl pod přímou správou těšínských knížat, potom jej do roku 1554 drželi Pernštejnové, za nichž byl značně rozmnožen městský majetek. Avšak po smrti knížete Bedřicha Kazimíra Těšínského bylo Frýdecko pro vysoké knížecí dluhy se souhlasem císaře prodáno jako menší stavovské panství bratřím z Lohova. S tím nesouhlasilo biskupství olomoucké a roku 1581 koupil celé frýdecko-místecké panství biskup Stanislav Pavlovský. Výnosy z panství byly minimální a tak již za tři roky prodal biskup Frýdecko Bartoloměji Bruntálskému z Vrbna. Roku 1636 patřilo město Oppersdorfům, roku 1699 Pražmům a v roce 1797 jej získali Habsburkové.²

3.2 Historie Místku

Počátek dějin Místku začíná trhovou vsí Frýdberk, vzniklou kolonizací půdy zakoupenou olomouckým biskupem Brunem z Šauenburka v roce 1255. Okolo roku 1277 udělil biskup Frýdberk lénem Dětrichovi Stange. Před rokem 1389 bylo vysazeno nové městečko, nazývané Newenstetil, krátce na to (1434) pojmenované Místek. Poté získali biskupské léno Lacek a Vok z Kravař, v letech 1402-1573 patřilo těšínským knížatům.³ Roku 1581 biskup Stanislav Pavlovský léno vykoupil, připojil je k panství hradu Hukvaldy a potvrdil městu privilegia s podmínkou, že měšťané budou katolíky. V 17. století stihla město řada pohrom. Roku 1615 celé město vyhořelo a za třicetileté války Místek vyplenili Uhři, Dánové a Švédové, roku 1625 obyvatelstvo hubil mor. Počátek 18. století je spojen s největším rozkvětem Místku. Roku 1741 byl vypleněn Prusy.

Slezští stavové započítávali Místek do Slezska, avšak císař rozhodl o jeho příslušenství k Moravě.⁴

3.3 Sloučení měst

Okresní úřad Frýdek vznikl v roce 1849 a zahrnoval územní celky sousedních okresů Frýdek a Bohumín, avšak v roce 1868 byl tento politický okres zrušen a vše spadalo pod Těšín. Pouze město Frýdek získalo vlastní statut a podléhalo přímo Zemské vládě slezské v Opavě. V roce 1901 se ve Frýdku opět obnovilo okresní hejtmanství, jehož soudní okres zahrnoval 34 samostatných obcí, ale samotné město Frýdek si podrželo vlastní statut.⁵

Soudní okres Místek vznikl v roce 1849 vyčleněním z dřívějšího hukvaldského panství olomouckých biskupů. Spadal pod politický okres příborský a jako samostatný politický okres existoval v období první republiky. Zahrnoval 24 samostatných obcí.⁶

První vážněji míněné snahy o sloučení měst Frýdku a Místku se objevují v roce 1919. Magistrát Frýdku tehdy rozeslal dotazníky zastupitelstvům obcí, se kterými se město mělo sloučit – obci Sviadnov, Lotrínkovice, Zelinkovice, Malé Kunčice, Hodoňovice, Baška, Staré Město, Panské Nové Dvory, Dobrá a Lískovec. Některé však se sloučením nesouhlasily a tak couvl i Místek a tento pokus o sjednocení ztroskotal. V průběhu dalších let padala řada návrhů ke spojení těchto dvou měst zejména v tisku. Řeka Ostravice tvořila zemskou hranici až do 1. prosince 1928, kdy byla reorganizací státní správy Morava a Slezsko sloučeny v zemi Moravsko-slezskou.⁷ Ke spojení měst se přistoupilo až vlivem německé okupační správy 1. ledna 1943. Připojily se i obce Sviadnov, Lískovec a Staré Město pod společným názvem Frýdek. V roce 1945 se název změnil na Frýdek-Místek, roku 1950 zase na Místek, pak na Místek-Frýdek a konečně 1. ledna 1955 vznikl definitivní název města Frýdek-Místek bez okolních obcí.⁸

3.4 Urbanismus Frýdku

Frýdek [1] se původně rozkládal kolem zámku a náměstí situovaného na kopci nad řekou Ostravicí. Hlavní trasa vedla z náměstí k východu a před městskou branou se dělila do dvou směrů: na severovýchod do Fryštátu a na jihovýchod do Těšína. Podél cest se rozvíjela frýdecká předměstí. Na severní straně náměstí, kde je svah mírnější, se využilo plochy pro vytýčení prudce stoupající ulice Hluboké, která se napojovala na trasu od Polské Ostravy. Na návrší severně proti městu, v prodloužené ose ulice Hluboké, byl vybudován poutní kostel Panny Marie. Do Místku vedla cesta kolem kostela sv. Jošta, postaveného na dolním konci jihovýchodního předměstí. Vybudováním císařské silnice do Místku v letech 1782-1787 započala zástavba také na opačné straně města, směrem na severozápad.⁹

Novodobý urbanistický vývoj Frýdku vyvolal rozvoj textilní tovární výroby a vznik Karlovy huti u Lískovce. Rozlehlé cihlové objekty textilníků se nacházely jihovýchodně od města. Nejstarší textilní podnik ve Frýdku (a celém Slezsku) založil v roce 1832 židovský podnikatel z Haliče Josef Munk. Starý panský mlýn na městské strouze přestavěl na úpravnu tkanin a textilní tiskárnu a časem přibýly tkalcovny, bělidla, továrna na tisk látek a zařízení na úpravu a tisk umělého hedvábí. O něco později, v roce 1850, jej následoval podnikatel Filip Landsberger. Ten kolem nádraží, rovněž při městské strouze, vybudoval největší textilní impérium skládající se z řady výstavných hal. Landsbergerové si vytvořili drobný závod také pod frýdeckým zámkem. V tomto areálu si Landsberger nechal vystavět residenční vilu v novorenesančním slohu, poblíž ní se rozkládal menší park se zahradou, později přeměněný na malý zoopark.¹⁰ Další byla firma Bratří Neumannů, založená roku 1868

na Těšínské ulici bratry Leopoldem a Juliem, příšlymi také z Haliče. Postupem času k počátečnímu bělidlu přistavěli další závody: v roce 1878 mechanickou tkalcovnu s pilovitou střechou, barevnu cívek, 1889 přádelnu a roku 1904 niřárnu. Avřak hlavním impulsem k další výstavbě se stalo vybudování nádraží v roce 1871, umístěného nad pravým břehem řeky Ostravice, v místech, kde již stály textilní továrny. K nádraží se později postavila silnice vedoucí do Místku. Jelikož byla potřeba propojit historické jádro Frýdku s oblastí textílek na jižním předměstí, vytyčila se (již v roce 1846) ulice Císaře Frantiřka Josefa, pozdější Wilsonova třída, která se po zahájení provozu na ostravsko-frýdlantské dráze proměnila v hlavní tepnu s řadou reprezentativních budov.

Nenaruřilo se tak historické jádro Frýdku, stejně tak jako v sousedním Místku. Nové uspořádaní města zavrřil evangelický kostel v závěru Husovy ulice, tyčící se nad novou třídou.¹¹ Na severních a severovýchodních svazích se podle pravoúhlé uliční sítě rozrůstala především rodinná zástavba.

Most se vystavěl v trase nejdůležitější komunikační trasy vedoucí z jižní Moravy, Brna, respektive Olomouce, do Těřína a dále na Krakov do Polska. Později v této trase vznikla tzv. císařská silnice, jejíž těleso je v podstatě v mírně pozměněné podobě používáno dodnes.

Po roce 1945 začala vznikat sídliřtě, likvidující starou urbanistickou strukturu. V sedmdesátých letech se vystavělo sídliřtě Slezská, jihovýchodně od města, a sídliřtě Růžový pahorek, východně od náměstí. V osmdesátých letech se mezi zámek a poutním kostelem prorazila řiroká komunikace Revoluční, napojující se na hlavní třídu T. G. Masaryka (někdejší Wilsonovu třídu). Původní zástavbu kolem této ulice nahradilo panelové sídliřtě. Další ránu zasadil nově vytyčený průtah vedoucí z Místku do Čes-

kého Těšína, díky kterému padla novodobá zástavba na třídě T. G. Masaryka a také řada místeckých budov podél Hlavní třídy.¹² Ušetřilo se jen historické jádro Frýdku, od roku 1992 chráněné jako památková zóna.

3.5 Urbanismus Místku

Místek [109] se rozkládá na rovinatém západním břehu řeky Ostravice. Má typický kolonizační půdorys, charakteristický pro města severovýchodní Moravy a Slezska. Centrum tvoří čtvercové náměstí obklopené dvoupatrovými domy s podloubím, z něhož se rozbíhají ortogonální ulice. V severovýchodním koutu se tyčí farní kostel sv. Jakuba Většího. Jihozápadní ulice směřuje k původnímu hřbitovu s kostelem Všech svatých. Západně od náměstí vedla hlavní trasa od severovýchodu k jihovýchodu spojující Moravskou Ostravu a Frýdlant nad Ostravicí. Kolem ní vznikla nejstarší předměstská zóna. Nová císařská ulice opisující nejdůležitější komunikační směr z Moravy do Frýdku a Těšína se vybuďovala v letech 1782-1787. Podél této trasy se vystavěla osada Koloredov, zpočátku tvořená čtyřmi samostatnými řadami domů. Severovýchodně od náměstí, u mostu do Frýdku, se rozparceloval takzvaný sviadnovský dvůr.¹³

Po polovině 19. století nastal velký rozvoj zástavby Místku. S výstavbou textilek se zde začalo o něco později než ve Frýdku. Roku 1893 sem přišel podnikatel Lemberger a při mlýnském náhonu vystavěl výstavnou textilní továrnu. Brzy se, mimo nejsilnější firmu Landsberger, vyrovnal svým frýdeckým konkurentům. Jeho firma jako první přešla z vodního na parní pohon a koncem dvacátých let 20. století byla plně elektrifikována. Poblíž továrny si nechal Lemberger vystavět vilu, ta však koncem osmdesátých let 20. století ustoupila stavbě nového mostu. V Místku působila řada menších podnikatelů, jako byli Johann Eltzer, Herliczka, Czajaneck či Žaar, jejichž firmy tvořily v době Rakousko-Uherska čtvrté největší textilní centrum monarchie.

V souvislosti s textilním rozmachem se město značně rozrůstalo. Východně od historického jádra se budovaly nové městské bloky s novorenesančními veřejnými budovami. Také kolem císařské silnice do Frýdku vyrůstaly nové stavby. Důležitější se však stala nová spojnice s Frýdkem vedoucí severovýchodně od místeckého náměstí přes nový most, vybudovaný roku 1877 na náklady místecké obce pro přímé spojení s frýdeckým železničním nádražím.¹⁴ Postupně vyrostla jihovýchodně od místeckého náměstí budova radnice se spořitelnou. Naproti přes nově vzniklý volný prostor stál Národní dům a berní úřad, za nimiž na ulicích Palackého a Politických obětí postupně přibývaly domy místních podnikatelů. V předměstské zóně se jižně a jihovýchodně od náměstí zformoval pravoúhlý uliční rastr čtvrtí s rodinnými domky.

Počínaje šedesátými lety město postihla přestavba. Plošnou demolicí zanikla stará předměstská zástavba i řada budov z první poloviny 20. století. Nahradily je sídliště Riviéra, Anenská, Bezručovo a Kolaříkovo. Jak jsem již zmínila výše, nejzávažnější zásah do struktury města zapříčinilo zřízení průtahu příborsko-těšínské silnice (Hlavní třída) v osmdesátých letech. V relativně původní podobě se zachovalo pouze historické náměstí, které bylo v roce 1992 prohlášeno městskou památkovou zónou.¹⁵

4. Frýdek a Místek v době Rakousko–Uherska

4.1 Frýdek

Díky rozdílnému politickému začlenění se obě města vyvíjela poněkud odlišně, zejména v ohledu národnostním a částečně náboženském. Ve Slezsku byly obecně silné germanizační tlaky a ve Frýdku, kde se formovala tovární výroba, se měšťanstvo a průmyslníci většinou hlásili k Němcům.¹⁶ Zejména založení Karlovy huti v roce 1833 Karlem Habsburským způsobilo příliv německého obyvatelstva. Šlo hlavně o úředníky a technický personál, ti se postupně propracovali také do správy města, obchodu, kultury i školství. Přestože české obyvatelstvo převažovalo procentuálně, Němci měli navrch z pozice moci a Frýdek se tak postupně stal německým centrem v celé oblasti Těšínska.¹⁷ Roku 1884 se radnice dostala zcela pod německé vedení. Domorodé obyvatelstvo bylo národnostně vlažné a vládním leskem oslněné, takže propadalo germanizaci. Z hlediska národního uvědomění na tom byl lépe Místek než Frýdek. Poměrně pozdě začaly vznikat obranné spolky jako Občanská beseda (1870), Sokol (1895) a Matice osvěty lidové (1899), které měly probouzet národní smýšlení Frýdečanů.¹⁸

Čeští zástupci se do městské rady prosazovali velice obtížně. Německá buržoazie nechtěla slyšet o sebemenších ústupcích v národním ohledu. Například na schůzi obecního zastupitelstva dne 22. září 1870 se dr. Kotek pokusil promluvit česky, ale strhla se proti tomu vlna nevole.¹⁹

Blízké sousedství měst Frýdku a Místku však sblížovalo národnostní problematiku. V obou městech vedli představitelé českého národního života boj o existenci českého jazyka a o zastoupení v městských a okresních orgánech. Tendence české buržoazní politiky pronikaly do Frýdku prostřednictvím advokáta Karla Kotka,

který s lékařem Petrem působil na vývoj národního uvědomění a na činnost českých organizací ve městě.²⁰ Když vyšel roku 1881 výnos, že jednacím jazykem ve Slezsku bude němčina, protestoval proti tomu doktor Kotek až u ministerstva spravedlnosti ve Vídni. Označil frýdecký okres za český a města Frýdek a Místek za hospodářskou jednotu, proto by tedy měla být ve slezském Frýdku rovnoprávnost stejně tak jako v moravském Místku.²¹

Poněmčování probíhalo hlavně skrze školství. Ve Frýdku ani v Místku neexistovaly téměř do konce 19. století české školy. Existovaly jen německé a utrakvistické, které české děti vedly k němčině a německým tradicím. Na počátku osmdesátých let se navíc začal vyvíjet německý spolek *Schulverein*, podporovaný německou buržoazií a velkým množstvím poněmčených učitelů, který kontroloval docházku dětí do německých škol a šíření němčiny.²²

Ve Frýdku fungovala farní škola, která se postupně rozrůstala a tak byla roku 1852 prohlášena za hlavní, čímž Frýdek dosáhl primátu nejvýše postavené školy v okolí. (Hlavní škola byla do té doby jen v Těšíně.) V roce 1873 již měla devět tříd, a protože pro ně nebylo místo, vyučovalo se v dalších pronajatých místnostech v bývalých kasárnách a v domě u Lischků. Roku 1876 se budova školy o patro nadstavěla a u fary vyrostla již druhá přístavba. Při příležitosti čtyřicátého výročí panování císaře Františka Josefa I., v roce 1888, se však město konečně rozhodlo zřídit chlapeckou měšťanskou školu (Kaiser Franz Joseph Knaben-Volks-und-Bürgerschule) - takzvanou **školu Pod Sovou** [3, 4], na někdejší Wilsonově třídě čp. 454 (dnešní třída T. G. Masaryka). Projekt [2] vypracoval roku 1888 vídeňský architekt Anton Grosser, stavitelem se stal Rudolf Aulegk z Frýdku. K události slavnostního položení základního kamene se přistoupilo 2. prosince 1888, stavební práce

probíhaly bez problémů a tak mohlo vyučování začít už 15. září 1889.

Architekt navrhl historizující stavbu s mělkým vstupním rizalitem v ose a bočními křídly vytvářejícími prostor dvora. V traktu přivráceném k jihozápadu ve všech třech podlažích umístil sled sedmi tříd a pak několika menších místností s učebními pomůckami a kabinety. Celou délkou budovy prochází ze strany dvora obslužné chodby, přístupné hlavním schodištěm vystupujícím ve středu z hmoty stavby či bočním schodištěm umístěným na konci západního křídla.

V roce 1891 se založila také dívčí měšťanská škola, rovněž umístěná v této budově. Obě měšťanky však byly německé. Teprve na popud frýdeckého sládka Ferdinanda Resslerera, a za spolupráce s činovníky Matice místecké v čele s Antonínem Dostálem, vznikl „*Frýdecký místní odbor Matice Osvěty Lidové pro knížectví Těšínské*“. Ustavující schůze se konala v neděli 3. září 1899 v Jandově hostinci na třídě Františka Josefa I. (naproti dnešní kavárně Radhošť). Dostavilo se 38 lidí a po projevu doktora Kordače z Těšína o účelu Matice se všichni přihlásili ke členství a vytyčili si zřídit českou školu. Předsedou zvolili JUDr. Václava Sekeru, členy výboru se stali Ferdinand Ressler, Štěpán Němec, Jan Kuča a Jan Pětroš. Poměrně záhy zažádali ústředí Matice v Těšíně o povolení ke zřízení české soukromé školy ve Frýdku. Získali ho 28. září téhož roku s podmínkami, že výuka v provizorních prostorách bude probíhat jen jeden rok a ve třídě bude maximálně 40 žáků. Vyučovat se započalo teprve 16. října.²³

Pro nastávající školní rok chtěla Matice zajistit prostory pro nejméně dvě třídy. Rozhodlo se přistoupit ke stavbě vlastní školní budovy, a protože povolení stavby české školy v té době nebylo reálné, čeští vlastenci se rozhodli postavit jako kamufláž Národní

dům s bytovými jednotkami. Ferdinand Ressler zakoupil domek čp. 311 na Bruzovské ulici, na jehož místě nechal postavit **Národní dům** ve Frýdku [5]. 8. února roku 1900 Matice založila výbor Družstva pro postavení Národního domu a začaly přípravné práce. Stavitel František Pecháč z Místku, který již měl zkušenosti se stavbou národního domu v Místku, představil 21. února roku 1900 na ustavující valné hromadě družstva projekt dvoupatrové budovy o pěti dvoupokojových bytech. Ihned padlo konečné rozhodnutí ke stavbě. Před finálním dokončením se v bytech nepostavily příčky mezi pokoji a tak se získaly prostorné třídy a z kuchyní se vytvořily kabinety. Celkové náklady na stavbu činily 59 893 korun.²⁴ Budova se dostavěla podle plánu, ale Zemská školní rada v Opavě nadále oddalovala udělení povolení k vyučování.²⁵ Žáků v české škole přibývalo, třebaže rodiče, kteří tam své děti zapsali, byli vypovídáni z bytu nebo ze zaměstnání.²⁶

Roku 1902 se otevřela také česká mateřská škola. Do té doby chodila řada dětí do německých školek, jelikož rodiče neměli své děti v pracovní době komu svěřit. Proto zřídil dámský odbor Matice místecké proti poněmčování dětí předškolního věku českou matiční mateřskou školku. Ta konkurovala dokonce i bohatě dotovaným vánočním nadílkám určeným dětem z chudých českých rodin a navštěvujícím školy německé.²⁷

Na parcele vedle německé měšťanské školy se roku 1903 postavila **budova německého gymnázia korunního prince Rudolfa** [7, 8], na Wilsonově třídě čp. 456. Šlo o dvoupatrovou stavbu podobného vzezření i členění jako v případě sousední školy. Hlavní průčelí zdůrazňoval středový rizalit o pěti okenních osách zakončený štítem s erbem. Do jihozápadního traktu architekt umístil třídy a kabinety, chodbu a sociální zařízení vložil do vnější části stavby. Na fasádě již nalézáme secesní prvky, zejména v partii ri-

zalitu. Okna v prvním patře rámuje bohaté štukové šambrány a parapety osazené na balustrách, meziokenní pásy vyplňují čabraky. Okno v ose patra zdobí fronton s andílkou nesoucími erb. Autorce se nepodařilo dohledat úplné původní projekty [6], neznáme proto autora návrhu. Za první republiky se v přístupové ose k hlavnímu vstupu školy ocitla busta Tomáše G. Masaryka od Josefa Mařatky. Gymnázium se pro nedostatek studentů zavřelo v roce 1922. Město v té době potřebovalo nějakou střední školu, nakonec se do budovy bývalého gymnázia umístila dvouletá tkalcovská škola. Hospodářská krize způsobila propouštění z textílek a absolventi tak neměli uplatnění. Škola zanikla v roce 1933.²⁸

S rozvojem hospodářství a podnikání se objevuje potřeba finančního kapitálu k uskutečňování projektů drobných živnostníků, což vedlo ke zřizování záložen. Prvním peněžním ústavem na území Frýdku–Místku se stala frýdecká spořitelna. Myšlenka k založení spořitelny vzešla roku 1869 od tehdejšího starosty Josefa Preisse. Stanovy spořitelny si zakladatelé schválili v říjnu téhož roku a úřadovat se začalo 1. února 1870 v místnostech domu čp. 99 ve Frýdku. Na žádost frýdeckých obchodníků a průmyslníků vznikla v roce 1887 při spořitelně pobočka Rakousko – uherské banky, později Národní banky československé. Od založení až do roku 1918 měla německé vedení, pak správa spořitelny přešla do českých rukou.

Spořitelní výbor plánoval postavit vlastní budovu od roku 1880, ale tyto plány se podařilo uskutečnit až o dvacet let později. Podle projektu vídeňských architektů Oscara Neumanna a Arthura Barona postavili **secesní dům** [9, 10]. V budově se nacházelo také okresní hejtmanství, berní správa a luxusní secesní **kavárna Habsburk (Radhošť)**. Ta se sice dokončila o něco později, v roce 1901, ale svým interiérem, vytvořeným podle návrhu vídeňského

architekta Hassmanna, jasně triumfovala nad místeckým Café Avion na Hlavní třídě, taktéž vedle spořitelny. Realizace to však byla polovičatá. Dle původního záměru měla novostavba spořitelny sloužit i radnici. Město od svého úmyslu upustilo a tak se postavilo jen torzo projektu. Přístavba křídla radnice se uskutečnila až o téměř třicet let později.

Tito dva architekti Neumann a Baron navrhli asi krátce po roce 1900 ještě jednu stavbu pro Frýdek, a to **obchodní a obytný dům pro Jakoba Lerneru** [11]. O domě však máme velmi kusé informace, autorce se podařilo vypátrat pouze návrh uliční fasády, takže si vnitřní dispozici můžeme jen domýšlet. Architekti navrhli průčelní fasádu s bohatým secesním dekorem a mělkým rizalitem přerůstajícím ve zdobený štít. Vstup umístili do osy objektu, obklopili jej dvojicí velkorysých výkladců a klenutými průchody po stranách. V přízemí se podle vývěsky nacházel obchod „*Möbel und Decoration*“, v patrech pravděpodobně byty. Dům město obětovalo ve prospěch nové čtyřproudové komunikace.

Ve Frýdku se postupem času vytvořila poměrně velká židovská komunita. Řadu obyvatel židovského původu přivedla do města změna ruční tkalcovské výroby v továrni. Jedna z prvních rodin, doložená ve Frýdku již v roce 1723, je rodina Munkova. Židé se však až do roku 1848 nesměli svobodně usazovat. Změna nastala až s ústavou z roku 1849, která je zrovnoprávnila s ostatními občany. V dalších letech pak ve Frýdku značně přibýlo rodin, které si s sebou nesly své náboženství. Také v Místku se uskupilo společenství židů, zejména v lokalitě zvané Koloredov.

V roce 1861 si založili výbor k založení náboženského spolku a ke stavbě modlitebny. Frýdečtí a koloredovští Židé mezi sebou měli četné spory a to vedlo k rozkolu. Schůze nového náboženského spolku se konala v roce 1864. Zvolený předseda, frýdec-

ký lékař Josef Ziffer, získal pozemek u říšské silnice na Koloredov. Proti stavbě se odvolalo frýdecké zastupitelstvo, které se snažilo zabránit antisemitským nepokojům, jelikož Frýdek je poutním místem a chrám Panny Marie stál asi 100 sáhů od stavební parcely. Rekursu se nevyhovělo a tak se ještě na podzim téhož roku položil základní kámen a na sklonku příštího léta **templ** [12] podle projektu architekta Zapletala dokončili.²⁹ V roce 1890 se Židé z okresu frýdeckého a místeckého sloučili v jednu náboženskou obec a zvolili nový výbor, který si o tři roky později u stavitele Rudolfa Aulegka objednal přestavbu modlitebny. Vznikla tak jednoduchá stavba obdélného půdorysu v novorománském stylu, zastřešená sedlovou střechou. Do výrazného štítu v průčelí architekt umístil dvě litinové desky s desaterem a nad ně štukový hebrejský verš žalmu.³⁰ Stavební práce ukončili roku 1896. Synagogu obklopoval krajinářský park. Frýdecká židovská obec se stala samostatnou a přestala spadat pod těšínský rabinát. Frýdecký rabín sídlil v secesní vilce nedaleko synagogy směrem ke koloredovskému mostu. Tento domek na Revoluční ulici situovaný pod budovou židovské školy se nedochoval. Synagogu roku 1939 vypálili místní němcí. Podobu jejího interiéru neznáme, nějakou dobu po zboření se dochovala pouze mozaiková podlaha se symbolem hvězdy.

Židé pracovali na rozvoji své komunity. V roce 1863 uspořádali skupinu k založení německé židovské školy. Již následujícího roku se zahájila výuka na soukromé jednotřídní škole. Úřední povolení k výuce a právo veřejnosti získali od prezidia zemského soudu v roce 1875. Děti přibývalo, a tak se roku 1898, při příležitosti padesátého výročí nabytí občanských svobod Židů, přistoupilo ke stavbě nové **školní budovy** [13] na ulici Revoluční čp. 1280. Základní kámen slavnostně položili 2. prosince roku 1898, na jaře se začalo stavět a 15. září roku 1900 stavbu slavnostně otevřeli.

Za stavitele dvoupodlažní secesní budovy si vybrali Emila Haukeho [14]. Stavba s průčelním rizalitem vrcholícím věžkou obsahovala v obou podlažích dvě velké učebny, kuchyni, kabinet a obslužné prostory kolem schodiště umístěného ve středu budovy. Provoz školy byl nákladný. Ferdinand Geiringer, ředitel továrny v Místku, proto založil v roce 1913 na její podporu ochranný spolek „*Judischer Schulverein*“. Škola se nakonec pro malý zájem zavřela v roce 1928. Budova se dochovala do současnosti, avšak četné přestavby odstranily secesní štuky z fasád, věžovitou střešní nadstavbu a také štukovou výzdobu v interiérech [15].

Své zemřelé místní Židé pohřbívali na židovském hřbitově v Těšíně, a to až do roku 1880, kdy se jim konečně podařilo zakoupit vhodný pozemek ve Frýdku po levé straně silnice do Dobré. Získali povolení ke zřízení hřbitova a o dva roky později začali pohřbívat své bližní ve svém městě. Podle plánů odsouhlasených městem roku 1910 se hřbitov obehnal vysokou cihlovou zdí s korunou z umělého kamene a vstupní branou, kterou zdobila mříž s plastickými reliéfy za celkem 4 452 korun. Na hřbitově se vpravo od vstupu vybudovala márnice a neoklasicistní obřadní síň s liti novými sloupy v průčelí, která slouží od roku 1969 adventistům sedmého dne. Náhrobky pokrývají jen část hřbitova, je jich asi 500. Nejstarší náhrobek je z bílého mramoru, mladší už mají novodobé pojetí ve tvaru stély z černé žuly. Nachází se zde také několik velkolepě pojatých hrobek významných osobností spojených s hospodářským rozkvětem města z druhé poloviny 19. a počátku 20. století, kdy mělo téma sepulkrální architektury mnohem větší ohlas ve společnosti, než by se nám v dnešní době mohlo zdát. Za příklad poslouží **hrobka rodiny Neumannovy** [18] od Oskara Neumanna, či jediná moravská hrobka navržená v roce 1904 Janem Kotěrou pro rodinu **Landsbergerovu** [16, 17]. Rozloha 14 674 m²

řadí frýdecký židovský hřbitov mezi jeden z největších v republice.³¹

Na přelomu 19. a 20. století působila ve městě řada architektů a stavitelů. Patřil k nim frýdecký stavitel, zednický mistr, tesař a majitel cihelny Ferdinand Heinrich, narozený roku 1841 v Šenově u Nového Jičína. Ve své stavební firmě zaměstnával desítky řemeslníků, s jejichž pomocí zpracovával zakázky pro místní živnostníky, obchodníky a měšťany na přestavby a přístavby obytných domů, obchodů, řemeslnických dílen a živnostenských provozoven.³² Jeho první stavební zakázky se uskutečnily už v sedmdesátých letech 19. století.

Na počátku 20. století se rozparcelovaly pozemky kolem knížecího velkostatku na menší stavební parcely pro jednoduché rodinné domky. V roce 1910 vypracoval Heinrich situační plány parcely č. 109 a nově projektovaných ulic Zahradní a Hynka Pánka. V této oblasti tak vznikla nenáročná zástavba dělnické kolonie, pro kterou již v roce 1898 vyhotovil Heinrich návrhy na přízemní dvojdomky se sedlovou střechou. Byt vždy tvořila místnost a kuchyně, fasádu domů tvořila hladká plocha, členěná římsou a okny se šambránou. Kolem roku 1910 již plně pronikají do Heinrichova architektonického stylu prvky secese, která se v případě těchto domků projevuje na fasádách v ploše drsné omítky s geometrickými ornamenty kolem oken.³³

V dubnu roku 1904 vyprojektoval Heinrich historizující dvoupatrovou **budovu sirotčince - Waisenhäusbau**, [19, 20] čp. 1282 (dnešní Borromeum) s tradičními klasicistními prvky. Hlavní průčelí domu podélného půdorysu v ose rozdělil mělkým rizalitem s hlavním vstupem a dvojicí oken v každém z pater, zakončil ho štít protínající sedlovou střechu. Fasádu po obou stranách rizalitu člení sedm okenních os, okna prvního patra mají trojúhelné fronto-

ny. Vnitřní prostor domu architekt rozčlenil na obytné téměř čtvercové místnosti v přední části domu, ze strany dvora umístil do budovy schodiště s koridory přes celou délku stavby a obslužné prostory.

Heinrichovým současníkem byl stavitel Rudolf Aulegk, sídlící v místeckém Koloredově, avšak pracující také na mnoha plánech a významnějších stavbách ve Frýdku. V roce 1892 vyprojektoval neorenesanční obytný dům pro Franze Foldinu na Bruzovské ulici čp. 50, dodneška nedochovaný. Fasádu architekt provedl v historizujícím neorenesančním slohu, typickém pro činžovní domy z druhé poloviny 19. století.³⁴

Z téhož roku pochází jeho návrh na **budovu okresního soudu** [23] ve Frýdku. Dokumentace původního projektu je velmi kusá, dochoval se jen plán patra [21]. Aulegk navrhl tři křídla kolem čtvercového dvora, s hlavním průčelím otočeným do Wilsonovy třídy. Celý areál, kromě vstupního průčelí, ohrazovala zeď, v zadní partii s dvorem pro trestance. Do uličního traktu umístil v patře kanceláře soudce, úředníky, registraturu a podatelnu. V levém a zadním křídle následovaly prostory věznice. Vzezření fasády neznáme, můžeme však předpokládat, že architekt zůstal věrný svému stylu a dal jí neorenesanční háv. Roku 1951 se objekt okresního soudu nadstavěl o patro a rekonstruoval, čímž se změnilo opláštění na hladkou omítku [22]. Dnes jeho prostory slouží katastrálnímu úřadu. V nedávné době město přistoupilo k výměně původních oken za plastová.

V roce 1893 pracoval Aulegk na již zmíněné přestavbě frýdeckého židovského templu. Pro místní podnikatele, majitele textilky Neumann, vyprojektoval v roce 1898 reprezentativní **vilu se zahradou** [24, 25, 26], ve které již reflektoval nově přicházející trendy secese.³⁵

K dalším místním stavitelům patřil Emil Hauke, pro něhož je poměrně typická práce se dřevem – formou hrázdění na fasádách či různých řezbou zdobených detailů. V září roku 1901 si vyprojektoval **vlastní reprezentativní dům** na Žižkově ulici čp. 500 [28, 29, 30], ve kterém se nacházel také jeho ateliér. O rok později navrhl poblíž své parcely jednopatrový **dům pro učitele na měšťanské škole ve Frýdku Hugo Hampela** [27].

Anton Bezděk, zpočátku působící jako vedoucí stavby u Ferdinanda Heinricha, se postupně vypracoval a tak se ze zednického a tesařského mistra stal autor mnoha plánů městských domů, přestaveb a přístavků. Známe jeho návrhy na klasicizující obytný dům pro pana Ullmanna na Růžovém pahorku čp. 588 z roku 1901³⁶ nebo o dva roky starší projekt na jednoduchý jednopatrový nárožní dům pro Barboru Farnikovou na nároží ulice Tří Prutků a Pražmovy čp. 42. V návrhu na obytný dům s dílnou pro frýdeckého řezbáře Gavlase na Mariánské ulici čp. 7, datovaném do roku 1906, Bezděk prezentuje své poučení ve stylu secese pomocí ornamentů užitých na fasádě. Architektonicky nejhodnotnější stavbou, secesním gesamtkunstwerkem, se zdá být jeho **vlastní vila** na ulici Bruzovské čp. 1858 postavená roku 1909 [31, 32]. Díky zapsání domu do seznamu kulturních památek se dochovala v poměrně intaktní podobě i s dobovými interiéry. Bezděkovy návrhy se v dalších letech příliš neproměňovaly ani vlivem nově přichozích trendů. Nesou se v přibližně stejném duchu. Důkazem je dům Karla Hermana, na Pivovarské ulici z roku 1921, se secesně laděným průčelím, přestože již byla secese v té době překonaná a v hojně míře nahrazovaná modernějšími principy.

Roku 1906 si frýdecký lékař, MUDr. Richard Hradetschný, nechal na Radniční ulici, čp. 11, postavit **jednopatrový dům** [33] podélného půdorysu s valbovou střechou a secesní ornamentikou.

Zajímavým dekorativním prvkem se tu stalo užití keramických čtverečků ve štukových věncích. V hojné míře autor domu aplikoval dřevěné prvky jak v exteriéru – hrázdění štítu, dřevěné konzolky s řezbou nesoucí střešní převis či schodiště se zábradlím a obklad arkýře v interiéru.

V rámci města také můžeme pozorovat posilování náboženských menšin. Ve Frýdku žilo několik málo rodin evangelického vyznání. Teprve po přemístění hutí v roce 1881 z Ustroně do Lipiny se sem přestěhovalo asi 300 dělníků a úředníků s rodinami a vytvořilo jakési evangelické středisko. Přestože noví příchozí splynuli se zdejším prostředím, dělníci se pokládali za Slezany polské národnosti a úředníci zase za Němce. Náleželi však až k farnímu úřadu v Komorní Lhotce a tak podali arcivévodovi Albrechtu Habsburskému, majiteli frýdeckého panství, žádost o založení vlastního hřbitova. Ten jim vyhověl a tak se v roce 1883 vysvětila márnice a hřbitov nad Lipinou. První evangelické bohoslužby se dočkali v roce 1888 v hotelu pod Lipinou. Roku 1896 zde vznikl filiální evangelický sbor podléhající jednotě v Komorní Lhotce.³⁷ Do roku 1901 se konaly bohoslužby v místnosti závodní dělnické kuchyně, potom opět v hotelu. Na bohoslužby přijížděli různí slezští pastoři.

Prvním stálým duchovním se stal v roce 1908 Karel Buzek. Po jeho příchodu začala intenzivní jednání a porady o vybudování **kostela** [34, 35]. Stavbu zadali 15. října 1909 staviteli Hansi Pohlovi na pozemku tyčícím se nad městem. Se samotnou stavbou se započalo roku 1910 a o rok později byl kostel, zasvěcený apoštolům Petru a Pavlovi, v novogotickém slohu hotov. Na stavbu a vybavení kostela se pořádala řada sbírek.³⁸ Bohoslužby se nakonec konaly jen polsky a německy, přestože se na stavbě kostela podíleli i čeští evangelíci. Při příležitosti pětistého výročí upálení Mis-

tra Jana Husa v roce 1915 se měly uskutečnit první české bohoslužby, ale vinou německé propagandy a tlaku vedení města na presbyterstvo se konaly bohoslužby pouze v jazyce polském. České kázání tak musel vykonávat helvetský vikář František Polák z Valašského Meziříčí v soukromém domě.³⁹

Na objednávky místních podnikatelů vznikla řada zajímavých domů. Výše zmíněný stavitel Emil Hauke vytvořil v září roku 1909 plán na stavbu **obytného domu pro slečnu Alexandru Honsovou** [38] na Těšínské ulici čp. 1167. Na dům vznikly dva návrhy, a to v červnu 1909 od Hermanna Rippera [37] a o tři měsíce později od Emila Haukeho [36], jehož pojetí vyznívá moderněji. Přízemní dům stojí ve svahu, do kterého se otevírá celá zahrada a výhled na Místek. Hlavní průčelí s rizalitem a štítem směřuje k cestě, do jižní strany architekt vložil obytné prostory s velkými okny.

Frýdek byl úzce spojen s Těšínem. Proto se zde objevuje také několik návrhů těšínského stavitele Ludwiga Kametze (1848-1923), syna řezbáře a kameníka Ignatze Kametze. Studoval v Opavě a ve Vídni, poté žil a působil v Těšíně. Je autorem hotelu „U hnědého Jelena“ v Těšíně či kostela sv. Kateřiny ve Vendryni.⁴⁰ Ve Frýdku dostal zakázku od „*Gemeinnützige Beamten–Bau-und-Wohnungsgenossenschaft in Friedek*“ na návrh úřednického a obytného domu. Projekt na stavbu dvoupodlažního domu pro více rodin vyhotovil 17. května 1913. Firma Josef Munk a syn a paní Lina Lichtensternová zakoupili pro účely novostavby pod čp. 780 parcelu č. 608/2 na rohu ulice Chowanetzská a Gymnasiální. Přízemí, první a druhé patro poskytly prostor pro dvanáct bytů. Jedna část v patře sloužila kancelářím stavebního společenstva.

Na Jiráskově ulici, parcela číslo 1086, stojí **sdrúžený obytný dům** [39, 40] o třech nadzemních podlažích pod čp. 488 a

489, rovněž vyprojektovaný Kametzem 20. května 1913 ve Vídni. Budovu si opět objednalo frýdecké stavební společenstvo. Dům je podsklepený a na každém podlaží se nacházejí vždy dva byty. V prvním patře jeden třípokojový a jeden dvoupokojový byt s kuchyní a s příslušenstvím. Druhé a třetí patro řešil architekt obdobně, k bytům navíc přidal balkóny.

Za ukázkou poměrně citlivého přístupu při včleňování nových stavebních prostor do původní historické zástavby poslouží dva domy. Nejprve jde o řadový dvoupatrový dům na Hluboké ulici čp. 60 [41], postavený jako součást historického jádra města v roce 1912. Průčelí o třech okenních osách má v ose umístěny dřevěné výplňové dveře s geometrickým secesním ornamentem a dívčími hlavičkami. Přízemí člení pásová rustika, sokl bosáž, přízemí a patro dělí kordonová římsa se zubořezem. Okna jsou ve středu dvoudílná a po stranách trojdílná s rámy zdobenými řezbou. Na fasádě spatřujeme pásový ornament z vavřínových ratolestí, čabrákové parapetní výplně s kruhovými terči, věnci a kolem rozeznáváme vavříny. Pilastry probíhají přes dvě patra a dekorují je kanelury a reliéfní hlavičky dívek.

Druhý příklad představuje dvoupatrový městský řadový dům postavený roku 1914 na Zámeckém náměstí čp. 49 [42]. Vstup zdobí broušené vitráže a rámovaný výkladec. Fasáda má opět secesní dekor, člení ji pilastry vysokého řádu s kvádrovanými dříky a čabrákovými hlavicemi. Pilastry nesou nízkou atiku. Vnitřní prostory domu jsou plochostropé a do pater vede vřetenové schodiště.⁴¹

4.1.1 Vybrané stavby Frýdku v době Rakousko-Uherska

Vila rodiny Neumannovy (Sekerova vila), Rudolf Aulegk, 1898, Slezská ulice čp. 763. [24, 25, 26]

Projekt rodinného sídla svěřil německý textilní průmyslník židovského původu Leopold Neumann do rukou místního architekta Rudolfa Aulegka. Ten mu v roce 1898 navrhl velkorysou secesní vilu se zahradou.

Šlo o jednopatrovou trojkřídlovou budovu krytou valbovou střechou s dvojicí oválných vikýřů. Průčelí člení dvě trojice oken-ních os, pravé křídlo po obou koncích ukončují trojboké věžovité útvary zastřešené jehlanem. Levé křídlo má rizalit se vstupem tvořeným trojicí dvoukřídlych prosklených dveří se secesní řezbou a trojicí oken v patře. Obě křídla spojuje půlkruhový oblouk s bosáží a s vázou na vrcholu. Osu průčelí a nároží zdůrazňuje bosáž. Plochu nad vstupními dveřmi dekorují štukové maskarony s festony. Rizalit ukončuje trojúhelný štít s kruhovým oknem.

Interiéry zdobí geometrický a vegetabilní štukový dekor. Do patra vede kamenné schodiště s kovovým zábradlím s bohatým ornamentem. Dveře jsou výplňové s deštěnou špaletou, zdobené rozetami a malovaným ornamentem, s mosaznými klikami dekorovanými rokaji či palmetou. K domu přiléhá v úrovni přízemí terasa otevřená do prostoru zahrady se vzácnými dřevinami, rozkládající se kolem vily. Výsadba vegetace pravděpodobně neproběhla na základě nějakého návrhu, proto působí lehce chaoticky. Cennější stromy však kolem sebe měly ponechaný přiměřený prostor - nacházela se zde soliterně vysazená lípa turecká a malolistá, dále jasan ztepilý, líska turecká, poměrně vzácná tsuga kanadská a liliovník tulipánokvětý. Celý areál ohrazoval železný plot na kamenné podezdívce s dvojicí vstupů skrze masivní vrata.⁴²

Projektová dokumentace je bohužel téměř nedostupná, pravděpodobně byla zničena stejně jako další dokumenty německých obyvatel hned po druhé světové válce.

Po druhé světové válce prostory vily sloužily okresnímu Lašskému muzeu. V roce 1960 přešlo muzeum do Frýdeckého zámku a do vily se umístila frýdecká pobočka okresní knihovny. Po roce 1989 žádali původní majitelé o navrácení objektu v rámci restituace. O několik let později zakoupila vilu soukromá firma, která ji nakonec nechala chátrat takřka deset let. Teprve nový vlastník dal celou vilu zrekonstruovat. Lesopark kolem budovy byl značně prořezán a prostor spíše slouží parkovacím plochám. Ve vile se v současné době nachází korejská restaurace.

Je zapsána na seznamu státem chráněných kulturních památek.

Budova frýdecké spořitelny, Oskar Neumann, Arthur Baron, 1900-1902, Wilsonova třída čp. 1147. [9, 10]

Myšlenka na stavbu vlastní budovy visela ve vzduchu od roku 1880, jelikož místnosti, ve kterých spořitelna sídlila, už nestačovaly. Už v roce 1886 zamýšlela spořitelna zakoupit dům čp. 2 na frýdeckém náměstí, ale nestalo se tak. Později, roku 1894, nabídl magistrát města ke koupi starou radnici s možností adaptovat ji na spořitelní budovu.⁴³ K tomu se však nakonec také nepřistoupilo. Až roku 1898 se výbor rozhodl, že při příležitosti padesátileté vlády Františka Josefa I. postaví za 150 000 zlatých z rezervního fondu novou budovu spořitelny. V té měly být umístěny také obecní úřady, pošta a berní úřad. Magistrát města však spořitelně sdělil, že nemá v úmyslu se do budovy přestěhovat a že obec sama vybuduje velkou radnici, do které umístí také spořitelnu. Nakonec se obě strany dohodly, a to tak, že si spořitelna sama postaví budovu

za sumu povolenou ministerstvem vnitra, to znamená za 200 000 korun. Spořitelna zakoupila dům číslo 198 a připojila jej k domům na Wilsonově třídě čp. 194, 195, 196 a 200 patřícím magistrátu. Vytvořila si tak prostor pro novostavbu. Dne 20. května roku 1900 vypsala spořitelní výbor soutěž na budovu spořitelny, které se mimo jiné zúčastnil Franz von Kraus⁴⁴ ve spolupráci s Josefem Tölkem či Leopold Bauer s Rudolfem Melicharem.⁴⁵ Tyto soutěžní návrhy se však nepodařilo dohledat.

Projekt nakonec vytvořili Oskar Neumann⁴⁶ a Arthur Baron. Už 1. prosince téhož roku se kolaudovalo jedno křídlo původně zamýšlené budovy. Tím se však na dalších třicet let skončilo.

Na třídě Wilsonově se tak tyčil dvoupatrový secesní dům s mělkými nárožními rizality s pásovou rustikou a jehlancovými střechami. Fasádu zdobila četná secesní ornamentika s některými prvky opatřenými oslnivým třpytem zlata, kupříkladu maskarony či květinovými koši. Do přízemí architekt umístil dva vstupy, boční vstup do restaurace a dvoukřídlé prosklené dveře se secesní mříží do osy přízemí. Vstup rámuje pilastry s kanelurami a kapkami, klenák v nadpraží dekoruje hlava ženy. Chodby mají segmentové valené klenby a stěny zdobí štukové rámy s florálním dekorem. Do patra vede schodiště se secesně ztvárněným zábradlím.⁴⁷

V budově sídlilo okresní hejtmanství, berní správa a luxusní secesní restaurace-kavárna Habsburk (Radhošť) [6]. Její interiér se dokončil o něco později, v roce 1901, podle návrhu vídeňského architekta Hassmanna. Architekti budovy situovali kavárnu do levé přízemní části. Hlavní sál kavárny má obdélný půdorys zaklenutý valenou klenbou a osvětlený trojicí velkých oken. Klenební pasy zdobí vegetabilní ornament a kruhové kartuše s iniciálami FS. Stěny i pilíře mají do jedné třetiny výšky obložení z tmavého dřeva a na průčelní zdi visí čtyři zrcadla, korespondující se členěním stěn

okny. Strop pokrývají štukové kazety rámované širokým pásem květinového dekoru se stuhami. Po stranách místnosti visí dvě půlkruhové olejomalby dělené rámem na tři obrazy s hráčskou tematikou. Na jednom z obrazů nalezneme signaturu Hassmann n. Skitz u. Weith.

Pro interiér navrhl architekt kvalitní secesní nábytek. Do dnešní doby se v původní podobě dochoval například barový stůl s vestavěnou skříní se zrcadlem, prosklené vyřezávané skříňky, ale také lustry a nástěnná světla dodávající vnitřnímu prostoru správnou atmosféru.⁴⁸

Roku 1929 zakoupila spořitelna zbylé parcely, patřící magistrátu, zdemolovali čtyři domky a na jejich místě po téměř třiceti letech dokončili budovu v původním zamýšleném rozsahu. Dostavbu dvou zbývajících křídel provedla firma Zedníček a Pazourek podle projektu městského architekta Antonína Grunda. Celek byl hotov na podzim roku 1931.

V roce 2009 byla restaurace otevřena po rekonstrukci. Budova je zapsána na seznamu státem chráněných kulturních památek.

Vlastní dům místního stavitele Emila Haukeho, Emil Hauke, 1901-1902, ulice Žižkova čp. 500. [28, 29, 30]

Místní stavitel Emil Hauke si v září roku 1901 vyprojektoval vlastní reprezentativní dům s ateliérem. Navrhl jednopatrový dům obdélného půdorysu se štítovým průčelím o dvou okenních osách završený valbovou a sedlovou střechou. Na čelní fasádu, ukončenou trojúhelným štítem zdobeným hrázděním, architekt umístil dřevěný, řezbou zdobený balkónek na konsolách. Mezi okny přízemí nalezneme v podélném plastickém rámu lví hlavu mající v tlamě kruh se zavěšeným trojúhelníkem, perem, úhelníkem, příložníkem

a svitkem, což bychom mohli chápat jako jistý typ domovního znamení.

Z boční fasády ze strany Žižkovy ulice architekt ubral hmotu nároží, do které vložil krytý vstup do domu přístupný po schodišti. Nad vstupem se původně tyčila hranolová věž dekorovaná hrázděním a zastřešená jehlanem, dnes je již snesena. Dveře s půlkruhovým světlíkem zdobila profilovaná šambrána s hlavičkou v klenáku. V ploše vstupu vznikla v patře zasklená lodžie s velkými okny ukončenými půlobloukem, s kuželkami v parapetu. Stěnu vpravo od vstupních dveří vyplnil plastický rám s německým nápisem v kartuši, se štukovými putti, štětcem, paletou, příložníkem a sekerou, a okřídlená andílčí hlavička s volutkami a listy v horní partii. Přízemní plochy autor pročlenil bosáží, patro pásovou rustikou. Suprafenestry, parapety, půdní okénka a další architektonické články dekorují štukové ornamenty.

Zvláštní vchod z nároží zpřístupňoval kancelář a ateliér architekta. Vchod do soukromého bytu se nacházel z opačné strany, ze zahrady, ve schodišťovém rizalitu akcentovaném trojúhelným převýšeným štítem. Jako centrální prostor domu Hauke navrhl halu, přístupnou po obou stranách domu, kolem které se rozkládají obytné místnosti. Místnosti v patře dekorované štukovými rozvilinami, dřevěnými obklady a secesní dlažbou architekt zpřístupnil pískovcovým dvouramenným schodištěm s kovovým zábradlím s volutkami.

Budova je zapsána na seznamu státem chráněných kulturních památek.

Hrobka Adolfa Landsbergera, Jan Kotěra, 1904, židovský hřbitov, Těšínská ulice. [16, 17]

Hrobka průmyslníka Adolfa Landsbergera z roku 1904 je jedinou moravskou hrobkou Jana Kotěry. Architekt vytvořil několik barevných akvarelových návrhů. Na nejpozoruhodnějším z nich je nevšedně tvarovaný osmiboký náhrobek, z jehož středu vyrůstá strom, který obklopují vsazené plastiky truchlících postav. Kolem obíhá kovová mříž s rostlinným ornamentem. Toto řešení trochu připomíná variantu památníku manželů Vojáčkových v Prostějově z roku 1910.⁴⁹ K realizaci si objednavatel z neznámých důvodů zvolil prostší verzi. Tu tvoří Kotěrou běžně užívaná skladba objemu stély mezi dvěma obelisky, v tomto případě z černé leštěné žuly a s charakteristickým vyzlaceným nápisem. Na stéle se nachází deska s německým čtyřverším (uvedeném i v návrhu akvarelem) a se jmény příslušníků rodiny, lemovaná rámcem vyskládaným ze skleněných mozaikových kamínků se zlatou fólií.⁵⁰ Hrobku doplňovaly lucerny na sloupcích a kovová mříž s vrátky, do dnešní doby se však po zásahu vandalů nedochovaly. Celkový stav hrobky je špatný, jednotlivé stupně se rozestupují a žula degraduje.

Kotěra navrhl Landsbergerovu hrobku v období, kdy pracoval na řadě náhrobků na Židovském hřbitově v Praze–Strašnicích. Některé návrhy si jsou příbuzné řešením hmoty náhrobku, jehož základ tvoří stéla mezi dvěma obelisky v hlavě hrobky. Za další pojítka můžeme považovat také užívání kovářských a kovotepecských detailů – mříží, svítidel a kování. Téma náhrobku bylo v té době poměrně oblíbené. Souviselo to s novými přístupy k řešení otázek posledních věcí člověka – pohřeb žehem a následné ukládání popela na posvěcené půdě hřbitova, asanace městských center a s tím spojené rušení hřbitovů při kostelech a zakládání centrálních hřbitovů při okrajích měst.⁵¹ Ve světě vznikaly společnosti

pro umění náhrobkové (ve Wiesbadenu), pořádaly se výstavy hřbitovního umění a vydávaly se i odborné příručky, jak má vypadat kvalitní náhrobek.⁵² Kotěra měl zajisté o tomto dění přehled a u svých návrhů rozpracovával řadu variant základního schématu. Dokladem je řada dochovaných kreseb a fotografií pravděpodobně terakotových modelů.⁵³ Jeho hrobky a náhrobky tak patří k tomu nejprogresivnějšímu, co na našich hřbitovech vznikalo.

Dům pro MUDr. Richarda Hradetschného, František Fiala, František Grossmann, 1906, ulice Radniční čp. 11. [33]

MUDr. Richard Hradetschný byl pro svou zručnost a lékařské znalosti uznávaný a mezi lidmi velmi oblíbený. Stal se nástupcem jediného lékaře vykonávajícího soukromou praxi ve městě, doktora Moritze Spitzera. Založil při nemocnici také operační sál a oddíl rychlé zdravotní pomoci.

Doktor Hradetschný si na ulici Radniční, v místech vjezdu na zámecké náměstí, poblíž budovy spořitelny, nechal postavit jednopatrový dům obdélného půdorysu, krytý valbovou střechou. Projekt domu vypracovala dvojice Františe Fiala a František Grossmann. Fiala rozčlenil průčelí na čtyři okenní osy, krajní osy ukončil lichoběžníkovými štíty. Levý štít zdobí hrázdění a půdní okénka, pravý má balkón a zdobený arkýř. Fasádu dekorují štukové florální motivy, mezi přízemím a patrem se nacházejí štukové věnce zdobené keramickými čtvercovými kachličkami. Střešní převis nesou dřevěné konzoly zdobené řezbou. Vstupní dveře autor vložil do niky v pravém rizalitu, zakončené stlačeným obloukem. Při vstupu do domu se po projití vestibulem ocitneme v hale, ze které vede do patra celodřevěné schodiště se zábradlím. V přízemí se nacházela ordinace lékaře.

Dnes ve vile sídlí firma Technomont. Budova je zapsána na seznamu státem chráněných kulturních památek.

Obytný dům pro slečnu Alexandru Honsovou, Emil Hauke, 1909, ulice Těšínská čp. 1167. [36, 37, 38]

Plán na stavbu obytného domu pro slečnu Alexandru Honsovou pro parcelu číslo 330 stojící ve svahu, vytvořil Emil Hauke 5.září 1909. Jde o přízemní dům podélného půdorysu se zkosenou zdí a oblým nárožím na opačné straně domu. Průčelí člení mělký vstupní rizalit vrcholící ve štít s podélným, v horní části zaobleným oknem. Vstupní dveře architekt ozdobil světlíkem s oblou secesní křivkou, okna zase secesně stylizovanými půlkruhovými šambránami. Levé nároží domu Hauke zaoblil a použil na něj rezné zdivo, sokl zvýraznil kamenným obkladem. Do centrálního prostoru domu navrhl schodišťovou halu, zpřístupňující trojici hlavních obytných místností a kabinet napravo od vstupu. Svažité terén parcely architekt využil a do suterénu umístil kuchyni, menší pokoj a záchod. Do přízemí rozmístil kuchyň, dva obytné pokoje při jižní straně domu, kabinet, koupelnu, spíž a záchod, do podkroví pak kuchyň, kabinet prosvětlený velkým oknem ve štítu a záchod. V prostorech suterénu se však hromadila vlhkost a tak se musely obytné místnosti proměnit v prádelnu.

Na dům pro Alexandru Honsovou pravděpodobně vznikly minimálně dva projekty – od Emila Haukeho a pak také známe návrh z června 1909 od Hermanna Rippera. Ten řešil obytné prostory obdobně, avšak obalil je spíše do regionálního hávu se zdobeným dřevěným štítem s oknem a kulatým světlíkem. Vstup umístil do pravé části domu, skrze dlouhou chodbu. Průčelí ozdobil dvěma sdruženými okny zasazenými do zdobených frontonů s geometrizujícími čabrakami v meziokenních plochách.

Evangelický kostel, Hans Pohl, 1909 – 1911, ulice Dlouhá. [34, 35]

S příchodem duchovního Karla Buzka v roce 1908 začala jednání ohledně vybudování kostela. Vybral se pěkný pozemek, odkoupil se od pana Macháčka a již 15. října 1909 se stavba zadala staviteli Hansi Pohlovi. Ten působil ve Frýdku spolu se svým otcem, stavitelem Walterem Pohlem, ve společně založené firmě z roku 1898 pod názvem *Hans Pohl, stavitel ve Frýdku, parní cihelna, pila a stolařství*.⁵⁴

Stavební práce začaly 31. března 1910 shromážděním, modlitbou a odházením prvních lopat hlíny. 8. května 1910 byl za účasti evangelíků ze širokého okolí posvěcen základní kámen. Na podzim už stála zastřešená hmota kostela. Kvůli sporům se stavitelem se stavba protáhla a docházely peníze. Rozeslali proto letáky na slezské evangelické sbory s žádostí o podporu. Věřící prosby vyslyšeli a zasílali peněžní dary díky nimž se od jara do podzimu 1911 pokračovalo se stavbou a budováním interiéru. Kostel o rozměrech 30x14 metrů s věží a křížem o výšce 56 metrů měl pojmout 400 sedících osob, celkem pak 1000.⁵⁵ Architekt jej navrhl v novogotickém plášti, o jedné lodi s polygonálním závěrem a věží představenou před průčelím, zakončenou jehlancem. Po stranách věže se tyčí patrové přístavky schodišť, hmotu kostela mezi lodí a presbytářem doplňují přízemní přístavby kaple a sakristie. Loď i věž podpírají jednou odstupněné pilíře. Světlo do lodi vpouští dvojí typ oken – vysoká a menší sdružená okna s lomenými oblouky.

Na materiál stavby se použily červené impregnované pálené cihly dovezené z Lehnice u Vratislavi, aby se ušetřilo za venkovní omítku a její budoucí údržbu. Režné cihlové zdivo doplňují bílé a žlutě obarvené partie, zdůrazňující architektonické členění stavby v místech římsy, nebo štítové atiky. Loď je sklenuta čtyřmi poli kří-

žové klenby s meziklenebními pasy. Od vyvýšeného presbyteria ji dělí ústupkový lomený oblouk. Jelikož se jedná o evangelický kostel, výzdoba je velmi strohá. Setkáme se pouze se sloupy z umělého mramoru se stylizovanými vegetabilními hlavicemi, nesusíci kruchtu a pavlače, a čtyřlístky v terčích na poprsní kruchty.⁵⁶ Po osazení zvonů se konala 26. listopadu téhož roku slavnost posvěcení chrámu.⁵⁷ Kostel je zasvěcen apoštolům Petru a Pavlovi.

Kostel je chráněnou kulturní památkou.

Vlastní dům místního stavitele Antona Bezděka, Anton Bezděk, 1908, ulice Bruzovská čp. 1858. [31, 32]

Plán na stavbu domu na parcele číslo 270 ve Frýdku pro Marii Bezděkovou vyhotovil 12. června 1908 místní stavitel Anton Bezděk. Přízemní zděný dům obdélného půdorysu se sedlovou zvalbenou střechou našel své místo na ulici vedoucí k evangelickému kostelu. Do ulice Bruzovské se tyčila fasáda s osovým rizalitem prostupujícím do mansardového patra, s dvojicí oken se segmentovým záklenkem a datací 1909 ve vrcholu. Hlavní pokoj architekt osvětlil trojicí obdélných oken dekorovaných kladím s triglyfy, po pravé straně průčelí umístil vstupní dveře se secesní mřížkou. Do domu se dostaneme skrze slunečnou halu prosvětlenou okny po obou přilehlých stranách. Následuje schodiště, vsazené do mělkého rizalitu, zpřístupňující tři obytné pokoje v přízemí. V zadní části domu je kuchyně a pracovna.

Interiér vyplňovala řada stylových prvků, korunujících toto secesní dílo, zejména výplňové dveře s proskleným leptaným sklem s motivem leknínů, nádherné lustry, smetanová kachlová kamna, dřevěné obklady, podlahy a jiné. Zdi pokrývaly štukové dekorace. Dům obklopoval plot tvořený hranolovými pilíři a kovanou mříží se vstupní brankou s monogramem A. B.

Vila je zapsána na seznamu státem chráněných kulturních památek.

4.2 Místek

V Místku nezasedal v obecním zastupitelstvu ani jeden Čech. Většina obyvatel sice mluvila česky, ale celá radnice byla německá, v čele s purkmistrem Josefem Grosmannem. Němci ovládali především textilní a železářský průmysl. Čechy bychom našli hlavně mezi drobnými řemeslníky, živnostníky, dělníky a zemědělci, v řadách inteligence jich bylo málo. V devadesátých letech národní povědomí značně pomasínalo. Tomu se snažila postavit česká publicistika jako *Našinec*, *Opavský týdeník*, *Těšínské noviny* apod.⁵⁸

V Místku, stejně tak jako ve Frýdku, neexistovaly téměř do konce 19. století české školy, proto se české děti vyučovaly v němčině a v německém duchu. Navíc fungoval německý spolek *Schulverein*, kontrolující šíření němčiny.⁵⁹ Zdálo se proto důležité vzdělávat lid v jazyce mateřském a podněcovat jej v národním uvědomění. Skutečnost, že se musí začít budovat české školství, si dobře uvědomoval Vincenc Procházka, jedna z předních osobností českého života v Místku, zvolený do zastupitelstva roku 1894.⁶⁰ V září téhož roku podal žádost o založení první střední školy v Místku. Ústřední matice pro to neměla dostatek financí a tak doporučila založení vlastní *Matice Místecké*, která také následujícího roku vznikla.⁶¹ V roce 1895 se otevřelo české matiční gymnázium sídlící zpočátku v budově Hospodářské školy.⁶² Naléhavá potřeba získat pro ně stabilní umístění vedla ke stavbě **Národního domu v Místku** [110, 111]. Plány vypracovali Antonín Staněk a stavitel Srna z Ostravy v roce 1896, projekt druhé části navrhli o tři roky později Antonín Tebich a František Tichý.

Kapacita žáků se značně navýšila také na Státním reálném gymnáziu a byla potřeba postavit pro ně samostatnou budovu. Plá-

ny vypracoval brněnský architekt Karel Welzl. 9. dubna 1899 slavnostně položili základní kámen **gymnázia** [112] na Palackého ulici čp. 123 a již v polovině října téhož roku se škola otevřela.⁶³ Budovu v neorenesančním stylu architekt navrhl nad obdélným půdorysem se dvěma bočními rizality v průčelí. Fasádu ozdobil rostlinnými ornamenty, vlnovkou a bosáží. Na výzdobě exteriéru se podílel Josef Skotnica, který pro niky v rizalitech vytvořil ženské alegorické figury Historie a Pedagogiky v nadživotní velikosti.⁶⁴

Rovněž ve stylu neorenesance navrhl Petr Plecháč jednopatrový **obytný dům** na ulici Palackého čp. 122 [113, 114], sousedící s Maticí místeckou a domem Františka Antonína Dostála a manželů Petra a Anny Musilových. Fasádu podélného domu autor oživil atikou se štukovou výzdobou a otevřel pravidelně rozmístěnými okny se segmentovými a trojúhelníkovými frontony vyplněnými festony či lasturami. V roce 1902 byla stavba hotova, tak se v listopadu téhož roku do jejích prostor nastěhovala dívčí měšťanská škola.⁶⁵

Dům vznikl na objednávku Vincence Procházky, obchodníka se sklem, ale hlavně významného podporovatele českého života v Místku, zejména v oblasti českých spolků a českého školství. Procházka působil jako jednatel Národní záložny, jejíž úřadovny se před postavením vlastní budovy nacházely v jeho domě. Zasadil se o vytvoření fondů na výstavbu Národního domu, českého gymnázia, nemocnice, sirotčince a na podporu studentů.⁶⁶

V Místku půjčovali peníze zámožnější jednotlivci, například Jan Viktor Schábenský. Ten snad po vzoru Frýdku v prosinci roku 1869 navrhl obecnímu výboru, zřídit městskou spořitelnu. Po přijetí návrhu se ustanovil výbor pro vypracování stanov, jehož členy se stali Jan Viktor Schábenský, továrník Antonín Prior, Antonín Míček, obchodník Jiří Rusina ml., Antonín Reck, Arnošt Gresch, Josef Vrána a Tomáš Maibaum.⁶⁷ Vznik spořitelny měl podpořit rozvoj

řemesel ve městě a zemědělství na venkově. Do správy spořitelny měli být voleni zástupci venkovských vsí, ale ve skutečnosti se naprostá většina prvního spořitelního výboru skládala z místeckých Němců a tak se situace spíše zhoršila.⁶⁸ Spořitelna zpočátku sídlila v prostorách obecního úřadu v domě čp. 39, a jak se rozrůstala, myšlenka postavení spořitelny čím dál víc nabývala na aktuálnosti. Na cestě za vlastní budovou však vyvstávala řada překážek a tak se historizující stavba **spořitelny s radnicí** [115, 116] na Hlavní třídě v Místku vyhotovila až koncem roku 1898. Projekt [117] vypracoval vídeňský architekt Josef Hudetz. Stavební práce započal místní stavitel Aulegk, dostavbou město pověřilo místeckého stavitele Hermanna Rippera.⁶⁹ Na výzdobě průčelí s alegorickými plastikami Spořivosti a Píle se podílel sochař Josef Skotnica z Raškovic.⁷⁰ Spořitelna a radnice se do novostavby nastěhovaly 26. února 1899.

Vedle spořitelny s radnicí, podobně jako ve Frýdku, vyrostl dvoupodlažní dům, v jehož přízemí fungovalo tak zvané **Café Avion** [119], vyhlášená secesní kavárna. V patrech pak architekt vytvořil několik luxusních bytů. Projekt [118] tohoto domu se zalomeným půdorysem se dochoval pouze z části, z rukopisu stavby by se dalo soudit, že autorem je místní architekt a stavitel Hermann Ripper. Stavební práce vykonal Josef Rohan. Fasádu autor dekoroval bosáží a četnými rostlinnými ornamenty ve štuky. K nároží přiřčenil arkýř procházející přes dvě patra a podpíraný dvojicí atlantů, mezi nimiž se v přízemí nachází hlavní vchod [120].

V Místku vznikaly novostavby podnikatelů v okolí nedávno vybudovaného Národního domu. Na křížení dvou ulic, dnešní Palackého a Politických obětí, si manželé Musilovi nechali postavit **dům** [121, 122] čp. 121, v roce 1903. Archivní materiály týkající se této stavby jsou velmi kusé a tak neznáme autora projektu. Archi-

tekt dům pojal v duchu neorenesance, jako sousední dům Procházkových. Nároží zvýraznil arkýřem, vedle něj rozeznáme zdvojené okno se zalamovanou suprafenestrou a s monogramem PM. V témže roce si v této reprezentativní oblasti, na ulici Politických obětí čp. 119, postavil jednopatrový **rodinný dům** [123] městský stavitel Josef Rohan. Stavbu nad obdélným půdorysem po stranách oživil dvojicí rizalitů a překryl mansardovou střechou. Fasádu pročlenil bosáží a okny s rozeklanými frontony s volutami.

Obytný a obchodní dům pro továrníky Franze a Ludvíka Rundta [124], na Palackého ulici čp. 133, vyprojektovali architekti, působící se svou stavební firmou v Moravské Ostravě, František Grossmann a František Fiala, v roce 1906.⁷¹ Dům umístili na roh ulic Nádražní a Palackého, téměř naproti spořitelně a radnici [126]. Budovu vystavěli nad půdorysem ve tvaru písmene L, se schodišťovým přístavkem vyčnívajícím z vnitřního rohu objektu [125]. Šlo o dvoupodlažní stavbu, v přízemí sídlily tři obchody, v prvním a druhém poschodí a v podkroví se rozkládalo šest velkých přepychových bytů. Fasádu zdobil filigránský dekor pozdní secese, předznamenávající nový dekorativní styl [127]. Do dnešní doby se objekt nedochoval, protože podlehl demolici při výstavbě průtahu městem.

V obou městech doutnaly národnostní problémy. Německé obyvatelstvo mělo značnou převahu, ale z hlediska národního uvědomění se situace postupem času měnila. V roce 1908 se v *Novinách Těšínských* dočteme o podněcování českých obchodníků k jakési „očistě“, ve smyslu odpoutání se od jakéhokoli poněmčování či podlézání německým obyvatelům. Autor článku klade místním obchodníkům na srdce, aby se zařídili tak, aby bylo na první pohled zřejmé, že jsme v obchodě českém, pouze s českými nápisy a českým zbožím. Apeloval taktéž na Čechy, aby nakupovali v

těchto českých obchodech a ne u našich nepřátel. Psalo se: „*na- stávající volby a události v Místku po tom přímo řvou*“.⁷² „*Dokud čeští obchodníci neprovedou očistu u sebe, dotud provádění ná- rodní svépomoci bude neplodné a směšné v očích našich nepřátel. Opravdu vlastenečtí kupci mají říci svým německým a židovským odběratelům toto: Litujeme, že od vás více kupovat nemůžeme, a nemůžete po nás chtít, bychom svými penězi pomáhali utlačovati českou místeckou většinu, české děti ve školách, usnadňovali roz- bíjetí české hlavy našim krajanům. To by byla hrdá slova, hodná českého kupce, jehož příkladu by měli všichni následovati*“.⁷³

Volby byly na spadnutí, což samozřejmě vyhocovalo situa- ci mezi Čechy a Němci. Obyvatelé se setkávali s výzvami, aby do vedení města volili pouze Čechy a neutlačovali tak původní české obyvatelstvo. Za důkaz pokročilejšího národního smýšlení poslouží příslib místních, že nebudou nakupovat a tímto způsobem vlastně podporovat rozpínání Němců a Židů. Počalo se tak naplňovat heslo „*Svůj ke svému*“. A Němci poměrně brzy zjistili, že na zákaznicích závisejí, a proto se snažili nestavět se proti Čechům.⁷⁴

To, co na začátku vypadalo slibně, nakonec pro Čechy ne- dopadlo dobře. V březnu roku 1909 proběhly zmíněné obávané volby. Němci si nenechali vzít svou převahu a při volbách záhadně získali o čtrnáct hlasů více. Po volbách zažívali Češi teprve krušné chvíle. Továrník Elzer propustil obrovský počet dělníků hlasujících pro české zástupce. Místecké obyvatelstvo už však bylo vytréno- vané neustálými spory tohoto typu, nedalo se a stávkovalo. Práce v továrně se zastavily a německé vedení si uvědomilo, že jejich postavení již není tak neotřesitelné jako dříve a že místecké ně- mectví už zdaleka není tak silné.⁷⁵

České národní sebevědomí se zvyšovalo a přibýval také po- čet dětí v českých školách. V roce 1909 prostory využívané pro

výuku v Místku nedostačovaly a tak sestavila místní česká školní rada rozpočet na stavbu druhé české školní budovy a představila jej tehdejšímu starostovi Valentinu Zischkovi. Důraz kladla na vhodnou stavební parcelu pro tuto budoucí monumentální ozdobu města, která měla stát s ohledem na děti poblíž centra. Matice vyhlásila veřejnou soutěž na řemeslnické práce, aby se na stavbě a vytváření interiéru podělili hlavně místní živnostníci.⁷⁶ Práce probíhaly poměrně hladce a tak se **dívčí měšťanská škola** [128] mohla přesunout do klasicizující novostavby na ulici Komenského čp. 402 už v dalším roce. Chlapecká měšťanská škola, založená Maticí místeckou v roce 1908 a zpočátku sídlící v Národním domě, se tak mohla po dvou letech přestěhovat do vhodnějších prostor v domě Procházkových, který se uvolnil po dívčí měšťance.

Místecký stavitel Hermann Ripper vyprojektoval dvoupodlažní **obytný a obchodní dům pro Hermanna Schnitzera z Místku** [130], který postavil Josef Rohan v roce 1910 hned vedle domu Ludvíka Rundta na Palackého třídě. Budovu téměř čtvercového půdorysu Ripper ve střední partii hlavního průčelí protnul arkýřem s cibulovitou stříškou a do střechy čnicím trojúhelným štítem [129]. V roce 1938 modernizoval na objednávku Emilie Schnitzerové vzhled fasády frýdecký stavitel Rudolf Turek. Z fasády osekcal původní dekor a upravil arkýř, jehož lichoběžný průřez zachoval, ale jeho horní partii zarovnal a ukončil pravoúhle odstupněným štítem [131].

Nedlouho na to, v roce 1910, se chystala stavba budovy **cejchovního úřadu** [134] na Hlavní třídě čp. 111, jejíž projekt město zadalo k vypracování opět Hermannu Ripperovi [132]. Ten navrhl dvoupodlažní objekt na obdélném půdorysu. Do přízemí architekt umístil úřadovny, přístupné z ulice skrze vstupní halu vedoucí středem stavby až k dvouramennému schodišti v zadní partii

domu. V prvním patře se nacházel luxusní byt. Uliční průčelí členila okna a dveře v ose, fasádu dekorovala secesní linie [133]. Dům prošel radikální rekonstrukcí, osekaly se štuky a přistavělo patro. Dnes zde sídlí městská knihovna. Přestože se místní tisk příliš nepouštěl do diskuzí o architektonickém dění, jednou za čas se například v *Novinách Těšínských* objevila kritika stavebního vývoje. V prosinci roku 1910 se o této chystané stavbě dočítáme: „*Obec staví dům pro cejchovní úřad. Bez vypsaní soutěže, nákladná a velká stavba, naprosto zbytečně za vypůjčené peníze. V prvním patře bude velký byt s terasou nad zadním traktem budovy. Místo toho, aby postavili byty pro dělníky nebo nemocnici, staví město nákladné panské byty.*“⁷⁷

Po dalších volbách byla situace ve městě ještě vyhocenější. Proti volbám se podal rekurs a vyšší úřady je zrušily. Následkem toho svolili Němci ke kompromisu, ale jen na dvě volební období. Národní jednota nadále razila heslo Palackého „*Svůj ke svému*“. Český venkov se prohlásil za solidární se slovanským obyvatelstvem v Místku a vypověděl boj německým obchodníkům. Obyvatelé byli vyzýváni: „*Nenoste českých peněz do německých špar-kass! Čeští obchodníci, nenakupujte zboží ve velkém u místeckých firem. Buďte důslední a věrni heslu „Svoji ke svým – a vždy dle pravdy!*“⁷⁸

Aby dali Němci najevo svou trvající nadvládu, nechali si v roce 1913 vypracovat návrh na takzvaný **Německý dům** [136], pro který měli přichystaný prostor na Hlavní třídě, v místech, kde se původně nacházela střelnice. Přestože jsou archiválie týkající se této stavby velmi kusé, projekt pravděpodobně vypracoval opět Hermann Ripper [135]. Budova získala čp. 113 a stala se centrem německého kulturního života ve městě. V hlavním sále se konala představení kočovných divadelních společností, později i místních

německých ochotnických spolků.⁷⁹

Po vypuknutí války šlo všechno z kopce. Mezi Čechy a Němci vyvstávaly značné třenice. Velké spory mezi sebou vedli členové různých spolků, například místecký Sokol a příslušníci německého Turnvereinu (tělocvičný spolek).⁸⁰ Od roku 1916 se konaly demonstrace a masové projevy nespokojenosti. Vládla bída, dělníci museli pracovat v továrnách pro válečnou výrobu a stávky byly na denním pořádku.⁸¹

4.2.1 Vybrané stavby Místku v době Rakousko-Uherska

Národní dům v Místku, Antonín Staněk a stavitel Srna, 1896, přístavba Antonín Tebich, František Tichý, 1899, ulice Palackého čp. 134. [110, 111]

Dne 7. března 1895 se sešla Ustavující valná hromada v místnosti Občanské besedy v Deutscherově hotelu na Ostravské ulici a vzniklo tu „*Družstvo pro vystavění Národního domu v Místku*“. Do čela účastníci zvolili Vincence Procházku, který zakoupil stavební parcelu na ulici Palackého čp. 134 a vypracoval ideový návrh. Projekt vytvořili stavitel Antonín Staněk z Valašského Meziříčí a stavitel Srna z Ostravy. Architekt Vratislav Pasovský z Prahy jim napsal posudek a již 12. května 1896 se začalo stavět v režii družstva. Kolaudace proběhla 31. října 1896. Podle plánu se tak mohlo do nově vzniklých prostor Národního domu prozatímně přestěhovat Státní reálné gymnázium. Jeho kapacita rychle narůstala, takže se o tři roky později postavila samostatná gymnaziální budova.⁸²

9. února 1899 schválila valná hromada dostavbu druhé části Národního domu podle projektu zhotoveného architektem Anto-

nínem Tebichem z Brna a architektem Františkem Tichým z Moravské Ostravy. Postavil se velký a malý sál, beseda, jeviště s vedlejšími místnostmi a kuchyně. Stavební práce zajistil stavitel František Pecháč z Místku. Nad oknem na nároží ve druhém patře nalezneme v plastickém rámu datum položení základního kamene – 1896, dokončeno 1900.

Architekti navrhli reprezentativní neorenesanční jednopatrový nárožní dům. Nároží v šíři jedné okenní osy setnuli a zdůraznili jej mělkými rizality po stranách. Nad korunní římsu rizalitu posadili atiku s kuželkovou balustrádou a dvěma jehlany, završenými věžičkou s vikýřky. Podobným rizalitem symetricky ukončili také pravou část budovy. Fasádu otevřeli pravidelně rozmístěnými okny v přízemí s půlkruhovými záklenky, volutovými klenáky a akanty a v patře se štukovou šambránou, trojúhelnými frontony na volutových konzolách, akanty a kuželkami v parapetu. Partii rizalitů autoři orámovali pilastry s kompozitními hlavicemi a kanelovanými dřívky. Hlavní vstup vložili do půlkruhového záklenku, orámovaného edikulou se sloupy na soklech s kartušemi, nesoucími kladí s rozeklaným frontonem.

Stropy chodeb ozdobili štukovými zrcadly, nároží pilastry s kanelurami a volutovými hlavicemi. Všechny přízemní místnosti obohatili stropními štukovými rámci s kartušemi, akanty a dalšími ornamenty. Společenský sál navrhli obdélného půdorysu o 3 x 5 okenních osách a zpřístupnili ho trojicí dvoukřídlých zdobených dveří s leptanými skly s figurálními výjevy v národních krojích. Naproti vstupu architekti umístili jeviště, zasazené do portálu dekorovaného profilovaným rámem s četnými ornamenty. Plochu ve cviklech vyplnil výjev dívky s lyrou a maskou, ve střední části tři znaky – lev, po stranách orlice a lipové ratolesti. Boční stěny pročlenili dveřmi střídajícími se s obdélnými zrcadly a slepými okny v patře.

Do patra nad vstupními dveřmi architekti umístili trojici lóží s konvexně vypnutými poprsněmi s bohatou štukovou výzdobou.⁸³

Budova je zapsaná na seznamu státem chráněných kulturních památek.

Budova spořitelny a radnice, Josef Hudetz, 1898, Hlavní třída čp. 11 a 12. [115, 116, 117]

Od svého založení, v roce 1869, se spořitelna nacházela na obecním úřadě v domě čp. 39. Agenda narůstala a už scházel prostor pro její uskladnění a fungování. Tak se vedení rozhodlo postavit vlastní budovu spořitelny, v níž by zároveň umístilo i obecní úřadovny. V roce 1885, po překonání tzv. cukrovarnické krize, chtěli zakoupit dům, na jehož místě se měla postavit nová budova. Místodržitelství však koupi neschválilo. Stavba spořitelny začala být aktuální při dvacátém výročí spořitelny, v roce 1892. Místecké obci se podařilo zakoupit dům čp. 37 za 8 000 zlatých, koupi domu čp. 38 za 8 000 zlatých povolilo místodržitelství až 22.srpna 1895.

Projekt spořitelní budovy navrhl vídeňský architekt Josef Hudetz. Stavební práce započal místní stavitel Aulegk, dostavbou pověřili místního stavitele Hermanna Rippera. Ten předal stavbu koncem roku 1898 k obývání. Cena se vyšplhala na 205 178 zlatých, čímž značně překročila původní rozpočet.⁸⁴

Dvoupatrovou historizující budovu spořitelny s radnicí v průčelí člení tříosý převýšený rizalit ukončený atikou a štítem se sochou orla. Z nároží ční hranolové otevřené věže s jehlancovými střechami. Do osy rizalitu architekt vložil půlkruhově zakončený vstup rámovaný pilastry a profilovaným kladím. Na ně osadil podstavce s alegorickými plastikami Spořivosti a Píle od sochaře Josefa Skotnici z Raškovic.⁸⁵ Interiéry jsou plochostropé se štukovým

dekorem, pouze hlavní sál má dubový kazetový strop od firmy Ludvíka Rundta.⁸⁶ Stěny člení pilastry s kompozitními hlavicemi a vyřezávané dřevěné obložení.

Spořitelna a radnice působily v novostavbě od 26. února 1899. V současné době zde sídlí hudební obor Základní umělecké školy. Budova je zapsaná na seznamu státem chráněných kulturních památek.

Dvoupatrový obytný a obchodní dům pro továrníky Franze a Ludvíka Rundta, František Grossmann a František Fiala, 1906, Palackého ulice čp. 133. [124, 125, 126, 127]

Dvoupatrový obytný a obchodní dům na parcele číslo 320 pro továrníka Franze a Ludvíka Rundta, vyprojektovali architekti z Moravské Ostravy, František Grossmann a František Fiala, v roce 1906.⁸⁷

František Grossmann pocházel z Pustějova ve Slezsku a do roku 1906 působil jako samostatně činný stavitel ve Frýdku. Toho roku založil společně s Františkem Fialou stavební firmu *Grossmann & Fiala* pro projektování a realizace staveb. Fiala, žák vídeňské školy Otto Wagnera, stavby navrhoval a technicky zdatnější Grossmann je realizoval.

Dům stál na rohu ulic Nádražní a Palackého, téměř naproti spořitelně a radnici. Budova měla půdorys zalomený do písmene L, ve vnitřním rohu ve dvoře vystupoval z hmoty stavby schodišťový přístavek. Šlo o dvoupodlažní stavbu, v přízemí sídlily tři obchody, v prvním patře se rozkládaly prostory pro daňový úřad, kanceláře a trezor a ve druhém patře se nacházely velké přepychové byty. Fasádu zdobil filigránský dekor pozdní secese, předznamenávající nový dekorativní styl.

Budova již nestojí, protože musela v osmdesátých letech ustoupit silničnímu průtahu městem.

4.3 Shrnutí Frýdku a Místku v éře Rakousko–Uherska

Secese a modernismus se objevují od poloviny devadesátých let. Vídeňský architekt Otto Wagner vystoupil s myšlenkou oprostit architekturu od imitování stylů a zaměřit ji na moderního člověka obklopeného novou architekturou založenou na účelnosti, funkci, vhodném materiálu a dobře čitelných formách. Tím se začal vývoj nově vznikajícího směru – secese, který se skrze žáky vídeňské akademie pod vedením Wagnera, dostal také do Frýdku a Místku. Proto se ve zdejším prostředí setkáváme s projevy tohoto stylu poměrně záhy, díky návrhům veřejných staveb z dílen vídeňských architektů.

V případě Frýdku to byla radnice od Oskara Neumanna a Arthura Barona. V Místku vznikla budova spořitelny s radnicí podle projektu Josefa Hudetze o čtyři roky dříve, a tak ještě měla novorenesanční ráz. Místní smetánce se otevřely také věhlasné secesní kavárny, luxusní frýdecké Café Habsburk a místecký Avion. Frýdek zaznamenal mnohem silnější závan secesní architektury. Snad to bylo dáno tím, že tam sídlili zámožní židovští podnikatelé, kteří si nechávali budovat reprezentativní domy.

Ve Frýdku na židovském hřbitově nalezneme jedinou moravskou hrobku navrženou Janem Kotěrou. Ten v roce 1904 vypracoval několik variant akvarelových návrhů hrobky rodiny Adolfa Landsbergera. Nakonec se realizovala jednoduchá verze bez sochařské výzdoby, složená pouze ze stély a obelisků s nápisovou partií lemovanou mozaikovým zlaceným rámem.

Na počátku 20. století působila v obou městech řada místních architektů a stavitelů. Ve Frýdku k nim patřil Ferdinand Heinrich, činný od sedmdesátých let 19. století a proto plně zastávající linii historismu. Z jeho tvorby připomeňme frýdecký sirotčinec. Dal-

ším autorem mnoha nenáročných, ale přesto kultivovaných staveb se stal Rudolf Aulegk, z jehož ruky pochází budova okresního soudu a Neumannova vila z roku 1898, ve které se již odráží poučení v nově příchozím secesním stylu. Za zajímavého můžeme považovat Emila Haukeho, který navrhoval jednoduché stavby obohacené motivem hrázdění ve štítu a prvky zdobenými řezbou. Za příklad poslouží jeho vlastní vila z roku 1901 nebo také dnes již nestojící dům pro učitele z měšťanské školy Hugo Hampela. Také Anton Bezděk, zaměstnaný u Ferdinanda Heinricha, se postupně vypracoval a projektoval mnoho městských domů. Známe jeho návrhy na obytný dům frýdeckého řezbáře Gavlase na Mariánské ulici z roku 1906, se secesně pojatou fasádou, nebo jeho vlastní vilu na ulici Bruzovské, příklad secesního gesamtkunstwerku, postavenou roku 1909.

V Místku rovněž sídlilo několik místních architektů a stavitelů, mezi nejoblíbenější patřil stavitel Hermann Ripper, uplatňující zprvu historizující styl avšak záhy ve své tvorbě vykazující poučení v nově příchozím stylu secese. Z jeho návrhů připomeňme budovu cejchovního úřadu z roku 1910 a snad také z jeho ruky pocházející obytný dům se secesní kavárnou Avion a honosný „německý dům“ z roku 1913 se secesním dekorem.

Neopomenutelná je dvojice architektů František Grossmann a František Fiala, společně působící ve stavební firmě *Grossmann & Fiala*. Fiala byl žákem vídeňské školy Otto Wagnera a tak se skrze jeho návrhy ve Frýdku i v Místku objevuje ochutnávka vídeňského stylu. Podle jejich projektu se na ulici Palackého postavil obytný a obchodní dům pro továrníky Franze a Ludvíka Rundta, dekorovaný pozdně secesním filigránským ornamentem. Ve Frýdku od této dvojice pochází vila JUDr. Hradetschného.

Budovy z dílen frýdeckých a místeckých architektů a stavitelů většinou nepřinášejí nic převratného, spíše se drží místního provincialismu, kterému dávají nádech aktuálních trendů. V rámci česko-německého soupeření v obou městech můžeme podle inklinování stavebníka k německým či českým architektům rozlišit, ke které národnosti se přiklání.

Zmínit bych měla poměrně úzké propojení Frýdku se Slezskem a Těšínem, které se projevuje v několika zakázkách zadaných těšínským architektům, ve sledovaném období to byl kupříkladu Ludwig Kametz, který na objednávku „*Gemeinnützige Beamten–Bau-und-Wohnungsgenossenschaft in Friedek*“ vyprojektoval úřednický a obytný dům.

5. Stavební vývoj ve Frýdku a Místku po vzniku první republiky po konec dvacátých let

5.1 Frýdek

Dne 28. října 1918 došel na poštu ve Frýdku telegram z Prahy o samostatnosti československého státu. Z Polské Ostravy, z okresního hejtmanství, nepřicházely pokyny, které by to zpochybnily, a tak se 31. října konala v Besedě schůze, kde se ustanovil místní národní výbor pro magistrátní město Frýdek. Za předsedu zvolili místního notáře JUDr. Ladislava Peška, místopředsedou se stal strojívník Julius Kubásek, jednatelem František Šebela. Hned druhého dne se národní výbor vydal za okresním hejtmanem Františkem Beneschovským a za frýdeckým starostou Josefem Pawlikem s žádostí, aby československému státu přislíbili věrnost. Venkov a český Frýdek věřili, že město patří k Československu a ne k Sudetenlandu. Hrozilo proto, že bude český venkov bojkotovat město při dodávání potravin. Starosta Pawlik se snažil odložit příslib národnímu výboru o několik dní. Povolal na pomoc z Opavy a z Těšína vojsko. Nakonec vojenský oddíl z Opavy v Ostravě odzbrojili a z Těšína přijel dobrovolnický oddíl pod vedením nadporučíka Pavlíka, kterému František Šebela vysvětlil situaci. Pavlík tak obsadil hlavní poštu, nádraží, kavárnu Habsburk, magistrát a nakonec vynutil příslib věrnosti československému státu na hejtmanovi a starostovi. Národní výbor se pak začal zúčastňovat schůzí obecní rady a spolurozhodoval s právem veta o obecních záležitostech. Nešlo to však hladce.

Frýdečtí Němci nesli politické změny velice špatně. Doslova přes noc totiž ztratili své vedoucí postavení. Nechtěli se s tím smířit a tak se chystali na ozbrojenou revoltu, která byla naštěstí těsně před vypuknutím potlačena. Život ve Frýdku však poznamenaly

četné střety, oboustranná averze, rozhořčení a stížnosti Němců na „český teror“. Během dvacátých let získali čeští obyvatelé početní převahu, do popředí se dostaly české úřady, školy a instituce, veřejný život se vůbec rychle počesťoval. Rušily se německé nápisy, vydávala se provolání, ať se Češi hlásí k češství, ať své děti vychovávají jako Čechy a přehlásí je z německých škol do českých, aby již nebylo „škobrtoků“ – tak se říkalo dětem Čechů, vychovávaným v německých školách v duchu německém.⁸⁸

Němci však ani po válce neztratili svou hospodářskou pozici. Stále to byli vlastníci textilních továren, Karlovy huti, válcovny, mostárny, pilníkárný a dalších podniků ve městě. Ve správě filiálek bank zůstala německá převaha a české peněžní ústavy se potýkaly s problémy z válečných půjček.

Postavení Frýdku nebylo jednoduché ani po převratu. S rokem 1918 se sice Frýdek vymanil z německé nadvlády, ale český Frýdek stále nebyl samozřejmostí, protože se o něj v rámci celého Těšínska hlásili Poláci. Na území za Ostravicí trvalo bezvládí až do pařížské konference 28. července 1920, kde se Těšínsko rozdělilo. Složitě poměry vedly k přerušení volby starostů Frýdku. 3. ledna 1919 rozpustila Zemská vláda slezská obecní zastupitelstvo. Odvolali starostu Josefa Pawlika a na pozici vládního zemského komisaře dosadili Františka Tesaře, okresního soudce z Polské Ostravy, který setrval v úřadu až do voleb v roce 1924. Jeho zástupci se stali Julius Kubášek a JUDr. Ladislav Pešek. Poradní sbor se skládal ze dvaceti českých a deseti německých členů. Úředním jazykem se stala čeština. Změnila se jména ulic. Se Lvem Sekerou se dohodlo, že se k 15. únoru uzavře česká soukromá škola a ve Frýdku se otevře česká obecná a měšťanská škola. Tak o tři dny později zahájili výuku na původní „*Volks-und Bürgerschule*“, ze které se stala česká škola „*Pod Sovou*.“⁸⁹

Křivdy napáchané násilnou germanizací se snažil napravit „Okresní osvětový svaz ve Frýdku“, založený roku 1920. Předsedou se stal okresní školní inspektor Hrozek, jednatelem odborný učitel Karel Kalus. Zřídily se dvě české obecné a dvě měšťanské školy, na nichž se v plném proudu rozvíjela osvětová činnost, ve snaze doplnit vzdělání mnohým českým lidem, kteří neměli možnost se vzdělávat na českých školách.⁹⁰

Po válce vládla bída, zboží a potravin se nedostávalo. Ve Frýdku zpočátku pomáhalo americké poselstvo s Fondem evropských dětí. Později zahájila činnost organizace Československá péče o dítě, která vařila pro děti kakao a polévku.⁹¹

S převratem nastala změna nejen ve společnosti, ale také v architektonické tvorbě. Musela se vystavět řada budov pro české úřady a instituce, preferovali se při tom architekti a stavitelé českého původu. Stavební vývoj však značně ochromila nouze poválečného období a krize textilního průmyslu. Teprve po polovině dvacátých let se stabilizovala výroba a tak se pozvolna rozvíjí i stavebnictví.

Vedle soukromých objednavatelů se ve větší míře angažovala nově zakládaná družstva a spolky. Správní komise zřídila 7.srpna 1919 bytovou komisi a dala k dispozici pozemek vedle Jubilejního parku o výměře 9150 m² Sokolu, protože majitelé domů, většinou Němci, nechtěli Čechům pronajímat byty. Zejména kvůli politickým poměrům se v tomto roce ve Frýdku nepostavil ani jeden dům.⁹²

V následujícím roce již byla bytová nouze značně citelná. Nedostatkem bytů trpěli dělníci pracující v textilních továrnách a tak správní komise vyzvala továrníky, aby se o jejich bydlení starali. Výzva neměla velký ohlas, pouze firma Landsberger zakoupila na ulici Bruzovské stavební pozemky o výměře 700 m² a vystavěla

pro své zaměstnance řadu nájemních domů. Roku 1920 se postavily jen tři domy, přestože si jich bytová komise přála víc.

V příštím roce již město zkolaudovalo jedenáct domů a v roce 1922 dvacet pět domů. Ke zmírnění nouze se vystavělo pět domů, a to činžovní dvojdům čp. 308 a 310 v Rabínově ulici s dvanácti byty o pokoji a kuchyni, se stavebním nákladem 502 876 Kč. Na ulici Bruzovské vyrostl činžovní dvojdům čp. 820 a 822 se čtrnácti byty, z čehož dvanáct bytů mělo pokoj a kuchyň a dva pouze pokoj, vše za 567 726 Kč. Na Jiráskově ulici se k tomu připojil úřednický dům čp. 821 s devíti byty, složenými ze dvou pokojů a příslušenství, o ceně 767 145 Kč.

Dne 1. září 1922 vzniklo „*Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo ve Frýdku, spol. s r. o.*“, které následujícího roku vystavělo šest rodinných domků na jižní straně Kollárovy ulice čp. 823-828. Toho roku vystavělo družstvo ve Frýdku celkem deset rodinných domků.⁹³ Výstavba ve Frýdku však neměla organizovaný ráz, chyběl zde regulační plán a tak ve většině případů šlo o individuální počiny, rozptýlené po městě.

Roku 1923 se vystavělo 31 domů. Pět z nich vybuodovalo ve Smetanově ulici „*Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo ve Frýdku.*“⁹⁴ Město nechalo vypracovat projekt na další úřednický dům pro parcely číslo 608/11 a 608/12, ležící na Jiráskově ulici a sousedící ze strany levé se zahradou domu čp. 780 na Žižkově ulici (budova *Gemeinnützige Beamten–Bau-und-Wohnongsgenossenschaft ve Frýdku*), ze strany pravé s domem paní Marie Latzelové, čp. 786 na Wilsonově třídě, a vzadu s domem pana Hupperta, čp. 604 na Novodvorské ulici.

Prvotní náčrt dvoupatrového **dvojdому o dvanácti bytech** [43] vytvořil v červnu místní architekt Ludvík Juroš. Projekt prošel stavební licenci 28. června 1923 a tak se započalo se stavbou.

V březnu následujícího roku Juroš přepracoval podobu fasády. Původní návrh měl prostý ráz, počítal s jednoduchým členěním ploch pomocí říms a bosováním hran rizalitu.

Dům čp. 842 (dnešní čp. 490) [44, 47] tvoří šest bytů o třech pokojích s příslušenstvím, které jsou přístupné z haly a schodiště situovaného ve středu budovy v pětiúhelném přístavku. Čelní fasádu člení mělký rizalit vrcholící trojúhelným štítem. Střední a krajní osy rizalitu zdobí kanelování v úrovni všech tří pater. Vchod architekt po stranách olemoval kanelováním a nahoře ozdobil plastickým kosodélníkem. Okna použil jednoduchá, dvoukřídlá, v prvním a druhém patře rizalitu trojkřídlá.

Vedlejší dům čp. 841 (dnešní čp. 491) [45, 46] obsahuje sedm bytů, šest se skládá ze dvou pokojů s příslušenstvím a jeden tvoří pouze světnice, kabinet a kuchyně. Hlavní fasáda má také středový rizalit ukončený trojúhelným štítem s vikýřem. Kraje rizalitu a domu samotného dekoruje v úrovni prvního a druhého patra bosáž, přízemí zdobí kanelury. Hlavní vstup navrhl architekt do osy domu, ze stran jej ohraničují bosované pilíře s kanelovanými hlavicemi, na nich jako u vedlejšího domu spočívá geometricky ztvárněný překlad. Dveře zdobí řezba a výplně s mřížkami. 1. srpna 1924 se konala kolaudace budov, provedených s finanční podporou státu. Celkový náklad na oba domy činil 932 000 Kč.

Ze staveb soukromých stavebníků stojí za zmínku vlastní **vila frýdeckého architekta a stavitele Julia Fischera** [48, 49] na Jiráskově ulici. Architekt Fischer poslal 20. prosince 1921 městu žádost o povolení stavby. Velkorysou vilu se schodišťovou halou umístil na ulici Jiráskovu [50, 51]. Kvadratickou hmotu architekt oživil bočními rizalitově vystupujícími partiemi, přerůstajícími do převýšených pavilonů, a dvojicí kubických přístavků s terasou, vše

zakryl mansardovou střechou. Fasádu ozdobil bosováním v ploše přízemí a nároží a pročlenil velkými vertikálními okny. Stěny haly pokrývá dřevěné obložení, dřevěné bylo také schodiště se zábradlím. Hala se otevírala do velkého obytného prostoru odděleného širokým proskleným vstupem. V jeho ose následoval prosklený vchod na půlkruhovou terasu rámovanou kovaným zábradlím se štítkem JF. Boční vstup po pravé straně domu pravděpodobně zpřístupňoval kancelář architekta. V prostoru pod terasou se rozkládala místnost osvětlená takzvaným bay-window, pravděpodobně užívaná jako rýsovna či pánský pokoj. V patře se nacházela sestava pokojů, krajní místnosti architekt opatřil balkony.

Projektovou dokumentaci vily se autorce podařilo dohledat v okresním archivu, ve fondu demolovaných staveb, přestože tato budova stále existuje. Přesto je dokumentace velmi kusá a rozvržení interiéru si můžeme jen domýšlet. Chátrající dům se podařilo zachránit díky citlivé rekonstrukci a umístění pobočky městské knihovny.

Na Mariánském náměstí pod kostelem vyrostl **rodinný domek pana Valentina Šebesty** [52, 53], navržený Hansem Pohlem v říjnu 1923. Ke kolaudaci jednopatrového domu čp. 1298, se secesním dekorem, se přistoupilo o dva roky později. Při pravé straně průčelí architekt umístil krytou verandu umožňující vstup do domu skrze schodišťovou halu, kolem níž se rozkládají tři pokoje, kuchyně a koupelna s toaletou. Hlavní fasádu člení rizalit, přesahující do střechy půdním polopatrem a ukončený obloukem s kruhovým okénkem. Hrany rizalitu a vstupní dveře původně armoval kamenný obklad.

Poblíž frýdeckého nádraží, při střetu Nádražní třídy a ulice 28. října, si nechala vystavět frýdecká obchodnice Gabriela Slaniňová **třípatrový dům** [54]. Projekt zadala architektu Jaro Čermá-

kovi [56, 57]. Ten navrhl nárožní stavbu s konkávně vybraným nárožím, zdůrazněným středovými průběžnými okny osvětlujícími schodiště a špičatými balkónky [55]. Do přízemí umístil obchody a do pater byty.

Dne 16. září 1923 se ve Frýdku konaly první obecní volby od převratu. Strana národně demokratická vydávala časopis *Frýdecký volič* s předvolební agitací namířenou proti Němcům. Ti se bránili *Volkswehrem* a letáky. Město se rozdělilo na tři volební obvody, volilo se v sedmi místnostech. Odevzdalo se 5 226 platných hlasů, z čehož českoslovenští sociální demokraté obdrželi 7 mandátů, komunisté 3, českoslovenští socialisté 1, lidová strana 6, sdružené strany židovské 1, Friedeker Volkspartei 12, národní demokraté 5 a němečtí sociální demokraté nedostali žádný mandát. Starostou zvolili Lva Sekeru.⁹⁵

Od poloviny dvacátých let se stavební ruch poměrně vzpamatoval a vzniká řada staveb. V roce 1925 se zkolaudovalo 31 domů.⁹⁶ Návrh na **obytný a obchodní dům** [58, 59] zadal staviteli Ludvíku Jurošovi majitel frýdecké knihtiskárny Josef Orel. Na Wilsonově třídě pod čp. 1131 tak vyrostl dům z moderních materiálů, s „vkusně provedenou“ fasádou a s umělými, barevně pojatými omítkami.

Téhož roku vytvořil stavitel Juroš na žádost správní komise okresní nemocenské pokladny, ze dne 24. června 1925, návrh na přístavek k budově **Okresní nemocenské pojišťovny ve Frýdku** [60, 61, 62]. Ta se nachází na kraji stávající ulicové zástavby třídy Wilsonovy čp. 600, na svažitém terénu v sousedství železniční trati Frýdek – Dobrá. Současně stavitel naplánoval provedení různých adaptací a přestaveb pro přizpůsobení novostavby stávající budově. Navrhl dvoupatrovou přístavbu o rozměrech půdorysu 10,95 x 12,70 metrů, podsklepenou a s mansardovou střechou. Do suteré-

nu umístil lázně nemocenské pokladny s kotelnou a bytem domovníka, do přízemí ordinace, čekárnu a zubní ambulatorium. V prvním patře navrhl byt o kuchyni a třech pokojích s příslušenstvím, ve druhém patře kanceláře. Fasádu se snažil členit podobnými architektonickými články, jaké měla stávající stavba, vynechal však štukové dekorativní prvky. Jde tedy o citlivou přístavbu v intencích původního architektonického řešení, avšak ctící rovněž současné přístupy.

Manželé Jan a Františka Škrabalovi si dali postavit u frýdeckého nádraží **Hotel Škrabal**. Projekt z dubna roku 1925 vypracoval architekt Eduard David z Českého Těšína [63, 64]. Ke stavbě se přistoupilo až o čtyři roky později. Vedení stavby se ujal architekt a stavitel Vladimír Barvíř, pocházející taktéž z Českého Těšína. Během stavebních prací se manželé Škrabalovi rozhodli lehce upravit původní projekt. Přáli si nadstavit budovu o třetí patro a v přízemí přistavět při pravém křídle výčep a autogaráže. Celý hotel dokončili v listopadu roku 1929. Byl velmi moderně zařízen. V současné době v budově sídlí Komerční banka [65]. Dům prošel četnými přístavbami a přestavbami.

V národnostně rozděleném městě získávali zakázky také němečtí tvůrci. Frýdecký velkoobchodník Josef Hückel v roce 1928 pověřil výstavbou svého **třípatrového obchodního domu** [66, 67] na Wilsonově třídě místního architekta, otce nám již zmíněného Hanse Pohla, Waltera Pohla. Rod Hückelů patřil k poměrně vlivným. Známý byl především v nedalekém Novém Jíčíně, kde provozoval továrnu na výrobu klobouků. Frýdecký obchodní dům rozhodně odpovídal dobovým požadavkům moderního obchodního domu, zejména díky expresivně pojaté fasádě. Architekt jej podle nárožní parcely zalomil do půdorysu ve tvaru písmene L, se setnutým vstupním nárožím. Hmotu domu opláští hladkou fasádou, kte-

rou traktují okna. Vertikální směřování nárožní partie podporují pilastry běžící přes čtyři patra, vrcholící v jakési čučky, lehce připomínající vrchol hradby, dále špičaté vikýře a zalamovaná okapní linie střechy. Do přízemí rozmístil obchody otevřené do ulice rozměrnými výkladci, v ostatních patrech se nacházely luxusní byty. Koncem roku 1927 se ze zámeckých prostor odstěhoval důchodkový kontrolní úřad a úřadovny přesunul do Hückelovy novostavby [68]. V roce 1985 tato stavba padla při výstavbě čtyřproudové komunikace. Celkový počet nových domů se v roce 1927 vyšplhal na 47.⁹⁷

V neděli 13. května roku 1928 se ve Frýdku konaly druhé volby do obecního zastupitelstva. Volilo se 36 členů. Z 5 850 odevzdaných platných hlasů získala československá sociálně demokratická strana dělnická 7 mandátů, komunistická strana Československa 5, československá strana lidová 6, sdružené strany židovské 1, Friedeker Volkspartei 11, československá národní demokracie 3, domovina domkářů a maloročníků při republikánské straně 1 a místní organizace československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské 2 mandáty. Před volbami to byl opět boj, Němci vydávali *Deutsche Volkswehr* a *Friedeker Wahlzeitung*, názory národní demokracie tlumočil list *Frýdecko-Místecký kraj* (pokračování *Frýdeckého voliče* a pak *Frýdeckého kraje*). 1. prosince 1928 se Frýdek stal okresním městem podléhající okresnímu úřadu ve Frýdku. Tímto dnem zanikla samospráva Slezska, které se i přes protesty, zejména Němců, spojilo s Moravou v zemi Moravskoslezskou.⁹⁸

Toho roku se od převratu vystavělo, respektive kolaudovalo nejvíce domů - sedmdesát.⁹⁹ Přesto stále přetrvávala bytová nouze. K jejímu zmírnění město postavilo na ulici Třanovského další dělnický dvojdům čp. 984 a 985 se dvaceti čtyřmi byty o jednom

pokoji a kuchyni za 780 531 Kč. V příštím roce přibýly další tři dělnické domy na Bruzovské ulici, čp. 1077, 1078 a 1079. První dva obsahují dvanáct obytných kuchyní a třetí poskytuje dvanáct pokojů s kuchyní. Celkový náklad se vyšplhal na 871 436 Kč. Toho roku vzniklo ve městě celkem třicet dva domů.¹⁰⁰

Pod mariánským kostelem, vedle domu Valentina Šebesty, se v roce 1928 vybudoval **jednopatrový dům milosrdných sester sv. Vincence z Pauly** [69, 70], do kterého umístili chudobinec a starobinec, čp. 1288. Projekt vznikl v červnu 1928. Budova dostala půdorys písmene U. Levé rameno objektu sloužilo chudobinci a pravé mateřské školce. Školku tvořila hlavní místnost pro děti, dále kuchyně, koupelna, toalety a poslední místnost pro batolata. Prostory chudobince se skládaly z chodby prostupující celým křídlem a z pokojů po stranách. Střední trakt vyplňovalo obslužné schodiště a koupelny se záchody. Dům byl v roce 1930 osvobozen od domovní daně, jelikož se prostory užívaly k humanitním účelům, pro staré a chudé lidi.

V jarním vydání novin *Frýdecko-Místecký kraj* z roku 1928 nalezneme kritický článek rekapitulující vývoj města v posledních pár letech. „*Město Frýdek zaznamenalo věci, které rozhodly o jeho příštím rozvoji (lépe řečeno úpadku) a budou trvale určovat budoucnost našeho města. Až do převratu šel vývoj Frýdku dosti rychlým tempem. Město rychle vzrůstalo a již před válkou mělo 10 000 obyvatel a po převratu o posledním sčítání lidu překročil Frýdek tento počet, ačkoliv za války téměř všechna města na obyvatelstvu ztratila. Ovšem, že až do převratu naše město se silně poněmčovalo a nebýti války, nebylo by dnes ve Frýdku českého obyvatelstva vůbec (alespoň na papíře ne). Přebírat dal vývoji města Frýdku nový směr. V ohledu národnostním získal Frýdek velice. Kdo je Čechem, je za Čecha počítán a tak se scvrkla německá vět-*

šina na 20 procentní menšinu. Po stránce národnostní není tedy o další osud města žádných obav. Jinak je však tomu v ohledu hospodářském. Frýdku hrozí nebezpečí ztráty některých úřadů, což ve vývoji každého města znamená jistou pohromu.“ Autor textu hovoří o třech zásadních věcech, které určují budoucnost města Frýdku a zabrzdí podle něj rozmach města. Jako první negativní událost uvádí odmítnutí nabídky státu umístit do Frýdku vojenskou posádku. Tu pak přijalo město Místek, které tak na úkor Frýdku neobyčejně vzrostlo a hospodářsky zesílilo. Pisatel to komentuje slovy: „*Takovou nešikovnost neprovedlo dosud žádné město na světě. Každý prostý občan ví, co znamená posádka pro rozkvět města, jen ve Frýdku to nevěděli. Tím zarazil se rychlý vzrůst města a vzniklo nebezpečí ztráty jiných úřadů. Nikdo ani netuší, jak by Frýdek dnes vypadal, kdyby měl posádku.*“ Zadruhé kritizuje autor článek, že si město neudrželo okresní doplňovací a brigádní velitelství. Stát žádal po Frýdku jistě oběti, ty však město odmítlo, Místek je přijal a dnes jsou oba vojenské úřady za vodou. Poslední výtka se týkala neexistence většího sálu ve Frýdku. V původních projektech na stavbu spořitelny se počítalo s větší místností, prostranný a účelně vybavený sál totiž potřebuje každé město. V textu se píše: „*Sál má pro město dnes takový význam, jaký ve středověku mělo náměstí. Vyšší úroveň vzdělanosti vyžaduje středisk, kde se lidé shromažďují nejen k zábavám, ale i za účelem vzdělávacím, politickým, hospodářským a jiným.*“ Radniční sál už nedostačoval a sál v sokolovně se užíval zejména pro potřeby sokolské. Produkce většího rozsahu se konaly v Místku, kde vyhovující sál měli, a tam putovaly také peníze Frýdečanů.¹⁰¹

V září téhož roku v novinách otiskli další pesimistický pohled na budoucnost města. Píše se, že Frýdek ztratil po převratu možnost získat posádku, potom pozbyl střední školy, vystěhovalo

se doplňovací okresní velitelství, brigádní velitelství a na jaře má odejít také ředitelství státních lesů a statků. V Brně se v té době připravovalo sloučení politických okresů frýdeckého a místeckého, s čímž se pojilo zrušení nejméně dvou státních úřadů ve Frýdku a také v Místku. Zůstat měla jen jedna okresní nemocenská pojišťovna, jedno okresní četnické velitelství, jedno notářství a podobně. V obou městech proto panoval strach, že ubude mnoho úřadů a s nimi odejdou lidé, i se svými penězi.¹⁰²

V roce 1929 nacházíme ve *Frýdecko-Místeckém kraji* shrnutí stavebního dění ve městě. V centru pozornosti se ocitlo dokončování dvou velkých novostaveb – spořitelny a záložny. Nejen, že tyto dvě instituce tak získají své reprezentativní budovy, ale odpomůže se jimi trochu bytové nouzi, jelikož se tak uvolní větší počet bytů v domech soukromých i městských. V souvislosti se spořitelnou se píše: „*Město Frýdek rádo by odprodalo budovu, kde jsou dosud obecní úřady, a starou radnici. Tuto sotva kdo koupí, poněvadž musí při zbourání této budovy (a na jiného se nehodí) ustoupiti kus plochy na rozšíření Radnické ulice. Možná, že za rozbouření by tu budovu někdo převzal. Obecní budova před spořitelnou jest rovněž zralá na rozbouření. Dala by se však udržeti přestavbou a zvýšením alespoň o jedno patro. Dole by byly pěkné obchodní místnosti.*“¹⁰³ Hovoří se také o dostavbě hotelu Škrabal naproti nádraží jako o pěkné budově, vzhledem ke svému účelu vhodně umístěné, o lokalitě Lipina, kde se rozšiřují závody a staví se dělnická kolonie. Pod mariánským kostelem se prý postaví hotel Pavelčákův.¹⁰⁴

Rudolf Pavelčák, majitel realit ve Frýdku, si nechal postavit na rohu Mariánské ulice **jednopatrový obchodní a obytný dům** čp. 145 [71, 72, 73], podle projektu Františka Koláře z Moravské Ostravy. V přízemí navrhl architekt prostory pro restauraci, obchod

a jednopokojový byt s kuchyní. Patro rozčlenil na sedm pokojů s příslušenstvím a obytnou kuchyni, do podkroví vložil dva pokoje. Ve dvoře stála částečně zděná veranda, v níž se nacházela kuchyně, jídelna a umývárna se záchody. Kolář ve svém návrhu pracoval spíše s konzervativnějšími formami. Patrovou budovu koncipoval na nepravidelném lichoběžném půdoryse avšak v kompaktní hmotové i dispoziční skladbě a završil ji sedlovou střechou s vikýři. Plochu fasády rytmicky prolomil velkými okny a v přízemním prostoru obchodu a restaurace „Na Vápence“ celé plochy otevřel prosklením.

Na stránkách tisku se stala pozoruhodně častým tématem otázka neexistence regulačního plánu. To svědčí o zájmu obyvatel o vzhled města. Noviny se často rozepisují o významu regulačních plánů pro města a hlavně o tom, jak se naopak Frýdek rozšiřuje nikoliv plánovitě, ale podle přání každého jednotlivce. Pro představu ocitujme jeden z článků: *„Frýdek má příznivou polohu - jako všechna města na pahorcích – pro krásný vzhled a výstavnost, ale bohužel nebude pěkným městem. Není regulačního plánu, podle kterého by se stavělo, a je-li nějaký, tož se jím nikdo neřídí. Každý si staví, jak sám chce, nikomu se v ničem nebrání, ani kdyby to do očí bilo. V žádném jiném městě se tak nemrhá stavebními místy uvnitř města jako u nás. Všude jinde se ve starých částech města udržují uzavřené ulice a hlavně tam, kde vedou tepny města, staví se patrové domy, jeden vedle druhého a nikde se nestřídají činžáky s vilkami. Nové části města jsou buď vilové čtvrti, v nichž se staví vilky anebo zakládají se nové ulice s nepřerušovanými řadami domů. Místek, ačkoliv jakožto město na rovině se zdánlivě výhodnější polohou, nemá té možnosti, státi se jednou tak pěkným městem, jako by mohl býti Frýdek, ale tam je alespoň systém v rozšiřování města. Do ulic tam nedávají vil a vilové čtvrtě mají*

*tam jednotný ráz. Uzavřené ulice nerozbíjejí různými mezerami a výstavnost města řeší se tam s ohledem na budoucnost. Je ku po-
divu, že se dosud nenašel člověk, který by dovedl pro Frýdek vy-
pracovati regulační plán, který by mohl a musel býti dodržován.
Procházkou městem přesvědčíte se každý o pravdivosti našeho
tvrzení.“¹⁰⁵*

Už roku 1926 vznikla na schůzi „Jednoty československé obce legionářské pro Frýdek-Místek a okolí“ myšlenka postavit pomník presidenta Masaryka. V té době na to neměli peněžní prostředky, proto od výstavby na nějaký čas upustili. Teprve o dva roky později podnítily oslavy desetiletého trvání republiky ideu oslavit tvůrce naší samostatnosti také ve Frýdku. 14. července odhlasovalo devatenáct zástupců dvaceti různých spolků, zejména frýdeckých, založení „Spolku pro postavení pomníku prezidentu Tomáši Garigue Masarykovi“. V prosinci svolali ustavující valnou hromadu spolku, zakládající členové přispěli částkou 500 Kč.¹⁰⁶ Na jaře příštího roku se členstvo sešlo v klubovně kavárny Radhošť a prokonzultovalo fotografické a plastické návrhy na pomník.¹⁰⁷ O několik měsíců později, 28. října se již konala slavnost odhalení Masarykovy busty v prostranství před Státní odbornou tkalcovskou školou na Wilsonově třídě. Pomník vytesal akademický sochař Josef Mařatka, profesor Umělecko-průmyslové školy v Praze, a architektonickou úpravu soklové části navrhl a provedl architekt Jaro Čermák.

V roce 1929 nastal ve Frýdku čilý stavební ruch. Přistoupilo se ke stavbě tří významných budov – **Hotelu Škrabal, Občanské záložny a přístavby křídla spořitelny**. Projekt novostavby Občanské záložny [76, 77], pro parcelu rámovanou ulicemi Jiráskovou a třídou Wilsonovou, vypracoval v červenci přerovský architekt Robert Motka. Soutěž na stavební práce na třípatrové budově zadala

městská rada o měsíc později, s výzvou výhradně pro české stavitel. Z několika oferentů vybrala frýdeckého stavitele Ludvíka Juroše. Do konce roku se podařilo funkcionalistickou stavbu zastřešit [78]. Kromě úřadovny v přízemí v ní vznikl prostor pro šest obchodů, v patrech se pak nacházelo deset rodinných bytů. Přistoupilo se také k dostavbě městské radnice podle návrhu městského stavitele Antonína Grunda [74, 75]. K secesnímu křídlu spořitelny se tak připojila nová třípatrová budova. Její osově průčelí akcentoval trojúhelný tympanon nesený symetricky po stranách trojicí sloupů s iónskými hlavicemi procházejícími dvěma patry budovy. Vstup lemovaly sochy na téma spoření od akademického sochaře Kafky.

Hojně řešeným tématem se stala výstavba v oblasti zvané Lipina. V roce 1926 tam na pozemku zakoupeném od Báňské a hutní společnosti postavil stavitel Ludvík Juroš budovu školy čp. 915. Stavební náklad činil 670 626 Kč. Své sídlo zde našla dvojtřídní obecná smíšená škola a také česká mateřská školka. Prostranství před budovou vyplňovala okrasná zahrada, za ní školní zahrada a hřiště. Od 20. září 1926 probíhalo pravidelné vyučování pro 91 dětí.¹⁰⁸

Nyní se v tamní lokalitě plánovalo zřídit nový závod na výrobu jemného plechu a vystavět pro nové dělníky domky a činžáky. Návrh na **dělnickou kolonii** vypracoval brněnský architekt Bohuslav Fuchs [79, 80, 81].

5.1.1 Vybrané stavby Frýdku po vzniku první republiky po konec dvacátých let

Obchodní a nájemní dům obchodnice Gabriely Slaninové, Jaro Čermák, 1923, třída Nádražní a ulice 28. října čp. 1100. [54, 55, 56, 57]

V červnu roku 1923 vyhotovil místecký architekt Jaro Čermák plán na postavení obchodního a nájemního domu na parcele č. 460/2 pro Gabrielu Slaninovou, obchodnici z Frýdku. Šlo o třípatrovou podsklepenou stavbu, jejíž přízemní prostory sloužily obchodním účelům. V prvním i druhém patře se rozkládala dvojice bytů - jeden o třech, druhý o čtyřech pokojích s příslušenstvím. Třetí patro skýtalo podkrovní prostory vyplněné dvojicí bytů po dvou pokojích a kuchyni. Nároží stavby architekt konkávně vykrojil. Schodiště navrhl v zadní části domu.

Paní Gabriela Slaninová si 21. června téhož roku podala žádost o povolení stavby. Stavební úřad vznesl námitku proti projektu. Nelíbilo se mu, že má dům zabírat téměř celou stavební parcelu. „*Plocha projektované stavby je 281,86 m², naproti tomu obnáší plocha projektovaného dvoru 47,20 m². Plocha dvoru obnáší tedy jen 1/6 zastavěné plochy, což neodpovídá ustanovení §73 stavebního řádu. Vzhledem k nedostatečné ploše dvoru, která při projektované výšce stavení 13 metrů jest, povolení ku stavbě z důvodů veřejných a zdravotních jest nepřípustným.*“ Čermák si však svůj projekt obhájil tím, že jde o stavbu rohovou, tudíž není jiného řešení.

V květnu 1924 stála hrubá stavba bez fasády, a jelikož panovalo zimní počasí, rozhodlo se, že se dohotoví v letních měsících. Novostavba získala číslo popisné 1100 a Jaro Čermák podal žádost o povolení k obývání. Fasádu člení vysoký pilastrový řád,

barvený jako okenní špalety nahnědo, zbývající plocha fasády dostala žlutou barvu. Levou boční fasádu architekt navrhl o šíři čtyř okenních os, pravou o šíři tří, do vykrojené plochy vsadil vstup, přičemž prostor nad ním v pásech prosklil až po střechu. V levé a pravé části vchodu Čermák z hmoty fasády ostře vystrčil balkony o trojúhelném půdorysu. Na ostroži domu přidávají také pilastry seříznuté do mělké špice a tenké šikmé špalety oken. Do přízemí architekt umístil velké prosklené výlohy. Čermák se na tomto domě snad snažil uplatnit prvky kubistické architektury či art-deca, se kterými se zcela jistě setkal při svých studiích v Praze.

Dům knihtiskaře Josefa Orla, Ludvík Juroš, 1925, Wilsonova třída, čp. 1131. [58, 59]

Josef Orel vydával noviny *Frýdecko-Místecký kraj*. Spolu se svým otcem a bratrem vlastnil rodinný knihtiskařský podnik. Jeho otec, František Orel, získal knihtiskařskou koncesi již v roce 1877. Josef se vyučil v otcově podniku tiskařem a od roku 1910 se název firmy pozměnil na František Orel a synové. V roce 1925 se Josef osamostatnil a rozhodl se pořídit si vlastní dům. Pro zpracování projektu si vybral místního stavitele Ludvíka Juroše, který tu prokázal značné tvůrčí schopnosti. Na fasádu jednoduchého domu aplikoval několik geometrických prvků a vše ještě barevně pojednal. Snad se inspiroval kubistickou architekturou, možná taky národním obloučkovým stylem a místním folklórem, rozhodně však navrhl stavbu, která je příkladem místního regionalismu.

12. srpna 1925 proběhlo kolaudační řízení. V přízemí se nacházejí tři obchodní místnosti s vedlejšími prostory. Do prvního poschodí umístil architekt byt o čtyřech pokojích a kuchyni s pří-

slušenstvím a jeden byt se dvěma pokoji a kuchyní s příslušenstvím, do podkroví pak situoval dva pokoje a záchod.

Hotel Škrabal, projekt 1925, realizace 1929, Eduard David, Nádražní ulice čp. 1087. [63, 64, 65]

Manželé Jan a Františka Škrabalovi se rozhodli vystavět v prostorách přednádraží, na parcele číslo 432/9, dvoupatrový hotel. Plán na stavbu vypracoval v dubnu roku 1925 architekt Eduard David z Českého Těšína, ve spolupráci se stavitelem a architektem Vladimírem Barvířem, taktéž z Českého Těšína.

Budova sestává z podélného bloku, v jehož příčné ose má hlavní vstup s vestibulem příčně procházející hmotou stavby až k obslužnému schodišti. Po pravé straně vestibulu se otevíral prostor restaurace s výčepem, v levé části stavby se při fasádě nacházela trojice místností určených pro účely obchodu, v zadním traktu pak trojice hotelových pokojů. V prvním patře se rozkládal dvoupokojový byt s kuchyní a příslušenstvím, sedm hotelových pokojů a lázeň pro hosty. Další dvě patra již obsahovala pouze pokoje.

K samotné stavbě se však přistoupilo mnohem později, až 25. května 1929. O měsíc později si stavebník usmyslil, že chce hotel zvýšit ještě o jedno patro a na pravém křídle přistavět výčep a autogaráže. I přesto proběhla kolaudace hotelu ještě před koncem roku. Tisk psal: „*V neděli 3. listopadu se otevřel nově vystavený hotel Škrabal u nádraží. Hotel je dobře vybavený a potřebám dnešní doby vyhovující.*“¹⁰⁹

Jednoduchou symetrickou dispozici doplňuje strohá fasáda, která od prvotního projektu zaznamenala značné oproštění od veškerých zdobných prvků. Protože je budova sama o sobě svou velikostí monumentální, nesnažil se autor fasádu přehnaně dekorovat,

naopak si vystačil s prostými prvky a stavbu nechal vyznít v čistotě forem. Tím se přiblížil principům puristické architektury dvacátých let.

Budova prošla ne příliš citlivou rekonstrukcí a v současné době v ní sídlí Komerční banka.

Dostavba spořitelny, Antonín Grund, 1929, Radniční ulice čp. 1147. [74, 75]

Roku 1929 se frýdecká spořitelna odhodlala k přístavbě druhého křídla své budovy. Za 100 000 korun zakoupila od města stavební parcelu, na které stály obecní domy čp. 193, 194, 195 a 196. Po jejich zboření se v novinách psalo: *„Zbořenými chalupami úplně zmizel kus starého Frýdku z dob, kde pod městskou zdí vznikaly nové části města. Zbořené domky nebyly ozdobou města, ani starožitnostmi a proto jich není škoda. Škoda je, že ještě mnoho podobných chajd je ve Frýdku a není naděje na brzké jich spadnutí. Přístavba frýdecké spořitelny bude ale jistě ozdobou města.“*¹¹⁰ Projekt přístavby vypracoval v tradicionalistickém rázu městský stavitel Antonín Grund. Frýdečané se na novostavbu těšili a mnohokrát se o ní psalo, že se stane okrasou a hlavně největší budovou ve Frýdku. Hovořilo se také o plánovaných obchodních místnostech, o které se již v době stavby jevil veliký zájem.

Spořitelna vypsala na přístavbu soutěž. V pondělí 8. července 1929 se otevíraly nabídky. Přišlo jich sedm od stavitelů a čtyřicet od řemeslníků. Pro formální vady se vyloučily čtyři nabídky stavitelů a třicet nabídek řemeslníků. Protože převážnou část vkladatelů frýdecké spořitelny tvořili Češi, veřejnost předpokládala, že stavební práce připadnou rovněž českému oferentovi.¹¹¹ Tak se také stalo, i když na základě dohody mezi českými členy výboru spořitelny, kterým se nelíbilo, že by stavbu prováděl některý

z německých uchazečů. Němečtí stavitelé proti tomu podali protest a argumentovali, že na stavební práce nebyl vybrán nejlacinější oferent. V novinách to komentovali slovy: „*Pojem nejlacinější a nejnižší je relativní, proto se má za to, že protest nebude mítí úspěchu.*“¹¹² Stavební práce nakonec podle předpokladů obstarali stavitelé Zedníček z Frýdku a Pazourek z Ostravy.¹¹³ Budova se do zimy zastřešila a příštího roku byla hotova.

Dostavba spořitelny představovala syntézu snah po prezentaci peněžního ústavu a vlasteneckých tendencí, proto ji prováděly výhradně české firmy a dodavatelé. Grund navrhl důstojnou a reprezentativní stavbu s formálními prostředky odlišnými od okolních historizujících (hlavně německých) domů. Vyprojektoval třípatrovou budovu a hlavní důraz položil na klasicizující střední partii. Tu tvoří šestice hladkých sloupů s iónskými hlavicemi, spojujícími první a druhé patro a sokly se čtyřmi alegorickými sochami, které lemují vstupní část. Působivost umocnil hladkým atikovým štítem a symetričností podtrhl postranními zaoblenými rizality. Srdce ústavu tvořila dvorana dekorovaná mramorovým obkladem, štuky a zlacením, do které se vstupovalo přes velkoryse upravený vestibul.

Občanská záložna, Robert Motka, 1929, Wilsonova třída, čp. 492. [76, 77, 78]

Občanská záložna se roku 1929 dopracovala ke stavbě vlastní budovy. Vybrala si parcelu při křižovatce ulice Jiráskovy a třídy Wilsonovy a návrh objektu objednala u přerovského architekta Roberta Motky.

Přerovský rodák Robert Motka vyprojektoval řadu zajímavých staveb zejména v Přerově. Figuroval tam v několika soutěžích, v letech 1927-1928 vyprojektoval záložnu Úvěrního spolku, v roce 1931 přestavěl objekt pro Občanskou záložnu a navrhl ob-

chodní dům Jordán, novostavbu továrny Optikotechna a řadu projektů rodinných a obytných domů.

Žádost o povolení ke stavbě třípatrové budovy pro vlastní úřadovny, byty a krámy si záložna podala 13. června 1929. Zanedlouho vyzvala české stavitele ve Frýdku, Místku a jiných obcích, aby podali nabídky na stavbu této monumentální budovy.¹¹⁴ V srpnu stavební práce zadala frýdeckému staviteli Ludvíku Jurošovi a ihned se započalo se stavbou. V prosinci *Frýdecko-Místecký kraj* otiskl článek: „*Úroveň novostavby Občanské záložny ve Frýdku byla již dosažena a stavba je pod střechou. Tempo, jakým byla stavba provedena, je známkou dobré organizace. V přízemí budou kromě úřadoven záložny umístěny také krámy, což lze jen vítati, neboť znamená to značné oživení Wilsonovy třídy; v poschodích pak budou byty. O krámy i byty jest již čilý zájem.*“¹¹⁵ Povolení k užívání třípatrové budovy na pozemku čp. 608/2 ve Frýdku získala záložna 21. listopadu 1930.

Parcelu rámuje ze dvou stran Jiráskova ulice a reprezentativní Wilsonova třída. Nárožní polohu budovy architekt vyřešil tak, že nepoužil pravý úhel, ale plynulou křivku ohýbající se kolem nároží. V přízemí umístil vstupní vestibul, dvoranu spořitelny, trojici kanceláří a schodiště, do hmoty při Wilsonově třídě vložil ředitelnu a účtárnu. V prvním patře se rozprostíral třípokojový byt s jídelnou, kuchyní a terasou do dvora, dvoupokojový byt s rohovým přijímacím pokojem, jídelnou, kuchyní a terasou a třípokojový byt s kuchyní. Prostory druhého patra řešil architekt stejně, pouze ubral terasy.

V ploše fasády se setkáváme s Motkovým zalíbením v užití režného zdiva v kombinaci s hladkými omítkami. Přízemí architekt otevřel do okolního prostoru rozměrnými skleněnými výkladci, zejména v půlkruhu vstupního nároží. V nárožní části pater apliko-

val velká vertikální okna seskupená v rychlém sledu a zvenčí dělená sloupky z režného zdiva. Ty procházejí přes dvě patra a zdůrazňují vertikální směřování hmoty, vrcholící střešním proskleným altánem. Horizontálnost naopak podporují římsy a hladké podokenní plochy omítek přecházející přes ohyb oblouků a tím podtrhující dynamismus a vzruch objektu.

Je otázkou, kde tento přerovský architekt bral inspiraci pro svou dynamickou, purizující, avšak poněkud těžkopádnou architekturu. Zalíbení snad našel v průmyslové architektuře, ruském konstruktivismu, německém expresionismu z okruhu Ericha Mendelsohna či kubofuturismu Jiřího Krohy.

Ve dvoře novostavby záložna postavila garáže, prádelnu a kurníky. Architektův cit pro detail dokládá také nárožní kiosek s teploměrem a barometrem, dnes s hodinami, postavený před záložnou roku 1930.

Dělnická kolonie v Lipině, Bohuslav Fuchs, 1929, Lískovec u Frýdku. [79, 80, 81]

Pro ubytování dělnictva se závod v Lipině na výrobu jemného plechu rozhodl rozšířit své provozy. Jeden dělnický byt vyšel asi na 32 000-40 000 Kč. Dále se vystavělo šestnáct bytů pro mistry, ve výši nákladu za byt 54 000-60 000 Kč, a čtyřicet šest bytů pro úředníky, s nákladem za jeden byt 80 000-150 000 Kč.¹¹⁶

Na konci dvacátých let se rozhodlo, že je potřeba rozšířit lipinské závody pro výrobu jemného plechu. Pro nové dělníky se měly vystavět domky a činžáky. V tisku se psalo: „*Tím zdejší kraj velmi oživne, ale nebezpečí germanizace vzroste.*“¹¹⁷

Architektonicko-urbanistický návrh lipinské dělnické kolonie pochází od brněnského architekta Bohuslava Fuchse. Ten se v pozdních dvacátých letech zabýval novým evropským urbanismem,

založeném na racionalistickém pojetí. Teorii nového urbanismu aplikoval například na regulaci města Brna a v soutěžním návrhu na regulaci Žiliny (1928-29). Roku 1929 ji uplatnil také v návrhu na dělnickou kolonii v Lískovci u Frýdku-Místku. Zde poprvé uplatnil systém řádkové zástavby, analogicky podle návrhu sídliště Dammersstock v Karlsruhe z let 1927 a 1928 od Waltera Gropia. Vznikl tak izolovaný sídlištní celek na rovině bez starší zástavby či nerovností terénu, které by bránily rozvinutí bloků a budov společenských, hygienických a sportovních.¹¹⁸

Fuchs zde důsledně uplatňoval princip řádkové zástavby volné plochy podélnými bloky severojižní orientace, čímž získal prosluněné, provzdušněné, odhlučněné a proto rovnocenné bytové dispozice. Dále si dal záležet na maximální úspornosti dispozice obytné a hospodářské části a snad poprvé ve své kariéře se zde přiklání k linii vědeckého funkcionalismu a používá prefabrikátů ke stavbě strohých domů z montovaného ocelového skeletu.

Architekt navrhl tři typy domů, typ A pro bezdětnou rodinu, typ B pro menší rodinu s dětmi a typ C pro větší rodinu s dětmi. Podle *Frýdecko-Místeckého kraje* z roku 1930 se tato dělnická kolonie stavěla. Z článku se dozvídáme řadu popisných informací, které odpovídají návrhu Fuchsovy kolonie. „V Lískovci se v létě roku 1930 dokončila dělnická kolonie Báňské a hutní společnosti. Získalo se tak přes 350 bytů. Domy jsou z jedné části ocelové, tvoří je železná konstrukce s oplechováním a heraklitovým obkladem, stropy kryjí zvlněné plechy a dřevo.“ Autor oznámení navíc dodává zamyšlení: „Zdá se nám, že ze zdravotního hlediska nebudou tyto byty dobré, poněvadž plechové výplně nepropouští žádný vzduch, zeď nedýchá tak jako u obyčejného zdiva cihelného a takto bude v bytech těžký nezdravý vzduch, hlavně v zimě, kde nemohou se byty pořádně větrati.“¹¹⁹ Tyto domy se autorce bohužel nepodařilo vypá-

trat. S největší pravděpodobností, pokud tedy vůbec byly postaveny, je nahradila pozdější bytová zástavba.

5.2 Místek

Teprve tři dny po vyhlášení samostatné Československé republiky se ustanovil národní výbor v Místku, který se ujal řízení veřejných věcí. S tím nastala řada politických, národnostních, hospodářských a sociálních změn. Město se ocitlo v českých rukou a hlavním úředním jazykem se stala čeština. Do vedení se víceméně dostali členové Matice místecké, kteří se i v době předešlé naplno věnovali vlasteneckým kulturním a společenským akcím, zastávající ostrý protiněmecký a protirakouský postoj. Vincenc Procházka se stal zemským komisařem. Městská rada se snažila vyřešit poválečné sociální problémy a nerovnosti související s tehdejší dobou. Pořádala různé sbírky a podpory, udržovala chudobinec a útulek pro děti, zadávala práci nezaměstnaným a pečovala o uprchlíky ze zabraného území.¹²⁰

Místečtí Němci nesli politické změny pochopitelně velice těžce. Doslova přes noc ztratili své rozhodující postavení a ocitli se v područí státu vedeného českou většinou. Pořád však měli jistou politickou moc, jelikož stále setrvali ve vedení významných firem. Přišli pouze o své zástupce v Národním výboru. Němci nekladli vůči novému vedení příliš velký odpor. Spory spíše vyvstávaly mezi jednotlivými představiteli města. V Místku naštěstí nekladli, tak jako ve Frýdku, takový odpor vůči novým státoprávním poměrům.

V průběhu dvacátých let postupně získala česká část obyvatelstva většinu, jelikož se už čeští obyvatelé nemuseli obávat přihlásit ke své národnosti. Při sčítání lidu v roce 1921 se přihlásilo 7 238 obyvatel k češtví, 747 k Němcům, 22 k Polákům a 134 lidí uvedlo svůj židovský původ. Nastalé početní rozložení se přímo odrazilo i do obecních voleb a do následného zastoupení měst-

ského zastupitelstva. V českém politickém životě nastalo prudké oživení. Do čela se dostala strana sociálně demokratická. Vliv si udržovala strana lidová, živnostensko-středostavovská, křesťansko-socialistická i spojené strany německé. Roku 1921 přibyla levicová komunistická strana.¹²¹

Po převratu se obrátil poměr německých a českých škol. Němci přišli o své pozice v městské radě a tak už neměli takový vliv na školství a kulturní dění ve městě. Podstatnou roli při budování mladého československého státu hrála zájmová a dobrovolná sdružení. K těmto organizacím patřily okrašlovací spolky, které pracovaly na zlepšení životního prostředí. V Místku působil okrašlovací spolek Stadt-Verschönerung-Verein, jehož působení se omezovalo pouze na místní park. V květnu 1921 se zrodila nová organizace pod názvem Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny v Místku. Za prvního předsedu zvolili Františka Bartoníka.¹²²

Ve stanovách se psalo, že úkolem okrašlovacího spolku je: *„napomáhat k zevnější úpravě města, jeho domů, staveb, ulic, cest, parků, stromořadí, ovocnictví, květinářství, výzdob, umění a tak dále; pak určovat a chránit krásné památky tu i v okolí, jakož i pomáhat odstraňovat nešvary, usilovat o příchod hostů do našeho města a jeho okolí a zpříjemňovat obyvatelstvu pobyt v něm.“* Město si stále neslo pozůstatky válečného dění. František Bartoník popisuje stav domů takto: *„omítka odřená, střechy zatékavé, ulice plny smetí a prachu, veřejná prostranství zatarasena spoustou hromad z popela, střepin, skla.“*¹²³

Spolek neměl dlouhého trvání. V roce 1924 přišli na valnou hromadu jen tři představitelé. V prvních třech letech činnosti spolku se však podařilo upravit příjezdní silnice k nádraží, opravit řadu domů, pořádaly se květinové slavnosti a akce za čistotu. Uskutečňování plánů bylo zdoluhavé. Kupříkladu městský park se měl revi-

talizovat podle projektu architekta Josefa Františka Škrobánka už v roce 1921, ale k provedení úprav se přistoupilo až těsně před Jubilejní výstavou konanou roku 1926.¹²⁴

Pomalu se začíná probouzet také stavební ruch. Při zadávání projektů staveb bývají upřednostňováni Češi. Velmi zřídka se objevují díla projektovaná cizinci, vídeňský vzor již není aktuální a tak na většině významných zakázek pracují architekti z Prahy či Brna a běžné stavby projektují místní stavitelé.

Poválečná krize byla silně spjata s nedostatkem bytů. V Místku proto postupně vznikla dvě stavební družstva. 3. září 1919 vzniklo Obecně prospěšné stavební družstvo „Samostatnost“, v jehož vedení stál místní stavitel Josef Rohan. Družstvo údajně nezískalo potřebné pozemky a tak muselo posunout svou působnost.¹²⁵ Dne 16. listopadu 1923 vzniklo Všeobecně prospěšné stavební a bytové družstvo „Domov“ pro Místek a okolí, ředitelem se stal Karel Dillik, ředitel okresní nemocenské pokladny v Místku. Toto družstvo mělo za úkol zřídit méně zámožným vrstvám obyvatelstva levné a zdravé byty. Stavělo proto především obytné domy s malými byty, dle zákona č. 242 z 22. prosince 1910.¹²⁶

Po roce 1923 se postupně národní hospodářství vzpamatoává a to přináší uklidnění také v Místku. Počet zaměstnaných stoupá a sílí také stavební ruch. Na ulici Palackého postavil místecký stavitel Jan Klema **jednopatrový dvojdomek** s neoklasicistně laděnou fasádou [137, 138, 139].¹²⁷ Do střední části průčelí umístil dva vchody do jednotlivých domů, na které navazují schodiště vedoucí k jednotlivým bytům. Dům s číslem popisným 130 obýval sám Klema a druhý, čp. 129, patřil Albíně Tauchmanové.¹²⁸

Počátky místního oddílu Sokola se datují do roku 1887. Cvičení zprvu probíhala v Deutscherově hostinci, pak v tělocvičně

gymnázia. Na počátku dvacátých let se pro narůstající počet členů přemýšlelo o vytvoření sokolského hřiště. Založilo se „*Družstvo pro zřízení tělocvičny pro tělovýchovnou jednotu Sokol*“ a od roku 1922 probíhala jednání o stavbě tělocvičny a také výčepního pavilonu. Prvotní návrh dřevěného pavilonku ve stylu slovácké chalupy pocházel od Jaro Čermáka¹²⁹. Stavba se pro nedostatek financí odkládala až do roku 1931, kdy Jan Klema navrhl pavilon v intencích regionalismu. **Sokolská restaurace** [140, 141] na okraji Smetanových sadů se otevřela veřejnosti hned dalšího roku.¹³⁰

V roce 1923 jsme se ve *Zpravodaji Míšecko–Frýdecka* dočetli, že město plánuje rozšířit místecké kasárny. Vypsala se soutěž a v říjnu téhož roku obec zadala místním stavitelům stavbu **tří dvoupatrových domů pro ubytování důstojnictva** na ulici Komenského čp. 436, 437 a 438. Zakázku na rohový dům vyhráli společní oferenti, stavitelé Jaro Čermák a Josef Rohan, dvojdům stavěli Josef Hendrych a Jan Klema [142, 143].¹³¹ Celková cena se vyšplhala na cca 1 850 000 Kč. Stavitelé se podíleli na výdajích koupí pozemků a parket do stavby na vlastní náklady.¹³² Tyto budovy řešili po vzoru jiných vojenských staveb, jako jednoduché geometrické útvary, kryté sedlovými střechami, jejichž kompaktní hmoty obalili do hladkých fasád, členěných pouze řadami stejných oken.

V listopadu chválí autor článku v novinách tvářnost Frýdlantské ulice, na které se stavěly domy pro důstojníky a kasárna. „*Tato ulice se tak stane silnou tepnou frekvence a obchodu. Místek učinil dobrý krok, že si na rozdíl od Frýdku vymohl kasárny a byty pro důstojníky, důležitý zdroj příjmů pro město.*“¹³³ 31. října přišel do města český pěší pluk číslo 8, zvaný „Slezský“. Pro uvítání se při vstupu do kasáren vystavěly dvě slavnostní brány a vojsko se usídlilo v nově postavených domech.¹³⁴

V letech 1924 – 1928 se národní hospodářství stabilizovalo. Místecká radnice však procházela krizí. Uběhlo šest let od převratu a město stále nemělo jednacích řád. Roku 1924 rezignovalo z 36 osob obecního zastupitelstva 19 členů. Zastupitelstvo se rozpustilo a město vedl vládní komisař Vilém Šlapeta. Později byl zvolen také starostou, ale už v roce 1927 rezignoval.

V roce 1924 začalo vycházet ve Frýdku periodikum *Frýdecký kraj*, zaměřené zejména na situaci ve Frýdku a Místku. Věnovalo se všem aktuálním otázkám, mnohdy také stavebního ruchu v obou městech. Články mají často protiněmecký tón. Například v případě chystané stavby německé mateřské školky pro české děti autor stati kritizuje snahy některých Čechů hájit zájmy Němců ve městě. Naráží na pana náměstka a posměšně praví, že by se musel velmi snažit, aby všechny přesvědčil, jak náramně se bude ve městě vyjímat německá jednopatrová stavba. Navrženou budovu popisuje jako „úzkou, vysokou, holou zdí na frontu ulice hledící a světlo i vzdušnost české škoie odjímající stavbu.“ Odkazuje se také na názor senátora Procházky, který údajně řekl, že je velmi smutné od Čecha hájit zájmy Němců.¹³⁵ V Německém domě se konaly oslavy vinobraní a výnos byl určen na stavbu německé školky. Zemská správa však zrušila povolení ke stavbě, proti opětovnému povolení se postavila místní školní rada a také české státoporné strany. Budova se nakonec nepostavila.¹³⁶

Na jednání městského zastupitelstva proběhla v prosinci debata o chudobinci, na který se věnovalo 300 000 Kč. Na stavbu se prozatím nepomýšlelo. Chudobinec sídlil ve dvou domcích, z nichž byl toho roku jeden na Ostravské ulici rozšířen. Šlo o takzvané Zagonovice.¹³⁷ Stavební ruch byl v roce 1924 velmi slabý. Město trpělo značným nedostatkem bytů. Zákon o stavebním ruchu prodělal od roku 1919 četné úpravy, ale zlepšení nepřinesl. Pouze

minimum jednotlivců mělo potřebné finanční prostředky na stavbu domů. V tomto roce se kupříkladu postavily soukromníky jen čtyři malé rodinné domky.

V roce 1925 se stavební ruch o něco zesílil. Obec získala pozemky od hukvaldského panství, zvané „*Pukle*“. Plocha se rozparcelovala a záhy se prodalo okolo dvaceti míst pro stavby menších rodinných domků. Zlepšily se také peněžní poměry ve městě a místecká spořitelna vykazovala velký příliv vkladů. Přírůstků spořitelna využila na podporu stavebního ruchu ve městě i na venkově.¹³⁸

V tomto roce se město rozhodlo, že **nemocnice v Místku** [144, 145, 146] na ulici Tyršově, postavená roku 1899 Hermannem Ripperem, potřebuje nutně opravit. Projekt na přestavbu vypracovali architekti František Kolář a Jan Rubý z Moravské Ostravy. Původní prostory adaptovali pro správné účely a nový pavilon měl sloužit čistě jako budova nemocniční.¹³⁹ V soutěži na stavební práce vyhrál místní stavitel Klema, s nejnižší nabídkou. Po rekonstrukci nesla nemocnice název: *Nadace Rafaela Piskoře – městská nemocnice*.¹⁴⁰ K této stavbě autorka nenalezla žádné podklady ani projektovou dokumentaci.

V Místku se před lety postupně ustavila dvě stavební družstva, s cílem lacině a snadno pomoci svým členům k bydlení. Činnost obou družstev však ztroskotala dříve, než začala. Bytovou krizi by asi jejich produkce nezažehnala, ale mohla ji zmírnit. Město muselo situaci řešit samo, na základě státní losové půjčky po vzoru Frýdku. Velkým dílem pomohla také místecká záložna, která co nejúspěšněji postavila větší množství obytných domů různých typů a zájemcům poskytla hypoteční půjčky.

Stavební akce na podkladě státních stavebních losů pokračovala v létě rychlým tempem. Přidělené losy za 3 miliony korun se

rozprodaly během momentu, poptávka byla značná. V novinách se psalo: „*Stavební pozemky jsou již zajištěny a dle slibu ministerstva stavebních prací bude během tří měsíců započato se stavbou šesti dvoupatrových domů, v nichž budou ubytování státní a veřejní zaměstnanci. Bytů bude celkem 54, čímž bude bytové nouzi v našem městě mírně odlehčeno.*“¹⁴¹ V říjnu téhož roku dostala městská rada k posouzení návrhy losových domů. Šlo o projekty dvou dvoupatrových trojdomů [145], z nichž jeden měl stát vedle kostela Všech svatých a druhý na pozemku firmy Hermann Löw v Koloredově. Mělo se tak vytvořit dalších 38 bytů.¹⁴²

Na ulici Palackého si místecký stavitel Josef Rohan postavil vlastní **obytný dům** čp. 124 [152, 153]. Tato podélná dvoupodlažní stavba vyrostla za budovou českého gymnázia, vedle domu Ludvíka Rundta. Průčelí s neobarokními prvky vévodil dvoupodlažní arkýř, ve spodní části přecházející do linie dveří.¹⁴³ O kus dál, taktéž na ulici Palackého, si vystavěl jednopatrovou **vilu Jaromír Čermák** [150]. Na sídlo architekta nás upozorňuje netradiční pojetí hmoty domu a také reliéf.

V roce 1926 se město potýká s čím dál tím většími problémy, především ve sféře finanční. Dluh se zvýšil asi na 1 000 korun na hlavu. Stavební ruch slábne, přestože se stále hovoří o potřebě bytů, avšak do stavby obytných domů se nechce jednotlivcům ani obci. V centru města leží řada pěkných, ale velmi drahých parcel, proto se staví nejvíce po obvodu města.¹⁴⁴

V tomto roce se schylovalo k velké události, v té době populární krajinské výstavě. Ta měla podat obraz kraje v jeho minulosti a přítomnosti, vykreslit jeho lid, průmysl a v širokém záběru prezentovat to, co se v kraji vytvořilo. Hlavní myšlenkou bylo, že každý kraj má osobitý, nezaměnitelný ráz sociální, kulturní, průmyslový i zemědělský. V letech předchozích proběhly výstavy v roce

1876 a 1894, největší však měla být ta aktuálně plánovaná. Akce měly obrovský hospodářský a kulturní význam nejen pro město, ale také pro okolí. Spolupořadatelé *Jubilejní výstavy moravského Pobeskydí* (18. 7. - 16. 8. 1926) se stalo patnáct měst a městeček, kupříkladu Brušperk, Frenštát pod Radhoštěm, Valašské Meziříčí, Český Těšín, Zlín, chyběl však Frýdek, který účast odmítl. Sešlo se zde na 200 vystavovatelů z oboru průmyslu a přes 350 vystavovatelů z oblasti zemědělství a kultury. Cílem bylo seznámit veřejnost v celé republice s chudým a opomíjeným krajem, porovnat výsledky s okolními kraji a přispět k dalšímu rozvoji Pobeskydí. Výstavu údajně tajně navštívil i Petr Bezruč. V souvislosti s plánovanou akcí město objednalo bustu Bedřicha Smetany a slavnostně ji odhalilo při příležitosti zahájení oslav. Výstaviště se podle ní pojmenovalo Smetanovy sady. Z výtěžku výstavy putovala do místeckého muzea částka 30 000 Kč.¹⁴⁵

Organizátoři pojali výstavu velkolepě. Vystavovalo se v hlavním pavilonu, na radnici, ve státním reálném gymnáziu, v dívčí měšťance a v Národním domě. Místní architekt Jaro Čermák vypracoval pro výstavu návrh na kavárnu, postavil ji Klema.¹⁴⁶ 6. května 1926 nařídil místecký starosta Vilém Šlapeta obyvatelům města, aby vzhledem k blížící se výstavě upravili chodníky před svými domy, opravili fasády a vyzdobili své domy květinami.¹⁴⁷

Období 1927-1928 bylo nejlepším z poválečných let. Odrazilo se to i na stavebním ruchu. Spořitelna poskytla řadu úvěrů a podpořila tím 249 staveb domů a rodinných domků. Přispěla rovněž na stavbu okresního sirotčince, a to částkou ve výši 75 000 Kč. V té době probíhala také přestavba spořitelny samotné, prováděla se přestavba dvorany, celá budova se elektrizovala, upravovaly se byty a přistavovaly garáže.¹⁴⁸

Roku 1927 vyšel nový zákon, zajišťující stavebníkům daňové úlevy na dobu 35 let a zaručující státní půjčky. Zúžitkovala to především stavební družstva, financovaná zejména místními záložnami. Zanedlouho vyrostly celé kolonie rodinných domků, například v Místku na Kolaříkově ulici, kolonie „*Pukla*“ a další.

Podoba města se značně proměnila. V roce 1927 se postupně vystavěl dům Záložny, městský biograf a muzeum, budovy velitelství brigády a posádky. Někdejší měšťanský pivovar město demolovalo a na vzniklém prostoru vyrostlo pět velkých dvoupatrových domů, na jedné straně hasičský dům a na druhé dům přerovského pivovaru. Na kraji Smetanových sadů město vybudovalo budovu finančního úřadu. Kromě zmíněných byly z losové akce vystavěny státní obytné domy. Čermák vyprojektoval obecní domy s malými byty, stavělo se Pod Puklí, na ulici Rašínově a Havlíčkově. V ulici Kolaříkově a Janáčkově vyrostly dvě čtvrti družstevních domků a vil a celá řada soukromých staveb. Později byly postaveny další losové domy na Čejkově ulici podle stavitele Klemy a na Koloredově dle návrhů architekta Jaro Čermáka.¹⁴⁹

Městské kinematografické divadlo [154, 155, 156] na Hlavní třídě rovněž pochází z dílny Čermáka. Je to jedna z dalších ukázek jeho proměněného stylu. Jde totiž o stavbu inklinující ke strohému nezdobenému stylu s netradičně řešeným přijímacím prostorem vestibulu, přístupným skrze dvojici dvoukřídlých dveří se závětrím. V prvním patře se rozkládala městská veřejná knihovna a čítárna, pozdější muzeum a od roku 1935 Památník osvobození.¹⁵⁰

V této době zastával úřad starosty Vilém Šlapeta a okresním hejtmanem se stal Karel Cidlík. Městské zastupitelstvo mělo 36 členů, z toho čtyři Němce a čtyři komunisty, ostatní patřili k českým státotvorným stranám. Město vlastnilo důležité podniky a

zařízení – vodovod, kanalizaci, plynárnu, jatka, chladírnu, kino, plovárnu, tržiště a tak dále. Školství dosáhlo vysokého stupně. Ve městě existovalo pět mateřských školek, obecné a měšťanské školy chlapecké i dívčí, státní reálné gymnázium a zemská hospodářská škola.¹⁵¹ V hospodářství hrálo podstatnou roli peněžnictví: Místecká spořitelna, Národní záložna, Lidová záložna, filiálka České průmyslové banky a Kontribuční záložna hukvaldská. Textilní průmysl lehce pozastavila odbytová krize, ale ostatní sféry průmyslu nadále pracovaly a tak zůstal obchod i živnosti na vysokém stupni jak rozsahem, tak i kvalitou.¹⁵²

Při příležitosti čtyřicetiletého výročí založení záložny se na místecké reprezentační ulici, v místech Národního domu, Matičního gymnázia či dívčí měšťanské školy, vystavěl **záloženský dům**, podle projektu architekta Bohumila Hübschmanna [157].¹⁵³ Budovu neoklasicistního rázu zdobí čtyři plastiky od Joži Úprky.¹⁵⁴ Prostor schodiště zkrášlila vitráž podle návrhu Františka Kysely. Otevření vlastní budovy záložny se konalo roku 1928, při příležitosti deseti-letého výročí založení samostatného československého státu.¹⁵⁵ Následujícího roku se upravil prostor obklopující novostavbu formou zahrádky s vodotryskem, stožárem s elektrickým osvětlením a hodinami [158].¹⁵⁶

Na počátku roku 1928 se v novinách psalo, že stavební ruch bude toho roku silný. Podle plánu měl pod Puklí vzniknout nadační sirotčinec pro šedesát dětí, dále nový městský chudobinec a zbrojnice sboru dobrovolných hasičů.¹⁵⁷ Na jaře téhož roku se ukončily práce a proběhlo slavnostní předání nové **budovy pro brigádní, posádkové a okresní doplňovací vojenské velitelství** v Místku [162, 163]. Budovu na ulici Komenského, čp. 447, navrhl Jaro Čermák, inspirovaný funkcionalismem. Strohý účín vojenských staveb se pokusil zmírnit nenápadnými prvky dekorativního rázu. Po-

délný dvoupatrový hranol v průčelí pročlenil mělkým rizalitem přecházejícím v nízkoúhelní atiku s rovným ukončením a pravidelně rozmístěnými okny, vsazenými téměř do líce fasády. Stavitelem se stal Jan Klema. Celkové náklady se vyšplhaly na 750 000 Kč.¹⁵⁸ Přízemí skýtalo prostory pro důstojníka, podatelnu, písaře, litografa a archiv. V prvním patře se nacházely místnosti velitelů propojené předsíněmi s kancelářemi. Do druhého patra architekt umístil kanceláře pro evidence důstojníků. Budovu protínala široká schodiště a pasáže. Tisk se o novostavbě vyjadřoval pochvalně, že vysoce vyhovuje tak důležitému velitelství. Takovou se údajně může pochlubit jen málokteré město s vojenskou posádkou a chválí Místek, že pochopil důležitost stavby a tak patří k nejpokrokovějším městům.¹⁵⁹

V březnu noviny psaly, že se plánuje stavba dvou nouzových domů na Pukli a že tak vznikne 16 bytů. Kromě toho se město Místek chystá vytvořit byty pro **26 rodin gážístů** [160, 161], zaměstnaných při vojenském velitelství v Místku. Ministerstvo národní obrany přispělo na dvoupatrový dům, navržený na ulici Komenského čp. 436, 200 000 Kč.¹⁶⁰ Návrh na strohou dvoupatrovou budovu vypracoval architekt Röllig z Duchcova v roce 1929.¹⁶¹

Na Staré cestě čp. 99 se podle projektu Jaro Čermáka přestavěl **pivovar finančního tajemníka Františka Růžičky** [164, 165]. Architekt z původních prostor pivovaru vytvořil činžovní dům s malými byty.¹⁶² Hladká fasáda a pásová okna odkazují na Čermákovu poučení ve stylu puristickém, ale tradice zanechává sedlovou střechu. Hned vedle, na Staré cestě čp. 100, si nechal **František Růžička** vystavět **vlastní obytný a obchodní dům** [166, 167]. Roku 1928 jej vyprojektoval brněnský architekt Miloš Laml. Miloš Laml (1884-1964), vystudoval ČVUT v Praze a Německou vysokou školu technickou v Brně. Jeho díla se vyvíjejí mimo hlavní prog-

sivní proud v tehdejší architektuře. Směřoval od dekorativního národního „obloučkového“ stylu k osobitě pojaté moderně s prvky funkcionalismu s precizně provedenou řemeslnou stránkou.¹⁶³ Stavbu pojal moderně, s osobitými funkcionalistickými prvky.¹⁶⁴ Dům sousedil s novostavbou hasičského skladu.

Nová **hasičská zbrojnice** [169, 170] se postavila podle plánů vypracovaných Janem Klemou [168], ve frontě Wilsonovy třídy na Staré cestě čp. 98. Moderní funkcionalistická stavba má ladné hladké tvary jako zaoblené nároží a dva oválné balkóny. Přízemí poskytlo prostor pro garáže, spolkovou místnost a byt pro hasičského zřízence.¹⁶⁵ První a druhé patro pojalo šest komfortních bytů, které byly v té době v Místku nedostatkovým zbožím.

Na konci dvacátých let roste městský ruch. Prosperují průmyslové závody, úřady a ústavy, rozkvétá obchod. Zvyšuje se počet obyvatel, rozrůstá se město – hojně se stavějí nové domy, zřizují se nové ulice, vznikla kupříkladu celá nová čtvrť Pod Puklí. Dvanáct nových dvouposchoďových až tříposchoďových domů postavených v různých čtvrtích města zvýšilo jeho výstavnost.¹⁶⁶ Zvýšený ruch a rozvoj města si vyžádal zřízení stavebního úřadu a funkci městského stavitele. Tím zvolili inženýra Eduarda Friedela z Fryčovic. Do té doby stavební dozor na městských a soukromých stavbách prováděli případ od případu různí soukromí odborníci.¹⁶⁷

5.2.1 Vybrané stavby Místku po vzniku první republiky po konec dvacátých let

Vlastní vila Jaro Čermáka, Jaro Čermák, 1925, ulice Palackého čp. 202. [148, 149, 150, 151]

Jaroslav Čermák, architekt a stavitel, narozený roku 1895 v Praze, avšak žijící v Místku, vystudoval vyšší státní průmyslovou školu v Praze, v roce 1918 jej po řádných zkouškách přijal do speciální školy architektury na Akademii výtvarných umění v Praze Jan Kotěra. Čermák se později přizemil do rodiny Šlapetů, když si vzal za ženu Olgu Šlapetovou. Informace o jeho životě jsou útržkovité. Pravděpodobně ho zastřelili po druhé světové válce, snad proto, že se za války snažil hrát na obě strany, českou i německou. Čermák postavil velké množství staveb, veřejných budov, továrních objektů, silnic i mostů.

V roce 1925 si vypracoval návrh vlastního domu, do kterého umístil také svou kancelář. 2. prosince téhož roku získal povolení ke stavbě jednopatrového obytného domu. 23. února 1927 podal žádost o povolení k obývání.

Vila má nepravidelný půdorys, každá strana domu má odlišně členěnou fasádu. Architekt si ji vystavěl na parcele situované tak, že poskytuje pohled na vilu ze všech stran. Hlavní průčelí směřuje na západ, tvoří je vstupní portikus se čtyřmi pilíři, krytý balkonem. Severní strana domu je souběžná s ulicí Palackého, má okna propojená nadokenní římsou s trojicí stojících soch, po pravé straně se nachází boční vstup do ateliéru architekta. Z tohoto pohledu vidíme po stranách domu symetricky umístěné balkony. Jižní fasádu člení mělký středový rizalit přesahující do střechy, v němž je umístěné schodiště osvětlené dvojicí průběžných oken, jdoucích od přízemí až pod střechu. Napravo vyrůstá

z hmoty stavby půlkruhový prosklený altán s cibulovitou stříškou, v němž se rozléhá jídelní prostor. Z hmoty východního průčelí vystupuje v přízemní partii lichoběžný přístavek, ve kterém se nachází panský pokoj, v patře tvoří prostor balkonu při dětském pokoji. Vnitřní prostor domu se dělí na obytnou a ateliérovou část, ta je umístěna při severní straně a skládá se z účtárny a rýsovný. Soukromý prostor je přístupný vstupním portikem, návštěvník vejde do centrální schodišťové haly přes oválnou předsíň. Halu obkružuje panský pokoj, jídelna a kuchyně.

Městské kino, Jaro Čermák, 1927, Hlavní třída čp. 112. [154, 155, 156]

Návrh stavby městského kinematografického divadla vypracoval roku 1927 Jaro Čermák. Navrhl dvoupatrovou stavbu na půdorysu obdélníku s architektonicky vkusně řešeným vestibulem, dle soutěžních požadavků. Hlavní průčelí směřuje do Wilsonovy třídy, vchod do kina tvoří dvojice dvoukřídlých dveří se závětrím. V přízemí se rozkládá prostor vestibulu a prostorná čekárna pro diváky, dále bufet a dvě drobné kryté šatny. Do sálu vedou po stranách šaten oboustranná schodiště. Sál pojme asi 600 diváků. Podlahu architekt navrhl jako amfiteatrálně stoupající a do zadní části kinosálu umístil ještě sedm lóží. V prvním patře navrhl místnosti pro městskou veřejnou knihovnu a čítárnu. O dva roky později zde město umístilo muzeum a od roku 1935 až do druhé světové války se ve dvou místnostech druhého patra nacházel Památník osvobození.¹⁶⁸

V roce 2003 prošla budova rekonstrukcí. V patrech sídlí pobočka městské knihovny, kinosál se plně využívá pro divadla a filmové projekce a v prostorném vestibulu čas od času probíhají výstavy fotografií.

Národní záložna, Bohumil Hübschmann, 1927-1928, Hlavní třída čp. 132. [157, 158, 159]

Ustavující valná hromada „*národní záložny místecké*“ se konala 25. října roku 1886 v hostinci Moritze Deutschera. Šlo o ryze českou záložnu. Členy nebyli továrníci ani úředníci státních úřadů. Ve vedení stáli dr. Jan Peter, Vincenc Procházka a Felix Šubrt.

Záložna podporovala řadu stavebních aktivit, společně s maticí místeckou se podílela na stavbě národního domu, značně přispívala na místecké chudé, vedla několik fondů na podporu sirotků, zchudlých živnostníků a jejich nemajetných vdov.

Záložna nejprve sídlila v domě prvního předsedy ředitelství Felixe Šubrta, kde pobyla od roku 1886 do 1. října 1893, kdy se přestěhovala do domu Vincence Procházky. Tady úřadovali až do 1. července 1922.

Již v roce 1904 zakoupila záložna domek č. 57 na nynější třídě Palackého, a to od manželů Václava a Leopolda Halířových za 14 000 Kč. Byl to prostor obklopený novými reprezentativními stavbami - národní dům, matiční gymnázium, dívčí měšťanská škola (dům Vincence Procházky) a přes ulici spořitelna s radnicí. V dubnu téhož roku načrtl Josef Rohan, člen dozorčí rady a stavitel, prvotní návrh záloženského domu. Od té doby se na valných hromadách, nejintenzivněji v letech 1908-1909, probíralo uskutečnění stavby budovy. Proti tomu se dlouho bránili dobrovolní hasiči.¹⁶⁹

V roce 1906 dospělo jednání stavební komise ke skutečnosti, že aby vznikla vskutku reprezentativní budova, šířka ulice by měla být aspoň 16 metrů. Záložna se měla rozkládat ve frontě od Národního domu až po nároží někdejší Wilsonovy třídy. K samotnému rozšíření pozemku pro chystanou novostavbu se pro válečné poměry přistoupilo až v roce 1925. Téhož roku se zálo-

ženská rada usnesla postavit reprezentativní dům a oslavit tím čtyřicetileté jubileum trvání záložny. Projekt zadali věhlasnému pražskému architektu Bohumilu Hübschmannovi. Ten podle přání rady dokázal navrhnout prostornou a moderní úřadovnu s maximálním možným počtem pohodlných bytů. Stavební práce měl na starosti člen dozorčí rady, stavitel Jan Klema.¹⁷⁰

Se stavbou Národní záložny se započalo 13. června 1927 a slavnostní otevření proběhlo o rok později, v den desetiletém výročí vzniku samostatného československého státu. Do průčelí třípatrové neoklasicistní budovy umístil Hübschmann v rámci architektonické kompozice plastiky Joži Úprky. Jsou to čtyři postavy v lidových krojích na téma *Spoření*.¹⁷¹ Hlavní schodiště prosvětluje vitráž Františka Kysely.¹⁷²

Hübschmann v projektu pro místeckou záložnu použil řady prvků ze stavby nemocenské pojišťovny (dnešní polikliniky), v Klimentské ulici čp. 1235 při dnešním nábřeží Ludvíka Svobody v Praze, na které pracoval v letech 1925-1927. Zde se shodně objevují čtyři plastiky v průčelí (od Jaroslava Horejce) a ve vestibulu rozsáhlé mozaikářské dílo Františka Kysely.¹⁷³ Průčelí obou staveb je tříosé, ve spodní partii členěné mohutnými pilíři.

Prostranství kolem záloženského domu v letech 1929 a 1930 ožilo zřízením zdobné zahrádky s vodotryskem, stožárem s elektrickým osvětlením a hodinami.¹⁷⁴

Od roku 1997, kdy nastal krach Moravia banky, je budova neobydlená a chátrá.

Hasičská zbrojnice, Jan Klema, 1928, Stará cesta čp. 98. [168, 169, 170]

Definitivní plány pro postavení budovy hasičské zbrojnice, ve frontě Wilsonovy třídy na Staré cestě čp. 98, vypracoval Jan

Klema, stavitel z Místku. Navrhl moderní funkcionalistickou budovu jednoduchých tvarů. Oblé nároží a dva oválné balkóny vyčnívající z hmoty domu dodaly stavbě osobitý ráz. Do přízemí umístil Klema pětici garáží, spolkovou místnost a byt hasičského zřízence. Garáže směřovaly do Pivovarské ulice a do Wilsonovy třídy se otevíraly prostory obchodních místností.¹⁷⁵ V prvním a druhém patře instaloval šest komfortních bytů, po nichž byla v Místku velká poptávka.¹⁷⁶

17. června 1928 se konala slavnost položení základního kamene. Stavba rostla neuvěřitelně rychlým tempem a tak se už 25. listopadu pořádalo slavnostní otevření za přítomnosti zástupců města, úřadů, župy a delegátů okolních sborů. Do vestibulu umístili pamětní desku věnovanou Jindřichu Novosadovi, který se ve věci stavby zbrojnice nejvíce zasloužil, ale okamžiku jejího otevření se nedočkal.¹⁷⁷

O pár let později prošla budova hasičské zbrojnice přestavbou na obchodní dům. V přízemí se tak ocitla moderní cukrárna a další obchodní místnost. Do nové patrové nástavby umístili byty. Úpravou se opět vylepšil vzhled města, zvláště pak ulice Wilsonovy a náměstíčka před Národní záložnou.¹⁷⁸

Sokolská restaurace a hřiště, Jan Klema, 1931, Hlavní třída čp. 109. [140, 141]

Oddíl místeckého Sokola vznikl roku 1887. Cvičení zprvu probíhala v Deutscherově hostinci, pak v tělocvičně gymnázia. Plnohodnotné cvičení se podle Sokolů dalo provozovat jen za určitých podmínek, které mohla splnit pouze samostatná a moderně vybavená tělocvična. Proto se již od počátku dvacátých let přemýšlelo o vytvoření sokolského hřiště. Pro tyto účely poskytla správní komise města Místku stavební plochu v místech bývalé cyklistické dráhy ve Smetanových sadech. Sokolská jednota však neměla do-

statek prostředků na výstavbu a tak založila „*Družstvo pro zřízení tělocvičny pro tělovýchovnou jednotu Sokol*“, jehož úkolem bylo formou přednášek, koncertů, příspěvků atp. opatřit kapitál a materiál ke stavbě. Na ustavující valné hromadě promluvil prozatímní předseda Leopold Konečný o své představě budoucí sokolovny. Tělocvična měla být světlá, prostranná a čistá. Nesměl do ní vkročit nikdo v obuvi z ulice, přezůvky cvičenců se měly uschovat v dobře větrané a desinfikované šatně. Při tělocvičně mělo stát také hřiště pro cvičení v letních měsících.

V roce 1924 se na jednáních probíralo, zda by Družstvo nemohlo prozatímně postavit pavilónek s výčepní koncesí, sloužící zároveň jako odkladiště nářadí. Navrhovatel tohoto pojetí, František Flégr, doporučil k uskutečnění návrh dřevěného pavilonku ve stylu slovácké chalupy od stavitele Jaro Čermáka. Diskutovalo se o vnitřním rozestavění pavilonu (6 x 15 metrů) a dohodlo se, že jej budou tvořit tři místnosti, z čehož bude jedna oddělena pevnou stěnou – pro výčep. Zbylé dvě místnosti oddělí rozkládací stěna, aby v případě potřeby získali větší prostor. Tato stavba však po propočtení byla nad finanční možnosti jednoty. Ke stavbě se z finančních důvodů nepřistoupilo.

Roku 1926 se objevil návrh na mnohem větší pavilon (16 x 18 x 10 metrů), se sálem o rozměrech 12 x 10 x 7 metrů. Podle plánu se počítalo se zřízením kuchyně, besední místnosti a bytem hospodáře. Tento projekt rovněž ztroskotal. Ze zápisů družstva vyplývá, že další jednání se týkala postavení pouze tělocvičny. Družstvo se informovalo o zkušenostech se stavbou sokolovny u sousedních sokolských jednot. Sokolská jednota však tento nápad zavrhla, protože ke stavbě by potřebovala zhruba jeden milion korun a to bylo nad její možnosti. Na počátku roku se objevil ná-

pad postavit sokolovnu v zahradě Národního domu, tento návrh se ale zamítl.

Definitivně se tedy rozhodlo postavit pouze pavilon, protože jednotě hrozilo, že ztratí i výčepní právo. Vypracováním nového projektu pověřili Jana Klemu. Slavnostní položení základního kamene se událo 13. září 1931. Do přízemí Klema umístil byt správce, výborovnu, šatny, skladiště náradí a záchody. V patře navrhl sál o rozměrech 16, 8 x 8, 6 m, v suterénu sklep.

Šlo o větší jednopatrový pavilon v intencích regionalismu, lehce ve stylu Dušana Jurkoviče. Přízemní partii Klema navrhl obložit lomovým kamenem, patro tvořilo hrázděné zdivo. Do osy průčelí umístil nezasklený balkon zdobený řezbou a vrcholící štítem s ozdobným motivem slunce vyskládaným z palubek, přesahujícím linii střechy, s orlem na špici. Po bočních stranách pavilonu se nacházely čtvercové kamenné terasy, přístupné dvojicí otevřených dřevěných schodišť. Průčelí směřovalo k severovýchodu do sokolského hřiště vytvořeného z bývalé cyklistické dráhy. Do přízemí architekt umístil byt správce, výborovnu, šatny, skladiště náradí, toalety, celé první patro zabíral letní cvičný sál s šesticí velkých oken.

Upravilo se také okolní hřiště, kolem pavilonu si vysadili živý plot a šlechtěné lípy. Sokolská restaurace na okraji Smetanových sadů na Hlavní třídě čp. 109 se slavnostně otevřela veřejnosti v červnu 1932.¹⁷⁹ Vnitřní členění budovy se během let lehce změnilo. V dnešní době slouží „Sokolík“ jako letní restaurace, a v sále se pořádají komorní koncerty a divadla.

5.3 Shrnutí Frýdku a Místku po vzniku první republiky po konec dvacátých let

Počátkem dvacátých let se architektura postupně odklání od bezvýchodných historizujících směrů, kubismu i architektury takzvaného obloučkového stylu. Od roku 1924 ubývají zdobné, umělecky řešené stavby a důraz se klade na jednoduchost, účelnost a funkčnost se zaměřením na oproštěnou puristickou formu. Rok 1924 se tedy stal hranicí, kdy výtvarné programy ustupují do pozadí, aby uvolnily místo novému programu racionálnímu a funkcionálnímu. Architekti se pod vlivem soudobého moderního životního stylu přikláněli k nově zrozené architektuře purismu a funkcionalismu. Česká avantgarda získávala poznatky ze zahraniční tvorby, zejména prostřednictvím setkání s významnými zahraničními propagátory moderní architektury a vlastních studijních cest. Výraznou inspiraci čerpali pražští, ale i moravští architekti z díla Le Corbusiera a z holandské školy. Také prvorepubliková architektura ve Frýdku a Místku postupně přijímá zásady funkcionalismu, konstruktivismu a purismu.

Jako poměrně zajímavá osobnost se jeví místecký architekt a stavitel Jaro Čermák, student speciální školy architektury při Akademii výtvarných umění v Praze. S jeho realizacemi se setkáváme v obou městech v průběhu dvacátých a třicátých let 20. století. Stavěl podle návrhů jiných architektů, ale pozoruhodná je jeho vlastní tvorba vyčnívající z místní produkce, která se vlivem střídání stylů proměňuje a inklinuje k aktuálním moderním principům. Z roku 1923 pochází jeho návrh na obchodní a nájemní dům Gabriely Slaninové u frýdeckého nádraží, o dva roky později si vyprojektoval vlastní vilu v Místku klasicizujícího rázu. Roku 1927 již jeho tvorba zaznamenala proměnu k linii čisté a racionální archi-

tektury, pro příklad uveďme budovu městského kina a knihovny na Hlavní třídě.

Za zmínku stojí další dva místní stavitelé. Ve Frýdku tvořící Ludvík Juroš, autor domu Josefa Orla z roku 1925, kterého zjevně ovlivnilo tvarosloví vycházející z místních lidových staveb. Pro Orla vytvořil dům, který se velkou měrou přiklání k regionalistické tvorbě. Jeho barevné pojetí a zdobné geometrické tvary představují syntézu folklórních prvků a snad i kubismu. Juroš pro Frýdek navrhl také obytné domy na ulici Jiráskově, které mají na fasádě přilepené dekorativní prvky. V Místku stojí za povšimnutí Jan Klema, na jedné straně autor jednoduché hasičské zbrojnice s nádechem funkcionalismu, na straně druhé projektant sokolské restaurace ve stylu slovácké chalupy, v hojně míře využívající přírodních materiálů, lomového kamene a dřeva.

V polovině dvacátých let se ve Frýdku opět ocitli architekti z Těšína, a to Eduard David a Vladimír Barvíř, kteří vypracovali projekt hotelu Škrabal umístěného naproti nádraží. Hotel se připravoval a stavěl v letech 1925-1929. Během této doby se změnil z dvoupatrového na třípatrový, ale proměnu zaznamenala zejména fasáda, která nám poslouží jako příklad směřování k oproštění od zdobných prvků pod vlivem novodobého smýšlení ze strany architektů i stavebníka.

V roce 1927 si nechala místecká národní záložna vypracovat návrh vlastní budovy od pražského architekta Bohumila Hübschmanna. Jeho dílo má ráz moderního neoklasicismu, obohacuje jej výzdoba Joži Úprky a Františka Kysely. Frýdecká záložna si o dva roky později vybrala pro stejný účel přerovského architekta Roberta Motku, který dynamickou novostavbu opláští, jak říká David Vávra v *Šumných městech*, „*takřka kotěrovskou fasádou*“. Motka doplnil Frýdek o velkoryse pojatou a současně střízlivou moder-

ní stavbu. Ve stejném roce se frýdecká spořitelna rozhodla k do-
stavbě své budovy. Autorem tradicionalistické části se stal místní
architekt Antonín Grund.

Nové moderní formy, které měly být odrazem nového život-
ního stylu, Frýdek okusil skrze návrh dělnické kolonie od brněn-
ského představitele avantgardy Bohuslava Fuchse. Ten se po vzo-
ru Waltera Gropia a architektury Bauhausu přiklonil k linii vědec-
kého funkcionalismu a na izolované rovinné ploše bez starších bu-
dov navrhl zástavbu složenou ze tří typů domů, skládaných z pre-
fabrikátů na montovaný ocelový skelet.

6. Stavební vývoj ve Frýdku a Místku ve třicátých

letech

6.1 Frýdek

Od převratu pocítovala obě města značnou bytovou nouzi, která se stupňovala přílivem nově zakládaných živností, nových úřadů, vojenských posádek a velitelství. Potřeba bytů byla velká, avšak jednotlivců, kteří měli finanční prostředky na jejich stavbu, bylo málo. Bytovou krizi se snažil stát korigovat a tak v letech 1919-1939 vydal sedm bytových zákonů. Hlavní roli hrála státní podpora. Zmíněné zákony upravovaly její výši a stanovovaly podmínky pro její získání, dále určovaly směrnice k výstavbě - podobu, rozměry a vybavenost bytů. Architekti museli dodržovat státem stanovená pravidla, aby ušetřili. Zákon o stavebním ruchu se sice neustále upravoval, ale zásadní zlepšení nepřinesl.

V roce 1927 vyšel zákon zajišťující daňové úlevy na 35 let a zaručoval státní půjčku. Toho ve Frýdku využila zejména stavební družstva, která podporovaly a organizovaly místní záložny. Tak postupně vyrostly celé kolonie rodinných domků v okolí evangelického kostela a další činžovní domy.

Po převratu se ve Frýdku nemohl uchytit skoro žádný český živnostník pro naprostý nedostatek dílen a hlavně obchodních místností. Na sklonku dvacátých let bylo obchodních místností dost, ale město stále trápil nedostatek malých bytů. Příčina tkvěla v obecné drahotě bytů a zvláště pak novostaveb. Rozhodnutím městské rady se nájemné ve Frýdku zvýšilo v obecních domech o 100 i více procent. Mnozí nájemníci měli přesně rozdělený rodinný rozpočet, a proto se museli ohlížet po novém bydlení, například v Místku. Tytéž byty, mnohé ještě výhodnější, tam město poskytovala-

lo laciněji. Domy postavené z výpůjčky státních stavebních losů na Koloredově a vedle kostela Všech svatých stály: jednopokojový byt s kuchyní a příslušenstvím 85 Kč, dvoupokojový 185 Kč, třípokojový 205 Kč měsíčně, zatímco ve Frýdku byly ceny stanoveny za jednopokojový 161 Kč, dvoupokojový 300 Kč a třípokojový 390 Kč. Nájemné v takové výši platili v Místku jen obyvatelé těch nejluxusnějších bytů.¹⁸⁰

Město neustále trápil nedostatek jednopokojových bytů. Luxusních velkých bytů a obchodních místností se dostávalo, ale nebyl o ně zájem, proto se musela stavět řada činžáků s malými a lacinými byty. Na počátku třicátých let se tedy zájem města obrátil zejména k sociální problematice a s ní související bytové výstavbě, která měla alespoň částečně vyřešit nastalou nouzi. Úkolu se poměrně úspěšně zhostilo několik architektů.

V roce 1930 místní tisk avizoval, že se ve městě chystá čilá stavební sezóna. Plánovala se stavba poutního domu pana Pavelčáka. Pod Lipinou se rozšiřovaly závody - dvě velké válcovny, stavělo se nové nádraží a na Fojtikovicích velká dělnická kolonie činžáků pro 400 rodin dělnictva a úřednictva. Rovněž se připravovala stavba velké školní budovy, národního domu, kina a okresní nemocnice. *„Bylo by si však přáti, aby Frýdek se rozšiřoval podle určitého plánu a nikoliv, jako dosud, podle přání každého jednotlivce.“*¹⁸¹

Na pozemcích za mariánským kostelem se pro lipinské železářny vystavěly **velké úřednické domy** [82, 83], dva velké bloky jednoposchodových a dvouposchodových domů, čímž vzniklo třicet nových bytů. Projekt pochází od architekta Emila Leo z Brna, stavební práce provedla firma Ludvíka Juroše. Báňskou a hutní společnost zastupovali Jindřich Wagner a stavitel František Neumann. Stavět se začalo 1. srpna 1930 a v květnu příštího roku se mohli

noví nájemníci nastěhovat. Oba domy jsou stejného typu, koncipované jako částečně dvoupatrový objekt s úskokem na část jednopatrovou. V přízemí se nacházely čtyři byty sestávající ze dvou pokojů, kabinetu, kuchyně a příslušenství a dva pokoje pro svobodné. Totéž se opakuje v prvním patře a do části dvoupatrové architekt umístit dva dvoupokojové byty s kabinetem, kuchyní a příslušenstvím a pět pokojů pro svobodné. Využil se rovněž půdní prostor, kde umístit šestici pokojů pro svobodné.

V tisku se dočteme, že obecně prospěšné stavební a bytové družstvo pro Místek, Frýdek a okolí spolu s národní záložnou vypsaló soutěž na stavební a řemeslné práce pro stavbu rodinných domků dle jedenácti typů. Nabídky se podávaly do 6. května 1931. Autorce se však nepodařilo dohledat další informace či domy z této akce vzniklé. Mělo jít o akci svépomocnou, nevýdělečnou, kterou se mělo alespoň částečně čelit nezaměstnanosti a hospodářské tísní.¹⁸² Stavební ruch se postupem času stával příznivějším. Oživení stavebního dění a hospodářského života ve městě, který silně pokulhával, už bylo potřeba. Stavební produkce také napomáhala zaměstnat stavební dělnictvo, které tak získalo obživu. Notář Olšák si nechal postavit na Wilsonově třídě velký dvoupatrový dům, kterým vyplnil jednu z mezer na nejreprezentativnější třídě ve městě a navíc napomohl ke zmírnění nedostatku větších bytů. O vyplnění druhé mezery na téže třídě, na Janovicích, se postarala zemědělská záložna stavbou velkého činžovního domu s třípokojovými byty. Mimo tyto stavby přibylo několik menších domků.¹⁸³

Ve *Frýdecko-Místeckém kraji* se v roce 1931 psalo, že ve Frýdku je asi 70 volných větších i menších bytů a že se proto již nedá mluvit o bytové nouzi. Město se stále potýkalo s nedostatkem bytů v obecních a státních domech, ty se nejvíce poptávaly, jelikož byly lacinější než ty soukromé. Ale už se nestává, že by někdo ne-

bydlel.¹⁸⁴ Obec postavila tři činžáky s menšími a levnými byty na Třanovského a Rašínově ulici a umístila v nich 36 rodin. Na základě vyhlášek přišlo 93 žádostí o přidělení bytu. Město pronajalo čtyři byty okresnímu úřadu, dvacet osm bytů členům Ústřední sociální pojišťovny a čtyři byty ostatním.¹⁸⁵

Od roku 1929 se město připravovalo ke stavbě nové školní budovy. Budova u fary, sloužící pro potřeby školy, se kvůli svému stáří pomalu rozpadala. Toho roku se otevřelo čtyřicet osm českých a německých tříd. Z toho se deset tříd nacházelo v nevyhovujících podmínkách a osm tříd sídlilo v soukromých budovách.¹⁸⁶ Město muselo myslet na postavení nové ústřední budovy školy. Provázela to však řada nesnází. Nejdříve se nedařilo nalézt vhodné místo pro novostavbu, pak město trápil nedostatek finančních prostředků a otázka stavby se stále odkládala. V roce 1931 se založil poradní sbor pro výstavbu školy, sestávající z devíti členů obecního zastupitelstva a z patnácti členů místní školní rady. Sbor se zabýval otázkami spojenými se stavbou školy, největší potíže však měl s opatřováním peněz.¹⁸⁷

V sobotu 29. prosince téhož roku zasedala porota k posouzení doručených ideových plánů ke stavbě školy na ploše bývalého trhoviště. V porotě zasedali: inženýr Karel Trost, technický rada zemského úřadu v Brně, Antonín Černý za klub akademických architektů v Praze, Karel Kotas, místní stavitel Walter Pohl a další. Stavební místo prošlo jako všestranně vyhovující, plochu zhodnotili jako prostrannou, světlou, vzdušnou a klidnou. Přišlo celkem dvacet návrhů, z čehož v prvním kole porota vyřadila hned dvanáct projektů nesplňujících základní podmínky. V dalším kole vypadl ještě jeden plán a tak se rozhodovalo mezi sedmi návrhy. Školní rada určila tři ceny. Nejlepší projekt pod heslem „Železo“ od inženýra architekta Vlad. Stříbrného z Prahy získal 10 000 Kč, druhou

cenu, tj. 8 000 Kč, přiřkli projektu „F“ ve čtverci od akademického architekta Oskara Černého z Prahy a třetí cenu rozdělili s odměnou 3 500 a 2 500 korun projektům „Zeleň“ a „Naše Slezsko“.¹⁸⁸ Bohužel se nepodařilo vypátrat samotné projekty, tudíž nedokážeme posoudit, čím porotu zaujaly. Autorka dohledala pouze **návrh školy** od brněnského architekta Josefa Kranze [84, 85, 86].

V roce 1932 vypsala vláda půjčku na odstranění nezaměstnanosti, ze které se měly provést nezbytné a rentabilní investice. V souvislosti s tím se ve městě ozývaly hlasy, ať se obec frýdecká zasadí, aby vláda postavila ve Frýdku novou školu. Rozpočet pro její stavbu dosahoval výše tří milionů. Uvažovalo se tedy, že by se zatím mohla postavit nejpotřebnější část (bez tělocvičny) z celého projektu, asi za dva miliony korun, a ostatek až se povede lépe. Noviny *Frýdecko-Místecký kraj* psaly: „*Pro zmírnění nezaměstnanosti je taková stavba nejvhodnější, jelikož se zde řada lidí uplatní. Není druhého projektu, při němž by se uživilo tolik lidí, jako při stavbě školy.*“¹⁸⁹

Ve městě se mnoho věcí řešilo bez jakéhokoli systému či předem promyšleného plánu. Vážné věci se řešily od případu k případu, od schůze zastupitelstva ke schůzi, z dneška na zítřek. Proti tomu se v místním tisku zvedala vlna nevole. Objevuje se kritika, že se nic neřeší velkoryse a z obecnějšího hlediska. Měla se stavět nová škola, protože se děti tísnily v najatých místnostech, městu chyběly tělocvičny, dílny a okolní vesnice už pomalu měly modernější školy než Frýdek. Vše potřebné na stavbu školy se přichystalo, ale pak se do sebe pustily obec a místní školní rada. Nedohodli se, do kterého rozpočtu školu zahrnout, zda do obecního nebo do školního. Pak se přidaly problémy se stavebním místem a nakonec se soudili projektanti se školní obcí. Mezitím přišla krize a projekt ztroskotal na nemožnosti opatřit potřebné finance.¹⁹⁰

V této době vzniklo v Místku několik staveb z dílny místeckých rodáků architektů Šlapetových. Z ruky Čestmíra Šlapety vznikly pro Frýdek pouze dva známé projekty, a to návrhy **rodinných domků**. Jeden pochází z roku 1931, pro **manžele Viktora a Annu Egrovy** [87, 88], ve tvaru jednoduché funkcionalistické bílé krychle inspirované detaily z tvorby Hanse Scharouna. Další vznikl v roce 1939 na objednávku paní **ředitelky Figarové** [89, 90, 91]. V tomto případě se jedná o ukázkou lehké proměny stylu architekta, kdy na kubus aplikuje poměrně strmou sedlovou střechu s dřevěným štítem a užívá výrazného kamenného soklu. Ani jeden z návrhů se však nakonec z neznámých důvodů nerealizoval.

Po definitivním rozhodnutí Sokola postavit na svém hřišti sokolovnu, se hojně diskutovalo o stavbě spolkového domu. Spolek Národního domu vyzval Zemědělskou záložnu, Občanskou záložnu, Sokola a ještě jiné spolky k účasti na tomto podniku. Předběžné plány a rozpočty měli vyhotoveny, teď pouze čekali na finanční účasti různých spolků. Náklad počítal s částkou jednoho milionu. Rozsáhlou budovu s hostincem, sálem, spolkovými místnostmi a úřadovny pro ústavy a spolky se chystali vystavět v Jandovicích ve Frýdku. Tisk k situaci podotkl: *„Místo – Jandovice – jest pro spolkový dům velmi vhodné a potřeba takové budovy je tu také, ale tušíme, že akce ztroskotá pro finanční potíže, které se jistě objeví.“*¹⁹¹

V příštím vydání *Frýdecko-Místeckého kraje* se píše, že je stavba spolkového domu ohrožena. Sokol ohlásil, že nepřispěje, protože si staví sokolovnu, a to se měl na stavbě podílet bezúročnou půjčkou 250 000 Kč. Tím vypadl jeden z nejvážnějších podílníků, čímž se ohrozil celý podnik. *„Bud’ se postaví Národní dům a zatím žádná sokolovna, anebo se postaví sokolovna a neudrží se Národní dům, bud’ jedno, nebo druhé, ale oboje možné nebude.“*¹⁹²

Později vzešel návrh, aby se prostory pro spolkový dům včlenily do projektované přístavby frýdecké spořitelny, ve které se již nachází hostinec a spolková místnost. Proto spolek Národního domu navrhoval uskutečnění výstavby sálu v této novostavbě za finančního přispění obce. Tento plán však také ztroskotal.

Na stavbu sokolovny přišlo několik projektů, z nichž se zpočátku jako nejvhodnější jevil návrh Jaro Čermáka. Frýdecký Sokol obdržel kinolicenci a musel prokázat, kde bude licenci provozovat. Tím se otázka stavby sokolovny stala velmi naléhavou. Řešilo se, na kterých místech na hřišti by se sokolovna vyjíkala, nej Hospodárněji využila místa a okolí se přizpůsobila. Sokol chtěl, aby se dala později provést přístavba, popřípadě nadstavba. V plánu prozatím nebyl ani hostinec, vzniknout měla jen místnost pro bufet a pro příležitostné čepování o výletech a zábavách.¹⁹³

V květnu roku 1929 se *Družstvo pro postavení Sokolovny* usneslo, že postaví na Jandovicích kinobudovu ještě toho roku a sokolovnu na hřišti dle možností pokud možno brzy. S tím se však nespokojilo cvičící členstvo Sokola a žádali, aby se nejprve postavila sokolovna. Na stavbu obou budov nebyl dostatek financí.¹⁹⁴ Potřebu postavení sokolovny obhajoval výbor Tělocvičné jednoty Sokol nevhodnými prostory pro cvičení. V té době používali tělocvičnu ve škole „Pod Sovou“, se kterou však nebyli spokojeni a vyslovili obdiv nad obětavou vytrvalostí členstva, které tam cvičí. *„Zvláště u žactva vyvolává údiv to nadšení, s jakým se hlásí do cvičení, ale opravdu bolno, když musí zodpovědní vedoucí sokolští činovníci, při dobré a poctivé jich snaze, bezmocně přihlížeti tomu, jak nadějná naše mládež, naše budoucnost, ve sklepních smrdutých místnostech podkopává své zdraví.“*¹⁹⁵

Přestože se původně mělo započít se stavbou **sokolovny** (kina) [92, 93, 94] na Jandovicích již roku 1929, vyskytla se řada

překážek a ke stavbě se přistoupilo až o dva roky později podle projektu architekta Ludvíka Juroše. „*Stavba tříčtvrtimilionová se nedá uspíšit.*“¹⁹⁶

Na počátku třicátých let se stala velmi aktuální otázka výstavby areálu moderní nemocnice. V dobách Rakousko–Uherska zajišťovala chirurgickou péči o pacienty oblasti Podbeskydí „*stará nemocnice*“ z roku 1856, nacházející se ve Špitální ulici. Od roku 1906 vykonával soukromou praxi jediný lékař Moritz Spitzer, zdravotní rada. O pacienty se v té době staraly také milosrdné sestry boromejky. Nástupcem Spitzera se stal MUDr. Richard Hradetschný. Za jeho působení se roku 1907 v nemocnici zřídil operační sál a oddíl rychlé zdravotní pomoci (*Rettungsabteilung*). Roku 1910 město nemocnici rozšířilo o infekční pavilon. Narůstající počet nemocných však nemocnice nezvládala. Nebyla schopna vyhovět ani moderním technickým požadavkům. Statut nemocnice se brzy změnil na veřejnoprávní a ta tak získala zemskou a státní podporu, mohlo se tedy začít s výstavbou. Po dostavbě nové nemocnice se do staré budovy nastěhoval městský chudobinec.

O zahájení stavby nové moderní nemocnice se rozhodlo v době osmdesátých narozenin prezidenta Masaryka, proto ji nazvali jubilejní. Vhodným místem pro nemocniční areál se zdálo být návrší nad mariánským kostelem. Nemocnice tak dominovala celému kraji a všechny místnosti poskytovaly nádherný rozhled po Beskydech. Návrh **hlavní budovy veřejné okresní nemocnice** [95, 97] vypracoval Miloš Laml v roce 1931. Pavilon koncipoval ve tvaru písmene T, s protáhlým konkávně prohnutým lůžkovým dvojtraktovým křídlem, centrální halou a dvouramenným schodištěm, z níž vyúsťuje příčné křídlo s operačním komplementem směrem na sever a vstupním rizalitem k jihu. Počátek stavby padl do období krize, roku 1932, a celý průběh tak provázela nejistota o jejím dokon-

čení. Kvůli finančním nesnázím města se muselo otevření nemocnice několikrát odložit. Celkové náklady včetně vybavení činily něco přes šest miliónů korun. Datum otevření se nakonec stanovil na 1. září 1935. V nově vzniklé veřejné okresní nemocnici se dalo hospitalizovat 125 pacientů, infekční oddělení poskytovalo dalších 30 lůžek a personál tvořilo 40 osob.¹⁹⁷ Vybavili ji praktickým nábytkem, moderním instrumentářem a automatickým telefonním a signalizačním zařízením. V areálu stál kromě hlavní budovy ještě infekční pavilon, biologická a desinfekční stanice a prádelna. Okolí vyplňoval sad.

Těsně po otevření sem převezli řadu nemocných a počet pacientů se rázem vyšplhal na 110. Dosavadní primář, medicínský rada doktor Richard Hradetschný, odešel a nahradil jej MUDr. Mazal z Brna. Otevření nemocnice proběhlo ve velkém duchu ve frýdecké sokolovně, pozvaných bylo na 300 hostů.

Nemocnice poskytovala péči pacientům ze širokého okolí a její kapacita brzy nedostačovala. Například v únoru 1937 přijala 350 osob a propustila 349 pacientů. Každý měsíc počet pacientů stoupal. Denně se hospitalizovalo průměrně 195 osob, ačkoliv zařízení nemocnice mělo k dispozici pouze 160 lůžek. Z toho důvodu se plánovalo rozšíření, a to v částech infekčního pavilonu, odhadem za 180 000 korun.¹⁹⁸ V listopadu 1937 se uvedl v provoz nový izolační a infekční pavilon. Adaptací infekčního pavilonu se získalo 60 lůžek. Celá budova se rozdělila na pět úplně samostatných oddělení, celkem po 17 pokojích. Získala tak 148 lůžek, čímž se dokončila první etapa výstavby nemocnice. Na jaře 1938 se započalo se stavbou obytné a hospodářské budovy.¹⁹⁹

12. srpna téhož roku zadal okresní výbor stavbu epidemického pavilonu firmě z Českého Těšína, v důsledku veřejné soutěže. O stavbu se ucházelo šest místních stavitelů, avšak veškeré

stavby zadávané frýdeckým okresem získávaly přespolní firmy, ačkoli zdejší podnikatelé neměli takřka žádné práce. Místní firmy se cítily poškozeny a podaly proti zadání prací odvolání k zemskému úřadu, ale nebylo jim to nic platné. V novinách se psalo: „*Bylo by záhodno, aby okresní výbor bral více zřetel na místní poplatníky, jak se to děje jinde, kde se nebere na výši nabídek zřetel, nýbrž na místní podnikatele.*“²⁰⁰

Návrh epidemiologického pavilonu vypracoval v říjnu 1937 nám již známý architekt Ladislav Hendrych z Českého Těšína. Budovu na půdorysu písmene E natočil hlavním průčelím k jihozápadu a umístil do něj pokoje pacientů. Do křídel vybíhajících k severovýchodu situoval vyšetřovny a lázně. Hlavní vstup vložil z levé strany hlavní hmoty budovy v návaznosti na poblíž stojící chirurgický pavilon. Kolaudace proběhla v únoru příštího roku.

Okresní nemocnice se pozvolna rozrůstala v malé nemocniční město. Na doporučení okresního výboru vyhradilo ještě v roce 1938 okresní zastupitelstvo částku 1 400 000 korun, potřebnou na obytnou a hospodářskou budovu [98]. Frýdecký okres zakoupil městský pozemek ve výměře 997 m². Stavbu provedl frýdecký architekt a stavitel Bohuslav Bartek podle projektu Vladislava Veseleho z Kunčic pod Ondřejníkem. Vznikla podélná třípatrová stavba s mělkým rizalitem ve středové ose. V centrální části prvního patra se rozkládá prostor jídelny, vystupující z hmoty fasády rizalitem, zdůrazněným v celé ploše kachlíkovým obkladem a symbolem kříže. Všechna patra propojuje schodiště umístěné ve středu zadní části budovy otevřené do exteriéru rozměrnými okny. V jednotlivých patrech se tak vytvořily byty pro 40 ošetřovatelek, 11 lékařů a ostatní nemocniční personál.²⁰¹

V příštích dvou letech měl být vybudován samostatný **dětský pavilon**. V zemi Moravskoslezské se za první republiky posta-

valo několik moderních okresních nemocnic, v Těšíně, Novém Městě, Hranicích a také ve Frýdku. Zaměřovaly se však jen na péči o dospělé pacienty, pro ošetřování dětí se toho moc neudělalo. Teprve v roce 1938 se jako první otevřelo dětské oddělení v Zemské nemocnici v Uherském Hradišti a hned následujícího roku se zřídil ordinát v Okresní nemocnici ve Frýdku. Dětských oddělení bylo potřeba, protože dětský pacient vyžaduje odlišnou péči, nehledíc na odlišnou dietu, stravování, jiný způsob léčení a ošetřování. Zapotřebí je většího počtu personálu, protože většinu nemocných je třeba krmit, umývat a neustále jim věnovat patřičný dozor. „*Přitom nelze přehlížet, že po stránce morální a výchovné neprospívá dětem pobyt s dospělými a zanechává u některých nepříjemné vzpomínky na celý život.*“²⁰² Rodiče do takové nemocnice své děti umísťovali neradi a často přicházeli, když už byli donuceni opravdu těžkým stavem nemocného dítěte.

Autorce se podařilo vyhledat návrh zpracovaný architektem Bedřichem Rozehnalem [99], vzniklý v roce 1938, a návrh situačního rozmístění a náčrtku pavilonu pro interní oddělení s oddělením očním, krčním a dětským, orazítkovaný architektem Evženem Friedlem z Moravské Ostravy a podepsaný architektem Janem Jírovcem z Ostravy [102]. Náčrtek pavilonu stojícího jihozápadně od Lamlovy budovy je podobného rázu. Hlavní hmotu autoři také konkávně prohnuli, v zadní partii z ní vycházejí tři křídla [103].

Krátce po započetí provozu ústavu v srpnu roku 1935 se zjistilo, že je potřeba vybudovat pitevnu, márnici a také obřadní síň. Ze zdravotních a provozních důvodů byla narychlo umístěna pitevna do starého skladiště na brambory při bývalém infekčním pavilonu, vystavěném pouze z nepálených cihel. Bylo to zcela nevyhovující, a proto roku 1939 ředitelství nemocnice zažádalo technického radu inženýra Vaňka, aby načrtl novou budovu. Veřejnou

soutěž na stavbu vypsal okresní výbor se lhůtou do 25. května 1940 a otiskli to v *Amtsblatt* – Úředním listu protektorátu Čechy a Morava. Projekt domu pro vrátného vytvořil v srpnu 1939 Richard Zedníček, zednický a tesařský mistr z Frýdku, postavil jej Rudolf Turek. Vrátnici postavili ve vzdálenosti čtyř metrů od vstupní brány, márnici umístili za starým domkem, který sloužil márnici v předešlé době. V přízemní márnici, se vstupem krytým rovnou železobetonovou stříškou spočívající na čtyřech pilířích, tvoří střed obřadní síň, kolem níž se seskupují vedlejší místnosti, skladiště rakví, přípravná s výtahem, pitevna, v pravém rohu kancelář a pak toalety.

V dalších letech se areál nemocnice značně rozrostl a postihla jej řada přestaveb. V současnosti už nestojí ani hlavní pavilon z ruky Miloše Lamla.

Stále častějším tématem se stala otázka založení okrašlovacího spolku, jehož potřebu jeho zastánci obhajovali tím, že je žádoucí, aby se město upravilo, jelikož návštěvníci městem projíždějí autem a Frýdek jim neposkytuje obraz vábný. V dobách minulých jezdili cizinci železniční dráhou na okraji města, takže Frýdek nezhlédli. Od roku 1914, kdy svou činnost ukončil spolek *Verschönerungsverein*, město upadalo a tak se rozhodlo, že to napraví. 25. února 1934 se uskutečnila ustavující valná hromada Okrašlovacího spolku ve Frýdku. Člen přípravného výboru, odborný učitel Vladimír Škuta, přepracoval stanovy Okrašlovacího spolku v Místku a nechal je schválit Zemským úřadem v Brně. Spolek si vytýčil: *„Okrašlovati a zvelebovati Frýdek a jeho okolí, buditi všude smysl pro přírodu a lásku ke všemu krásnému, podporovati pěstování květin dětmi i dospělými, chrániti přírodu, chrániti významnou domáci květenu, jakož i geologické a krajinské zvláštnosti, činiti opatření proti znešváření města i Nových Dvorů, chrániti lidové*

*umění, pečovatí o zlepšení komunikace, veřejného zdravotnictví, čistoty, staratí se o to, by návštěva města hosty a cizinci byla podporována a aby pobyt ve městě byl příjemněn.*²⁰³ Prostředky na činnost spolek získával ze členských příspěvků, darů, přednášek, koncertů a dalších akcí. Členem se mohl stát každý, kdo podporoval činnost spolku, plnil stanovy a platil roční příspěvek 5 korun. Zakládajících členů bylo čtrnáct a přispívajících šedesát. Devítičlenný výbor si do čela zvolil za předsedu Vladimíra Škutu a za místopředsedu ředitele živnostenských škol ve Frýdku Jana Kuzníka.

Spolek si vytkl řadu úkolů – upravit prostranství u pomníku prezidenta Masaryka, prostranství u takřečených Římských lázní, zvelebit okolí mariánského kostela, upravit okolí nádraží a podobně. Záhy po vzniku zřídili botanickou zahradu v sadech Svobody a v Bezručových sadech alpinium s vodní tůň. Na počátku druhé světové války nastalá politická situace utlumila činnost spolku. Pracovalo se pouze na drobných úpravách – například v přednádraží, obnovovaly se trávníky, chodníky, rozšířilo se alpinium. V letech 1943-1944 okrašlovací spolek spolupracoval s Památkovým úřadem v Brně. Roku 1946 obnovil svou původní činnost a v roce 1951 se přičlenil k Jednotnému svazu českých zemědělců v Místku.²⁰⁴

Okresní osvětový výbor ve Frýdku dal v roce 1933 po vzoru Místku popud k uspořádání Krajské výstavy Bezručova kraje. Členové výboru se nezalekli hospodářské krize a s přesvědčením, že ruch a podnikání kolem této akce zvelebí frýdecký kraj, propagovali a připravovali výstavu. Pro život ve Frýdku, v Místku i v okolí to byla velká událost a jedna z největších kulturních akcí tohoto druhu v regionu, proto se o ní hojně psalo a mluvilo v rozhlase, tiskly se propagační letáky a plakáty. Probíhala ve dnech 29. 6. –

28. 7. a uspořádala se na počest dvacátého pátého výročí výstavy v Dobré a také 600 let od připojení Těšínska k Moravě. Retrospektivně představovala historický, národně-politický a kulturní vývoj, obraz současných poměrů a zaměřovala se na zviditelnění Těšínska, nacházejícího se na rozhraní české, slovenské a polské kultury. Oproti místecké výstavě se kladl značný důraz na národní stránku. Frýdecko mělo složitější národnostní poměry a to se promítalo do jeho vývoje i ve svobodné republice.

Výstavní bránu, zdobenou dřevem a krytou doškami ve slezském slohu s nápisem: „*Slezsko-Bezručův kraj*“, navrhl architekt Ludvík Juroš. Všichni místní stavitelé a architekti zaslali výstavnímu výboru své návrhy na stavbu pavilonů (Bohuslav Bartek, Ludvík Juroš, Leopold Kolařík, Richard Lakomý, Viktor Šlampa, Rudolf Turek, Richard Zedníček). Projekt na sádrovou úpravu vypracoval architekt Leopold Jopp. Pavilon průmyslu, obchodu a živnosti s pavilonem zemědělsko-lesnickým a výstavní branou postavily spojené firmy Lakomý, Juroš, Kolařík a Turek. Na ostatním se zúčastnily firmy Bartek a Zedníček. Pavilony velkých rozměrů postavilo město Frýdek a Místek, Vítkovické horní a hutní těžířstvo, firma Baťa a Báňská hutní společnost, která si nechala vypracovat návrh pavilonu od architekta Bohumíra Kupky²⁰⁵, ve tvaru horizontálně položeného kvádrů s průběžným pásem oken v průčelí. Všechny zmíněné objekty se nacházely v Sadech svobody na sokolském hřišti, které bylo i se sokolovnou zapůjčeno pro účely výstavy.²⁰⁶ Po dobu jejího trvání se město snažilo o reprezentativní vzhled. V tisku se objevovaly požadavky na úpravy průčelí domů a ulic. Autorce se nepodařilo dohledat přesnější informace o návrzích jednotlivých pavilonů.

V roce 1938 se po několikaletých průtazích způsobených získáváním parcely, původně zastavěné starou radnicí, zahájila

stavba **obchodního a obytného domu zlínské firmy Baťa** [104]. Vystavění objektu samotného trvalo necelý rok. Jak se psalo ve *Frýdecko-Místeckém kraji*, stavbou Baťova paláce na frýdeckém náměstí se docílilo mnohého. Tato dvoupatrová budova reprezentovala Radniční ulici i náměstí a kromě Baťovy prodejny poskytla prostor pro pět menších obchodních místností a několik bytů se vším příslušenstvím, čímž částečně zmírnila tísnivou bytovou nouzi.²⁰⁷

V roce 1938 se při jubilejních oslavách samostatnosti republiky odhalil Pomník padlým vojínům ve světové válce ve Frýdku. Vytesal jej sochař František Juraň z Příbora za 35 000 Kč. Sousoší zachycující umírání a přátelskou pomoc druhých vytesal z bílého mramoru. Spolek pro postavení pomníku obdržel několik modelů od předních umělců a staral se o finanční zajištění stavby památníku.²⁰⁸

S ideou zbudování rekreačního střediska pro dělnictvo z Karlovy huti v Lískovci u Frýdku přišlo průmyslové středisko Místecko-Frýdeckého kraje. Ředitel závodů, inženýr Vladimír Kořínek, známý propagátor sportovní výchovy, započal s realizací tohoto projektu. Rekreační tábor se budoval po etapách, neboť šlo o projekt na zastavění plochy 35 000 čtverečních metrů. Závody Karlovy huti dají areál plně k dispozici zaměstnancům svým, zaměstnancům Báňské mostárny, hutní společnosti a členům sportovního klubu Karlovy huti a o to je to cennější myšlenka. *„Dělnictvo má být vedeno ke správné výchově sportem, což nemálo prospěje k upevnění celkového zdravotního stavu dělnictva. Jest třeba také říci, že tak ideálního prostředí v celém českém kraji není a že tedy Lískovec se stane střediskem pěstování zdravého sportu. Výstavba rekreačního střediska si vyžádá celkového nákladu přes 1 200 000 Kč a má být tedy jubilejním darem dělnictvu v letošním roce.“*²⁰⁹ Ve

třech etapách vznikl plavecký bazén, sportovní pavilon a nakonec rozlehlé sportovní hřiště. Nejprve se předalo k používání veřejnosti letní koupaliště s bazénem o velikosti 40 x 15 metrů s hloubkou od jednoho do tří metrů. Projekt vytvořil inženýr Wagner. Ve druhé etapě vznikl sportovní pavilon o zastavěné ploše 360 m² s tělocvičnou, sprchami, vanovými koupelemi pro zimní provoz, terasou a klubovými místnostmi. Sportovní pavilon architekt vyřešil důmyslně, kromě primárního účelu mohl posloužit také jako ústředí první pomoci při leteckých útocích. Celý komplex uzavřela výstavba sportovního hřiště na fotbal a lehkou atletiku, dále zde vznikl prostor pro pěstování branné výchovy, dětský koutek, park a kluziště.²¹⁰

Přestože se blížily oslavy již dvacátého výročí české samostatnosti, nacházela se ve městě ještě řada pozůstatků německé nadvlády. Proto se objevovaly články, apelující na občany, aby bezpodmínečně respektovali český národ. Požadovalo se odstranit v celém Frýdku všechny dvojjazyčné názvy. „*Působí přímo trapně směšným dojmem, kolik zde máme dokonce dvojjazyčných vlastních jmen a příjmení. Tyto a podobné zkomoleniny musí zmizet! Nesneseme již déle mrzačení české řeči.*“²¹¹

Na sklonku roku 1938 mělo město Frýdek přes 1200 obytných domů a celá jedna třetina byla na prodej. Zapříčinil to bytový zákon a vysoké daňové zatížení, kterému podléhaly staré domy, kdežto nové byly od všech daní osvobozeny. Tyto byty si však nikdo nechtěl koupit a tak stále chyběly laciné byty.²¹² Od převratu vzrostl počet domů ze 790 na 1290, tj. o 500 čísel. Město postavilo sedmnáct obytných domů pro dělnictvo a úřednictvo. To však nestačilo a ve městě trvala bytová nouze, zejména v poslední době, kdy se přistěhovalo 188 evakuovaných rodin s 518 příslušníky. Počet veřejných zaměstnanců stoupl z 318 osob na 475, z nichž 94

nemělo kde bydlet. Městské zastupitelstvo zažádalo ministerstvo veřejných prací o postavení domů pro veřejné zaměstnance a nabídlo státu bezplatně vhodné stavební pozemky, písek a vodu. Kromě toho zažádalo město o půjčku ve výši jednoho milionu korun na stavbu dělnických bytů.²¹³ *Frýdecko – Místecký kraj* v roce 1938 otiskl článek, v němž autor hodnotí stavební situaci ve městě. „*Stavební ruch se vyvíjel velmi příznivě. Rozestavěné budovy se během jara i léta dokončily a od května se postavilo 26 novostaveb a provedlo se celkem 20 adaptací starších budov. Z nových staveb vyniká stavba obytné budovy při okresní nemocnici ve Frýdku a Baťův palác.*“²¹⁴

6.1.1 Vybrané stavby Frýdku ve třicátých letech

Návrh školní budovy, Josef Kranz, 1931, nerealizováno. [84, 85, 86]

Od roku 1929 se probírala myšlenka novostavby školní budovy. Každým rokem přibývalo žáků a jednotlivé třídy už nebylo kam umisťovat. Rozcházelo se mínění, co bude lepší, zda jedna velká ústřední budova, do které budou mít některé děti daleko, anebo menší školy obecné.²¹⁵ Vědělo se pouze, že je potřeba začít stavět, a to co nejdříve. Těžká otázka nastala při hledání umístění nové budovy, ježto ve Frýdku již nebylo vhodných a volných ploch pro školu. Místní školní rada na jaře prohlédla několik míst, která by se hodila pro stavbu školy, ale žádná z parcel, která by přicházela v úvahu, se jí zcela nehodila. Jediným možným, v té době pro radu nevhodným, se nakonec ukázalo tehdejší dobytčí trhoviště nad okresním soudem.²¹⁶ Na podzim se rada rozhodla, že stavební místo na trhovišti není tak špatnou volbou a tak se konalo

komisionelní řízení k jeho schválení. Do konce roku přišlo na stavbu dvacet ideových návrhů. Porota zasedla 29. prosince téhož roku a od 1. do 4. ledna 1931 se všechny došlé návrhy veřejně vystavily v zasedací síni budovy spořitelny.²¹⁷ Ke stavbě velké moderní budovy se mělo přistoupit na jaře.

V roce 1931 předložil plány na novostavbu školy architekt Josef Kranz, patřící (spolu s Bedřichem Rozehnalem) k prvním absolventům studia architektury na brněnské technice pod vedením Emila Králíka. Kranzova tvorba září čistými formami a osobitým rukopisem. K jeho nejznámějším dílům patří dvojice realizací - kavárna ERA a kino AVIA.²¹⁸

Pro danou parcelu, lemovanou soudem při ulici Wilsonově a ulicemi Kollárovou a Husovou, vedoucí k evangelickému kostelu, navrhl Josef Kranz při budově muzea s knihovnou školu. Vztah těchto dvoupatrových budov definuje poměr poloh projektovaných ulic, obě budovy tvoří samostatné celky bez vnější závislosti. Školu architekt řešil pavilónovým systémem podléhajícím symetrickému rozvrhu s nízkým příčným spojovacím traktem, na nějž kolmo v pravidelných odstupech aplikoval čtyři ramena převyšující základnu, aby zachytila vzduch a sluneční světlo. Místnosti učeben natočil k nejpříznivější jihovýchodní straně. Zvláštní důraz kladl architekt na možnost plného osvětlení těchto prostor přímým slunečním světlem bez závislosti na denní či roční době. Propočítal proto nutný úhel (15 stupňů) dopadu slunečních paprsků tak, aby osvětlily prostor celé podlahy. Každé ze čtyř křídel je modifikováno podle své náplně. Tělocvična nacházející se v pomyslném centru objektu dělí školu na dívčí a chlapeckou část. Zbývající terén v délce parcely zaplnila zahrada, včleňující se mezi jednotlivá otevřená křídla budovy. Ve středním členění přechází zahrada v hřiště. Na ulici navazuje stavba dvojicí vchodů po obou koncích budovy. Ve vnitř-

ních prostorách se v každém traktu nacházely učebny směřované na jih, dále koupelny, kabiny propojené chodbou při severní straně a spojovací příčný trakt doplnil architekt terasami. Jednoduchou hladkou fasádu Kranz pročlenil pásovými okny. Vznikl tak návrh na funkcionalistickou stavbu čistých forem, která měla spolu s okolním prostředím příznivě působit na děti. Celkový náklad na stavbu se odhadoval na 4 572 000 Kč. Projekt nebyl realizován.

Návrh na postavení rodinného domku pro manžele Viktora a Annu Egrovu ve Frýdku, Čestmír Šlapeta, 1931, nerealizováno.

[87, 88]

Minimalistické řešení jednogeneračního domu pro Viktora a Annu Egrovu svým vzhledem připomíná jednoduchý kubus ve stylu „bílého funkcionalismu“. Obytný prostor se nachází ve zvýšeném patře, kde sousedí s ložnicí, kuchyní a větší předsíní. V přízemí Šlapeta navrhl pouze pokoj pro hosty se vstupem na terasu. Ostatní plochy slouží prádelně, spíži a pokoji pro služku. Na fasádě se rozmístění pokojů promítá v asymetrickém rozmístění oken. Architekt zde uplatnil také tzv. šlapetovské okno, což je trojdílné horizontálně protažené zdvojené okno vysoké 120 cm, jehož střední část se zasklí napevno, otevíratelná jsou pouze postranní křídla. Poměrně strohá stavba má symetricky rozmístěné vstupy, hlavní na jedné straně a druhý při terase na straně protilehlé. Čisté funkcionalistické vyznění rozrušuje laťové obložení přízemních ploch, které však přidává objektu na zajímavosti. Zejména v partii, kde se plocha obkladu prodlužuje podél terasy a ještě před hranou domu je v horní části vykrojena a otevírá tak pohled na nárožní okno. S tímto prvkem vykrojené křivky bychom se setkali také v tvorbě Hanse Scharouna, a to v jeho soutěžním návrhu na rodinný dům z roku 1928 zaslaném do časopisu *Velhagen & Klasings*.²¹⁹

Hlavní pavilon nemocnice, Miloš Laml, 1931. [95, 96, 97]

Projekt novostavby hlavní budovy veřejné nemocnice vypracoval v srpnu 1931 Miloš Laml z Brna. Navrhl budovu na půdorysu kruhové výseče, ve střední ose protnutou vchodovým rizalitem a v zadní části středovým ramenem. Po stranách hlavní hmoty umístil čtvercové přístavky dosahující do výše druhého patra, s terasou v prostorách třetího patra. Šlo o takzvané „*tagraumy*“ – prostory pro denní pobyt, kde se pacienti mohli zdržovat skoro po celý den a hrát třeba šachy.²²⁰ Ve středu budovy se nacházel vestibul s vrátnicí a schodištěm do dalších pater, odkud se do tří stran rozbíhaly chodby.

Suterén nemocnice vybavili řadou lékařských přístrojů, rentgenem a horským sluncem. Sídlila zde diathermie, hydroterapeutické oddělení a aurologie, druhou půli suterénu zabírala strojovna, jídelny a kuchyně. Do přízemí architekt umístil jednotlivá oddělení, z čehož každé mělo pokoje pro dva až pět pacientů, čajovnu a koupelny, levá část sloužila pro muže a pravá pro ženy. V příčném rameni se nacházela kancelář primáře, ordinace ambulance, ošetrovny a čekárny. Do centrální části prvního poschodí architekt umístil kapli se sakristií. Po stranách následovala další dvě oddělení, byty ošetrovatelek, lékařů a sesterny, v příčném traktu se rozkládala přípravná pacienta, sterilizace a operační sál, kterému zajišťovala dostatek přímého světla velká okna.

Na stavbu městské veřejné nemocnice přišlo několik nabídek. Zastupitelstvo se usneslo zadat práce na stavbě chirurgického pavilonu firmě Julius Fischer, Anton Bezděk a Hans Pohl za 1966656,10 Kč. Firma Ludvík Juroš, Otmar Pazourek, Richard Turek se měla postarat o postavení obytného domu za 213 932,80Kč, prádelny za 315 172 Kč a prosektury za 286 291,10Kč. Proti tomu-

to usnesení městského zastupitelstva z listopadu 1931 se voliči odvolali a požadovali, aby veškeré stavební práce vedla firma Porazil a Dratva, která oferovala postavení nemocnice za 2 475 918,95 Kč, čímž se stala o 306 133,05 korun lacinější. Město odvolání odmítalo a odůvodňovalo své rozhodnutí skutečností, že firma Porazil a Dratva není zdejší a tak že nebude zaměstnávat místní dělnictvo, kdežto frýdecko-místecké firmy poskytnou příležitost k výdělku nezaměstnaným.

V roce 2010 se tento pavilon srovnal se zemí.

Návrh dětského pavilonu v areálu nemocnice, Bedřich Rozehnal, 1938-1939, nerealizováno. [99, 100, 101]

Bedřich Rozehnal se stal jedním z prvních absolventů školy architektury na České vysoké škole technické v Brně. Silně ho ovlivnila atmosféra Brna a jeho proměny od klasicizující či rondokubistické vlny po funkcionalistický sloh. Zásadní názorová proměna nastala po přímém setkání s avantgardní Evropou, po přednášce Theo van Doesburga a následujícím cyklu přednášek Za novou architekturu. V roce 1924 se stal asistentem v kanceláři pro výstavbu Masarykovy univerzity. V ateliéru se setkal s navrhováním velkých architektonických komplexů, zejména vysokoškolských areálů a nemocnic, které se postupně staly jeho životním posláním.²²¹

Pro okresní veřejnou nemocnici ve Frýdku navrhl dětský pavilon, který umístil severně od starších budov. V návrhu se snad inspiroval oblou linií, užitou u stávajícího chirurgického pavilonu. Pro Bedřicha Rozehnal a jeho návrhy nemocničních komplexů bylo užití pavilonu ve tvaru písmene T typické. Architekt v případě frýdeckého pavilonu tento typ půdorysu varioval tak, že základnu konkávně prohnul a na ni paprscitě rozmístil tři křídla. Tento motiv

otevřené náruče, aplikovaný na vstupní partie, u něj nalezneme také v návrhu pro sanatorium v Šebetově či na nemocnici v Boskovicích ze sklonku třicátých let. Do prolákliny navíc umístil další hmotu, a to o tubus, který v jeho tvorbě nebyl taktéž žádnou novinkou. V trojici křídel se nacházela lůžková oddělení, vždy se sedmi pokoji orientovanými k jihu. Konkávní hmota sloužila jako koridor, spojující všechny části pavilonu. Tím se zohlednila potřeba rychlé orientace. V jeho severním výběžku ho rozšiřovala kubická hmota, v níž byly pokoje pro matky kojenců. Z jižní strany naopak pavilon podélnou stavbou opticky navazoval na starší budovu nemocnice. Do těchto prostor architekt umístil místnosti lékařů, laboratoře, ošetrovny, čekárnu, kancelář s vrátným a krytou příjezdovou rampu. Do tubusu v ose základny, s pásem oken po celém obvodu hmoty, navrhl prostor herny pro denní pobyt dětí. Pásová okna probíhala kolem téměř celého objektu, v pokojích je vždy nahradilo jedno velké vertikální okno v šíři místnosti. Navržené, velkoryse koncipované prostory koridorů, prosvětlované prostorami pro denní pobyt, doplněné terasami umožňujícími pohyb na čerstvém vzduchu, by vytvářely příjemné prostředí pro pacienty i lékaře, je proto škoda, že návrh nebyl realizován.

Sokolovna, Ludvík Juroš, 1931, Novodvorská čp. 667. [92, 93, 94]

Historie frýdecké sokolské župy se počítá od roku 1895. Od té doby se tato organizace výrazně podílela na vytváření frýdeckého češství. Ve dvacátých letech začali Sokoli uvažovat o zřízení vlastní tělocvičny.²²²

Ideou Sokolů bylo postavit krásnou, vzdušnou sokolovnu, se zvláštním sálem pro pořádání divadel, s jevištěm, lázněmi a se vším hygienickým komfortem. Podle dobového tisku předložil plány

na stavbu architekt František Krásný, budovatel Tyršova domu v Praze. Rozpočet na postavení budovy se odhadoval na jeden a půl milionu korun. Touto sumou by se však jednota na dlouhou dobu zadlužila a tak se rozhodla postavit budovu, která sama na sebe vydělá, a to budovu kina na ulici Bruzovské, ve středu města. Vyhlídnutý pozemek lichoběžného tvaru ale zatěžovalo břemeno: stavení pana Muroň mělo právo mít do pozemku otočená okna, která se nesměla zastavět. Architekt Zedníček vypracoval projekt, v hlavních obrysech inspirovaný architektonickým řešením ostravského sokolského kina. S manžely Muroňovými se sjednala dohoda, že si domek přestaví a Sokol jim přispěje dodávkou materiálu. Konečné rozhodnutí padlo na valné hromadě výboru družstva 23.dubna 1931, kdy jednota zadala stavební práce architektovi Jurrošovi, který vypracoval projekt sokolovny podle směrnic České obce sokolské.

Motiv vstupní partie tvoří spolu s klenáky se sokoly jediný prvek dekorativního charakteru. Ostatní části budovy architekt výrazně pročlenil a tak vypovídají o komplikované spleti funkcí, které v sobě sokolovna zahrnuje. Suplovala tehdy také společenský dům, který Frýdku chyběl. Jednotlivé bloky mají puristický ráz. Tato moderní polyfunkční stavba provozně odpovídala nejvyšším požadavkům tehdejší doby. Mimo prostor vlastního biografu se sálem s příkře stoupající podlahou o kapacitě 500 diváků a projekční místností v patře, zpřístupněnou zvláštním vchodem přímo z ulice, budova disponovala rozměrným jevištěm se sníženým orchestřištěm a nezbytným zázemím šaten, menším sálem, foyerem a bufetem. Za sál architekt situoval tělocvičnu o rozměrech 18 x 9 metrů, oddělenou plechovou stěnou, v případě potřeby odstranitelnou za účelem využití prostoru tělocvičny jako jeviště. Po levé straně sálu architekt navrhl rozsáhlou terasu.

Tělo stavby se skládá z několika strohých kubických hmot. Vstup do budovy tvoří moderní portikus složený ze čtveřice štíhlých sloupků se sokoly a subtilní markýzy, k němuž vede několik schodů. Plochu čelní fasády nad vstupem prolamuje trojice oken a další prosklené otvory. Stavební náklad činil asi 804 000 Kč, z čehož měla jednota zřízenou hypotéku na půl milionu a zbytek platila ze svých úspor.²²³ 6. července 1931 se slavnostně položil základního kámen a již 28. října se stavba kolaudovala.

Obchodní a obytný dům Baťa, Baťova stavební kancelář, 1938, Radniční čp. 2. [104, 105, 106, 107, 108]

Nejstarší zmínka o frýdecké radnici pochází z roku 1543. Roku 1630 zakoupil purkmistr Ondřej Essler nový pozdně renesanční dům s barokními prvky a proměnil jej ve frýdecký rathaus, ve kterém se úřadovalo do roku 1869, kdy se stal Frýdek statutárním městem s vlastním magistrátem, postaveným na úroveň politického okresního úřadu. Tehdy se úředníci společně s frýdeckou spořitelnou přestěhovali do obecního domu čp. 1235 na Radniční ulici. Přízemní prostory sloužily magistrátu a v prvním podlaží sídlila spořitelna. V roce 1903 se radnice opět stěhovala, tentokrát do budovy čp. 10 zvané „*Kaufhalle*“ podle bývalé tržnice. Poslední stěhování radních proběhlo roku 1929 do nově postaveného křídla spořitelní budovy.²²⁴

Budova „*staré radnice*“ prodělala několik přestaveb, poslední proběhla po požáru města v roce 1848, kdy průčelí získalo empírový ráz. Po odchodu městského úřednictva sídlil v radnici okresní soud, věznice, berní úřad, pak pošta a kromě úřadoven se zde nacházely obchody, byty, spolkové místnosti a hlavní sál, ve kterém se pořádaly plesy, přednášky, divadla a podobné akce. Ve třicátých letech 20. století se dostala budova do dosti tristního sta-

vu, měla shnilou střechu, oprýskanou omítku a hyzdila náměstí. Oprava se odhadovala na cca 100 000 Kč, ale obec tento dům nepotřebovala a tak se jej rozhodla prodat.

V listopadu 1931 chtěli bývalou radnici odkoupit Mečislav Hroboni a František Masanetz za 23 000 Kč a postavit místo něj dvoupatrový až třípatrový dům pro poštovní úřad, byty, kanceláře a taneční bar. Město nabídku nepřijalo, jelikož radnici nechtělo prodat za každou cenu. 8. května 1933 vypsalo nabídku na prodej budovy soutěžní cestou. V podmínkách uvedlo, že se stará budova zbourá a postaví se nová dvoupatrová stavba. Majitel rovněž musel převzít závazky poštovního úřadu. S nabídkou odkoupit radnici za 25 000 Kč přišel opět Mečislav Hroboni. Obci se tento obnos zdál nízký, proto nabídku odmítla. Objevili se i jiní zájemci, ale odprodej se neuskutečnil.

V roce 1934 hledala ve městě místo pro svůj obchodní dům firma Baťa. Město jí nabídlo starou radnici, čímž se inspirovalo u kolegů z města Hranice. V dubnu téhož roku si přijel zástupce firmy pro stavební a situační plány. O měsíc později však firma nabídku odmítla. Město jim obratem nabídlo dům zdarma, ale ani tento návrh Baťa nepřijal.²²⁵ Na nějakou dobu se situace uklidnila a až v únoru 1936 město vypsalo další vyhlášku k odprodeji, tentokrát bez nutnosti zbourání staré stavby. V dubnu však radní upravili podmínky, že je alespoň potřeba opravit fasádu. V novinách se k tomu píše: *„Prodej byl vypsán již několikrát. Nabídky začaly na 25000 Kč a dostoupily již výše 55 000 Kč. Nejvíce nabízí p. Eda Drbal 55 000 Kč, po něm Křesťansko-sociální konsumní družstvo 50 000 Kč. Chtějí tam zřídit prodejnu a spolkové místnosti. Odborníci tvrdí, že dům má větší cenu, než činí nabídka. Proti odprodeji staré radnice se staví komunisté a za důvod proti uvádějí: Odprodej radnice je prý na odstranění konkurence frýdecké sokolovně,*

*obec by měla na místě tom postavit novou radnici. Zastupitelstvo se usneslo s rozhodnutím vyčkat do 25. května a se zájemníky vyjednávat o nejvyšší možnou nabídku.*²²⁶ O měsíc později se objevují hlasy o tom, že se radnice nebude prodávat. Stavební úřad měl provést opravy ve vlastní režii a přispět tím k ozdobě města a zaměstnat také několik dělníků. Hlavním problémem bylo, že se nedokázalo domluvit obecní zastupitelstvo. Velká část zastupitelstva měla na zřeteli hlavně zájmy své strany, neboť několikrát hlasovali pro odprodej staré radnice a současně nabízeli sami jistou cenu. Když jejich nabídka neprošla, hlasovali proti odprodeji vůbec. *„Když my ne, tož jiný také ne.*“²²⁷

V září roku 1936 zavítal do Frýdku zástupce Bařových závodů ze Zlína, který se zajímal o koupi stavebního místa pro Bařův Dům služby na Wilsonově třídě, naproti budově okresního úřadu.²²⁸ O něco později Bařa projevil o starou radnici zájem.²²⁹ V prosinci zastupitelstvo stanovilo způsob zastavění parcely. V požadavku zůstalo, že stavba musí být dvoupatrová, vzhled střechy i fasády záležel na majiteli. Protože stará budova zasahovala do vozovky ve směru Frýdek-Těšín, nařídilo zastupitelstvo, že se při nové výstavbě musí uvolnit část cesty na Radniční ulici tak, aby její šíře dosáhla dvanácti metrů. Nabídky k odkoupení se pohybovaly od 45000 do 60 000 Kč a město přesto opět oslovilo firmu Bařa. Na konci téhož roku se podařilo s firmou dohodnout na odprodeji za 70 000 Kč, ovšem s podmínkou, že město vyjedná výjimku na Státní správě silnic při Okresním úřadě v Novém Jičíně, aby šíře novostavby směrem k náměstí činila 11 metrů.²³⁰

Trhovou smlouvu sepsali 7. ledna 1937, avšak o týden později obdrželo město dopis od Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko se sídlem v Brně, který se pohoršoval nad skutečností, že město plánuje demolici památné budovy. Pracovníci úřa-

du město navštívili a v únoru zaslali své vyjádření, v němž psali, že budova ze 17. století, ačkoliv prošla řadou přestaveb, je stále hodnotná a měla by být uchována. *„Se zbořením radnice mohl by památkový úřad vysloviti souhlas jedině tehdy, jestliže by tato oběť na veřejném zájmu ochrany památek byla bezvadně odůvodněna a prokázána jiným naléhavějším veřejným zájmem, jako 1) zájmem bezpečnosti dopravy nebo 2) zájmem účelné výstavby města.“* K prvnímu bodu památkáři poznamenávají, že se projektuje přeložení státní silnice mimo vnitřní město, a k druhému, že město stále nemá regulační plán. V závěru dopisu uvádějí, že přistoupí-li se k výstavbě nové budovy, bude dvoupatrová a po stránce výtvarné rovnocenná té staré a její celkový vzhled nenaruší obraz náměstí.²³¹

Dne 26. února obdrželo město další dopis, tentokrát od Klubu Za starou Prahu: *„Zničení by bylo neodpuštělným a nenahraditelným kulturním proviněním i násilným ochuzením uměleckého inventáře města, nebohatého na stavby tohoto druhu.“*²³² Frýdecko-Místecký kraj otiskl článek reagující na toto dění: *„Frýdecká radnice památkou?“* Autor zde píše, že frýdecká radnice je *„stavba prohnilá, nezdravá, překázející čilé frekvenci v těchto částech města“*. Nejedná se o památku, ale o obytný dům, jako ostatní na frýdeckém náměstí. *„Konečná úprava stavby je z roku 1848, po posledním požáru. Sloh empírový, v němž je přední část radnice, je z konce 18. století. Tedy na stavbě není nic památného. Nic historického se tam neudálo, v budově není galerií, fresek, soch, maleb, zkrátka je to po frýdecku mírně řečeno „prohnilá barabizna“, která zaslouží, aby byla co nejdříve zbourána, by nebyla nebezpečím.“*²³³

Budovu „staré radnice“ se nakonec podařilo prodat firmě Baťa a na obou stranách vládla spokojenost, neboť pro město byla

budova nerentabilní a Baťa získal nejlepší a nejfrekventovanější místo ve Frýdku. „*Firma Baťa postaví na tomto místě krásný obchodní dům, který jistě přispěje k okrase našeho města.*“²³⁴

Po demolici radnice vznikla dlouhá parcela sevřená Zámeckým náměstím, Radniční a Farní ulicí, na které Baťa plánoval postavit dvoupatrový obchodní a obytný dům. Měly být koncipovány jako dva samostatné, od sebe štítovou zdí oddělené domy, kryté sedlovou střechou. V domě přivráceném k náměstí architekt navrhl do přízemních prostor prodejnu a správárnu firmy Baťa, jeden samostatný obchod a schodiště do pater. V prvním patře se rozkládal byt sestavený ze dvou pokojů, kuchyně, lázně, spížky, verandy a předsíně a zbývající část patra zaplnily tři samostatně přístupné pokoje, předsíň, společenská místnost, kuchyně, pokoj personálu a lázeň s klozety. Druhé patro poskytlo prostor pro dva samostatné byty, jednopokojový a dvoupokojový, zvláštním schodištěm architekt zpřístupnil čtyři samostatné pokoje pro personál, verandu, lázeň a sušárnu s prádelnou. Druhý dům s průčelím do Farní ulice poskytne v přízemí prodejny pětici obchodů, první patro zabraly dva dvoupokojové a jeden jednopokojový byt, stejně dělené bude druhé patro. Firmu Baťa zastupoval v jednáních stavitel Valentin Vymětalík. Během stavebních prací firma Baťa pozměnila stavební plány a tak se realizace od původního návrhu odklonila zejména řešením vnitřní dispozice. Nakonec se na celé parcele vystavěl jeden dům s hlavním schodištěm uprostřed domu, které jej dělí na dvě polovice. Každá část domu je tedy přístupná z podesty schodiště. Budova je částečně podsklepená, v přízemí se nachází hlavní prodejna na ploše 149 m² a další čtyři drobné prodejny. Plochu patra rozdělil architekt na byt třípokojový, dvoupokojový a tři jednopokojové s kuchyní a příslušenstvím, dále ložnici pro svobodné a pokoj pro svobodného, k nimž patří koupelna se zácho-

dem a předsíní. Druhé patro poskytlo dva dvoupokojové a tři jednopokojové byty a trojici pokojů pro svobodné se společnou koupelnou a záchodem. Stavební povolení získali 3. září 1938, 7. března příštího roku proběhlo komisionální řízení ve věci povolení k užívání novostavby a 27. května prohlásila komise dům k obývání způsobilým.

Z hlediska zpracování hmoty exteriéru architekt pracoval s jednoduchým plošným horizontálně položeným kvádrovým objektem, jehož vstupní partii narušil ustoupením hmoty průčelí v partii přízemí a celou plochu vyplnil skleněnou vitrínou se vstupem. Fasády architekt symetricky pročlenil velkými okny, prodejnu Baťa prosvěttil vertikálními okny sahajícími k soklu, na druhou část domu s jednotlivými prodejny aplikoval rozměrné výkladní skříně.

V současné době dům prodělal výměnu oken za plastová a úpravy vnitřních dispozic prodejen.

Návrh rodinného domu paní Matyldy Figarové, ředitelky škol ve Frýdku, Čestmír Šlapeta, 1939, nerealizováno. [89, 90, 91]

Čestmír Šlapeta vypracoval bohužel nerealizovaný návrh rodinného domku pro ředitelku Matyldu Figarovou. Dům se liší od ostatních projektů vytvořených pro Frýdek či Místek. Čestmír Šlapeta zde aplikoval na prostý funkcionalistický tvar kubusu sedlovou střechu a fasádu hravě rozčlenil proporcionálně diferenciovanými okny.

Dle dochovaného návrhu můžeme usuzovat, že architekt zamýšlel postavit patrovou dřevěnou stavbu na jednoduchém obdélném půdorysu pomocí místního dřevěného materiálu. Do pravé strany hlavní fasády zasadil vchodové dveře, přístupné z několika schodů a zleva lemované pásovým oknem. V ploše patra umístil čtveřici drobných oken. Zadní fasádu pročlenil osovým vchodem na

půlkruhovou terasu a pásovým oknem. Stavba z neznámých důvodů realizována nebyla.

6.2 Místek

Světová hospodářská krize v letech 1929–1933 značně ovlivnila vývoj města Místku. Krize se nejdříve projevila v textilním a dřevařském průmyslu a obchodu. Vzrostla nezaměstnanost, snižovaly se mzdy, lidé se zadlužovali skrze nemovitosti u peněžních ústavů, nastolovaly se nové druhy daní, zvyšovaly se poplatky za úřední výkony, jízdné atd. V nelehké situaci se náhle ocitli především malí stavebníci a ti, které krize zastihla s dluhem na nemovitosti z předešlých let. Na každém rohu vlastníci avizovali pronájem bytu, takže by se mohlo jevit tak, že bytová krize pominula. Zdání však klame. Nedostatkovým zbožím stále zůstaly malé byty pro nezaměstnané. Byty v nových domech byly příliš drahé a majitelům se nevyplatily ani při vysokém nájemném.²³⁵

Významnými představiteli místní architektury ve třicátých letech se stali bratři Šlapetové. Tito místečtí rodáci, synovci starosty Viléma Šlapety, zahájili svou kariéru několika projekty pro Místek. Jejich otec Josef a strýc Vilém, starosta Místku, vedli malou textilní manufakturu. Bratři studovali na reálném gymnáziu v Místku. K architektuře je nasměroval jejich bratranec Otto Šlapeta, stavitel z Třince, jistý vliv na ně mohl mít i mladý místecký architekt Jaro Čermák, který se oženil s jejich sestřenicí Olgou. Roku 1923 se přihlásili na Státní průmyslovou školu v Brně. V Brně je ovlivnilo několik přednášek z cyklu *Za novou architekturu*, pořádaného v letech 1924-1925. Postupně tam přednášeli Jacobus J. P. Oud, Walter Gropius, Le Corbusier a Adolf Loos. Posléze nabrali řadu zkušeností při studiích na vratslavské Akademii výtvarných umění u Hanse Scharouna a Adolfa Radinga, později na praxi v ateliéru Hanse Scharouna. Ovlivnil je studijní pobyt ve Francii a ve Spojených státech amerických. Po návratu ze zahraničních stáží se sna-

žili prosadit nejnovější stavební metody v architektuře v poměrně konzervativním prostředí moravsko-slezského regionu. V roce 1931 si založili soukromý ateliér. Realizovali řadu staveb ve stylu tzv. bílého funkcionalismu, ovlivněného Le Corbusierem, a také se často přikláněli k organické architektuře, v jejich pojetí jedinečného rázu. Charakteristickým prvkem staveb obou bratří se stalo takzvané šlapetovské okno²³⁶.

Lubomírový návrhy (například na vilku pro rodiče spolužačky M. Chrastné z Místku) ovlivnila vila v La Chaux de Fonds od Le Corbusiera, řada projektů z časopisu *L'esprit nouveau* a tvorba Adolfa Loose, Jacoba J. P. Ouda, Bohuslava Fuchse a Arnošta Wiesnera.

Na počátku jejich zakázek stojí přestavba místeckého **hotelu Přerov Vladislava Golasíka** [171, 172], jehož přízemní prostory měli proměnit v moderní restaurační sál. Požadavek splnili tím, že značnou část šířky přízemí otevřeli do ulice velkými okny a interiér navrhli dle posledních novinek ve světě.

Téhož roku (1930) pracovali na další zakázce, tentokrát na modernizaci **obchodního domu Richarda Kapka** na Náměstí svobody [173]. Objednavatel, pan Kapek, toužil po supermoderním obchodním domě, pro inspiraci dokonce navštívil Vratislav.²³⁷ Architekti navrhli smělou syntézu historických a moderních prvků stavby jak v exteriéru [175], tak v interiéru [174]. Staré klenby projekt přestavby nereflektoval, což pana Kapka zklamalo a zabránilo realizaci návrhu.

Při navrhování **vily továrníka Oskara Landsbergera a jeho ženy Johnny** [176] rozpracovali bratři Šlapetové tři verze. Nakonec dospěli k obdélné třietážové stavbě s vnějším organicky tvarovaným schodištěm, zasazené do anglické zahrady s jezírkiem [177]. Pro variabilnost vnitřních prostor užili harmonikovou stěnu, předě-

lující obývací pokoj a jídelnu. Pokoje umístěné ze strany zahrady otevřeli velikými okny, sahajícími k podlaze a oběma bočním stěnám, v souladu s ideou obytné krajiny prezentovanou na WUWA ve Vratislavi [178]. Na stavebníka však dopadla hospodářská krize a k realizaci vily se nepřistoupilo.

První uskutečněnou stavbou rodinného domu bratří Šlapetů se tedy stal až **rodinný dvojdům B. Konečného a Julia Palečka (P. Sieglové)** na Kolaříkově ulici [179, 180]. Jedná se o dispoziční typ s dvojdílným obytným halovým prostorem a s jednoramenným schodištěm, převzatý z anglosaské vilové architektury a v následujících letech několikrát variováný v řadě návrhů rodinných domů [181, 182].²³⁸

Přerovský akciový pivovar postavil velký činžák na Wilsonově třídě v místě bývalého místeckého pivovaru. Po rozbourání dolní části, kde se nacházela ledovna, vznikl činžák, nákladem za jeden a půl milionu korun. Novostavba ustoupila z dřívější stavební čáry a zarovnal se tak do fronty domů vedoucí podél cesty. Vzhledem k Hasičskému domu však vznikl ostrý roh do ulice. V budově se vytvořilo dvanáct bytů a v přízemí čtyři obchodní místnosti a skladiště. Stavební práce vedl Jan Klema.²³⁹

Aktivitu vyvíjel Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny v Místku, v letech 1931-1939 vedený předsedou Vincencem Procházkou. Ten značnou měrou přispěl k rozvoji spolkové činnosti a zasadil se tak o nejvýznamnější období tohoto spolku. Hospodářská krize způsobila na krátký čas, zejména v roce 1934, mírné omezení aktivit. Významným přispěvatelem Spolku se naštěstí stala Národní záložna, vedená ředitelem Karlem Procházkou. Mohlo se tak přikročit k řadě úprav. V roce 1931 šlo o zvelebení Wilsonovy třídy nebo sadu u kostela Všech svatých, kde se ořezaly stromy a instalovaly lavice. Roku 1938 se vydláždilo náměstí 28. října.²⁴⁰

Rozsáhlé změny postihly po Jubilejní výstavě v roce 1926 Smetanova sady. Nejprve se vysázely růže. O něco později, roku 1935, oživil střed parku mohutný vodotrysk a protilehlé alpinium z bludných kamenů. Návrhy rekultivace parkových ploch rozvrhl architekt zahradního umění Josef Kumpán z Prahy. Zřídily se také veřejné záchodky, jejichž stavbu svěřili staviteli Janu Klemovi. Stožáry pro osvětlení dodalo Vítkovické horní a hutní těžířstvo z Moravské Ostravy.²⁴¹

Na úpravě města se podílelo také samotné město Místek. Hnacím motorem k neustálému vylepšování se stal konkurenční boj s Frýdkem. V roce 1932 se žulovými kostkami vydláždily ulice Ostravská a Frýdlantská.²⁴² Dále se upravily chodníky a vozovky po obvodu města a na méně frekventovaných ulicích, kolem nových domků Pod Puklí a Na Zelené. U nových družstevních domků na Kolaříkově se položily betonové chodníky a vysadilo se lipové stromořadí.²⁴³ Regionální tisk plnily zprávy o vzhledu obou měst a díky tomu, že Místek pracoval na úpravách cest a okolí, byl většinou kritizován Frýdek. Tam byla údajně situace strašná, našli bychom tam samé výmoly, příkopy a nepořádek.

Narozeniny prezidenta Masaryka se staly velkou událostí po celé republice. V Místku při té příležitosti založili „*Výbor pro uspořádání oslav 80. narozenin prezidenta republiky*“, jemuž stanovili za úkol zřízení **Okresního domu sociální péče** s Dětským domovem pro okres místecký [183]. K samotné stavbě se přistoupilo o čtyři roky později. Projekt ve stylu funkcionalismu vypracoval Miloš Laml a na stavební práce dohlížel Jaro Čermák. Slavnostní otevření se uskutečnilo 27. října 1935.²⁴⁴ V budově našla své sídlo Okresní péče o mládež, dětský domov, odbor Masarykovy ligy proti TBC, odbor Československého červeného kříže a poradna pro matky s dětmi.²⁴⁵

Ve městě chyběl moderně zařízený domov pro zestárlé místecké občany. Na jaře roku 1932 se proto po čtyřech letech střádání potřebných financí v jubilejním fondu a za pomoci městské půjčky vystavěl **městský chudobinec** [184, 187]. Starou budovu chudobince, stojící na ulici Školské, nahradila moderní novostavba vyprojektovaná v únoru 1932 Stanislavem Pasekou z Místku a postavená Jaro Čermákem [185, 186]. V roce 1930 Jaro Čermák vyhotovil návrh **budovy finančních úřadů**, berní správy, berního úřadu a důchodkového kontrolního úřadu [188] pro pozemek na Staré ulici, mezi přerovským pivovarem a hasičským domem. S poskytnutím parcely nastaly problémy a tak město nakonec použilo vlastní pozemek na Wilsonově třídě. Čermák návrh přepracoval a z listopadu 1932 již pocházejí vyúčtovací plány dvoupatrového úřadu, který „*má býti věrným obrazem doby.*“²⁴⁶. Z hmoty obdélného půdorysu vystupuje v zadní části osový rizalit schodiště a postranní křídla. Průčelí je osově souměrné, v intencích funkcionalismu, středovou patrii vyplňuje štít s půdním polopatrem, vše kryje valbová střecha [189, 190].

Při stavebních pracích na budově chudobince a finančního úřadu získala řada dělníků a řemeslníků alespoň čas na práci. V tisku se dočítáme: „*jakmile tyto stavby budou dokončeny, bude se muset obec ku zmírnění bídy starati o stavby nové a těch je u nás potřebí dosti. Bude to záležet na šikovnosti nové městské rady a obecního zastupitelstva.*“²⁴⁷

V ulici Lidické, čp. 644, nedaleko dvojdomu Palečka a Konečného, postavili bratři Šlapetové podle plánů z let 1932-33 **vilu JUDr. Aloise Macourka** [191, 192]. Architekti rozvinuli dispoziční řešení užitě na Žantově domě v Rožnově pod Radhoštěm. Za totožné můžeme považovat propojení obytných místností zasouvacími dveřmi v celé šíři dělící zdi. Prostor rozšířili, projasnili a do ex-

teriéru otevřeli osově umístěnou prosklenou zimní zahradou [194]. Za typický znak domů bratří Šlapetových lze považovat užívání pásových oken implantovaných do geometricky jednoduchých objemů, na základě předem promyšlené kompozice [195]. Tato funkcionalistická vilka se stala předobrazem série staveb s prvkem zimní zahrady.²⁴⁸

Na řadové parcele poblíž náměstí, vedle novostavby hasičského domu, vyprojektovali bratři Šlapetové v letech 1932–1933 **nájemní dům MUDr. Františka Vojkovského a jeho choti Karly** [196, 198]. Budova se musela přizpůsobit okolní zástavbě, proto ji architekti navrhli jako dvoupatrovou s hlavní římsou a střechou korespondující se sousedními domy. V přízemí se nacházel průjezd do dvora, ordinace a prodejna s dílnou. První patro sloužilo jako prostorný lékařův byt, složený z pěti pokojů, obytné haly a veškerého moderního příslušenství. Druhé patro tvořily dva dvoupokojové byty s příslušenstvím [197, 199]. Hladkou bílou fasádu doplnil portál s domovními vraty z mořeného dubu s trojicí nautických oken, šedé pásy z umělého kamene v ploše soklu a pod římsou a na červeno obarvený podhled římsy upozorňující na podélná půdní okénka.²⁴⁹

O zlepšení bytové situace v Místku se snažilo *Všeobecně prospěšné stavební družstvo*. Toho roku, 1932, družstvo vystavělo osmnáct rodinných domků a v novinách avizovalo, že postaví další čtyři. O postavené domy byl velký zájem a podařilo se je velmi rychle prodat, jelikož se nacházely v pěkné části města a odpovídaly všem požadavkům moderního bydlení. Účastí na stavbě získalo obživu několik dělnických a řemeslnických rodin.²⁵⁰

Občas se v regionálním tisku objevily krátké noticky kritizující stavební dění, například o tom, že byla onehdá „úředně zastavena jedna stavba v Místku prý z toho důvodu, že okna novostavby

jsou příliš široká a nepodobají se oknům sousedů, což pobuřovalo vkus občanů.“ Z toho můžeme usoudit, že stavební komise úzkostlivě dbala o zachování svérázu města.²⁵¹

Neutěšené hospodářské poměry roku 1933 zapříčinily téměř úplné pozastavení veškerého stavebního dění. Dokončovalo se jen několik málo staveb z minulého roku, ale nové nepřibývaly. Městu chyběly peníze na pokrytí stavebních prací. Lidé však skupovali pozemky buď pro budoucí stavby, nebo pro zahrádky.²⁵² Soukromý stavební ruch se rovněž rovnal nule a tak počet nezaměstnaných rychle stoupal.

Nacistické Německo se postupně stávalo skutečnou hrozbou. Lidé se obávali nejisté budoucnosti a to se odráželo v obchodu a zbrzdění rozvoje stavebního ruchu. Aby se zmírnila nezaměstnanost, budovaly se veřejné stavby, kupříkladu již zmíněný finanční úřad či sokolský pavilon v místeckém parku, dále vznikl projekt na regulaci řeky Ostravice.²⁵³ V roce 1936 situaci ve městě popisuje článek ve *Frýdecko–Místeckém kraji* takto: *„Letos se o stavebním ruchu nedá mluvit. V celém Místku a okolí se nepodniká ničeho, nikdo ze soukromníků, kromě menších oprav a přestaveb, nestaví. I velké slibované práce zůstaly na mrtvém bodu.“*²⁵⁴

S rostoucím počtem dětí ve školách gradoval problém nedostatku prostoru ve starých školních budovách. Místek se s chybějícími místnostmi pro výuku potýkal již od roku 1911. Ve třicátých letech se gymnázium nacházelo ve svízelné situaci. Měli potíže s umístěním tříd, šest z nich se nalézalo různě mimo ústav, po školách, berním úřadě i v Národním domě. Do dalšího školního roku se opět plánovalo přidat nové třídy, což by situaci ještě více zhoršilo. Teprve v roce 1935 schválily úřady **přístavbu státního reálného gymnázia**, podle projektu Vladimíra Hejného z Brna [200]. Ten k původní neorenesanční budově zleva napojil třípod-

lažní hmotu strohého architektonického pojetí, s rozměrnými okny. Přístavbou škola získala několik učeben, laboratoře, rýsovnu, moderní tělocvičnu, úschovnu kol, byt ředitele a podobně. Celkový náklad na budovu, včetně koupě pozemku od stavitele Rohana, se vyšplhal na 1 500 000 Kč.²⁵⁵ Stavební práce začaly na jaře 1937 a v příštím školním roce se již využívalo nových tříd.²⁵⁶

Trvající hospodářská tíseň a zdražování stavebních potřeb mělo za následek, že se stavělo málo. Stavební ruch rok od roku více stagnoval. Noviny k tomuto dění poznamenávaly: „*Je otázkou, jak se vyvine stavební ruch v letošním roce a zda se uskuteční některá větší stavba veřejných a státních budov, jež se Místku slibují již po několik roků, ale vždy uváznou v hlubokém ouředním šuplíku.*“²⁵⁷ To byl také případ návrhu na **okresní úřad a četnickou stanici** [201]. V roce 1936 jej vypracovali bratři Šlapetové [202, 203]. Jak bylo jejich zvykem, pracovali Lubomír a Čestmír na návrhu samostatně a tak mohli investorovi nabídnout řadu variant. Nakonec vybrali konvenční dvoutraktové řešení. Během zpracovávání projektu se změnila lokalita z Wilsonovy třídy na ulici Palackého, do míst bývalých farských pozemků v sousedství okresní nemocenské pojišťovny [205]. Zakázku na stavební práce vyhrál Jaro Čermák a okresní úřad, první uskutečněná veřejná stavba bratří Šlapetových, byla dokončena roku 1940.

Na počátku roku 1937 se ustálily pracovní poměry v textilním průmyslu, zvýšil se počet dělnictva v Karlově huti a tím se postupně nepatrně snižovala nezaměstnanost. Měsíční průměr činil 2 900 nezaměstnaných.²⁵⁸ V srpnu téhož roku nezaměstnanost klesla na pouhých 502 osob. Probouzel se stavební ruch, stavěly se silnice, spousta práce se naskytla také v zemědělství, a proto se najednou v některých oblastech potýkali spíše s nedostatkem pracovních sil.²⁵⁹

Slabý stavební ruch skličoval město Místek už nejméně tři léta. Tísňivá byla zejména bytová situace, protože město mělo nedostatek bytů. Místní tisk plnily články o bydlení, novináři poukazovali na špatné podmínky našich domů: *„Úměrně s velikostí měst přibývá závadných bytů, z nichž převážná většina je lidskému zdraví velmi nebezpečná. Vše tkví v drahých bytech, které jsou několikanásobně dražší než byty v západních zemích. Zatím co na příklad dělník ve Francii si může dovolit dvoupokojový byt, u nás je těžko úředníku, aby si platil byt jednopokojový. Bydlení u nás jest úplně a pod lidskou důstojnost – je výstražným vykřičníkem naší bytové politiky.“*²⁶⁰

Mluvilo se o brzkém překonání hospodářské krize a příchodu lepších zítřků. Ve *Frýdecko-Místeckém kraji* se psalo, že v okolí Místku se už staví pilně, proto to brzy přijde také sem. Zároveň padá na Místek kritika, protože se mnoho rodin odstěhovalo do Frýdku, který svým čilým stavebním ruchem Místek předešel.²⁶¹

Lidé neměli peníze a nemohli si dovolit investovat do velkých bytů, proto se stále citelně projevoval nedostatek bytů dvoupokojových a jednopokojových s kuchyní. Město si vyjednalo půjčku ve výši 460 000 Kč u Ústřední sociální pojišťovny, k úhradě nákladů na zřízení dvou nouzových domů s nejmenšími byty, takzvaných obytných kuchyní.²⁶² Nakonec se zjistilo, že zapůjčený finanční obnos vystačí dokonce na tři domy. V lokalitě Pod Puklí se tak vystavěly tři nouzové domy.

V roce 1937 se pomalu dával do pohybu stavební ruch. Oživení se projevovalo přípravami staveb na městském stavebním úřadu. V březnu se zahájily stavební práce na sedmi novostavbách soukromníků a město plánovalo uskutečnění staveb velikých státních budov, jejichž stavební náklad měl přesáhnout 10 milionů Kč.

Výhledově si tak mělo přilepšit místní řemeslnictvo a dělnictvo, které by tak mělo na delší dobu postaráno o práci.²⁶³

V roce 1937 se intenzivně jednalo o zřízení městské veřejné nemocnice. Město Místek nabídlo okresu místeckému svou budovu městské nemocnice, jež byla v posledních letech zcela přebudována a vybavena nábytkem, v nákladu 160 000 Kč. Věnování budovy však město podmínilo udělením práva veřejnosti a zřízením samostatného oddělení interního infekčního nebo porodnického. K této budově nabízelo město své dosavadní dva fondy, které činily více než 300 000 Kč.²⁶⁴

Stavební vývoj v Místku se nelíbil městské radě, neboť sousední Frýdek se rozrůstal mnohem lépe. Svolala se tedy komise nájemníků, stavitelů, zástupců peněžních ústavů a dalších, k projednání stavební otázky, příčin nedostatků a zjednání podmínek pro zlepšení stavebního ruchu. Stavitelé chválili kolektivní smlouvy, díky kterým se zvedly mzdy až o 20 procent, a doporučovali vytvoření nového regulačního plánu, který by vyhovoval narůstajícímu dopravnímu ruchu. Kritizovali zdržování staveb poplatky, stavebními příspěvky, dávkami vodného a stočného a za hlavní nedostatek považovali drahotu stavebních pozemků. Zažádali obec o snížení poplatků a o zřízení stavební společnosti pro postavení činžovních domů.²⁶⁵

V časopise *Bezručův lid* hodnotil městský stavební komisař, inženýr Eduard Friedel, stavební dění v Místku. Zmínil se také o nově vytvořených stavebních parcelách ve městě. Upravil se a odvodnil pozemek Pukle, rozparcelovala se Czajankova louka při řece Ostravici, kde tak vzniklo asi čtyřicet stavebních parcel. Národní záložna místecká rozparcelovala na šest stavebních míst bývalou zahradu doktora Finka na Záhumní. Dále se povolila parcelace pozemků Aloisie Šulerové na dvacet stavebních míst. Firma Heř-

mana Löwa poskytla své pozemky mezi státními domy v ulici Riegrově, čímž vznikly další výhodné parcely.²⁶⁶

Období druhé světové války a protektorátu nebylo šťastné a ani stavební dění nemělo moc prostoru. Přesto se i z té doby nalezne několik zajímavých realizací. Stavební ruch se ještě v roce 1939 projevoval slibně a téměř na všech výše jmenovaných nově vzniklých parcelách se stavělo. Městská rada se snažila stavět nové domy, aby zmírnila bytovou krizi. Roku 1939 se usnesla vystavět z penzijního fondu městských zaměstnanců dva činžovní domy, Pod Puklí čp. 215 a 216, s dvanácti dvoupokojovými a třípokojovými byty pro veřejné zaměstnance služebně přidělené místeckým úřadům. Jeden z domů vyprojetoval stavitel Josef Hendrych a druhý Jaro Čermák. Oba projektanty městský úřad káral za pomalé jednání.²⁶⁷

V roce 1940 se postavil **blok činžovních domů** při Wilsonově třídě čp. 826-829 [207, 210, 211]. Každý z domů měl jiného stavebníka a na projektování se podíleli Jaro Čermák, Rudolf Plachý a Jan Klema, který podle nalezených návrhů vzezření celého čtyřbloku vypracoval celkovou koncepci. Jednotlivé domy architekti různě dekorovali, někde užili rizalit, jinde oblé nároží na sloupcích, ale celek propojily podobné materiály a jednotné stylové vyznění tak trochu inspirované architekturou mašinismu.

6.2.1 Vybrané stavby Místku ve třicátých letech

Hotel Přerov Vladislava Golasíka, Lubomír a Čestmír Šlapeta, 1930, ulice U staré pošty čp. 745. [171, 172]

První zakázkou bratří Šlapetů, na které pracovali ještě v závěru vratislavských studií a praxe v Radingově a Scharounově ber-

línském ateliéru, se stala přestavba místeckého hotelu Přerov Vladislava Golasíka v ulici U staré pošty.²⁶⁸ Paní Golasíková kontaktovala bratry Šlapetovy v době manželovy lázeňské rekreace a jako překvapení pro něj objednala modernizaci interiéru hotelu. Místnosti v neorenesančním domě, ve kterém se hotel rozkládal již nevyhovovaly současným požadavkům. Majitelka chtěla vytvořit něco nového, co by nalákalo hosty. Architekti v přízemí navrhli odstranit příčky mezi trojicí stísněných místností, zrušili klenby a získali tak vzdušný sál, který prosvětlili proražením pásů velkých nových oken, čímž oživilí celý dům. Skleněná stěna v místě starých oken dodala prostoru nový švih a otevřela výhled do ulice a také zvenčí do interiéru, rovnou na taneční parket. Na stěny architekti aplikovali průběžné pásy zrcadel, kterými mnohonásobně prohloubili nově vzniklý prostor. Moderní ráz dodali do interiéru použitím umělých obkladů a barevných tapet. Užili zde také čerstvou novinku použitou v tanečním podniku v Berlíně – kulatá stropní svítidla s povrchem pokrytým souborem drobných zrcátek, která vrhala do prostoru množství světélek a tak oživovala taneční parket. Podle vzpomínek Čestmíra Šlapety se rekonstrukce povedla nad očekávání: *„Tančící hosté plnili hospodu do posledního místečka a skleněnou stěnou přihlíželo zvenčí takové množství zvědavců, že policie musela zajišťovat průjezd uliční dopravě.“*²⁶⁹

Obchodní dům Richarda Kapka, Lubomír a Čestmír Šlapetovi, 1930, Náměstí svobody čp. 30. [173, 174, 175]

Ve stejném roce, kdy rekonstruovali hotel Přerov, navrhli bratři Šlapetové ve svém rodném městě další projekt na modernizaci, tentokrát obchodního domu Richarda Kapka na místeckém náměstí Svobody. Objednavatel, obchodník s módním zbožím Richard Kapek, se vypravil na návštěvu Vratislavi a Berlína, aby na-

čerpal inspiraci v tamních obchodních domech.²⁷⁰ Šlo o starý měšťanský dům v zástavbě kolem náměstí s podloubím při přízemí, po pravé straně průchodu na dnešní Ostravskou ulici.

Architekti se zde museli potýkat s citlivým zasazením moderních prvků do domu samotného a hlavně s celkovým vyzněním rekonstruovaného domu obklopeného ve většině případů historizujícími fasádami. Pod většinou ideových návrhů je podepsán Mirek (Čestmír) Šlapeta, který projekt rozpracoval, dokončoval jej Lubomír v Berlíně. Adaptaci pojal poměrně směle, většinu původních prvků navrhl nahradit moderními. Prostor podloubí v ploše domu změnil z valené klenby na rovný překlad, čímž narušil sled oblouků – a na místo pilíře svádějícího tlak klenby aplikoval štíhlý středový sloupek, čímž by narušil jednotný ráz okolního podloubí. Průčelí navrhl jako plochu z umělého či přírodního leštěného kamene nebo obkladu z temně šedého opakového skla s decentními okenními šambránami z bronzu. Jediným zdobným prvkem fasády se měla stát vývěska KAPEK tvořená vertikální tyčí s pěticí svítících kachliček z mléčného skla s jednotlivými písmeny.

Interiér se měl rovněž plně hlásit k principům funkcionalistické architektury.²⁷¹ Prostor prodejny se měl stát ukázkou jednoduchého a hlavně moderního obchodu. Rozkládal se po celé délce domu a jeho velikost se násobila užitím lesklých a zrcadlových ploch. Místnosti prvního patra byly obytné, pokoje se nacházely vždy po dvou při fasádách domu, při zadní fasádě s terasou. Přestavba se nakonec neuskutečnila. Problematické byly staré nízké klenby. V předprojektu architekti neuvážili, jak s nimi naloží, ale nechtěli je zbourat, to už by z původní budovy opravdu nic nezbylo. To vedlo k nespokojenosti pana Kapka a projekt nebyl realizován.

Vila továrníka Oskara Landsbergera a jeho ženy Johanny, Lubomír a Čestmír Šlapetovi, projekt 1931. [176, 177, 178]

Dalším neuskutečněným projektem se stala vila továrníka Oskara Landsbergera a jeho ženy Johanny. Zakázku z roku 1931 rozpracovali Šlapetové ve třech verzích, od řadového domu se přes volně stojící jednoduchý hranolový dům dostali ke konečné verzi stavby nepravidelného půdorysu s vnějším organicky tvarovaným schodištěm připomínajícím baštu.

Dům zapracovali do anglické zahrady s jezírkiem a vrbou a rozdělili do tří etáží: přízemí měly tvořit hospodářské a podružné místnosti, mezipatro společenské prostory a první patro ložnice. Obývací prostor, jídelnu a uvítací halu architekti předělili harmonickou stěnou z umělé kůže, kterou mohli majitelé v případě potřeby odhrnout po celé šířce a získat tak velký vzdušný prostor. Jediným dekorem užitým na fasádě jsou hravě a přitom funkčně rozmístěná okna různých tvarů. Kruhová nautická okénka, tzv. kaktusová okna a pro Šlapety typická veliká okna, sahající od stěny ke stěně a až k podlaze a tím poskytující výhled nejen do přilehlých zahrad, ale až k horám.²⁷² Na tomto návrhu, pracujícím s ideou obytné krajiny, se důsledně prezentoval ohlas výstavní architektury WUWA ve Vratislavi a Scharounovy aktuální tvorby, kterou měl Lubomír Šlapeta možnost studovat během návštěvy Berlína roku 1931.²⁷³ V důsledku hospodářské krize však vila nebyla realizována, ale její řešení architekti použili o rok později při návrhu vily pro MUDr. Korbela z Ostravy.

Rodinný dvojdům Boh. Konečného a Julia Palečka (P.Sieglové), Lubomír a Čestmír Šlapetovi, 1931, Kolaříkova ulice čp. 578 a 582. [179, 180, 181, 182]

Prvním realizovaným návrhem na rodinný dům od bratří Šlapetových se stal dvojdům Boh. Konečného a ředitele Julia Palečka s jeho chotí Ludmilou. Je to jeden z příkladů domu pro střední vrstvu obyvatelstva. Parcelu číslo 5 a 6 si stavebníci zakoupili v lokalitě Na Záhumní.

Architekti stavbu navrhovali v Praze a soutěžili mezi sebou, čí pojetí se stane lepším. Lubomír rozpracovával stavbu pro jednu rodinu, Čestmír naopak navrhoval dvojdům.

Šlapetové navrhli pro dům variantu dispozičního typu, kde poprvé aplikovali princip dvojdílného halového obytného prostoru s jednoramenným schodištěm, který pak oba ve třicátých letech nesčetněkrát použili v řadě volných rodinných domů.²⁷⁴ Dispozice domu pracuje se čtvercovým půdorysem s pravouhlým vykousnutím v místě hlavního vstupu. Vnitřní skladbu řešili architekti velmi jednoduše, předsíň sousedí s kuchyní a ve druhé polovině domu se rozkládají obytné prostory s jednoramenným schodištěm stoupajícím přímo z jedné z místností, užitým jako reminiscence na anglosaský halový systém.²⁷⁵ V patře odpovídají členění dvě ložnice a v prostoru nad kuchyní pokoj pro služku či hosta. Toto rozdělení umožňovalo úsporné a zároveň prostorově velkorysé řešení – zejména možnost vzájemného propojení hlavní obytné místnosti. Dvojdům Šlapetové vytvořili spojením těchto dvou dispozičně stejně řešených domů, jen jeden z nich natočili o 90 stupňů. Do ulice se tak otáčí plocha po obou bočních stranách odstupněná a tím zjemněná ve své hmotě.

Okresní dům sociální péče T. G. Masaryka s dětským domovem, Miloš Laml, 1934, ulice Politických obětí (Tyršova ulice) čp. 125. [183]

V Místku vznikl roku 1930 při příležitosti oslav narozenin prezidenta Masaryka „*Výbor pro uspořádání oslav 80. narozenin prezidenta republiky*“. Ten si vytýčil za úkol zbudovat „*Okresní dům sociální péče T. G. Masaryka s Dětským domovem pro okres místecký v Místku*“. Pro získání finančních prostředků ke stavbě založili fond, do nějž prvně přispěla Místecká spořitelna a Národní záložna. K 1. červenci 1934 dosáhl fond částky 203 842 Kč, stát přispěl 120 000 Kč a přistoupilo se ke stavbě. Okresní nemocenská pojišťovna věnovala pro umístění stavby pozemek ve středu města na dnešní ulici Politických obětí (Tyršova ulice). Plány vyhotovil architekt Miloš Laml (1884-1964), brněnský architekt a urbanista, jehož tvorba stojí stranou progresivních proudů a směřuje spíše k osobitě pojaté moderně s prvky funkcionalistické architektury. Z jeho děl zmiňme plány z roku 1921 na rektorát Masarykovy univerzity v Brně či jablunkovské sanatorium z roku 1931. Architekt pojednal sirotčinec jako podélný kvádr propojený s užší hmotou kubusu přiloženého při průčelí, krytý valbovou střechou. Do objektu vedou tři vstupy, potřebné pro jednotlivá zařízení sídlící v objektu. Hlavní vstup Laml vsadil do uskočené plochy kubusu, v němž se nachází široké schodiště vedoucí do hlavních místností ve zvýšeném přízemí. Druhý vchod je přiložen při vedlejší odstoupené hmotě a je přístupný po venkovním schodišti a třetí vchod se nachází z partie dvora a vede po vnitřním schodišti rovnou do patra. Fasádu architekt pročlenil pravidelně rozmístěnými okny. Laml se zřekl honoráře za zhotovení projektu. Autorce se nepodařilo dohledat projekty této funkcionalistické budovy.

Při události položení základního kamene o tři měsíce později, na 28. října, se konala velká slavnost, na které se sešli zástupci všech významných úřadů a spolků z Místku a také z Frýdku, což pro letitou rivalitu těchto dvou měst nebylo zvykem. Přesně za rok od této slavnosti se uskutečnilo také slavnostní otevření. Stavbu provedl místecký stavitel a architekt Jaro Čermák za náklady 320 000 Kč.²⁷⁶ Do novostavby umístili Okresní péči o mládež, která budovu vlastnila, dětský domov, odbor Masarykovy ligy proti TBC, odbor Československého červeného kříže a poradnu pro matky s dětmi. Tento nově vzniklý dětský domov neboli sirotčinec sloužil dětem z celého okresu, jelikož dosavadní městský sirotčinec, zřízený nadací kněží Rafaela Piskoře a Bedřicha Kauna, měl nedostatečnou kapacitu.²⁷⁷

Stavba jako jedna z mála, snad díky svému původnímu zřízení jako *domu sociální péče*, přečkala radikální panelovou výstavbu a v současné době v prostorách této poměrně intaktně dochované budovy sídlí výtvarný obor základní umělecké školy.

Městský chudobinec, Stanislav Paseka, 1932, ulice Školská čp. 401. [184, 185, 186, 187]

Na jaře roku 1932 proběhla stavba městského chudobince na ulici Školská, k němuž byl roku 1928 založen jubilejní fond. Ten sice dosáhl značné výše, ale nedostačoval. Jednalo se proto o výpůjčce města ve výši 200 000 Kč. Nakonec byl vystavěn asi za půl milionu korun. Měl to být chudobinec, který „*bude vyhovovati požadavkům dnešní doby a bude spokojeným útlukem zestárlých místeckých občanů.*“²⁷⁸ Na ulici Školské proto zbourali starou budovu chudobince, nacházející se za domem pana Stanečka a sousedící s rohem dívčí měšťanské školy. Na vzniklém volném místě vyrostla do konce téhož roku nová moderní budova. Plány vypracoval archi-

tekt Stanislav Paseka z Místku a budovu postavil architekt Jaro Čermák.

Objekt podélného tvaru v průčelí člení široký pětiosý rizalit, ze zadní části z plochy vystupuje schodišťový blok, vše překrývá valbová střecha. Fasádu modelují plochy tvořené hladkou omítkou a režné zdivo do výše oken. Třítraktovou stavbu, s přední a zadní obytnou částí a středovou chodbou, přeřal hlavním vstupem a schodištěm v ose. Přízemní podlahu Paseka umístil s patřičnou výškou nad niveau ulice, za účelem dosažení většího nadzemního prostoru v suterénu, kam vložil kuchyň, jídelnu, sklad uhlí a topírnu a do druhé půli prádelnu a společnou lázeň. V dalších dvou podlažích architekt rozvrhl dostatečné množství prostorných pokojů, aby dům vyhovoval svému účelu, v přízemí sídlily ženy a v patře muži. Paseka ve svém technickém popisu píše, že se snažil zastavět co možná nejmenší poskytovanou plochu tak, aby se případně později mohl chudobinec rozšířit.

V novinách se však dovídáme o zvláštní myšlenke: *„lidovci při nedávné schůzi městské rady navrhovali, aby byla do nového chudobince přestěhována nouzová četnická kasárna, jež byla prozatím umístěna na balkóně Národního domu. Chudobinec jsme však stavěli pro naše místecké chudé, kteří nemají býti ničím zkracováni.“*²⁷⁹

Budova československých finančních úřadů, Jaro Čermák, 1930-1932, Wilsonova třída čp. 110. [188, 189, 190]

V Místku bylo potřeba vystavět budovu pro ústřední umístění zdejších finančních úřadů, berní správy, berního úřadu a důchodkového kontrolního úřadu. Město si vybralo parcelu na Staré ulici mezi přerovským pivovarem a hasičským domem a záhy, roku 1930, Jaro Čermák vypracoval návrh na stavbu. Jednání o zakou-

pení této plochy se však nevydařilo a tak město využilo vlastního pozemku na Wilsonově třídě, nedaleko kina a budovy cejchovního úřadu. Čermák v dalším roce vytvořil nové návrhy a v listopadu 1932 vyhotovil vyúčtovací plány.

K hlavní hmotě kvádru architekt přiložil v zadní části dvojici krátkých postranních křídel. Dvoupatrový, v ploše středového rizalitu třípatrový objekt opláštil hladkými plochami s přísně symetricky rozmístěnými okny v duchu funkcionalismu a ukončil tradiční valbovou střechou. Do levé půle přízemí architekt umístil třípokojový byt pro přednostu úřadu a do druhé části domu vložil kancelářské prostory pro důchodkový úřad, katastr evidence a archiv. Do prvního patra instaloval berní správu, do druhého berní úřad a ve třetím vyprojektoval dva malé byty pro zřízence.²⁸⁰ Patra zpřístupnil po schodišti vloženém do osového kubusu vystupujícího z hmoty domu.

Soutěž na stavbu, která „*má býti věrným obrazem doby,*“ vypsal město v únoru 1932. Vyhlídky na stavební ruch se v tomto roce zdály chabé a tak byl o vypsané soutěže velký zájem. Zúčastnilo se 110 firem stavitelských a řemeslnických. Stavba byla zadána stavitelům Klemovi a Pasekovi v první polovině března toho roku.²⁸¹ Ve *Frýdecko–Místeckém kraji* se situace hodnotila takto „*impozantní třípatrová budova v hlavní ulici města, a lze děkovati tomu, že tak vhodné místo bylo pro stavbu vyhlédnuto a určeno. Jednou vznikne tak velkoměstská třída. Na stavbě najde obživu mnoho dělníků, práce musí pokračovati rychle, neboť úřady budou se stěhovati již v říjnu do hotové budovy.*“²⁸²

Budova neprošla žádnou zásadní přestavbou, ale původní okna nahradila plastová. V dnešní době objekt slouží jako policejní stanice.

Vila JUDr. Aloise Macourka, Lubomír a Čestmír Šlapetovi, projekt 1932-33, ulice Lidická čp. 644. [191, 192, 193, 194, 195]

Vyvrcholením komfortního bydlení z projekční kanceláře bratří Šlapetů se v letech 1932-1933 stala vila pro notáře JUDr. Aloise Macourka, otce scénáristy a dramaturga Miloše Macourka. Vila oplývala jako jedna z prvních všemi technickými i estetickými vymoženostmi tehdejšího moderního bydlení. Ve snaze poskytnout zdejším objednavatelům výdobytky moderní doby ve světě upravovali architekti celou stavbu, dle vlastních slov takto: „*Okno kuchyně jest řešeno s poněkud vyšším parapetem tak, aby pod ním bylo možno umístiti umývací dřez a pracovní pult, řešený po americkém způsobu.*“²⁸³ Nechyběly prostorné americké šatníky, prádelník se svozem špinavého prádla do prádelny v suterénu a podobně. Lubomír Šlapeta aplikoval do projektu témata, která se již objevila v jejich raných stavbách. Rozvinul dispoziční řešení rožnovského Žantova domu a namísto dvojdílného obytného pokoje zde uplatnil sled tří obytných prostor, tvořených halou, hudebním pokojem a jídelnou. Tyto prostory vždy odděluje zasouvací dřevěná stěna, kterou lze rozhrnout a vytvořit tak jednu prostornou obytnou místnost. Hudební pokoj ve střední části domu navíc ústí do zadní partie stavby a otevírá se do prosklené zimní zahrady. Stavební parcela, nedaleko dvojdomu pro Konečného a Palečka, byla nevelká čtvercová plocha, při jejíž severní straně probíhala ulice Lidická, a na jihu se rozléval výhled do krajiny. Obytné prostory tudíž architekt otočil na jih a skrze prosklenou verandu se mu podařilo propojit interiér s exteriérem. Okna každého z pokojů směřují na jinou světovou stranu, což v jednotlivých místnostech způsobuje rozmanité sluneční osvětlení prostoru.²⁸⁴ V prvním patře analogicky vedle sebe leží ložnice, přístupné z podélné haly sloužící pro domácí práce či jako herna dětí. Světlo propouští tři jednoduchá horizon-

tální zdvojená okna. Severní uliční průčelí má asymetrickou kompozici, avšak rozvrh jižního průčelí, akcentovaného zimní zahradou, je přísně symetrický.²⁸⁵ Elegantní vila v duchu „bílého“ funkcionalismu se stala předobrazem mnoha dalších rodinných domů s prosklenou zimní zahradou.

Po válce Macourkovi vilu prodali a odstěhovali se do Prahy. Současní majitelé vilu udržují v původním, velmi dobře dochovaném stylu včetně vybavení.

Nájemní dům MUDr. Františka Vojkovského, Lubomír a Čestmír Šlapeta, 1932 – 1933, Malé náměstí čp. 103. [196, 197, 198, 199]

V roce 1932 oslovil místecký lékař František Vojkovský bratry Šlapety, s přáním vybudovat dům, do kterého by umístil svou ordinaci a byt. Pro stavbu si vyhlédl řadovou parcelu ve frontě domů na Malém náměstí o délce 18, 6 metrů. Stavební úřad vypracoval několik podmínek, za jejichž splnění realizaci domu povolil. Dům musel být dvoupatrový, aby hlavní římsa a šikmá střecha korespondovala se stávajícími sousedními domy. Lubomír Šlapeta rozpracoval několik variant hlavního průčelí. Pohrával si s členěním plochy fasády různými typy či uspořádáním oken a vstupních vrat. Nakonec dospěl ke konvenčnímu řešení pravidelného uspořádání pásových oken ve čtyřech osách. Plochu oživují vrata do průchodu s trojicí kulatých nautických oken a úzký pás okének těsně pod linií střechy. Průčelí je řešeno v hladkých plochách a přímých liniích, s přilehlou zahradou tvoří harmonické pozadí ke Štursovu pomníku.

Jednoduché architektonické pojetí doplnila čistá barevnost – omítka a okenní rámy byly bílé, domovní vrata a portál z mořeného dubu, sokl a pás pod římsou tvořil šedý umělý kámen a podhled římsy natřeli na ohnivě červenou.²⁸⁶

Do přízemí umístili architekti prostory ordinace, průjezd na vnitřní dvůr, dvouramenné schodiště, mírně vystupující z hmoty domu, a prodejnu s dílnou. V prvním patře se rozprostírá luxusní pětipokojový byt lékaře, s obytnou halou a veškerým příslušenstvím. Opět se zde objevuje posuvná – či zde užitá sklápěcí - stěna oddělující pokoje, v tomto případě jídelnu a salon. Prostor druhého patra dělí dva dvoupokojové byty s moderním příslušenstvím, jeden z nich má navíc halu.

Okresní úřad a četnická stanice, Lubomír a Čestmír Šlapetovi, 1936-1940, ulice Palackého čp. 115. [201, 202, 203, 204, 205, 206]

V roce 1936 vypracovali bratři Lubomír a Čestmír Šlapetové svůj první uskutečněný návrh veřejné stavby. Stal se jím okresní úřad a četnická stanice na ulici Palackého čp. 115. Bratři mezi sebou většinou soupeřili, vytvářeli samostatně návrhy a pak se skrze různé varianty snažili dosáhnout nejlepších výsledků. Lubomír navrhl klasický administrativní trojtrakt s příčně vloženou schodišťovou částí a krátkým postranním křídlem. Prováděcí projekt již počítal s konvenčním dvojtraktem. Při realizaci se proměnila podoba průčelí, která však nakonec stavbě příliš neprospěla.²⁸⁷ Bratři Šlapetové si však tradičně dali záležet na detailech, které této úřední budově dodaly švih. Jedná se především o zdařilé detaily schodišť a jejich zábradlí, dveří, mříží a podobně. Budova byla dokončena roku 1940.

Pro okresní úřad si město vyhlédlo parcelu na Wilsonově třídě, další reprezentativní budova tak měla stát vedle městského kina a cejchovního a finančního úřadu. Podle náčrtku se měl úřad vystavět poblíž řeky, za prostorem vyhrazeným pro budoucí sokolovnu, tj. cca 80 metrů od finančního úřadu. Z neznámých důvodů

nakonec vyhrála alternativní možnost, bývalé farské pozemky naproti místeckému gymnáziu a v sousedství okresní nemocenské pojišťovny. Tyto pozemky město zaměnilo s pozemky od paní Foglarové a manželů Lýskových za 95 000 Kč.²⁸⁸ Tisk psal: „*Bude to stavba monumentální, velkorysá, jakou okresní město již mělo mít, a které tak dlouho usilovalo o její uskutečnění.*“²⁸⁹ Novostavba vznikla v souladu s moderními přístupy a požadavky a proto si vyžádala náklad ve výši dvou a čtvrt milionu korun. Do soutěže na postavení okresního úřadu se přihlásili pouze místní stavitelé, nejlevnější stavitel Josef Hendrych nabídl stavbu za 993 000 Kč a nejdražší nabídka padla od firmy Klema-Paseka za 1 108 000 Kč.²⁹⁰ Zakázku získal stavitel a architekt Jaro Čermák.

Činžovní domy, Jaro Čermák, Rudolf Plachý, Jan Klema, 1939-1940, Wilsonova třída čp. 826-829. [207, 208, 209, 210, 211]

Roku 1940 vznikl blok čtyř činžovních domů, zalomený podle linie cesty - Wilsonovy třídy a řeky Ostravice. Domy si objednali různí stavebníci a tak pocházejí z dílen jiných architektů, ale přesto spolu velmi dobře komunikují a vcelku mají trochu mašinstický ráz.

Projekt dvoupatrového obytného domu čp. 826 pro MUDr. Jiřího Michajlova a jeho ženu Marii navrhl v únoru 1940 Jaro Čermák [209]. Povolení ke stavbě získali 21. března téhož roku, stavbu provedl Jan Klema. Jde o objekt čtvercového půdorysu krytý sedlovou střechou, čímž se odlišuje od dalších tří domů, které mají střechu pultovou. Architekt navrhl v levé části suterénu průjezd do dvora, v pravé části obslužné schodiště, do předního traktu umístil čekárnu a ordinaci lékaře, do zadního situoval pokoj, kuchyň, laboratoř, koupelnu a balkon. Do pater architekt navrhl čtyřpokojový a dva dvoupokojové byty s příslušenstvím. Fasádu v prvním a dru-

hém patře pročlenil rozměrnými okny a plochu přízemí dekoroval kachlovým obkladem.

František a Svatava Růžičkovi si objednali návrh domu čp. 827 od stavitele Rudolfa Plachého. Třípatrový činžák je řešen obdobně jako předchozí, s obchodem v přízemí a byty v patrech. Fasádu v ploše přízemí dekoruje kachlové obložení. Průjezd a vchod do prodejny ožívují kulatá nautická okénka.

Třípatrový dům čp. 828 Klaudia a Štěpánky Bláhových vypracoval rovněž Rudolf Plachý, který zde užil nepravidelného lichoběžného půdorysu. Hmotu hlavního průčelí mírně konkávně prohnul a do jejího středu vložil mělký rizalit. Do každého z pater rozmístil dva dvoupokojové byty s kuchyní, předpokojem a příslušenstvím, do suterénu jeden jednopokojový byt. Manželé Bláhovi obdrželi vinařskou koncesi a tak si v levé části přízemí otevřeli vinárnu.

Dům čp. 829 objednala místecká spořitelna u Jana Klemy v prosinci 1939 [208, 210]. Sestává ze dvou kubických hmot nako-so natočených a spojených k sobě pod ostrým úhlem se zaoblenou plochou ve výši pater, nesenou v ploše přízemí dvojicí sloupů. Do jednotlivých kubusů dvojdому vedou dva samostatné vstupy. Přední trakt vyplňují pokoje, zadní kuchyně, koupelny, schodiště, předsíň a pavlače. V přízemí se opět nachází jedna obchodní místnost. Na fasádě nalezneme nautické prvky.

Domy zůstaly zachovány do dnešní doby v poměrně nezměněné podobě.

6.3 Shrnutí vývoje Frýdku a Místku ve třicátých letech

Od konce dvacátých let můžeme ve Frýdku i v Místku sledovat pronikání modernějších prvků do jejich architektury. Směřování k puristickému a funkcionalistickému výrazu přineslo několik architektů, projektujících pro obě města. Český proud ovlivňovala zahraniční tvorba, kterou přebírali přední představitelé české avantgardy v rámci studijních pobytů a praxí. Nabyté poznatky pak aplikovali na architekturu hlavních měst a vkládali je také do staveb v menších městech, vzdálených od center dění. To pak mělo na následně vznikající architekturu a moderní životní styl příznivý vliv.

Významnou měrou zasáhla do smýšlení obou měst o architektuře dvojice Lubomír a Čestmír Šlapetové. S jejich realizovanými projekty se setkáme v Místku. S nimi sem proniká ryzí moderní funkcionalistická architektura, ve které se odráží pokrok ve světě. Touhu místních podnikatelů po modernizaci můžeme vysledovat u objednavatelů rekonstrukcí původně historizujících staveb, na příkladu manželů Golasíkových či podnikatele Kapka. Bratři Šlapetové pracovali na zakázkách také pro střední vrstvu, pro příklad uveďme dvojdům Konečného a Palečka, takže otevírali krásy moderní architektury širšímu obecenstvu. Dalším stupněm se stala Macourkova vila se všemi moderními vymoženostmi. Ukázkou přechodu k organičtější fázi funkcionalismu se stala vila Oskara Landbergera, zasazená do krajiny, s výhledem do hor, která však realizována nebyla. Z dílny bratří Šlapetových bychom neměli opomenout zmínit budovu okresního úřadu a četnické stanice, jejich první veřejnou stavbu, dokončenou v roce 1940.

Ve sledovaném období se událo několik významných stavebních podniků. Ve Frýdku šlo o výstavbu areálu nemocnice, trvající kvůli nedostatku financí celé desetiletí. V souvislosti

s výstavbou jednotlivých nemocničních pavilonů se sešla řada návrhů nejen místních architektů, avšak ke škodě Frýdku se realizovaly spíše konzervativnější projekty. Neprošel ani dětský pavilon z ruky Bedřicha Rozehna. Frýdek i Místek si naopak oblíbily práce brněnského Miloše Lamla, jehož tvorba stojící mimo hlavní avantgardní proud obyvatelům asi připadala bližší než vyhraněný funkcionalismus. V roce 1931 vypracoval Laml návrh hlavního chirurgického pavilonu nemocnice ve Frýdku a pro Místek vyprojektoval okresní dům sociální péče. Mezi další zajímavé architekty, kteří se dotkli Frýdku, patřil Josef Kranz, spolužák Bedřicha Rozehna, který navrhl moderní funkcionalistickou budovu školy. Ta rovněž nebyla realizována a podle nalezených archivních dokumentů ji ani porota ve vypsání soutěži nevybrala.

Většina budov pocházela z dílen místních architektů a stavitelů. Velkou měrou se na utváření obou měst podílel místecký architekt Jaro Čermák, jehož styl zaznamenal v průběhu asi dvaceti let několik proměn. Od eklektického klasicizujícího proudu přes národní sloh po architekturu poučenou stylem funkcionalismu a purismu. Další místní architekt Ludvík Juroš vytvořil poměrně dobře zvládnutou polyfunkční budovu sokolovny s kinosálem, tělocvičnou a restaurací, kterou zpracoval se zřetelným poučením v moderních příchozích proudech purismu a funkcionalismu. V Místku se setkáme také s budovou ovlivněnou snad holandským proudem architektury, který se díky své sociální vyhraněnosti a úspornému pojetí stavby výborně hodil na městský chudobinec, navržený Stanislavem Pasekou.

Ve sledovaném období se obě města potýkala s bytovou krizí. Nebyla to přímo bytová nouze, protože velkých luxusních bytů měly Frýdek i Místek dostatek, chyběly však malé levné byty. Projekty laciných bytů většinou pocházely z ruky různých místních ar-

chitektů a stavitelů, lehce čerpajících vzory v nové architektuře purismu a funkcionalismu. Tyto styly se prostým členěním hmot a účelovým uspořádáním prostoru zdály být vhodnými pro vytvoření rychlého a levného bydlení pro širší vrstvy.

V obou městech nacházíme několik realizací distancujících se od maloměšťácké architektury a inklinujících spíše k architektuře typické pro zástavbu velkých moderních měst. I přes vzdálenost obou měst od významných politických a kulturních center se tyto stavby snaží reagovat na změny v architektonickém dění a reflektovat aktuální architektonické trendy. Mnohdy však zůstane u snahy a realizace opět sklouzne k průměrné zástavbě.

7. Závěr

Slezský Frýdek a moravský Místek, dvě samostatná města oddělená řekou Ostravicí, spolu odpradáвна ve všem soupeřila. Jejich dějiny se proplétají takřka po celou dobu existence obou měst. Blízké sousedství sblížovalo představitele českého národního života v boji za existenci českého jazyka a o zastoupení v městských a okresních orgánech. V ostatních ohledech to byli věční rivalové. V době Rakouska-Uherska se několikrát pokoušeli o sloučení. Zpočátku jim bránila ostýchavost, pak neústupnost a hlavně nekonečné spory o pojmenování souměstí, problémy spojené s příslušností k území moravské či slezské správy či obavy Místku z nerovného svazku. Pro název nového souměstí se hledala řada nových názvů, dokonce padl návrh na Bezručov – k poctění Antonína Vaška, který od roku 1891 pracoval jako asistent na místecké poště. Nepomohlo ani to a vyjednávání vždy skončila fiaskem. Ke sloučení se přistoupilo až za protektorátu.

Analýza Frýdku a Místku nám dala šanci nahlédnout na jejich smýšlení o architektuře. Porovnávání těchto dvou téměř stejně velkých měst oddělených pouze řekou ukázalo, že zásadní roli v přijetí moderní architektury hraje průmyslová základna a osvícená vrstva podnikatelů, kteří jsou vzorem nižších tříd.

Během první poloviny 20. století se vzezření Frýdku a Místku výrazně proměnilo. Sledovali jsme vývoj architektury tohoto souměstí a jeho vztah ke kulturním centrům, což byly ještě dlouho po začátku dvacátého století Vídeň a Praha a po vzniku samostatného Československa tuto slohotvornou funkci postupně přebíralo Brno a později také Zlín. V uměleckých centrech se vytvářely nové podněty autonomní moderní architektury a ty se přenášely do odlehklých oblastí k lokálně činným architektům. Místní tvůrci často

myšlenky přeformulovávali a vytvářeli tak zajímavé nové prvky nebo originálně pojaté stavby v intencích aktuálních stylů. Frýdek a Místek stály mimo přímý vliv kulturních center a kromě několika málo výjimek se zde nacházejí pouze stavby domácích autorů.

Na přelomu 19. a 20. století měly zdejší stavby historizující ráz. V Místku vyrostla před začátkem 20. století neorenesanční budova spořitelny s radnicí podle projektu vídeňského architekta Josefa Hudetze, Národní dům navržený Antonínem Tebichem z Brna či budova gymnázia od Karla Welzla. Historizující úpravu dostala i většina měšťanských domů na frýdeckém a místeckém náměstí a také chlapecká měšťanská škola ve Frýdku navržená vídeňským architektem Antonem Grosserem.

Secese se do této oblasti dostávala prostřednictvím žáků vídeňské akademie. V období rakousko-uherské nadvlády získávali zakázky na reprezentativní veřejné stavby v obou poněmčených městech vídeňští či ve Vídni školení architekti. Oskar Neumann, syn továrníka Leopolda Neumanna z Frýdku, vystudoval technickou univerzitu ve Vídni a pro svůj rodný Frýdek navrhl ve spolupráci s Arthurem Baronem budovu spořitelny či obchodní a obytný dům. Frýdečtí stavitelé a stavebníci si tuto secesní ornamentiku oblíbili, oproti Místku zde měla mnohem pevnější zázemí, které tvořili zejména místní židovští obchodníci, dobře orientovaní v dobových trendech. Důkazem je hrobka rodiny Adolfa Landsbergera z roku 1904 podle návrhu Jana Kotěry.

Nastupující secesi reflektovala produkce místních architektů a stavitelů. Své poučení v nově příchozím stylu aplikuje Rudolf Aulegk na vilu pro židovského textilníka Neumanna. Odlišné pojetí zastává Emil Hauke, který používá hrázděných prvků a dřevorezby, jak můžeme vidět na jeho vlastní vile z roku 1901. Secesní ornamentika se objevuje také v tvorbě frýdeckého Antona

Bezděka, nejpregnantněji na jeho vlastní vile z roku 1909. Z místeckých architektů a stavitelů se k nové linii přikláněli Hermann Ripper, s největší pravděpodobností autor secesního domu s vyhlášenou kavárnou Avion, a František Grossmann a František Fiala, pro něž je typické užívání filigránského dekoru.

V období prvorepublikové architektury se ve městech objevilo několik zajímavých architektů a stavitelů, kteří projevili nemalé nadání. Asi nejvýraznější osobností je Jaro Čermák, jehož tvorbu bychom mohli vymezit rokem 1923, kdy se vrátil z pražských studií, a rokem jeho úmrtí 1945. Jeho realizace vyčnívají z místní produkce a odráží se v nich proměny architektonických stylů. V případě dalších místních tvůrců se setkáváme s regionalistickými tendencemi ve snaze doplnit charakter daného místa v dané době. Příklady regionalistické tvorby bychom našli u staveb, které souvisejí s místním prostředím a vyjadřují svým vzezřením náležitost k místní tradici. Pozorovat to můžeme na sokolské restauraci v intencích slovácké chalupy, navržené Janem Klemou, nebo také Ludvík Juroš dokázal vytvořit dům ovlivněný místním folklórem, jak to ukázal v projektu domu Josefa Orla z roku 1925.

Na frýdecké stavební produkci se podíleli také těšínští architekti. Pařil k nim Ludwig Kametz, autor několika obytných domů a pavilonu nemocnice ve Frýdku, a ve dvacátých letech příchozí Eduard David a Vladimír Barvíř, tvůrci hotelu Škrabal.

Závěrem dvacátých let se ve sledovaných městech objevilo několik osobností, které vnesly do provinčního prostředí architekturu vysoké kvality a nového pojetí proměňujícího se pružně v součinnosti s plynutím času a nově vystávajícími požadavky na architekturu. Z roku 1927 pochází návrh místecké národní záložny od pražského architekta Bohumila Hübschmanna, který pro reprezentativní třídu vytvořil budovu ve stylu moderního klasicismu. Na

její výzdobě se podíleli Joža Úprka a František Kysela. Novostavbu frýdecké záložny mnohem moderněji a dynamičtěji pojal přerovský architekt Robert Motka. Architektonicko-urbanistický návrh na rozrůstání dělnické oblasti Lískovec u Frýdku vypracoval významný brněnský architekt Bohuslav Fuchs. Ten se nechal ovlivnit produkcí Waltera Gropia a navrhl dělnickou kolonii vystavěnou z továrně vyráběných článků, které se seskládaly do malých jednoduchých řadových domků. Můžeme to považovat za jednu z mála Fuchsových realizací ve stylu vědeckého funkcionalismu.

Od počátku třicátých let zejména v Místku vyrůstají budovy z projekční kanceláře bratří Šlapetů, jejichž tvorba bezpochyby patří k nejzajímavějším počínům ve městě. Jejich vily ve stylu „bílého funkcionalismu“, modernizace hotelu Přerov či obchodního domu Kapek zahájily éru pronikání funkcionalistické a později organické architektury do Místku a také Frýdku. Dokladem je objednávka města na projekt okresního úřadu a četnické stanice v roce 1936.

Funkcionalismus trochu jiného rázu sem přinášeli brněnští architekti. Po téměř celé desetiletí se ve Frýdku stavěl areál nemocnice. Při té příležitosti město ze soutěží na jednotlivé pavilony obdrželo řadu návrhů architektů místních, ale také významnějších architektů odjinud. Realizovaly se však spíše konzervativnější projekty a tak neprošel ani dětský pavilon od specialisty na nemocniční architekturu Bedřicha Rozehna. Ve Frýdku i v Místku si stavebníci oblíbili tvorbu jiného brněnského architekta, a to Miloše Lamla, jehož díla jsou střízlivější a pro místní konzervativní obyvatelstvo pravděpodobně přijatelnější. S příklady jeho produkce se setkáváme právě v návrhu hlavního pavilonu chirurgie v nemocnici ve Frýdku z roku 1931 nebo také okresního domu sociální péče v Místku z roku 1934. Další zajímavý nerealizovaný návrh pocházel z ruky Josefa Kranze, který načrtl moderní funkcionalistickou budovu

školy. Frýdečtí obyvatelé se seznámili také se zlínskou architektonickou produkcí, a to skrze Baťovu stavební kancelář, která vyprojektovala obchodní dům Baťa na Zámeckém náměstí.

Cestu střídmější architektury modernistického stříhu si vybral Ludvík Juroš při zpracovávání návrhu budovy sokolovny s kinosálem, tělocvičnou a restaurací. Holandskou architekturou se snad v projektu městského chudobince inspiroval Stanislav Paseka.

Obě města tíhla k vzezření moderního velkoměsta. Známkou toho je obesílání významných osobností při vypisování soutěží na veřejné stavby, avšak ne vždy úspěšně. Realizace limitovaly jak finanční možnosti malého města postrádajícího silnou průmyslovou základnu, tak preference nevýrazného či lépe nenápadného užití moderního jazyka. Jistým způsobem se však změny v architektonickém dění v kulturních centrech odrazily také ve frýdecko-místecké tvorbě, která aktuální trendy reflektovala způsobem sobě vlastním.

Architektura Frýdku a Místku vzniklá v první polovině 20. století se vyznačovala určitou zajímavostí, avšak následující období druhé poloviny století ovládla panelová sídlištní výstavba, která postrádá architektonickou kvalitu a navíc mnohdy bezohledně pohltila starší a mnohem hodnotnější zástavbu. Obdobným nenávratným zásahem byla výstavba čtyřproudové komunikace, která protнула obě města a nahradila několik budov vystavěných na reprezentativních třídách Wilsonových ve Frýdku a Místku. Připomeňme obchodní dům, ve kterém se nacházel berní úřad, od Františka Fialy a Františka Grossmanna, Hückelův obchodní dům z ruky Waltera Pohla nebo také secesní obchodní a obytný dům od dvojice vídeňských architektů Oscara Neumanna a Arthura Barona.

- ¹ Jaromír Polášek, *Novodobí podnikatelé. Frýdek-Místek a okolí*, Liberec 1998, s. 7.
- ² Heslo Frýdek-Místek. Místní část Frýdek, in: Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska I*, sv. A/I, Praha 1994, s. 438-442, cit. s. 438.
- ³ *Ibidem*, s. 444.
- ⁴ Ladislav Hosák, *Historický místopis země Moravsko-slezské*, Praha 2004, s. 699.
- ⁵ Viz Polášek (pozn. 1), s. 6.
- ⁶ *Ibidem*, s. 7.
- ⁷ *Ibidem*, s. 6.
- ⁸ Petr Juřák, *Frýdek-Místek*, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek 2002, s. 1
- ⁹ Pavel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I.*, A-G, Praha 1996, s. 832.
- ¹⁰ Jiří Kotásek, *Nejstarší dějiny Frýdku*, 1. díl, Frýdek-Místek 2008, s. 70-73. V textilkách se zpracovávala převážně bavlna ze zámoří. Frýdecký textilní průmysl se dokázal přizpůsobit požadavkům a tak obstál i na světovém trhu. Do první světové války továrny vyráběly jen bílé zboží, za války vyráběli též zboží papírové. Po válce došlo opět k reorganizaci a vyrábělo se zboží bavlněné bílé, barevné, vzorkované a taky hedvábí a umělé hedvábí.
- ¹¹ Viz Kuča (pozn. 9), s. 828, 832.
- ¹² *Ibidem*, s. 832.
- ¹³ *Ibidem*, s. 837.
- ¹⁴ *Ibidem*, s. 833-8.
- ¹⁵ *Ibidem*, s. 838.
- ¹⁶ Němci získávali ve Slezsku politickou i hospodářskou moc – v roce 1880 bylo 48, 9% Němců, 23% Čechů, zbytek tvořili Poláci a jiné národnosti. V roce 1910 bylo 43, 9% Němců a 23% Čechů. Sousední Morava byla ze tří čtvrtin česká. V roce 1910 měla 71, 75% Čechů a 27, 62% Němců. In: Jiří Kotásek, *Nejstarší dějiny Frýdku*, 1. díl, Frýdek-Místek 2008, s. 1.
- ¹⁷ Alena Matějová, Česká škola ve Frýdku nebyla samozřejmostí, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 7/2006, Frýdek-Místek, s. 163-168.
- ¹⁸ Viz Kotásek (pozn. 10), s. 1.
- ¹⁹ Bronislav Kališ, Období let 1918-1938, in: Antonín Hrozek – Bronislav Kališ – Emil Konvička, *700 let Frýdku – Místku*, Frýdek – Místek 1965, s. 82.
- ²⁰ *Ibidem*, s. 84-85.
- ²¹ Příspěvek k zápasu o nerovnoprávnost ve Slezsku, *Opavský týdeník XII*, 1881, č. 28, 25.5., s. 1.
- ²² Jaroslava Fimanová – Václav Krpeš, *Vlastivěda okresu Frýdek – Místek*, Frýdek – Místek 1978, s. 49.
- ²³ Viz Polášek (pozn. 1), s. 9.
- ²⁴ Viz Matějová (pozn. 17), s. 165.
- ²⁵ Poměr se změnil až po vzniku ČSR, kdy byly od druhého pololetí v únoru 1919 zřízeny ve Frýdku veřejné české školy a po provedeném zápisu se do nich přihlásilo téměř 1300 žáků. Tímto datem a aktem soukromá matiční škola dokončila své poslání. In: SOKA Frýdek-Místek; Antonín Hrozek, *Dvacet let české soukromé školy ve Frýdku*, nedatováno.
- ²⁶ Viz Kotásek (pozn. 10), s. 135-8.
- ²⁷ Alena Matějová, *Archiv města Místku 1578-1942*, Okresní archiv ve Frýdku – Místku, Frýdek – Místek 1979, s. 1-13.
- ²⁸ Antonín Hrozek, Školství na Frýdecku, in: Vladimír Škuta, *Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku*. 28. 6. – 29. 7. 1935, Frýdek 1935, s. 45-48, cit. s. 47.
- ²⁹ Viz Kotásek (pozn. 10), s. 118-120.
- ³⁰ Jaromír Polášek – Jiřina Polášková, *Ve stínu frýdecké synagogy*, Frýdek-Místek 2000, s. 17.
- ³¹ Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č.12566/8-3515.
- ³² SOKA F-M, AM Frýdek, inv. č. 551, kart. 125, Emanuel Rottek, s. 537.
- ³³ Eva Vojkovská, Zmizelé domy z konce 19. a počátku 20. století ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 11/2010, Frýdek-Místek, s. 72.
- ³⁴ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 333, kart. 194, signovaný plán Rudolfa Aulega z roku 1892.
- ³⁵ Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č. 3100.

- ³⁶ SOKA F-M, MěNV F-M, inv. č. 333, kart. 188, plán Antona Bezděka z roku 1901.
- ³⁷ Zdeněk Buchta, 100 let od položení základního kamene evangelického kostela ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 11/2010, Frýdek-Místek s. 97.
- ³⁸ *Ibidem*, s. 98.
- ³⁹ *Ibidem*, s. 100.
- ⁴⁰ Józef Golec - Stefania Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*. T. 3, Cieszyn 1998, s. 114.
- ⁴¹ Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, městský dům, r.č. 29330/8-2882.
- ⁴² Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č. 3100.
- ⁴³ Viz Kotásek (pozn. 10), s. 164-7.
- ⁴⁴ Pavel Zatloukal, *Počátky moderní architektury na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 1981, s. 37.
- ⁴⁵ <http://www.architektenlexikon.at>, vyhledáno 24. 4. 2011.
- ⁴⁶ Oskar Neumann, 1870-1951, syn vlastníka továrny Leopolda Neumanna ve Frýdku. Pocházel z měšťácké rodiny, získal dobré základní vzdělání a odešel na střední školu do Opavy. V roce 1889 ji ukončil maturitou a v témže roce se zapsal na Technickou univerzitu ve Vídni. Během studií dokončil jeden rok dobrovolné služby v dělostřelectvu. V roce 1897 ukončil svá studia na stavební škole. V následujících letech se učil ve stavební firmě Lukeneder & Miserovsky a u architekta Friedricha Schöna. Po absolvování této praxe odjel na čtyřměsíční studijní cestu do Itálie. Po návratu si založil architektonické studio a pracoval na volné noze jako architekt.
- První stavby své kariéry architekta vytvořil v rodném Frýdku, kde přijal několik objednávek. Brzy se však rozhodl spolupracovat s mírně mladším architektem Arthurem Baronem. Později se zase osamostatnil. Oženil se s Adrienne Städtner, která však záhy zemřela na tuberkulózu. Spolu se sochařem Karlem Wollkem ji postavil pomník, mnohými obdivovaný. Během první světové války sloužil v letech 1917 a 1918 jako inženýr u letectva. Po válce vytvořil kvůli špatné hospodářské situaci jen několik stavebních projektů. Zpočátku pouze přijímal objednávky na úpravy a změny, ale později opět získal řadu lukrativních objednávek.
- Za druhé světové války byl pronásledován z rasových důvodů, byl to Žid a tak ztratil pravomoc k vykonávání povolání architekta. V srpnu 1938 se spolu se svou druhou manželkou Terezou nechal pokřtít jako člena anglikánské církve, aby snáz získali vízum do Anglie. Zda skutečně strávili pár let v exilu v Anglii, není potvrzeno. Zemřel v 82 letech ve Vídni.
- Shlédl se v použití květinové a figurální výzdoby a okrasných forem lineárních křivek ve stylu západního Art Nouveau, spíše než v geometrických tvarech vídeňské secese. Příkladem je dům ve Vídni na Schikanedergasse číslo 4. Těžiště práce Neumanna tvořila výstavba bytových domů. Pracoval se směsí různorodých forem klasicismu, secese, baroka a dalších tradičních stylů. Tak mohl každý klient dostat, co si přál. Pro Frýdek roku 1902 vyprojektoval ve spolupráci s Arturem Baronem spojitelnou. O rok později dva obytné domy ve Frýdku, v letech 1912-1913 vytvořil ve spolupráci se sochařem Karlem Wollkem pomník pro svou ženu Adrienne Neumann, dnes uložený ve vídeňském muzeu. Z jeho ruky pochází také rodinná hrobka Neumannů na frýdeckém židovském hřbitově. Z roku 1906 pochází projekt na tovární budovu pro firmu bratří Neumannů (Fabriksgebäude für Spinnerei Fa. Gebr. Neumann). Zdroj: <http://www.architektenlexikon.at>, vyhledáno 24. 4. 2011.
- ⁴⁷ Evidenční list. Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č. 36398/8-2885.
- ⁴⁸ *Ibidem*, r. č. 36398/8-2885.
- ⁴⁹ Vanda Skálová, Sepulkrální architektura, in: Vladimír Šlapeta, *Jan Kotěra, 1871-1923, Zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001, s. 303-325, cit. s. 307.
- ⁵⁰ Skálová (pozn. 49), cit. s. 307
- ⁵¹ *Ibidem*, s. 303.
- ⁵² Skálová (pozn. 49), cit. s. 303.
- ⁵³ *Ibidem*, cit. s. 306.
- ⁵⁴ Projektů s podpisem Hanse Pohla bylo několik, byly to zejména měšťánské stavby, například obytný dům pro pana Pomjanovského na Růžovém pahorku čp. 593 z roku 1898. Dům na ulici Hluboké čp. 35 pro Leopolda Žaara z roku 1901 nebo obytný dům na nároží ulic Mariánské a Tří Prutků čp. 40 z roku 1910 s prostory pro prodejnu Teofila a Julie Žuronkových. V místech těchto tří staveb se však dnes na-

chází rušná komunikace Revoluční.

⁵⁵ Buchta (pozn. 37), s. 98.

⁵⁶ Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č. 10941/8-3894.

⁵⁷ Viz Kotásek (pozn. 10), s. 116-117.

⁵⁸ Ibidem, s. 49.

⁵⁹ Ibidem, s. 49.

⁶⁰ Ibidem, s. 11.

⁶¹ Ibidem, s. 11.

⁶² Viz Fimanová – Krpeš (pozn. 22), s. 51.

⁶³ Viz Juřák (pozn. 8), s. 45-46.

⁶⁴ Ibidem, s. 45-46.

⁶⁵ Nová budova pro dívčí měšťanskou školu, *Noviny Těšínské* IX, 1902, 11. 10., s. 2.

⁶⁶ Výrazně se podílel na městské samosprávě, od roku 1918 zastával funkci vládního komisaře města a v letech 1927-32 byl starostou. Zasadil se zejména o městský podíl na výstavbě veřejných budov, převzít péči o školy, stavbu prvních obecních obytných domů. Stál také u založení Matice místecké, jejímž předsedou byl po čtyřicet let. Jako jeden z hlavních představitelů národního života stál u realizace krajských výstav (1874 a 1896) a roku 1926, při konání jubilejní výstavy v Místku, stál v čele výstavního výboru. 22. 11. 1933 jej město jmenovalo čestným občanem.

⁶⁷ Kateřina Lepíková, Spoř ve dnech dobrých pro čas nouze (Z historie Místecké spořitelny), in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 4/2003, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2003, s. 29.

⁶⁸ Ibidem, s. 30.

⁶⁹ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 11 a 12.

⁷⁰ Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č. 14465/8-2381.

⁷¹ PZ, [Pavel Zatloukal], heslo František Fiala, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Dodatky, Academia Praha 2006, s. 200.

⁷² Obchodníci v Místku, *Noviny Těšínské* XV, 1908, č. 2, 5. 12., s. 1.

⁷³ *Noviny Těšínské* XV, 1908, č. 2, 5. 12., s. 1.

⁷⁴ Blížící se volby, *Noviny Těšínské* XVI, 1909, č. 33, 31. 3., s. 4.

⁷⁵ Výsledky voleb, *Noviny Těšínské* XVI, 1909, č. 33, 31. 3., s. 4.

⁷⁶ Stavba druhé české školní budovy, *Noviny Těšínské* XVI, 1909, č. 6, 18. 12., s. 4.

⁷⁷ Obchodník Elzer, *Noviny Těšínské* XVII, 1910, č. 1, 3. 12., s. 4.

⁷⁸ Karel Procházka, Tři listy z dějin národního probuzení na Místecku, in: *Těšínsko, Vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek – Místek* I, 1969, s. 31-37.

⁷⁹ Viz Juřák, (pozn. 8), s. 23.

⁸⁰ Ibidem, s. 41-42.

⁸¹ Viz Fimanová – Krpeš, (pozn. 22), s. 53.

⁸² Jan Rumian, *Sto let Národního domu 1896-1996*, Frýdek – Místek 1996, s. 10-15.

⁸³ Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č. 12355/8-3959.

⁸⁴ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 11 a 12.

⁸⁵ Evidenční list, Památkový ústav Ostrava, Leoš Mlčák, r. č. 14465/8-2381.

⁸⁶ Viz Lepíková, (pozn. 67), s. 32-3.

⁸⁷ Viz Zatloukal (pozn. 71) s. 200.

⁸⁸ *Kronika magistrátního města Frýdku, 1918-1965*, I. díl, Kronika města Frýdku, s. 4.

⁸⁹ Viz *Kronika magistrátního města Frýdku, 1918-1965* (pozn. 88), s.6.

⁹⁰ Augustin Schmid, Osvětová činnost na Frýdecku, in: Vladimír Škuta, *Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku*, 28. 6. - 29. 7. 1935, Frýdek 1935, s. 132.

⁹¹ Viz *Kronika magistrátního města Frýdku, 1918-1965* (pozn. 88), s. 7.

⁹² Ibidem, s. 7-8.

⁹³ Ibidem, s. 19.

⁹⁴ Ibidem, s. 21-22.

- ⁹⁵ Ibidem, s. 19.
- ⁹⁶ Ibidem, s. 22.
- ⁹⁷ Ibidem, s. 23.
- ⁹⁸ Ibidem, s. 24.
- ⁹⁹ Ibidem, s. 26.
- ¹⁰⁰ Ibidem, s. 28.
- ¹⁰¹ Frýdek, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 13, 6. 4., s. 1.
- ¹⁰² S kopce dolů, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 34, 28. 9., s. 2.
- ¹⁰³ Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 46, 21. 12., s. 3.
- ¹⁰⁴ Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 32, 14. 9., s. 2.
- ¹⁰⁵ Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 37, 19. 10., s. 2.
- ¹⁰⁶ Myšlenka postavit pomník T. G. Masaryka, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 38, 26. 10., s. 1.
- ¹⁰⁷ Spolek pro postavení pomníku prezidentu T. G. Masarykovi, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 13, 4. 4., s. 1.
- ¹⁰⁸ Viz *Kronika magistrátního města Frýdku, 1918-1965* (pozn. 88), s. 23.
- ¹⁰⁹ Nový hotel ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 40, 9. 11, s. 1.
- ¹¹⁰ Zboření tří domů, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 20, 8. 6, s. 1.
- ¹¹¹ Přístavba frýdecké spořitelny, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 25, 13. 7, s. 2.
- ¹¹² Stavba části budovy frýdecké spořitelny, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 28, 3. 8, s. 2.
- ¹¹³ Přístavba frýdecké spořitelny, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 26, 20. 6., s. 3.
- ¹¹⁴ Občanská záložna ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 29, 17. 8, s. 1.
- ¹¹⁵ Úroveň novostavby Občanské záložny ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 44, 7. 12, s. 3.
- ¹¹⁶ Josef Štolba, Z dějin válcovny plechů. Karlova huť, in: Vladimír Škuta, *Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku, 28. 6. - 29. 7. 1935*, Frýdek 1935, s. 71.
- ¹¹⁷ Lipinské závody, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 16, 27. 4., s. 2.
- ¹¹⁸ Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966, s. 10-11.
- ¹¹⁹ Stavební ruch ve Frýdku a okolí, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 34, 23. 8., s. 3.
- ¹²⁰ Viz Matějová (pozn. 27), s. 1-13.
- ¹²¹ Viz Kališ (pozn. 19), s. 98-99.
- ¹²² Radek Lipowski, Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny v Místku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku, 4/2003*, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2003, s. 53.
- ¹²³ Ibidem, s. 52-53.
- ¹²⁴ SOkA Frýdek - Místek, Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny.
- ¹²⁵ SOkA Frýdek - Místek, Veřejná výstavba - bytová družstva.
- ¹²⁶ SOkA Frýdek - Místek, Veřejná výstavba - bytová družstva.
- ¹²⁷ Jan Klema, architekt a stavitel v Místku. Projektuje a provádí rodinné domy, vilky a stavby tovární.
- ¹²⁸ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 129 a 130.
- ¹²⁹ Jaroslav Čermák, stavitel v Místku, narozen 1895 v Praze, majitel firmy Jaro Čermák, stavitel v Místku. Vystudoval při vyšší státní průmyslové škole v Praze, v roce 1918 byl po řádných zkouškách přijat do speciální školy architektury Janem Kotěrou. Postavil velké množství staveb, veřejných budov, továrních objektů, silnic i mostů.
- ¹³⁰ Viz Juřák (pozn. 8), s. 47-48.
- ¹³¹ SOkA Frýdek - Místek, Veřejná výstavba - domy pro státní zaměstnance, vojenské velitelství, inv. č. 479, karta 151.
- ¹³² Tři dvoupatrové důstojnické domy v Místku, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký I*, 1923, 24. 10., s. 4.
- ¹³³ Stavby domů pro důstojníky v Místku, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký I*, 1923, 17. 11., s. 4.
- ¹³⁴ Oslavy vinobraní v Německém domě, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku I*, 1924, č. 19, 8. 11., s. 3.
- ¹³⁵ Stavba pro německou mateřskou školku, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku I*, 1924, č. 13, 27. 9., s. 3.

- ¹³⁶ Příchod českého pluku č. 8 „Slezského“, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku I*, 1924, č. 19, 8. 11., s. 3.
- ¹³⁷ Jednání městského zastupitelstva, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku I*, 1924, č. 13, 23. 12., s. 3.
- ¹³⁸ Viz Lepíková, (pozn. 67), s. 37-38.
- ¹³⁹ SOkA Frýdek - Místek, Přestavba městské nemocnice, inv. č. 433, karton 112.
- ¹⁴⁰ Městská nemocnice v Místku, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký II*, 1924, 6. 6., s. 4.
- ¹⁴¹ Stavební akce města Místku, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku II*, 1925, č. 31, 1. 8., s. 2.
- ¹⁴² Náčrtky losových domů, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku II*, 1925, č. 16, 17. 10., s. 3.
- ¹⁴³ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 124.
- ¹⁴⁴ Stavební ruch v Místku, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku III*, 1926, č. 37, 18. 9., s. 2.
- ¹⁴⁵ SOkA Frýdek - Místek, Jubilejní krajská výstava, inv. č. 402, karton 62.
- ¹⁴⁶ Ibidem, inv. č. 402, karton 62.
- ¹⁴⁷ Ibidem, inv. č. 402, karton 62.
- ¹⁴⁸ Viz Lepíková, (pozn. 67), s. 37-38.
- ¹⁴⁹ František Linhart, *Knih o Místku*, Místek 1929, s. 98.
- ¹⁵⁰ SOkA Frýdek - Místek, Veřejná výstavba – stavební spisy veřejných budov, Národní dům, kino, inv. č. 479, karton 143.
- ¹⁵¹ Karel Procházka, Místek dneška, in: *Pavilon města Místku na výstavě Bezručova kraje*, Musejní odbor matice místecké, Frýdek 1935, s. 11-13.
- ¹⁵² Ibidem, s. 11-13.
- ¹⁵³ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 132.
- ¹⁵⁴ Alois Kubíček, *Bohumil Hypšman*, Praha 1961, s. 9.
- ¹⁵⁵ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 132.
- ¹⁵⁶ Karel Procházka, Půlstoletí národní, kulturní a hospodářské práce Národní záložny Místecké, 1886-1936, in: *Frýdecko – Místecký kraj XIII*, 1936, 24. 10., s. 1.
- ¹⁵⁷ Stavební ruch v Místku, *Místecko-Frýdecké noviny XXI*, 1928, 10. 3., s. 3.
- ¹⁵⁸ Slavnostní předání nové budovy, *Místecko-Frýdecké noviny XXI*, 1928, 14. 1., s. 3.
- ¹⁵⁹ Slavnostní odevzdání budovy vojenským úřadům v Místku, *Místecko-Frýdecké noviny XXI*, 1928, 4. 2., s. 3.
- ¹⁶⁰ Na stavbu domů pro vojenské gážisty, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký VII*, 1929, 8. 3., s. 4.
- ¹⁶¹ SOkA Frýdek - Místek, Veřejná výstavba - domy pro státní zaměstnance, vojenské velitelství, inv. č. 479, karton 151.
- ¹⁶² Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 99.
- ¹⁶³ Heslo Laml, Miloš, in: Anděla Horová (red.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006, s. 436.
- ¹⁶⁴ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 100.
- ¹⁶⁵ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 98.
- ¹⁶⁶ Ruch v našem městě, *Frýdecko – Místecký kraj VI*, 1929, č. 14, 13. 4., s. 2.
- ¹⁶⁷ Zřízení stavebního úřadu města Místku, *Frýdecko – Místecký kraj VI*, 1929, č. 8, 2. 3., s. 2.
- ¹⁶⁸ SOkA Frýdek - Místek, Veřejná výstavba – stavební spisy veřejných budov, Národní dům, kino, inv. č. 479, karton 143.
- ¹⁶⁹ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 132.
- ¹⁷⁰ Ibidem, dům čp. 132.
- ¹⁷¹ Viz Kubíček (pozn. 153), s. 9.
- ¹⁷² Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 132.
- ¹⁷³ Viz Kubíček (pozn. 153), s. 9.

- ¹⁷⁴ Viz Procházka (pozn. 155), s. 1.
- ¹⁷⁵ Městský úřad Frýdek – Místek, archiv stavebního odboru, dům čp. 98.
- ¹⁷⁶ Nová hasičská zbrojnice v Místku, *Místecko-Frýdecké noviny* XXI, 1928, 11. 2., s. 3.
- ¹⁷⁷ Antonín Přecechtěl, *60 let sboru dobrovolných hasičů města Místku, 1874-1934*, Stanislav Novosad v Místku 1934, s. 32.
- ¹⁷⁸ *Ibidem*, s. 34.
- ¹⁷⁹ Viz Juřák (pozn. 8), s. 47-48.
- ¹⁸⁰ Laciné byty v obecních domech v Místku, *Frýdecko-Místecký kraj* VII, 1930, č. 5, 1. 2., s. 3.
- ¹⁸¹ Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1929, č. 43, 30. 11., s. 3.
- ¹⁸² Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo, *Frýdecko-Místecký kraj* VIII, 1931, č. 18, 2. 5., s. 3.
- ¹⁸³ Stavební ruch ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj* XIII, 1936, č. 11, 23. 5., s. 2.
- ¹⁸⁴ Chcete bydlet?, *Frýdecko-Místecký kraj* VIII, 1931, č. 26, 27. 6., s. 2.
- ¹⁸⁵ Bytová nouze, *Frýdecko-Místecký kraj* VIII, 1931, č. 30, 25. 7., s. 3.
- ¹⁸⁶ Stavba nové školní budovy ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj* VIII, 1931, č. 2, 10. 1., s. 2.
- ¹⁸⁷ Nová škola ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj* VIII, 1929, č. 5, 6. 7., s. 2.
- ¹⁸⁸ Stavba školy ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1931, č. 1, 3. 1., s. 2.
- ¹⁸⁹ Snadno a rychle, *Frýdecko-Místecký kraj* XI, 1932, č. 9, 25. 3., s. 1.
- ¹⁹⁰ Klín klínem, *Frýdecko-Místecký kraj* IX, 1932, č. 19, 14. 5., s. 1.
- ¹⁹¹ O spolkovém domě, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1929, č. 1, 5. 1., s. 1.
- ¹⁹² Vážná věc, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1929, č. 1, 13. 1., s. 2.
- ¹⁹³ Na stavbu Sokolovny, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1929, č. 1, 5. 1., s. 2.
- ¹⁹⁴ Mimořádná valná hromada, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1929, č. 17, 11. 5., s. 1.
- ¹⁹⁵ Pro Sokola všechno, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1929, č. 26, 20. 7., s. 3.
- ¹⁹⁶ Sokolovna ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj* VI, 1929, č. 34, 28. 9., s. 2.
- ¹⁹⁷ Josef Kopecký, *Historie chirurgického oddělení Nemocnice ve Frýdku-Místku*, Frýdek-Místek 2008, s. 7-8.
- ¹⁹⁸ Z činnosti okresní nemocnice ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj* XIV, 1937, č. 2, 30. 1., s. 2.
- ¹⁹⁹ V Masarykově veřejné okresní nemocnici ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj* XIV, 1937, č. 22, 6. 11., s. 3.
- ²⁰⁰ K zadání stavebních prací při nadstavbě epidemického pavilonu ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj* XIV, 1937, č. 16, 21. 8., s. 3.
- ²⁰¹ Přestavba frýdecké nemocnice za 1.400.000 Kč, *Frýdecko – Místecký kraj* XV, 1938, č. 9, 23. 4., s. 3.
- ²⁰² Petr Pelčák – Vladimír Šlapeta – Ivan Wahla (eds.), *Bedřich Rozehnal. 1902-1984*, Brno 2009, s. 30.
- ²⁰³ Kateřina Lepíková, Okrašlovací spolek ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 3/2002, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2002, s. 36-43.
- ²⁰⁴ SOkA Frýdek – Místek, Okrašlovací spolek ve Frýdku, Kniha zápisů o schůzích Okrašlovacího spolku ve Frýdku a korespondence Okrašlovacího spolku ve Frýdku.
- ²⁰⁵ SOkA Vsetín, Kupka Bohumír, inv. č. 82, Pavilon Bářské a hutní společnosti pro výstavu Bezručův kraj ve Frýdku, dle návrhu Bohumíra Kupky, 1935.
- ²⁰⁶ Vladimír Škuta, *Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku, 28.6.-29.7. 1935*, Frýdek 1935, s. 5.
- ²⁰⁷ Bařův palác ve Frýdku před dokončením, *Frýdecko – Místecký kraj* XVI, 1939, č. 5, 4. 3., s. 2.
- ²⁰⁸ Pomník padlým, Frýdecko – Místecký kraj, 23. dubna 1938, ročník XV, číslo 9, str. 2, Frýdecko – Místecký kraj, 13. srpna 1938, ročník XV, číslo 15, s. 2.
- ²⁰⁹ Budování rekreačního střediska v Karlově huti u Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj* XV, 1938, č. 16, 27. 8., s. 3.
- ²¹⁰ *Ibidem*, s. 3.
- ²¹¹ Ať žije český Frýdek!, *Frýdecko – Místecký kraj* XV, 1938, č. 20, 22. 11., s. 2.
- ²¹² Třetina domů ve Frýdku na prodej, *Frýdecko – Místecký kraj* XV, 1938, č. 4, 12. 2., s. 2.
- ²¹³ Frýdek chce stavět, *Frýdecko – Místecký kraj* XV, 1938, č. 22, 19. 11., s. 2.
- ²¹⁴ Dobrý stavební ruch ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj* XV, 1938, č. 22, 19. 11., s. 2.

- ²¹⁵ Stavba nové školní budovy ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj VIII*, 1931, č. 4, 31. 11., s. 2.
- ²¹⁶ Stavba školy ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 11, 15. 3., s. 1.
- ²¹⁷ Stavba školy, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 47, 22. 11., s. 2.
- ²¹⁸ Vladimír Šlapeta, *Josef Kranz 1901-1968, architektonické dílo*, Praha 1979, s. 5.
- ²¹⁹ Peter Pfankuch, *Hans Scharoun. Bauten, Entwürfe, Texte*. Berlin 1974, s. 74-75.
- ²²⁰ Slavnostní otevření veřejné nemocnice ve Frýdku, *Moravskoslezské slovo IV*, 1935, č. 19, 31. 8., s. 1.
- ²²¹ Viz Pelčák – Šlapeta – Wahla (pozn. 201), s. 24.
- ²²² Stavíme Sokolovnu ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VIII*, 1931, č. 24, 13. 6., s. 1.
- ²²³ Frýdecká sokolovna, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 21, 24. 5., s. 1.
- ²²⁴ Radomír Michna, Osudy staré frýdecké radnice aneb historická památka či „prohnilá barabizna“, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 3/2002, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2002, s. 59-68, cit. s. 59.
- ²²⁵ SOkA Frýdek-Místek, AM Frýdek, inv. č. 1711.
- ²²⁶ Prodej staré radnice ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj XIII*, 1936, č. 11, 23. 5, s. 2.
- ²²⁷ Dva hlasy o odprodeji staré frýdecké radnice, *Frýdecko – Místecký kraj XIII*, 1936, č. 13, 20. 6, s. 3.
- ²²⁸ Postaví Baťa ve Frýdku Dům služby?, *Frýdecko – Místecký kraj XIII*, 1936, č. 20, 26. 9, s. 2.
- ²²⁹ Stará radnice a pošta, *Frýdecko – Místecký kraj XIII*, 1936, č. 24, 21. 11., s. 2.
- ²³⁰ SOkA Frýdek-Místek, AM Frýdek, inv. č. 1711; Původní šíře vozovky činila 4, 95 m + 2 chodníky o šířce 1, 7 a 1 m = 7, 65. Nově povolená minimální šířka vozovky po demolici byla stanovena na 6, 30 + 2 přídlažby po 1 m + 2 chodníky po 1, 85 a 1, 55 = celkem 11, 70 m.
- ²³¹ Viz Michna (pozn. 223), cit. s. 63.
- ²³² Vladimír Škuta, Z historie radničních budov ve Frýdku-Místku, *Těšínsko*, 1974, č. 4, s. 17.
- ²³³ Frýdecká radnice památkou?, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 3, 13. 2., s. 3.
- ²³⁴ Frýdecká radnice prodána, *Frýdecko – Místecký kraj XIII*, 1936, č. 27, 31. 12., s. 2.
- ²³⁵ Viz Kališ (pozn. 19), s. 103-104.
- ²³⁶ Je to trojdílné dlouhé horizontální zdvojené okno o výšce 120 cm, jeho střední díl o šířce 150 nebo 180 cm je zasklen napevno, zatímco obě boční křídla o šířce 90 cm jsou otevírací.
- ²³⁷ Vladimír Šlapeta, Obytné stavby Lubomíra a Čestmíra Šlapetových v kontextu funkcionalismu na Moravě, In: Vladimír Šlapeta - František Musil - Václav Jandáček, *Stavební kniha 2003. Funkcionalismus na Moravě*. Brno 2003, s. 153.
- ²³⁸ Ibidem, s. 157.
- ²³⁹ Na Wilsonově třídě v Místku, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 19, 10. 5., s. 1.
- ²⁴⁰ Viz Lipowski (pozn. 121), s. 55.
- ²⁴¹ SOkA Frýdek – Místek, Úprava Smetanových sadů (stavba veřejného záchodku, alpinária, vodotrysku, cesty, osvětlení aj.), 1933-1939, inv. č. 10, karton 2.
- ²⁴² V Místku se dláždí, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 17, 30. 4., s. 3.
- ²⁴³ Další úprava chodníků, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 18, 7. 5., s. 3.
- ²⁴⁴ Stavba okresního sociálního domu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XI*, 1934, č. 38, 20. 10., s. 3.
- ²⁴⁵ SOkA Frýdek-Místek, Okresní péče o mládež, Místek.
- ²⁴⁶ Stavba finanční budovy v proudu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 14, 9. 4., s. 3.
- ²⁴⁷ Místecké stavby, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 25, 25. 6., s. 3.
- ²⁴⁸ Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, Olomouc – Brno 2003, s. 98-99.
- ²⁴⁹ Čestmír Šlapeta, Dům lékaře v Místku, *Stavební rádce VII*, č. 326, s. 131.
- ²⁵⁰ Stavební ruch v Místku, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 25, 25. 6., s. 3.

- ²⁵¹ Stavební komise, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 40, 8. 10., s. 3.
- ²⁵² Slabý stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku X*, 1933, č. 18, 6. 5., s. 3.
- ²⁵³ Viz Kališ (pozn. 19), s. 109-110.
- ²⁵⁴ Letošní stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIII*, 1936, č. 12, 6. 6., s. 3.
- ²⁵⁵ Přístavba státního reálného gymnázia, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XII*, 1935, č. 16, 20. 4., s. 3.
- ²⁵⁶ Tedy se bude gymnázium konečně stavět, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIII*, 1936, č. 19, 12. 9., s. 3.
- ²⁵⁷ Velmi slabý stavební ruch v minulém roce, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 2, 30. 1., s. 2.
- ²⁵⁸ Péče o nezaměstnané v okrese místeckém, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 2, 30. 1., s. 2.
- ²⁵⁹ Stav nezaměstnanosti v okrese místeckém, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 16, 21. 8., s. 3.
- ²⁶⁰ Bytové poměry u nás, *Frýdecko – Místecký kraj XIII*, 1936, č. 4, 15. 2., s. 3.
- ²⁶¹ V Místku stále nedostatek bytů, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 15, 7. 8., s. 3.
- ²⁶² Stavba nouzových domů v Místku, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 12, 19. 6., s. 3.
- ²⁶³ V Místku se očekává větší stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 6, 27. 3., s. 3.
- ²⁶⁴ Jednání o zřízení městské veřejné nemocnice, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 9, 8. 5., s. 3.
- ²⁶⁵ Anketa o příčinách slabého stavebního ruchu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 19, 2. 10., s. 3.
- ²⁶⁶ Město Místek a stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XVI*, 1939, č. 11, 27. 5., s. 3.
- ²⁶⁷ SOkA Frýdek - Místek, Veřejná výstavba - činžovní domy.
- ²⁶⁸ Viz Perůtka (pozn. 247), s. 85.
- ²⁶⁹ Čestmír Šlapeta, kronika, *Vzpomínky prastařka I-VI rukopis*. Rukopis, Gauting 1989-1992, s. 89-90.
- ²⁷⁰ Viz Šlapeta (pozn. 236), s. 153.
- ²⁷¹ Viz Perůtka (pozn. 247), s. 86.
- ²⁷² Lubomír Šlapeta a Čestmír Šlapeta, Rodinný dům. *Moravskoslezský deník*, 23. 11. 1932.
- ²⁷³ Viz Perůtka (pozn. 247), s. 87-89.
- ²⁷⁴ Viz Šlapeta (pozn. 236), s. 157.
- ²⁷⁵ Viz Perůtka (pozn. 247), s. 90.
- ²⁷⁶ Stavba okresního sociálního domu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XI*, 1934, č. 38, 20. 10., s. 3.
- ²⁷⁷ SOkA Frýdek-Místek, Okresní péče o mládež, Místek.
- ²⁷⁸ Uskutečnění stavby městského chudobince, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 2, 16. 1., s. 2.
- ²⁷⁹ O místeckém chudobinci, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 51, 24. 12., s. 2.
- ²⁸⁰ SOkA Frýdek-Místek, Veřejná výstavba - finanční úřad, Místek.
- ²⁸¹ Vypsání soutěže na stavbu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 6, 13. 2., s. 3.
- ²⁸² Stavba finanční budovy v proudu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 14, 9. 4., s. 3.
- ²⁸³ Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, Dům JUDr. A. Macourka, notáře v Místku. *Stavební rádce VIII*, 1935, s. 55-56.

²⁸⁴ Ibidem, s. 55-56.

²⁸⁵ Viz Šlapeta (pozn. 236), s. 159.

²⁸⁶ Čestmír Šlapeta, Dům lékaře v Místku, *Stavební rádce* VII, č. 326, s. 131.

²⁸⁷ Viz Perůtka (pozn. 247), s. 150.

²⁸⁸ Záměna pozemků pro stavbu okresního úřadu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* XIV, 1937, č. 8, 24. 4., s. 3.

²⁸⁹ Plány pro stavbu okresního úřadu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* XIV, 1937, č. 7, 10. 4., s. 3.

²⁹⁰ Před stavbou budovy okresního úřadu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* XIV, 1937, č. 21, 28. 10., s. 3.

Adresář staveb:

Frýdek

Bruzovská čp. 1858, vlastní dům místního stavitele Antona Bezděka, Anton Bezděk, 1908.

Hluboká ulice čp. 60, městský řadový dům, 1912.

Husova ulice, Evangelický kostel, Hans Pohl, 1909-1910.

Jiráskova ulice čp. 488 a 489, obytný dvojdům, Ludvig Kametz, 1913.

Jiráskova ulice čp. 490, 491, dvoupatrový dvojdům, Ludvík Juroš, 1923.

Jiráskova ulice čp. 506, vila frýdeckého architekta a stavitele Julia Fischera, Julius Fischer, 1921.

Elišky Krásnohorské čp. 148-151, obytné domy Válcoven plechu, Emil Leo, 1930.

Elišky Krásnohorské, areál nemocnice, hlavní budova veřejné okresní nemocnice, Miloš Laml, 1931.

Elišky Krásnohorské, areál nemocnice, obytná a hospodářská budova, nemocnice, Vladislav Veselý, 1938.

Mariánské náměstí čp. 145, jednopatrový obchodní a obytný dům Rudolfa Pavelčáka, František Kolář, 1928.

Mariánské náměstí čp. 1288, jednopatrový dům milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, chudobinec a starobinec, 1928.

Mariánské náměstí čp. 1298, Rodinný dům Valentina Šebesty, Hans Pohl, 1923.

Masarykova třída čp. 454, chlapecká měšťanská škola, Anton Grosser, 1888.

Masarykova třída čp. 456, budova německého gymnázia korunního prince Rudolfa, 1903.

Masarykova třída čp. 492, Občanská záložna, Robert Motka, 1929.

Masarykova třída čp. 600, Okresní nemocenská pojišťovna, Ludvík Juroš, 1925.

Masarykova třída čp. 1131, Dům knihtiskaře Josefa Orla, Ludvík Juroš, 1925.

Masarykova třída čp. 1147, spořitelna s radnicí, Oscar Neumann, Arthur Baron, 1900-1902.

Nádražní třída čp. 1087, Hotel Škrabal, Eduard David, 1925.

Nádražní třída čp. 1099, 1100, obchodní a nájemní dům obchodnice Gabriely Slaninové, Jaro Čermák, 1923.

Novodvorská ulice čp. 667, Sokolovna, Ludvík Juroš, 1931.

Radniční ulice čp. 2, obchodní a obytný dům firmy Baťa, Baťova stavební kancelář, 1938.

Radniční ulice čp. 11, dům MUDr. Richarda Hradetschného, František Fiala, František Grossmann, 1907.

Radniční ulice čp. 1147, dostavba spořitelny, Antonín Grund, 1929.

Revoluční čp. 453, budova okresního soudu, Rudolf Aulegk, 1892.

Revoluční čp. 1280, židovská škola, Emil Hauke, 1898-1900.

Revoluční čp. 1282, budova sirotčince - Waisenhausbau, Ferdinand Heinrich, 1904.

Těšínská ulice, židovský hřbitov, hrobka Adolfa Landsbergera, Jan Kotěra, 1904.

Těšínská čp. 1167, obytný dům pro slečnu Alexandru Honsovou, Emil Hauke, 1909.

Slezská ulice čp. 763, Vila rodiny Neumannovy (Sekerova vila), Rudolf Aulegk, 1898.

Zámecké náměstí čp. 49, městský řadový dům, 1914.

Žižkova ulice čp. 500, vlastní dům místního stavitele Emila Haukeho, Emil Hauke, 1901-1902.

Nedochované stavby a nerealizované návrhy:

Česká škola – Národní dům, František Pecháč, 1900, nedochováno.

Dělnická kolonie v Lipině, Bohuslav Fuchs, 1929, Lískovec u Frýdku, nerealizováno nebo nedochováno.

Dům učitele Hugo Hampela, Emil Hauke, 1902, nedochováno.

Návrh školy, Josef Kranz, 1931, nerealizováno.

Návrh na rodinný dům manželů Viktora a Anny Egrových, Čestmír Šlapeta, 1931, nerealizováno.

Návrh na rodinný dům ředitelky Figarové, Čestmír Šlapeta, 1939, nerealizováno.

Návrh dětského pavilonu, nemocnice, Bedřich Rozehnal, 1938, nerealizováno.

Obchodní a obytný dům pro Jakoba Lerneru, Oscar Neumann, Arthur Baron, asi 1902, nedochováno.

Templ, Rudolf Aulegk, 1896, nedochováno.

Třípatrový obchodní dům Josefa Hückela, Walter Pohl, 1928, nedochováno.

Místek

Hlavní třída čp. 11 a 12, spořitelna s radnicí, J. Hudetz, 1895-1898.

Hlavní třída čp. 96, Avion, asi H. Ripper, 1904.

Hlavní třída čp. 109, Sokolská restaurace na okraji Smetanových sadů, J. Klema, 1922-32.

Hlavní třída čp. 110, finanční úřad, J. Čermák, 1930-32.

Hlavní třída čp. 111, cejchovní úřad, H. Ripper, 1910.

Hlavní třída čp. 112, městský biograf, J. Čermák, 1927.

Hlavní třída čp. 113, hlavní sál Německého domu, asi H. Ripper, 1913.

Hlavní třída čp. 132, národní záložna, B. Hübschmann, 1927-28.

Hlavní třída čp. 826-829, činžovní domy, Jaro Čermák, Rudolf Plachý, Jan Klema, 1940.

Kolaříkova ulice čp. 578 a 582, rodinný dvojdům B. Konečného a J. Palečka (P. Sieglové), L. a Č. Šlapetové, 1931.

Komenského čp. 402, dívčí měšťanská škola, autor nezjištěn, 1910.

Komenského čp. 436, obytná budova pro umístění 26 rodin gážistů, K. Röllig, 1928-29.

Komenského čp. 437 a 438, dvojitá obytná obecní budova pro důstojníky v Místku, J. Hendrych, J. Klema, 1923.

Komenského čp. 447, budova pro brigádní, posádkové a okresní doplňovací vojenské velitelství, J. Čermák, 1929-30.

Lidická ulice čp. 644, vila JUDr. A. Macourka, L. Šlapeta, 1932-33.

Malé náměstí čp. 103, nájemní dům MUDr. F. Vojkovského, L. a Č. Šlapetové, 1932-33.

Palackého ulice čp. 115, okresní úřad a četnická stanice, L. a Č. Šlapetové, 1936-40.

Palackého ulice čp. 121, Dům manželů Musilových, autor nezjištěn, 1903.

Palackého ulice čp. 122, Dům manželů Vincence a Heřmíny Procházkových, P. Plecháč, 1902.

Palackého ulice čp. 123, přístavba ke gymnáziu, V. Hejný, 1936-7.

Palackého ulice čp. 123, Státní reálné gymnázium, K. Welzl, 1899.

Palackého ulice čp. 124, obývací dům pro stavitele Josefa Rohana, J. Rohan, 1925.

Palackého ulice čp. 129 a 130, jednopatrový dvojdomek stavitele Jana Klemy a Albíny Tauchmanové, J. Klema, 1923.

Palackého ulice čp. 131, dvoupodlažní obytný a obchodní dům Hermanna Schnitzera z Místku, H. Ripper, 1910.

Palackého ulice čp. 134, Národní dům, A. Tebich, A. Staněk, Srna, 1896-1899.

Palackého ulice čp. 115, Okresní nemocenská pokladna, asi F. Kolář a J. Rubý, 1924.

Palackého ulice čp. 202, vlastní vila Jaro Čermáka, Jaro Čermák, 1925.

Pod Puklí čp. 215 a 216, domy z penzijního fondu městských zaměstnanců, J. Hendrych, J. Čermák, 1939.

Politických obětí čp. 119, dům stavitele Josefa Rohana, J. Rohan, 1903.

Politických obětí čp. 125, okresní sociální dům, M. Laml, 1934-35.

Stará cesta čp. 98, hasičská zbrojnice, J. Klema, 1928.

Stará cesta čp. 99, přestavba pivovaru pro finančního tajemníka Františka Růžičku, J. Čermák, 1928.

Stará cesta čp. 100, obytný a obchodní dům pro finančního tajemníka Františka Růžičku, M. Laml, 1928.

Školská čp. 401, městský chudobinec, S. Paseka, 1928-32.

U staré pošty čp. 745, hotel Přerov V. Golasíka, L. a Č. Šlapetové, 1930.

Nedochované stavby a nerealizované návrhy:

Návrh vily O. Landsbergera, L. Šlapeta, 1931.

Obchodní dům R. Kapka, L. a Č. Šlapetové, 1930, neprovedeno.

Obytný a obchodní dům pro továrníka Franze Ludvíka Rundta , F. Grossmann a F. Fiala, 1906.

Prameny a literatura

Muzeum města Brna

fondy: Archiv Bohuslava Fuchse

Archiv Josefa Kranze

Archiv Bedřicha Rozehnal

Muzeum umění Olomouc

Pozůstalost bratří Šlapetových

Státní okresní archiv ve Frýdku Místku

fondy: Archiv města Místek (1578-1942)

Archiv města Frýdek (1747-1945)

Berní správa Místek

Berní správa Frýdek – Místek

Pamětní kniha Místku I, 1926-1928

Pamětní kniha Místku II, 1928-1938

Pamětní kniha Místku III, 1938-1942

Pamětní kniha Frýdku – Místku, 1918–1965

Výstava Bezručova kraje

Městský úřad Frýdek-Místek, archiv stavebního odboru

Frýdek čp.: 2, 49, 60, 453, 456, 492, 493, 488, 489, 490, 491, 500, 600, 763, 1060, 1087, 1100, 1111, 1131, 1166, 1147, 1167, 1280, 1281, 1282, 1858.

Místek čp.: 11, 12, 30, 96, 98, 99, 100, 103, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 215, 216, 401, 402, 404, 436, 437, 438, 447, 578, 582, 644, 745, 826, 827, 828, 829.

Literatura

Soupis literatury je předložen ve dvou verzích, odpovídajících jednak abecednímu, jednak chronologickému řazení. Nejsou v něm zahrnuty četné bezejmenné a anonymní sloupky z dobových periodik. Jejich přehled následuje v samostatném celku.

Literatura abecedně

Ján Bákoš, *Periféria a symbolický skok*, Bratislava 2000.

Eve Blau – Monika Platzer, *Zrození metropole. Moderní architektura a město ve střední Evropě. 1890-1937*, Praha 2000.

Zdeněk Buchta, 100 let od položení základního kamene evangelického kostela ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 11/2010, Frýdek-Místek.

Jan Bukovský, *Historická úloha rustikalizace a provincialismu v architektuře*, Brno 1970.

Jaroslava Fimanová – Václav Krpeš, *Vlastivěda okresu Frýdek – Místek*, Frýdek – Místek 1978.

Józef Golec - Stefania Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*. T. 3, Cieszyn 1998.

Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Dodatky, Academia Praha 2006.

Anděla Horová (red.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006.

Ladislav Hosák, *Historický místopis země Moravsko-slezské*, Praha 2004.

Antonín Hrozek – Bronislav Kališ – Emil Konvička, *700 let Frýdku – Místku*, Frýdek – Místek 1965.

Antonín Hrozek, *Dvacet let české soukromé školy ve Frýdku*, nedatováno.

Iloš Chroněk, *Bohuslav Fuchs, celoživotní dílo*, Brno 1995.

Petr Juřák, *Frýdek-Místek*, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek 2002.

Josef Kopecký, *Historie chirurgického oddělení Nemocnice ve Frýdku-Místku*, Frýdek-Místek 2008.

Irena Korbelářová (a kolektiv), *Beskydy a pobeskydí 1895 – 1939*, Český Těšín 2001.

Jiří Kotásek, *Nejstarší dějiny Frýdku*, 1. díl, Frýdek-Místek 2008.

Alois Kubíček, *Bohumil Hypšman*, Praha 1961.

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl 1., Praha 1996.

Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966.

Kateřina Lepíková, Okrašlovací spolek ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 3/2002, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2002.

Kateřina Lepíková, Spoř ve dnech dobrých pro čas nouze (Z historie Místecké spořitelny), in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 4/2003, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2003.

František Linhart, *Kniha o Místku*, Místek 1929.

Radek Lipowski, Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny v Místku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 4/2003, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2003.

Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města (kniha druhá)*, Brno 2003.

Alena Matějová, *Archiv města Místku 1578-1942*, Okresní archiv ve Frýdku – Místku, Frýdek – Místek 1979.

Alena Matějová, Česká škola ve Frýdku nebyla samozřejmostí, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 7/2006, Frýdek-Místek.

Radomír Michna, Osudy staré frýdecké radnice aneb historická památka či „prohnilá barabizna“, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 3/2002, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2002.

Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.

Josef Pechar – Petr Ulrich, *Programy české architektury*, Praha 1981.

Petr Pelčák – Vladimír Šlapeta – Ivan Wahla (eds.), *Bedřich Rozehnal. 1902-1984*, Brno 2009.

Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, Olomouc – Brno 2003.

Peter Pfankuch, *Hans Scharoun. Bauten, Entwürfe, Texte*. Berlin 1974.

Jaromír Polášek – Jiřina Polášková, *Ve stínu frýdecké synagogy*, Frýdek-Místek 2000.

Jaromír Polášek, *Novodobí podnikatelé. Frýdek-Místek a okolí*, Liberec 1998.

Karel Procházka, Místek dneška, in: *Pavilon města Místku na výstavě Bezručova kraje*, Musejní odbor matice místecké, Frýdek 1935.

Antonín Přecechtěl, *60 let sboru dobrovolných hasičů města Místku, 1874-1934*, Místek 1934.

Jan Rumian, *Sto let Národního domu 1896-1996*, Frýdek – Místek 1996.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska I*, sv. A/I, Praha 1994.

Oldřich Starý, František Čermák a Gustav Paul, in: *Architektura ČSSR*, XXVIII., 1969.

Vladimír Škuta, *Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku. 28. 6. – 29. 7. 1935*, Frýdek 1935.

Čestmír Šlapeta, Dům lékaře v Místku, *Stavební rádce VII*, č. 326.

Čestmír Šlapeta, kronika, *Vzpomínky prastaříka I-VI rukopis*. Rukopis, Gauting 1989-1992.

Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, Dům JUDr. A. Macourka, notáře v Místku. *Stavební rádce VIII*, 1935.

Vladimír Šlapeta - František Musil - Václav Jandáček, *Stavební kniha 2003. Funkcionalismus na Moravě*. Brno 2003.

Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra, 1871-1923, Zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.

Vladimír Šlapeta, *Josef Kranz 1901-1968, architektonické dílo*, Praha 1979.

Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995.

Rostislav Švácha (ed.), *Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře*, Praha 1999.

Eva Vojkovská, Zmizelé domy z konce 19. a počátku 20. století ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 11/2010, Frýdek-Místek.

Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008.

Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta. Architektura v obraze Moravské Ostravy. 1890-1938*, Ostrava 2003.

Pavel Zatloukal, *Počátky moderní architektury na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 1981.

<http://www.architektenlexikon.at>, vyhledáno 24. 4. 2011.

Literatura chronologicky

Kronika magistrátního města Frýdku, 1918-1965, I. díl, Kronika města Frýdku.

František Linhart, *Kniha o Místku*, Místek 1929.

Antonín Přecechtěl, *60 let sboru dobrovolných hasičů města Místku, 1874-1934*, Místek 1934.

Pavilon města Místku na výstavě Bezručova kraje, Musejní odbor matice místecké, Frýdek 1935.

Vladimír Škuta, *Sborník výstavy Bezručova kraje ve Frýdku. 28. 6. – 29. 7. 1935*, Frýdek 1935.

Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, Dům JUDr. A. Macourka, notáře v Místku. *Stavební rádce VIII*, 1935.

Čestmír Šlapeta, Dům lékaře v Místku, *Stavební rádce VII*, č. 326, 1935.

Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.

Alois Kubíček, *Bohumil Hypšman*, Praha 1961.

Antonín Hrozek – Bronislav Kališ – Emil Konvička, *700 let Frýdku – Místku*, Frýdek – Místek 1965.

Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966.

Oldřich Starý, František Čermák a Gustav Paul, in: *Architektura ČSSR, XXVIII.*, 1969.

Jan Bukovský, *Historická úloha rustikalizace a provincialismu v architektuře*, Brno 1970.

Peter Pfankuch, *Hans Scharoun. Bauten, Entwürfe, Texte*. Berlin 1974.

Jaroslava Fimanová – Václav Krpeš, *Vlastivěda okresu Frýdek – Místek*, Frýdek – Místek 1978.

Alena Matějová, *Archiv města Místku 1578-1942*, Okresní archiv ve Frýdku – Místku, Frýdek – Místek 1979.

Vladimír Šlapeta, *Josef Kranz 1901-1968, architektonické dílo*, Praha 1979.

Josef Pechar – Petr Ulrich, *Programy české architektury*, Praha 1981.

Pavel Zatloukal, *Počátky moderní architektury na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 1981.

Čestmír Šlapeta, kronika, *Vzpomínky prastaříka I-VI rukopis*. Rukopis, Gauting 1989-1992.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska I*, sv. A/I, Praha 1994.

Iloš Chroněk, *Bohuslav Fuchs, celoživotní dílo*, Brno 1995.

Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995.

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, díl 1., Praha 1996.

Jan Rumian, *Sto let Národního domu 1896-1996*, Frýdek – Místek 1996.

József Golec - Stefania Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*. T. 3, Cieszyn 1998.

Jaromír Polášek, *Novodobí podnikatelé. Frýdek-Místek a okolí*, Liberec 1998.

Rostislav Švácha (ed.), *Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře*, Praha 1999.

Ján Bákoš, *Periféria a symbolický skok*, Bratislava 2000.

Eve Blau – Monika Platzer, *Zrození metropole. Moderní architektura a město ve střední Evropě. 1890-1937*, Praha 2000.

Jaromír Polášek – Jiřina Polášková, *Ve stínu frýdecké synagogy*, Frýdek-Místek 2000.

Irena Korbelářová (a kolektiv), *Beskydy a pobeskydí 1895 – 1939*,

Český Těšín 2001.

Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra, 1871-1923, Zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.

Petr Juřák, *Frýdek-Místek*, Muzeum Beskyd Frýdek-Místek 2002.

Kateřina Lepíková, Okrášlovací spolek ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 3/2002, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2002.

Radomír Michna, Osudy staré frýdecké radnice aneb historická památka či „prohnilá barabizna“, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 3/2002, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2002.

Kateřina Lepíková, Spoř ve dnech dobrých pro čas nouze (Z historie Místecké spořitelny), in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 4/2003, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2003.

Radek Lipowski, Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny v Místku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku*, 4/2003, Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv ve Frýdku – Místku, 2003.

Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města (kniha druhá)*, Brno 2003.

Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, Olomouc – Brno 2003.

Vladimír Šlapeta - František Musil - Václav Jandáček, *Stavební kniha 2003. Funkcionalismus na Moravě*. Brno 2003.

Jindřich Vybíral, *Zrození velkoměsta. Architektura v obraze Moravské Ostravy. 1890-1938*, Ostrava 2003.

Ladislav Hosák, *Historický místopis země Moravsko-slezské*, Praha 2004.

Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Dodatky, Praha 2006.

Anděla Horová (red.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006.

Alena Matějová, Česká škola ve Frýdku nebyla samozřejmostí, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku 7*, Frýdek-Místek 2008.

Josef Kopecký, *Historie chirurgického oddělení Nemocnice ve Frýdku-Místku*, Frýdek-Místek 2008.

Jiří Kotásek, *Nejstarší dějiny Frýdku*, 1. díl, Frýdek-Místek 2008.

Jindřich Vybíral (ed.), *Slavné vily Moravskoslezského kraje*, Praha 2008.

Petr Pelčák – Vladimír Šlapeta – Ivan Wahla (eds.), *Bedřich Rozehnal. 1902-1984*, Brno 2009.

Zdeněk Buchta, 100 let od položení základního kamene evangelického kostela ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku 11*, Frýdek-Místek 2010.

Eva Vojkovská, Zmizelé domy z konce 19. a počátku 20. století ve Frýdku, in: Alena Matějová, *Sborník státního okresního archivu ve Frýdku – Místku 11*, Frýdek-Místek 2010.

Antonín Hrozek, *Dvacet let české soukromé školy ve Frýdku*, nedatováno.

<http://www.architektenlexikon.at>, vyhledáno 24. 4. 2011.

Noviny

Opavský týdeník XII, 1881, č. 28, 25.5.

Nová budova pro dívčí měšťanskou školu, *Noviny Těšínské* IX, 1902, 11. 10.

Obchodníci v Místku, *Noviny Těšínské* XV, 1908, č. 2, 5. 12.

Noviny Těšínské XV, 1908, č. 2, 5. 12.

Stavba druhé české školní budovy, *Noviny Těšínské* XVI, 1909, č. 6, 18. 12.

Blížící se volby, *Noviny Těšínské* XVI, 1909, č. 33, 31. 3.

Výsledky voleb, *Noviny Těšínské* XVI, 1909, č. 33, 31. 3.

Obchodník Elzer, *Noviny Těšínské* XVII, 1910, č. 1, 3. 12.

Tři dvoupatrové důstojnické domy v Místku, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký* I, 1923, 24. 10.

Stavby domů pro důstojníky v Místku, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký* I, 1923, 17. 11.

Stavba pro německou mateřskou školku, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* I, 1924, č. 13, 27. 9.

Jednání městského zastupitelstva, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* I, 1924, č. 13, 23. 12.

Oslavy vinobraní v Německém domě, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* I, 1924, č. 19, 8. 11.

Příchod českého pluku č. 8 „Slezského“, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* I, 1924, č. 19, 8. 11.

Městská nemocnice v Místku, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký* II, 1924, 6. 6.

Stavební akce města Místku, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník*

hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku II, 1925, č. 31, 1. 8.

Náčrty losových domů, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku II*, 1925, č. 16, 17. 10.

Stavební ruch v Místku, *Frýdecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku III*, 1926, č. 37, 18. 9.

Stavební ruch v Místku, *Místecko-Frýdecké noviny XXI*, 1928, 10. 3.

Nová hasičská zbrojnice v Místku, *Místecko-Frýdecké noviny XXI*, 1928, 11. 2.

Slavnostní předání nové budovy, *Místecko-Frýdecké noviny XXI*, 1928, 14. 1.

Slavnostní odevzdání budovy vojenským úřadům v Místku, *Místecko-Frýdecké noviny XXI*, 1928, 4. 2.

Na stavbu domů pro vojenské gážisty, *Zpravodaj Místecko-Frýdecký VII*, 1929, 8. 3.

Ruch v našem městě, *Frýdecko – Místecký kraj VI*, 1929, č. 14, 13. 4.

Zřízení stavebního úřadu města Místku, *Frýdecko – Místecký kraj VI*, 1929, č. 8, 2. 3.

Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 43, 30. 11.

Nová škola ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VIII*, 1929, č. 5, 6. 7.

O spolkovém domě, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 1, 5. 1.

Vážná věc, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 1, 13. 1.

Na stavbu Sokolovny, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 1, 5. 1.

Mimořádná valná hromada, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 17, 11. 5.

Pro Sokola všechno, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 26, 20. 7.

Sokolovna ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 34, 28. 9.

Frýdek, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 13, 6. 4.

Spolek pro postavení pomníku prezidentu T. G. Masarykovi, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 13, 4. 4.

Lipinské závody, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 16, 27. 4.

Zboření tří domů, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 20, 8. 6.

Přístavba frýdecké spořitelny, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 25, 13. 7.

Přístavba frýdecké spořitelny, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 26, 20. 6.

Stavba části budovy frýdecké spořitelny, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 28, 3. 8.

Občanská záložna ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 29, 17. 8.

Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 32, 14. 9.

S kopce dolů, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 34, 28. 9.

Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 37, 19. 10.

Myšlenka postavit pomník T. G. Masaryka, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 38, 26. 10.

Nový hotel ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 40, 9. 11.

Úroveň novostavby Občanské záložny ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 44, 7. 12.

Stavební ruch, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1929, č. 46, 21. 12.

Stavební ruch ve Frýdku a okolí, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 34, 23. 8.

Laciné byty v obecních domech v Místku, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 5, 1. 2.

Stavba školy ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 11, 15. 3.

Stavba školy, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 47, 22. 11.

Frýdecká sokolovna, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 21, 24. 5.

Na Wilsonově třídě v Místku, *Frýdecko-Místecký kraj VII*, 1930, č. 19, 10. 5.

Stavíme Sokolovnu ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VIII*, 1931, č. 24, 13. 6.

Stavba nové školní budovy ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj VIII*, 1931, č. 4, 31. 11.

Obecně prospěšné stavební a bytové družstvo, *Frýdecko-Místecký kraj VIII*, 1931, č. 18, 2. 5.

Chcete bydleti?, *Frýdecko-Místecký kraj VIII*, 1931, č. 26, 27. 6.

Bytová nouze, *Frýdecko-Místecký kraj VIII*, 1931, č. 30, 25. 7.

Stavba nové školní budovy ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VIII*, 1931, č. 2, 10. 1.

Stavba školy ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj VI*, 1931, č. 1, 3. 1.

Snadno a rychle, *Frýdecko-Místecký kraj XI*, 1932, č. 9, 25. 3.

Klín klínem, *Frýdecko-Místecký kraj IX*, 1932, č. 19, 14. 5.

Těšínsku IX, 1932, č. 17, 30. 4.

Další úprava chodníků, *Frýdecko – Místecký kraj*, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na *Těšínsku IX*, 1932, č. 18, 7. 5.

Stavba finanční budovy v proudu, *Frýdecko – Místecký kraj*, *nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 14, 9. 4.

Místecké stavby, *Frýdecko – Místecký kraj*, *nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 25, 25. 6.

Stavební ruch v Místku, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 25, 25. 6.

Stavební komise, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 40, 8. 10.

Uskutečnění stavby městského chudobince, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 2, 16. 1.

O místeckém chudobinci, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 51, 24. 12.

Vypsání soutěže na stavbu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 6, 13. 2.

Stavba finanční budovy v proudu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku IX*, 1932, č. 14, 9. 4.

Lubomír Šlapeta a Čestmír Šlapeta, Rodinný dům.
Moravskoslezský deník, 1932, 23. 11.

Slabý stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku X*, 1933, č. 18, 6. 5.

Stavba okresního sociálního domu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XI*, 1934, č. 38, 20. 10.

Stavba okresního sociálního domu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XI*, 1934, č. 38, 20. 10.

Přístavba státního reálného gymnázia, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* XII, 1935, č. 16, 20. 4.

Slavnostní otevření veřejné nemocnice ve Frýdku, *Moravskoslezské slovo* IV, 1935, č. 19, 31. 8.

Prodej staré radnice ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj* XIII, 1936, č. 11, 23. 5.

Dva hlasy o odprodeji staré frýdecké radnice, *Frýdecko – Místecký kraj* XIII, 1936, č. 13, 20. 6.

Postaví Baťa ve Frýdku Dům služby?, *Frýdecko – Místecký kraj* XIII, 1936, č. 20, 26. 9.

Stará radnice a pošta, *Frýdecko – Místecký kraj* XIII, 1936, č. 24, 21. 11.

Frýdecká radnice prodána, *Frýdecko – Místecký kraj* XIII, 1936, č. 27, 31. 12.

Stavební ruch ve Frýdku, *Frýdecko-Místecký kraj* XIII, 1936, č. 11, 23. 5.

Letošní stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* XIII, 1936, č. 12, 6. 6.

Karel Procházka, Půlstoletí národní, kulturní a hospodářské práce Národní záložny Místecké, 1886-1936, in: *Frýdecko – Místecký kraj* XIII, 1936, 24. 10.

Tedy se bude gymnázium konečně stavět, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý týdeník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku* XIII, 1936, č. 19, 12. 9.

Bytové poměry u nás, *Frýdecko – Místecký kraj* XIII, 1936, č. 4, 15. 2.

Z činnosti okresní nemocnice ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj* XIV, 1937, č. 2, 30. 1.

V Masarykově veřejné okresní nemocnici ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 22, 6. 11.

K zadání stavebních prací při nadstavbě epidemického pavilonu ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 16, 21. 8.

Frýdecká radnice památkou?, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 3, 13. 2.

Velmi slabý stavební ruch v minulém roce, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 2, 30. 1.

Péče o nezaměstnané v okrese místeckém, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 2, 30. 1.

Stav nezaměstnanosti v okrese místeckém, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 16, 21. 8.

V Místku stále nedostatek bytů, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 15, 7. 8.

Stavba nouzových domů v Místku, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 12, 19. 6.

V Místku se očekává větší stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj XIV*, 1937, č. 6, 27. 3.

Jednání o zřízení městské veřejné nemocnice, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 9, 8. 5.

Anketa o příčinách slabého stavebního ruchu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 19, 2. 10.

Záměna pozemků pro stavbu okresního úřadu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 8, 24. 4.

Plány pro stavbu okresního úřadu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 7, 10. 4.

Před stavbou budovy okresního úřadu, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XIV*, 1937, č. 21, 28. 10.

Přestavba frýdecké nemocnice za 1,400.000 Kč, *Frýdecko – Místecký kraj XV*, 1938, č. 9, 23. 4.

Pomník padlým, *Frýdecko – Místecký kraj XV*, 1938, č. 9, 23. 4.

Frýdecko – Místecký kraj XV, č. 15, 1938, 13. 8.

Budování rekreačního střediska v Karlově huti u Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj XV*, 1938, č. 16, 27. 8.

Ať žije český Frýdek!, *Frýdecko – Místecký kraj XV*, 1938, č. 20, 22. 11.

Třetina domů ve Frýdku na prodej, *Frýdecko – Místecký kraj XV*, 1938, č. 4, 12. 2.

Frýdek chce stavět, *Frýdecko – Místecký kraj XV*, 1938, č. 22, 19. 11.

Dobrý stavební ruch ve Frýdku, *Frýdecko – Místecký kraj XV*, 1938, č. 22, 19. 11.

Město Místek a stavební ruch, *Frýdecko – Místecký kraj, nezávislý 14deník hájící národní a kulturní zájmy českého lidu na Těšínsku XVI*, 1939, č. 11, 27. 5.

Bařův palác ve Frýdku před dokončením, *Frýdecko – Místecký kraj XVI*, 1939, č. 5, 4. 3.

Karel Procházka, Tři listy z dějin národního probuzení na Místecku, in: *Těšínsko, Vlastivědný zpravodaj okresů Karviná a Frýdek –*

Místek I, 1969.

Vladimír Škuta, Z historie radničních budov ve Frýdku-Místku,
Těšínsko, 1974, č. 4.

Summary

During the first half of the 20th century the appearance of the town Frýdek and Místek changed significantly. We can observe the development of the local architecture in this period, which was quite behind the architecture in big cities such as Wien, Prague or Brno.

Each chapter of the work deals with a particular historic period, compared to its historical and cultural background. Within each conclusion we give an overview of the most important buildings.

At the turn of the 19th and 20th century buildings had local historic character. Before the beginning of the 20th century in Místek grew up several neorenaissance buildings. The town hall designed by Viennese architect Josef Hudetz, National House designed by Antonín Tebich, school building by Karel Welzl or school building in Frýdek by Anton Grosser.

The first exposition of the Art Nouveau was influenced by Oskar Neumann and Arthur Baron, who designed for their native Frýdek building of the savings bank and the town hall. Local architects and builders followed the Art Nouveau style. Important were the rich clients, mainly Jewish manufacturers, well-oriented in historical trends. For one of them, Adolf Landsberger designed Jan Kotěra the tomb of Landsberger family.

Incoming style reflected local architects and builders, in Frýdek for example Rudolf Aulegk, Emil Hauke and Anton Bezděk. In Místek inclined to the new secession line of architecture Hermann Ripper, Franz Grossmann and František Fiala. During the period of the First Republic in both towns also appeared several

interesting architects and builders, who showed considerable talent. The most prominent personalities were Jaro Čermák, Jan Klema, or even Ludvík Juroš.

In the late twenties appeared in the monitored towns a few personalities who have brought to this provincial environment a taste of high quality architecture. It was a Prague architect Bohumil Hübschmann, which created the National Savings Bank or Robert Motka, the author of the National Savings Bank in Frýdek. Architectural and urban design for working-class area near Frýdek developed significant architect Bohuslav Fuchs from Brno.

The most significant influence in the architecture development was the period of the 1930s. At the time, two talented natives, Lubomír and Čestmír Šlapeta realized several excellent works. Functionalism of a slightly different kind brought some architects from Brno: Bedřich Rozehnal, Miloš Laml and Josef Kranz. There was in Frýdek also built a commercial and residential building of Baťa by architectural production of Baťa building office.

Violent interruption of development because of the second world war and political upheaval changed the direction of the architecture. The second half of the century is dominated by concrete building complexes and the urban face of the both towns has mostly changed.

Seznam vyobrazení

Frýdek

1. mapa Frýdku, Foto: <http://maps.google.cz>, vyhledáno 27. 6. 2011.
2. Chlapecká měšťanská škola (Kaiser Franz Joseph Knaben-Volks-und-Bürgerschule), Wilsonova třída čp. 454, Anton Grosser, 1888, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
3. Chlapecká měšťanská škola (Kaiser Franz Joseph Knaben-Volks-und-Bürgerschule), Wilsonova třída čp. 454, Anton Grosser, 1888, dobová fotografie. Foto: noviny Frýdecko-Místecký kraj.
4. Chlapecká měšťanská škola (Kaiser Franz Joseph Knaben-Volks-und-Bürgerschule), Wilsonova třída čp. 454, Anton Grosser, 1888, současnost. Foto: autorka.
5. Česká škola – Národní dům, Bruzovská čp. 311, František Pecháč, 1900, dobová fotografie. Foto: noviny Frýdecko-Místecký kraj.
6. Budova německého gymnázia korunního prince Rudolfa, Wilsonova třída čp. 456, 1903, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
7. Budova německého gymnázia korunního prince Rudolfa, Wilsonova třída čp. 456, 1903, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
8. Budova německého gymnázia korunního prince Rudolfa, Wilsonova třída čp. 456, 1903, současnost, detail průčelí. Foto: autorka.
9. Spořitelna s radnicí, Wilsonova třída čp. 1147, Oscar Neumann, Arthur Baron, 1900-1902, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.

10. a, 10. b . Spořitelna s radnicí, Wilsonova třída čp. 1147, Oscar Neumann, Arthur Baron, 1900-1902, současnost, detaily. Foto: autorka.
11. Obchodní a obytný dům pro Jakoba Lerneru, Wilsonova třída, Oscar Neumann, Arthur Baron, asi 1902, projekt. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
12. Templ, Revoluční, Rudolf Aulegk, 1896, dobová fotografie. Foto: noviny Frýdecko-Místecký kraj.
13. Židovská škola, Revoluční čp. 1280, Emil Hauke, 1898-1900, dobová fotografie. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
14. Židovská škola, Revoluční čp. 1280, Emil Hauke, 1898-1900, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
15. Židovská škola, Revoluční čp. 1280, Emil Hauke, 1898-1900, současnost. Foto: autorka.
16. Hrobka Adolfa Landsbergera, Jan Kotěra, 1904, židovský hřbitov, Těšínská ulice, návrh. Foto: Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra, 1871-1923, Zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.
17. Hrobka Adolfa Landsbergera, Jan Kotěra, 1904, židovský hřbitov, Těšínská ulice, současnost. Foto: autorka.
18. Hrobka Adolfa Landsbergera a rodiny Neumannovy, Jan Kotěra, Oskar Neumann, 1904, židovský hřbitov, Těšínská ulice, současnost. Foto: autorka.
19. Budova sirotčince - Waisenhausbau, ulice Revoluční čp. 1282, Ferdinand Heinrich, 1904, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
20. Budova sirotčince - Waisenhausbau, ulice Revoluční čp. 1282, Ferdinand Heinrich, 1904, současnost. Foto: autorka.
21. Budova okresního soudu, ulice Revoluční čp. 453, Rudolf Aulegk, 1892, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
22. Budova okresního soudu, ulice Revoluční čp. 453, Rudolf Aulegk, 1892, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.

23. a., 23. b. Budova okresního soudu, ulice Revoluční čp. 453, Rudolf Aulegk, 1892, současnost. Foto: autorka.
24. Vila rodiny Neumannovy (Sekerova vila), Rudolf Aulegk, 1898, Slezská ulice čp. 763, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
25. Vila rodiny Neumannovy (Sekerova vila), Rudolf Aulegk, 1898, Slezská ulice čp. 763, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
26. Vila rodiny Neumannovy (Sekerova vila), Rudolf Aulegk, 1898, Slezská ulice čp. 763, současnost. Foto: autorka.
27. Dům učitele Hugo Hampela, ulice Žižkova čp. 500, Emil Hauke, 1902, projekt, detail. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
28. Vlastní dům místního stavitele Emila Haukeho, ulice Žižkova čp. 500, Emil Hauke, 1901-1902, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
29. Vlastní dům místního stavitele Emila Haukeho, ulice Žižkova čp. 500, Emil Hauke, 1901-1902, současnost. Foto: autorka.
30. Vlastní dům místního stavitele Emila Haukeho, ulice Žižkova čp. 500, Emil Hauke, 1901-1902, současnost. Foto: autorka.
31. Vlastní dům místního stavitele Antona Bezděka, Bruzovská čp. 1858, Anton Bezděk, 1908, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
32. Vlastní dům místního stavitele Antona Bezděka, Bruzovská čp. 1858, Anton Bezděk, 1909, současnost. Foto: autorka.
33. Dům MUDr. Richarda Hradetschného, ulice Radniční čp. 11, 1907, současnost. Foto: autorka.
34. Evangelický kostel, Husova ulice, Hans Pohl, 1909-1910, dobová fotografie. Foto: noviny Frýdecko-Místecký kraj.

35. a., 35. b. Evangelický kostel, Husova ulice, Hans Pohl, 1909-1910, současnost, čelní pohled a detail. Foto: autorka.
36. Obytný dům pro slečnu Alexandru Honsovou, ulice Těšínská čp. 1167, Emil Hauke, 1909, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
37. Obytný dům pro slečnu Alexandru Honsovou, ulice Těšínská čp. 1167, Hermann Ripper, 1909, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
38. Obytný dům pro slečnu Alexandru Honsovou, ulice Těšínská čp. 1167, Emil Hauke, 1909, současnost. Foto: autorka.
39. Obytný dvojdům, Jiráskova čp. 488 a 489, Ludvig Kametz, 1913, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
40. Obytný dvojdům, Jiráskova čp. 488 a 489, Ludvig Kametz, 1913, současnost. Foto: autorka.
41. Dvoupatrový městský řadový dům, Hluboká ulice čp. 60, 1912, současnost. Foto: autorka.
42. Dvoupatrový městský řadový dům, Zámeckém náměstí čp. 49, 1914, současnost. Foto: autorka.
43. Dvoupatrový dvojdům, Jiráskova 490, 491, Ludvík Juroš, 1923, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
44. Dvoupatrový dvojdům, Jiráskova 490, 491, Ludvík Juroš, 1923, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
45. Dvoupatrový dvojdům, Jiráskova 490, 491, Ludvík Juroš, 1923, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
46. Dvoupatrový dvojdům, Jiráskova 490, 491, Ludvík Juroš, 1923, současnost. Foto: autorka.
47. Dvoupatrový dvojdům, Jiráskova 490, 491, Ludvík Juroš, 1923, současnost. Foto: autorka.

48. Vila frýdeckého architekta a stavitele Julia Fischera, Jiráskova ulice čp. 506, Julius Fischer, 1921, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
49. Vila frýdeckého architekta a stavitele Julia Fischera, Jiráskova ulice čp. 506, Julius Fischer, 1921, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
50. Vila frýdeckého architekta a stavitele Julia Fischera, Jiráskova ulice čp. 506, Julius Fischer, 1921, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
51. a., 51. b. Vila frýdeckého architekta a stavitele Julia Fischera, Jiráskova ulice čp. 506, Julius Fischer, 1921, současnost. Foto: autorka.
52. Rodinný dům Valentina Šebesty, Mariánské náměstí čp. 1298, Hans Pohl, 1923, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
53. Rodinný dům Valentina Šebesty, Mariánské náměstí čp. 1298, Hans Pohl, 1923, současnost. Foto: autorka.
54. Obchodní a nájemní dům obchodnice Gabriely Slaninové, třída Nádražní a ulice 28. října čp. 1099, 1100, Jaro Čermák, 1923, současnost. Foto: autorka.
55. Obchodní a nájemní dům obchodnice Gabriely Slaninové, třída Nádražní a ulice 28. října čp. 1099, 1100, Jaro Čermák, 1923, detail. Foto: autorka.
56. Obchodní a nájemní dům obchodnice Gabriely Slaninové, třída Nádražní a ulice 28. října čp. 1099, 1100, Jaro Čermák, 1923, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
57. Obchodní a nájemní dům obchodnice Gabriely Slaninové, třída Nádražní a ulice 28. října čp. 1099, 1100, Jaro Čermák, 1923, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
58. Dům knihtiskaře Josefa Orla, Wilsonova třída, čp. 1131, Ludvík Juroš, 1925, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.

59. Dům knihtiskaře Josefa Orla, Wilsonova třída, čp. 1131, Ludvík Juroš, 1925, současnost. Foto: autorka.
60. Okresní nemocenská pojišťovna, Wilsonova třída čp. 600, Ludvík Juroš, 1925, návrh na přístavek. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
61. Okresní nemocenská pojišťovna, Wilsonova třída čp. 600, Ludvík Juroš, 1925, současnost. Foto: autorka.
62. Okresní nemocenská pojišťovna, Wilsonova třída čp. 600, Ludvík Juroš, 1925, detail. Foto: autorka.
63. Hotel Škrabal, ulice Nádražní čp. 1087, Eduard David, 1925, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
64. Hotel Škrabal, ulice Nádražní čp. 1087, Eduard David, 1925, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
65. Hotel Škrabal, ulice Nádražní čp. 1087, Eduard David, 1925, současnost. Foto: autorka.
66. Třípatrový obchodní dům Josefa Hückela, Wilsonova třída, Walter Pohl, 1928, návrh fasády. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
67. Třípatrový obchodní dům Josefa Hückela, Wilsonova třída, Walter Pohl, 1928, projekt. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
68. Třípatrový obchodní dům Josefa Hückela, Wilsonova třída, Walter Pohl, 1928, dobová fotografie. Foto: Státní okresní archiv Frýdek-Místek.
69. Jednopatrový dům milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, chudobinec a starobinec, Mariánské náměstí čp. 1288, 1928 projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
70. Jednopatrový dům milosrdných sester sv. Vincence z Pauly, chudobinec a starobinec, Mariánské náměstí čp. 1288, 1928 současnost. Foto: autorka.

71. Jednopatrový obchodní a obytný dům Rudolfa Pavelčáka, Mariánská ulice čp. 145, František Kolář, 1928, návrh fasády. Foto: Státní okresní archiv Frýdek-Místek.
72. Jednopatrový obchodní a obytný dům Rudolfa Pavelčáka, Mariánská ulice čp. 145, František Kolář, 1928, projekt. Foto: Státní okresní archiv Frýdek-Místek.
73. Jednopatrový obchodní a obytný dům Rudolfa Pavelčáka, Mariánská ulice čp. 145, František Kolář, 1928, současnost. Foto: autorka.
74. Dostavba spořitelny, Radniční ulice čp. 1147, Antonín Grund, 1929, projekt. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
75. Dostavba spořitelny, Radniční ulice čp. 1147, Antonín Grund, 1929, současnost. Foto: autorka.
76. Občanská záložna, Wilsonova třída, čp. 492, Robert Motka, 1929, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
77. Občanská záložna, Wilsonova třída, čp. 492, Robert Motka, 1929, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
78. Občanská záložna, Wilsonova třída, čp. 492, Robert Motka, 1929, současnost. Foto: autorka.
79. Dělnická kolonie v Lipině, Bohuslav Fuchs, 1929, Lískovec u Frýdku, projekt půdorys. Foto: archiv města Brna.
80. Dělnická kolonie v Lipině, Bohuslav Fuchs, 1929, Lískovec u Frýdku,.
81. Dělnická kolonie v Lipině, Bohuslav Fuchs, 1929, Lískovec u Frýdku, projekt. Foto: archiv města Brna.
82. Obytné domy Válcoven plechu, ulice Elišky Krásnohorské čp. 148-151, Emil Leo, 1930, projekt. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
83. Obytné domy Válcoven plechu, ulice Elišky Krásnohorské čp. 148-151, Emil Leo, 1930, současnost. Foto: autorka
84. Návrh školy, Josef Kranz, 1931 náhled. Foto: Archiv města Brna.

85. Návrh školy, Josef Kranz, 1931 projekt. Foto: Archiv města Brna.
86. Návrh školy, Josef Kranz, 1931 návrh fasády. Foto: Archiv města Brna.
87. Rodinný dům manželů Viktora a Annu Egrových, Čestmír Šlapeta, 1931, neprovedený projekt. Foto: archiv architektury, Muzeum umění Olomouc.
88. Rodinný dům manželů Viktora a Annu Egrových, Čestmír Šlapeta, 1931, neprovedený projekt. Foto: archiv architektury, Muzeum umění Olomouc.
89. Rodinný dům ředitelky Figarové, Čestmír Šlapeta, 1939, neprovedený projekt, půdorys. Foto: archiv architektury, Muzeum umění Olomouc.
90. Rodinný dům ředitelky Figarové, Čestmír Šlapeta, 1939, neprovedený projekt, návrh fasády. Foto: archiv architektury, Muzeum umění Olomouc.
91. Rodinný dům ředitelky Figarové, Čestmír Šlapeta, 1939, neprovedený projekt, pohled. Foto: archiv architektury, Muzeum umění Olomouc.
92. Sokolovna, Novodvorská čp. 667, Ludvík Juroš, 1931, pohled. Foto: noviny Frýdecko-Místecký kraj.
93. Sokolovna, Novodvorská čp. 667, Ludvík Juroš, 1931, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
94. Sokolovna, Novodvorská čp. 667, Ludvík Juroš, 1931, současnost. Foto: autorka.
95. Hlavní budova veřejné okresní nemocnice, Miloš Laml, 1931, pohledy. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
96. Hlavní budova veřejné okresní nemocnice, Miloš Laml, 1931, pohled. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
97. Hlavní budova veřejné okresní nemocnice, Miloš Laml, 1931, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
98. Obytná a hospodářská budova, nemocnice, Vladislav Veselý, 1938, současnost. Foto: autorka.

99. Dětský pavilon, nemocnice, Bedřich Rozehnal, 1938, půdorys. Foto: Archiv města Brna.
100. Dětský pavilon, nemocnice, Bedřich Rozehnal, 1938, situace. Foto: Archiv města Brna.
101. Dětský pavilon, nemocnice, Bedřich Rozehnal, 1938, pohledy. Foto: Archiv města Brna.
102. Dětský pavilon, nemocnice, Evžen Friedel, Jan Jírovec, 1938, současnost. Foto: autorka.
103. Dětský pavilon, nemocnice, Evžen Friedel, Jan Jírovec, 1938, situace. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
104. Obchodní a obytný dům firmy Baťa, Radniční čp. 2, Baťova stavební kancelář, 1938, pohled. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
105. Obchodní a obytný dům firmy Baťa, Radniční čp. 2, Baťova stavební kancelář, 1938, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
106. Obchodní a obytný dům firmy Baťa, Radniční čp. 2, Baťova stavební kancelář, 1938, situace. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
107. Obchodní a obytný dům firmy Baťa, Radniční čp. 2, Baťova stavební kancelář, 1938, pohled. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
108. Obchodní a obytný dům firmy Baťa, Radniční čp. 2, Baťova stavební kancelář, 1938, současnost. Foto: autorka.

Místek

109. mapa Místku, Foto: <http://maps.google.cz>, vyhledáno 27. 6. 2011.
110. Národní dům, Palackého ulice čp. 134, A. Tebich, 1899. Foto: autorka.
111. Národní dům, Palackého ulice čp. 134, A. Tebich, 1899, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.

112. Státní reálné gymnázium, Palackého ulice čp. 123, K. Welzl, 1899. Foto: autorka.
113. Dům V. Procházky, Palackého ulice čp. 122, P. Plecháč, 1902, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
114. Dům V. Procházky, Palackého ulice čp. 122, P. Plecháč, 1902. Foto: autorka.
115. Spořitelna s radnicí, Hlavní třída čp. 11 a 12, J. Hudetz, 1895-1898. Foto: autorka.
116. Spořitelna s radnicí, Hlavní třída čp. 11 a 12, J. Hudetz, 1895-1898, fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
117. Spořitelna s radnicí, Hlavní třída čp. 11 a 12, J. Hudetz, 1895-1898, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
118. Avion, Hlavní třída čp. 96, asi H. Ripper, 1904, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
119. Avion, Hlavní třída čp. 96, asi H. Ripper, 1904. Foto: autorka.
120. Avion, Hlavní třída čp. 96, asi Hermann Ripper, 1904, detail. Foto: autorka.
121. Dům P. Musila, Palackého ulice čp. 121, autor nezjištěn, 1903. Foto: autorka.
122. Dům P. Musila, Palackého ulice čp. 121, autor nezjištěn, 1903, detail monogramu PM. Foto: autorka.
123. Dům stavitele J. Rohana, Politických obětí čp. 119, J. Rohan, 1903. Foto: autorka.
124. Dům továrníka F. a L. Rundta, Palackého ulice čp. 133, F. Grossmann a F. Fiala, 1906. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
125. Dům továrníka F. L. Rundta, Palackého ulice čp. 133, F. Grossmann a F. Fiala, 1906, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.

126. Dům továrníka F. L. Rundta, Palackého ulice čp. 133, F. Grossmann a F. Fiala, 1906, situace. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
127. Dům továrníka F. L. Rundta, Palackého ulice čp. 133, F. Grossmann a F. Fiala, 1906, fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
128. Dívčí měšťanská škola, Komenského ulice čp. 402, autor nezjištěn, 1910. Foto: autorka.
129. Dům H. Schnitzera, Palackého ulice čp. 131, Hermann Ripper, 1910, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
130. Dům H. Schnitzera, Palackého ulice čp. 131, Hermann Ripper, 1910, fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
131. Dům H. Schnitzera, Palackého ulice čp. 131, Hermann Ripper, 1910, adaptace, fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
132. Cejchovní úřad, Hlavní třída čp. 111, Hermann Ripper, 1910, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
133. Cejchovní úřad, Hlavní třída čp. 111, Hermann Ripper, 1910, fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
134. Cejchovní úřad, Hlavní třída čp. 111, Hermann Ripper, 1910. Foto: autorka.
135. Hlavní sál německého domu, Hlavní třída čp. 113, asi Hermann Ripper, 1913, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
136. Hlavní sál německého domu, Hlavní třída čp. 113, asi Hermann Ripper, 1913. Foto: autorka.
137. Dvojdům J. Klemy a A. Tauchmanové, Palackého ulice čp. 129 a 130, J. Klema, 1923. Foto: autorka.
138. Dvojdům J. Klemy a A. Tauchmanové, Palackého ulice čp. 129 a 130, J. Klema, 1923, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.

139. Dvojdům J. Klemy a A. Tauchmanové, Palackého ulice čp. 129 a 130, J. Klema, 1923, fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
140. Sokolská restaurace, Hlavní třída čp. 109, J. Klema, 1922-32, fasáda. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
141. Sokolská restaurace, Hlavní třída čp. 109, J. Klema, 1922-32. Foto: autorka.
142. Dvojdům pro důstojníky, Komenského čp. 437 a 438, J. Hendrych, J. Klema, 1923. Foto: Karel Vacík, *Šedesát let místecké spořitelny, 1871-1931*, 1931.
143. Dvojdům pro důstojníky, Komenského čp. 437 a 438, J. Hendrych, J. Klema, 1923. Foto: Karel Vacík, *Šedesát let místecké spořitelny, 1871-1931*, 1931.
144. Okresní nemocenská pokladna, Palackého ulice, 1924. Foto: Karel Vacík, *Šedesát let místecké spořitelny, 1871-1931*, 1931.
145. Okresní nemocenská pokladna, Palackého ulice, 1924, současnost. Foto: autorka.
146. Okresní nemocenská pokladna, Palackého ulice, 1924, detail. Foto: autorka.
147. Dům pro veřejné zaměstnance. Foto: Karel Vacík, *Šedesát let místecké spořitelny, 1871-1931*, 1931.
148. Vlastní vila Jaro Čermáka, ulice Palackého čp. 202, Jaro Čermák, 1925, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
149. Vlastní vila Jaro Čermáka, ulice Palackého čp. 202, Jaro Čermák, 1925, návrh fasády. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
150. Vlastní vila Jaro Čermáka, ulice Palackého čp. 202, Jaro Čermák, 1925, současnost. Foto: autorka.
151. Vlastní vila Jaro Čermáka, ulice Palackého čp. 202, Jaro Čermák, 1925, současnost. Foto: autorka.

152. Dům stavitele J. Rohana, Palackého ulice čp. 124, J. Rohan, 1925, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
153. Dům stavitele J. Rohana, Palackého ulice čp. 124, J. Rohan, 1925, fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
154. Městský biograf, Hlavní třída čp. 112, J. Čermák, 1927, půdorys. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
155. Městský biograf, Hlavní třída čp. 112, J. Čermák, 1927, pohled. Foto: noviny Frýdecko-Místecký kraj.
156. Městský biograf, Hlavní třída čp. 112, J. Čermák, 1927, současnost. Foto: autorka.
157. Národní záložna, Hlavní třída čp. 132, B. Hübschmann, 1927-28, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
158. Národní záložna, Hlavní třída čp. 132, B. Hübschmann, 1927-28, dobová fotografie. Foto: Státní okresní archiv Frýdek-Místek.
159. Národní záložna, Hlavní třída čp. 132, B. Hübschmann, 1927-28. Foto: autorka.
160. Dům pro vojenské gážisty, Komenského čp. 436, K. Röllig, 1928-29. Foto: Karel Vacík, *Šedesát let místecké spořitelny, 1871-1931*, 1931.
161. Dům pro vojenské gážisty, Komenského čp. 436, K. Röllig, 1928-29. Foto: autorka.
162. Budova pro brigádní, posádkové a okresní doplňovací vojenské velitelství, Komenského čp. 447, J. Čermák, 1929-30. Foto: Karel Vacík, *Šedesát let místecké spořitelny, 1871-1931*, 1931.
163. Budova pro brigádní, posádkové a okresní doplňovací vojenské velitelství, Komenského čp. 447, J. Čermák, 1929-30. Foto: autorka.
164. Dům F. Růžičky, Stará cesta čp. 99, J. Čermák, 1928. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.

165. Dům F. Růžičky, Stará cesta čp. 99, J. Čermák, 1928.
Foto: autorka.
166. Dům F. Růžičky, Stará cesta čp. 100, M. Laml, 1928.
Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
167. Dům F. Růžičky, Stará cesta čp. 100, M. Laml, 1928.
Foto: autorka.
168. Hasičská zbrojnice, Stará cesta čp. 98, J. Klema, 1928
fasáda. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
169. Hasičská zbrojnice, Stará cesta čp. 98, J. Klema, 1928.
Foto: autorka.
170. Hasičská zbrojnice, Stará cesta čp. 98, J. Klema, 1928,
půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
171. a., 171. b. Hotel Přerov V. Golasíka, U staré pošty
čp. 745, L. a Č. Šlapetové, 1930, projekt, detail a celek. Foto:
Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-
1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
172. Hotel Přerov V. Golasíka, U staré pošty čp. 745, L. a Č.
Šlapetové, 1930, interiér. Foto: Marek Perůtka (ed.), Katalog
výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-
1999, Architektonické dílo*, 2003.
173. Obchodní dům R. Kapka, Náměstí svobody čp. 30, L. a
Č. Šlapetové, 1930, projekt, fasáda. Foto: archiv Muzeum
umění Olomouc.
174. Obchodní dům R. Kapka, Náměstí svobody čp. 30, L. a
Č. Šlapetové, 1930, projekt, interiér. Foto: archiv Muzeum
umění Olomouc.
175. Obchodní dům R. Kapka, Náměstí svobody čp. 30, L. a
Č. Šlapetové, 1930, projekt, vstup z Náměstí svobody. Foto:
archiv Muzeum umění Olomouc.
176. Vila O. Landsbergera, L. Šlapeta, 1931, projekt. Foto:
Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-
1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
177. Vila O. Landsbergera, L. Šlapeta, 1931, projekt. Foto:
archiv Muzeum umění Olomouc.

178. Vila O. Landsbergera, L. Šlapeta, 1931, půdorysy. Foto: Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
179. Dvojdům B. Konečného a J. Palečka (P. Sieglové), Kolaříkova ulice čp. 578 a 582, L. a Č. Šlapetové, 1931, současnost. Foto: autorka.
180. Dvojdům B. Konečného a J. Palečka (P. Sieglové), Kolaříkova ulice čp. 578 a 582, L. a Č. Šlapetové, 1931. Foto: Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
181. Dvojdům B. Konečného a J. Palečka (P. Sieglové), Kolaříkova ulice čp. 578 a 582, L. a Č. Šlapetové, 1931, projekt. Foto: archiv Muzeum umění Olomouc.
182. Dvojdům B. Konečného a J. Palečka (P. Sieglové), Kolaříkova ulice čp. 578 a 582, L. a Č. Šlapetové, 1931, půdorys 1.NP a 2.NP. Foto: Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
183. Okresní sociální dům, Politických obětí čp. 125, M. Laml, 1934-35. Foto: autorka.
184. Městský chudobinec, Školská čp. 401, S. Paseka, 1928-32. Foto: autorka.
185. Městský chudobinec, Školská čp. 401, S. Paseka, 1928-32, půdorys. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
186. Městský chudobinec, Školská čp. 401, S. Paseka, 1928-32, fasáda. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
187. Městský chudobinec, Školská čp. 401, S. Paseka, 1928-32, detail vchodu. Foto: autorka.
188. Finanční úřad, Hlavní třída čp. 110, J. Čermák, 1930-32. Foto: autorka.
189. Finanční úřad, Hlavní třída čp. 110, J. Čermák, 1930-32, půdorys. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
190. Finanční úřad, Hlavní třída čp. 110, J. Čermák, 1930-32, fasáda. Foto: SOkA Frýdek-Místek.

191. Vila JUDr. A. Macourka, Lidická ulice čp. 644, L. Šlapeta, 1932-33. Foto: autorka.
192. Vila JUDr. A. Macourka, Lidická ulice čp. 644, L. Šlapeta, 1932-33, foto. Foto: Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
193. Vila JUDr. A. Macourka, Lidická ulice čp. 644, L. Šlapeta, 1932-33, dobová fotografie. Foto: archiv Muzeum umění Olomouc.
194. Vila JUDr. A. Macourka, Lidická ulice čp. 644, L. Šlapeta, 1932-33, dobová fotografie. Foto: archiv Muzeum umění Olomouc.
195. Vila JUDr. A. Macourka, Lidická ulice čp. 644, L. Šlapeta, 1932-33, fasáda. Foto: Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
196. Dům MUDr. F. Vojkovského, Malé náměstí čp. 103, L. a Č. Šlapetové, 1932-33. Foto: autorka.
197. Dům MUDr. F. Vojkovského, Malé náměstí čp. 103, L. a Č. Šlapetové, 1932-33. Foto: Marek Perůtka (ed.), Katalog výstavy *Lubomír Šlapeta 1908-1983, Čestmír Šlapeta 1908-1999, Architektonické dílo*, 2003.
198. Dům MUDr. F. Vojkovského, Malé náměstí čp. 103, L. a Č. Šlapetové, 1932-33, dobová fotografie. Foto: archiv Muzeum umění Olomouc.
199. Dům MUDr. F. Vojkovského, Malé náměstí čp. 103, L. a Č. Šlapetové, 1932-33, dobová fotografie, detail. Foto: archiv Muzeum umění Olomouc.
200. Státní reálné gymnázium, Palackého ulice čp. 123, V. Hejný, 1936-7, projekt. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
201. Okresní úřad a četnická stanice, Palackého ulice čp. 115, L. a Č. Šlapetové, 1936-1940. Foto: autorka.

202. Okresní úřad a četnická stanice, Palackého ulice čp. 115, L. a Č. Šlapetové, 1936-1940, půdorys. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
203. Okresní úřad a četnická stanice, Palackého ulice čp. 115, L. a Č. Šlapetové, 1936-1940, fasáda. Foto: SOkA Frýdek-Místek.
204. Okresní úřad a četnická stanice, Palackého ulice čp. 115, L. a Č. Šlapetové, 1936-40, detail schodiště. Foto: autorka.
205. Okresní úřad a četnická stanice, Palackého ulice čp. 115, L. a Č. Šlapetové, 1936-40, pohled. Foto: archiv Muzeum umění Olomouc.
206. Okresní úřad a četnická stanice, Palackého ulice čp. 115, L. a Č. Šlapetové, 1936-40, půdorys. Foto: archiv Muzeum umění Olomouc.
207. Činžovní domy, Wilsonova třída čp. 826-829, Jaro Čermák, Rudolf Plachý, Jan Klema, 1940, pohled. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
208. Činžovní domy, Wilsonova třída čp. 829, Jan Klema, 1940, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
209. Činžovní domy, Wilsonova třída čp. 826, Jaro Čermák, 1940, půdorys. Foto: archiv Stavebního úřadu Frýdek-Místek.
210. Činžovní domy, Wilsonova třída čp. 829, Jan Klema, 1940, současnost. Foto: autorka.
211. Činžovní domy, Wilsonova třída čp. 827, 828, Rudolf Plachý, 1940, současnost. Foto: autorka.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Aneta Zlámalová
Katedra:	dějin umění
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Architektura a urbanismus Frýdku-Místku, 1900 - 1943
Název v angličtině:	Architecture and Urbanism in Frýdek-Místek, 1900 - 1943
Anotace práce:	Práce podává architektonický a urbanistický vývoj souměstí Frýdku a Místku v první polovině 20. století. Na základě nalezených archivních materiálů, dostupné odborné literatury a periodik nastiňuje hlavní ideovou a vývojovou linii místní architektonické produkce. Především se zabývá nejdůležitějšími realizacemi, které postupně utvářely vzezření obou měst.
Klíčová slova:	architektura, urbanismus, Frýdek, Místek
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on the development of architecture and urbanism in the two towns Frýdek and Mistek in the first half of the 20th century. According to the recently processed archival materials, available literature and periodicals, we are informed about the main ideological and conceptional line of local architectural production. Mainly deals with the most important realizations that gradually shaped the appearance of both cities.
Klíčová slova v angličtině:	Architecture, urbanism, Frýdek, Místek
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha, CD
Rozsah práce:	220 stran
Jazyk práce:	čeština